

MEDYA

AYLIK HABER • İNCELEME • YORUM DERGİSİ

YIL: 2 SAYI: 10 TEMMUZ - AĞUSTOS '89 2500 TL (KDV dahil)

GÜNEŞİ

İran Kürdistanı Demokrat Partisi Genel Sekreteri Dr. ABDURRAHMAN KASMLO ŞEHİT EDİLDİ

SERHAD DİCLE İLE RÖPORTAJ

ŞIVAN PERWER İLE SÖYLEŞİ

BU SAYIMIZ

Iran KDP Genel Sekreteri Dr. Abdurrahman KASIMLO'yu hunharca bir saldırı sonucu kaybettik. Olay, basıma girmek üzere olduğumuz şu günlerde gerçekleştiğinden, daha detaylı bilgileri ancak önümüzdeki sayıda verebiliriz. Bu sayımızda, Kasımlo'yla katledilişinden bir hafta önce yaptığımız röportajı sunuyoruz.

Yine, basım hazırlıkları içinde olduğumuzdan dolayı, ülkede gelişen bir çok gelişmeye ancak önümüzdeki sayıda yer verebiliriz. Özellikle "Cudi Dağı" ve çevresinde, köylerin boşaltılarak yeni soykırımlar için egemen güçler tarafından kollanmış sınıvdağı gerçekliği, başta Kürt halkı olmak üzere tüm kamuoyunun duyarlı olması gerektiği bir sorundur. Devlet terörünün bu uygulamasına karşı sessiz kalmamalı, protestolarımızı her alanda yükseltmeliyiz.

Gündemimizin yoğunluğuna, düzenli periyodlarla çıkmayıp da eklenince yayınlanacak yazı seçimi ve yer konusunda epey zorluk çekiyoruz. Bu nedenle de, yer darlığı dolayısıyla bazı yazı ve haberleri önümüzdeki sayılarda yayınlamak üzere ertelerken, bazılarını da ancak küçük puntolarla yayınlatabiliyoruz. Okuyucularımızın bizleri bu konuda anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Bu sayımızda Dr. Kasımlo ile yaptığımız röportajın yanısıra, PPKK Genel Sekreteri Serhad DİCLE ile yapılan bir röportajı yayınlıyoruz. Ayrıca, değerli Kürt Ozanı Şivan PERWER ile yaptığımız röportajı da sayfalarımızda bulabilirsiniz. Ahmet ÖMEROĞLU, Bulgaristan'daki olaylara ilişkin kamuoyunda açılan tartışmalara katılarak, kendi düşüncelerini yazıyor. Tartışma bendimizde yine Behram ARDA'nın yazısı devam ediyor. Bu yazının başlığı; reformculuk mu, devrimcilik mi? Cemil CEVHER, olası erken genel seçimlerle ilgili olarak, yerel seçim deneyimlerinden de hareketle ülkemizde bir tartışmanın başlatılması düşüncesiyle kendi yaklaşımını sunuyor. Bu noktada tartışmayı yoğunlaştıracak farklı perspektifleri yansıtacak değerlendirmelere yer vermek istiyoruz. Bununla ilgili olarak elimize ulaşacak yazılar değerlendirilecektir.

Dergimizin 8. sayısında yer alan Sinan DOĞRU'nun "Şefik HÜSNÜ ve Sosyal Şovenizm" başlıklı yazısı ile ilgili olarak Özgür Gelecek dergisinde bir açıklama yapıldı. Yazı, dergimiz tarafından yazılmadığı halde, Medya Güneşi imzasıyla yayınlanmış gibi, Özgür Gelecek bizleri hedef alarak saldırıyor. Dergimizin 3. sayısı yanısıra diğer sayılarında da belirttiğimiz gibi, dergide imzalı olarak yayınlanan yazıların düşünel sorumluluğu tümüyle yazarına aittir. Biz belirli sınırları aşmamak kaydıyla paylaşıp da paylaşmasak da, farklı düşüncelere yer vereceğimizi defalarca belirttik. Bütün bunlara rağmen Özgür Gelecek'in bilinçli bir şekilde sorunu çarpıtarak bizi hedef almasını hiç de dostça görmediğimizi özellikle belirtmek istiyoruz. Ayrıca, Medya Güneşi'nin dostça olmayan "mesaj"lara ona denk düşen bir yaklaşımla yöneleceğini vurgulamak istiyoruz. Yine de yazının esas muhatabı yazarımız Sinan DOĞRU olduğundan bu konuda onun kendi düşüncelerini dile getirdiği değerlendirmesini yayınlamakta yarar görüyoruz. Dergimizin kültür-sanat-edebiyat bölümünde Kürt mizahını yansıtan bir kaç sayfaya yer veriyoruz.

Diyarbakır büromuzun adres değişikliğini duyurmak istiyoruz. Ayrıca, yurtdışındaki okuyucularımızın abonelik vb. sorunlar için direkt Avrupa temsilcimiz Halim CAN ile ilişkiye geçebileceklerini bir kez daha hatırlatmakta yarar görüyoruz.

MEDYA GÜNEŞİ

İÇİNDEKİLER

İRAN-KDP Genel Sekreteri Dr. Abdurrahman KASIMLO Canice Katledildi.....	1
Dr. Abdurrahman KASIMLO İle Röportaj.....	2
Serhad DİCLE İle Röportaj.....	8
Şivan PERWER İle Röportaj.....	31
Bulgaristan'da Neler Oluyor?.....	37
Ahmet ÖMEROĞLU	
Daha Çok Sosyalist Yaratıcılık, Daha Çok Eylemsel Kararlılık (3).....	41
Behram ARDA	
Kültür-Sanat-Edebiyat.....	52
Yerel Seçim Sonuçları, Olası Erken Genel Seçimler ve Sosyalist Yaklaşım.....	55
Cemil CEVHER	
Özgür Gelecek'in "Zorunlu Açıklama"sı Üzerine.....	63
Sinan DOĞRU	

MEDYA GÜNEŞİ

Sahibi

Cemal ÖZÇELİK

Yazışleri Müdürü

Yakup Karademir

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

Çatalçeşme sk. Aydınlık Han. Kat.3 No:24
Cağaloğlu - İstanbul

Diyarbakır Bürosu

Muzaffer TEKEŞ
İnönü Cad. Kahraman İşhanı
Kat: 2DİYARBAKIR

Avrupa Temsilcisi

Halim CAN

Box: 15216

16115 Bromma SWEDEN

Paris Temsilcisi

Ahmet ÖMEROĞLU

ABONE KOŞULLARI

YURTDIŞI:

1 YILLIK 20.000 TL

6 AYLIK 10.000 TL

YURTDIŞI: 7 DM

1 YILLIK 75 DM

Hesap Numarası

Yakup Karademir

Türkiye İş Bankası

Türbe Şubesi.

Cağaloğlu-İST

Hesap No: 1066237

Dizgi ve Ofset Hazırlık

DIZAYN DİZGİ 513 17 93

İran Kürdistanı Demokrat Partisi (İKDP) Genel Sekreteri

Dr. Abdurrahman canice Katledildi

İKDP lideri Abdurrahman Kasımlı iki arkadaşıyla birlikte 13 Temmuz akşamı Avusturya'nın başkenti Viyana'da İran diplomatyyla görüşürken baskına uğradılar ve taranarak öldürüldüler. Saldırıda kullanılan silahlar Viyana'nın işlek bir yerinde bulundu. Katiller yakalanamadı.

Kasımlı'yla birlikte öldürülenlerden birisi, İKDP'nin Paris sözcüsü Abdullah Kadiri diğeri de Viyana üniversitesi öğretim üyesi Fazıl Resul'dur.

Olaydan sonra İKDP yayınladığı bildiriye, Kasımlı'nun terörist İran rejiminin kurşunlarıyla şehit olduğunu açıkladı.

Kasımlı 1930 yılında doğdu. Paris ve Prag'ta okuduktan sonra 1961-1976 yılları arasında Prag ekonomi enstitüsünde eğitim görevlisi olarak çalıştı. Daha sonra 1976-1968 yıllarında da Paris'te bu görevini sürdürdü.

Kasımlı, genç yaşında Je-Kaf örgütü saflarında Kürt halkının kurtuluş mücadelesine girer. Daha sonra kurulan Kürdistan Demokrat Partisi'nde aktif olarak çalışır ve Mahabad Cumhuriyeti kuruluşuna katılır. 1960 yılında ülkeyi terk eder ve 1970 yılına kadar dışarda kalır.

1967-1968 yıllarında İran Kürdistanı hareketi yeniden canlanıyor. 18 ay silahlı savaşım sürüyor. Kasımlı, 1970 yılında parti yönetimine giriyor ve 1973'te partinin 3. Kongresi'nde Genel Sekreterliğe seçiliyor. O tarihten öldürüldüğü güne kadar Parti'nin genel sekreterliğini sürdürüyor.

Kasımlı'nun Kürtler ve Kürdistan üzerine yazılan ve değişik dillerde yayınlanan bilimsel eserleri var. Evli ve iki çocuk babası olan Kasımlı, kendi ana dilinden başka 6 dil biliyordu.

20 Temmuz'da Paris'te düzenlenen bir törenle Kasımlı, Père Lachaise devrim şehitleri mezarlığında toprağa verilecek. Bilindiği gibi Yılmaz Güney de aynı yerde toprağa verilmişti.

Büyük Kürt liderine sıkılan kurşun hepimizi derinden yaralamıştır. Kinimizi bilemiştir. Bereketli topraklarımız nice Kasımlı'ları yaratacaktır.

(Bu katliam basıma girdiğimiz süreçte gerçekleştirildiğinden daha detaylı bilgileri önümüzdeki sayıda vereceğiz.)

KAMUOYUNA

13 Temmuz 1989 saat 19'da Kürt halkının üç yiğit evladı ve önderi Avusturya'nın başkenti Viyana'da terörist İran rejiminin kurşunlarıyla şehit oldu. Dr. Abdurrahman KASIMLO: İran Kürdistanı Demokrat Partisi Genel Sekreteri, Abdullah KADİRİ: İKDP merkez komitesi üyesi ve Avrupa temsilcisi ve Dr. Fazıl RESUL: Viyana üniversitesi öğretim üyesi.

Kürt düşmanı rejimler, Kürt yöneticisi ve aydınlarını namertçe öldürmekle halkımızın özgürlük mücadelesini ezeceklerini umuyorlar. İran rejimi daha önce Kürt önderleri SIMKO ve Mahabad Kürt Cumhuriyeti başkanı Qazi MUHAMED'i de katletmişti. Buna rağmen milyonlarca insanın özlemlerini ifade eden Kürt ulusal hareketi susturulmadı ve susturulması mümkün değildir. Bugün Dr. KASIMLO ve iki yoldaşı şehit edildi. Bu bütün Kürt halkı için çok büyük kayıptır ama bir kaç kişinin ölmesiyle mücadele ölmez. Halkımızın özgürlüğü ve meşru hakları için verdiği savaş aynı kararlılık ve inançla sürecek, bir gün mutlaka özgürlüğümüze kavuşacağız.

Ülkemizin şu anda işgal altında olması nedeniyle şehitlerimizi yaban ellerde toprağa vereceğiz. Dr. KASIMLO ve A. KADİRİ Paris'te, Dr. RESUL ise bir süreden beri yaşamakta olduğu Viyana'da toprağa verilecektir.

Paris'teki cenaze töreni 20 Temmuz perşembe günü saat 10'da Paris Kürt Enstitüsü'nde, 106, rue La Fayette, 75010-Paris düzenlenecek saygı duruşu ile başlayacak. Daha sonra cenazeler Place de la République'e getirilecek ve oradan saat 13.30'da başlayacak bir yürüyüşle devrim ve özgürlük şehitlerinin kaldığı Père Lachaise mazarlığına götürülecektir.

Kürt yurtseverlerinin ve halkımızın yasını paylaşan, İran terörist rejimini lanetlemek isteyen tüm demokrat ve ilerici güç ve kişilerin birlik ve beraberlik içinde ve terörle Kürt halkının sesinin susturulamayacağını tekrar vurgulayacaklarına inancımız tamdır.

İran Kürdistanı

Demokrat Partisi

Sosyalist Enternasyonalin kongresine katılan İran Kürdistan Demokrat Partisi Genel Sekreteri Dr. Abdurrahman Kasımlı ile katledilişinden bir hafta önce Avrupa temsilcimiz Halim CAN

DR. ABDURRAHMAN KASIMLO:

“KÜRT SORUNU'NU ENTERNASYONALİZE ETMEMİZ GERKİYOR”

Medya Güneşi: Sayın Kasımlı, bilindiği gibi Sosyalist Enternasyonal'in 18. Kongresi'ne katılmak için İsveç'te bulunuyorsunuz. İsterseniz söyleşimize Sosyalist Enternasyonal ile başlayalım. Partinizin Sosyalist Enternasyonal ile ilişkilerinin düzeyi nedir? Sosyalist Enternasyonal Kongresi'nin sonuç bildirgesinde trajedik durumumuzla ilgili bir kararın çıkması beklenebilir mi?

Sosyalist Enternasyonal bizim için bir platformdur.

Kasımlı: öncelikle belirtmem gerekir ki, partimiz Sosyalist Enternasyonal'e üye değil. Biz bu kongrede konuğuz. Partimizin politikası odur ki, imkan olan her platforma katılıp görüşümüzü ve sorunlarımızı anlatmaktır. Bugün Sosyalist Enternasyonal'e 100'e yakın sosyalist, sosyal demokrat, demokrat ve ulusal kurtuluş örgütleri üye, gözlemci ve konukturlar. Bu geniş bir platformdur. Sesimizi onlara ulaştırmamız gerekir.

İlk kez üç yıl önce Lima (Peru)'da Kürt parti ve örgütleri arasında biricik parti olarak Sosyalist Enternasyonal kongresine katıldık. İlişkilerimiz oldu, görüşmelerimiz oldu. Geçen yılın Aralık ayında Sosyalist Enternasyonal şurasına katıldım ve Sosyalist Enternasyonal'in çıkacak olan sonuç bildirgesinde Kürtlerle dayanışmada bulunmasının gerçekleşmesini sağladım. Avrupa ve Latin Amerika'da 17 ülkede iktidarda olan Sosyalist Enternasyonale üye partiler için bu bildirge önemli idi.

Böylece Stockholm'de toplanan Sosyalist Enternasyonal'in 18. Kongresine katılmamız sağlandı. Umut ediyorum ki, bu kongre'nin sonuç bildirgesinde Kürt sorununa da yer verilsin.

Diğer yanda biz Sosyalist Enternasyonal de değişik sosyal demokrat partilerle ve hatta Kürtlerin yaşadıkları ülkelerin sosyaldemokratları -mesela Türk Sosyaldemokratları- ile ilişkiye geçmek ve onlara Kürt meselesini anlatmak istiyoruz. Şimdiye kadar bir probleminiz o ki, yeterince Kürt halkının içinde yaşadığı devletlerin sosyaldemokratlarının dahi Kürt meselesini bilmemeleridir.

Tabi bu sözkonusu partilerle de ancak Sosyalist Enternasyonal'e önemli bir yer teşkil eden Almanya, İsveç, İspanya sosyaldemokratları ve Fransız sosyalistleri nezdinde onlara sorunlarımızı anlatıyoruz.

Sosyalist enternasyonal'e katılamamamızın amacı bu. Hep konuğuz. Üye olmamıza ne onlar, ne de biz bu konuda karar vermişiz. Şimdilik konuk olmayı biz daha doğru buluyoruz. Onların bizi iyi tanınması gerekiyor, bizim de onları.

Hep tekrarladığımız bir söz var: "Bir düşman çoktur, bin dost azdır." Biz dostlarımızın çoğalmasını istiyoruz ve bunun için de bu gibi platformlarda yer almak gerekiyor, diyoruz.

Peşmerge savaşı devam ediyor

M.G.: Sayın Kasımlı, İran Kürdistanı'ndaki son durumu değerlendirir misiniz? İmam Humeyni'nin ölümünden sonra İran rejiminin politikasında bir değişiklik beklenebilir mi? Kürtlere karşı pozisyonları değişebilir mi? Bu konuda görüşünüz nedir?

Kasımlı: İslam Cumhuriyeti 10 yıldan fazladır Kürt halkına karşı savaşıyor. İran devriminden önce de şimdi de şiarımız hep birdi. "İran için demokrasi, Kürdistan için otonomi."

1979 yılında "üç aylık savaşı"la adlandırdığımız savaştan sonra başarıya ulaştık. Bu başarımızdan sonra Humeyni rejimi bizimle görüşme masasına oturdu. Görüşmelerimiz 6 ay sürdü. Sonuçta anlaşıldı ki, onlar zaman kazanmak istiyordu; Kürt sorununu çözme diye bir dertleri yoktu. Ondan sonra gene savaş başladı ve 10 yıldır savaş devam ediyor.

Bugün siyasi olarak İran hükümeti diyemez ki, Kürt halkının % 5'i dahi yanımdadır. İran Kürdistanı'nda halkın % 95'i şiarımız olan "İran için demokrasi, Kürdistan için otonomi"yi destekliyor.

İran Kürdistan'ı genelinde bir fert yoktur ki, İran rejimini desteklesin. Onlar bir imam bulmakta dahi güçlük çekiyorlar. Küçük bir köyün imamını bulup Mahabad'a imam yapıyorlar.

Sorun tamamen askeridir. Biz mecbur kaldık ki, şehirleri terkedelim. Bugün İran Kürdistanı'nda 200-250 bin İran asker ve pasdarı ve 3 bin askeri karagah var. Buna rağmen peşmergelerimiz partizan savaşı veriyor. Partizan savaşının anlamı da şudur: "O her yerde vardır, hiç bir yerde yoktur."

İran-İrak savaşında ateşkesin ilanından sonra bir çok kişi ve çevreler 1975'in tekrarlanması korkuyorlardı. Ben bunun aksini söyledim. Çünkü 1975 ile 1985 arasında fark vardı. Savaşımız sürdü İran rejimi

köşeye sıkıştı. Çünkü onlar diyorlardı Kürdistan'da herhangi bir güç yok, savaşan Irak'tır, diğerleri de Irak'ın adamlarıdır. Fakat atkeşkesten sonra birkaç büyük savaş oldu onlar da anladılar ki güç bizim gücümüz. Demek istiyorum ki, İran rejiminin durumu geçmişten daha kötüdür. Bugün durumumuz oldukça iyidir. Pêşmergelerimiz Kürdistan'ın her tarafında vardır, pasdar, askerler kendileri savaştan kaçınıyorlar, savaşmak istemiyorlar.

Ateşkesin ilanına gelince; İran, Irak savaşında kaybettir. Manevi olarak güçsüzleşti. Sizin de bildiğiniz gibi İran ordusu modern silahlardan yoksun, güçlü organizasyondan mahrum idi. Onlar yalnız Humeyni'nin direktifleriyle savaşıyor, öldürdükleri taktirde islam kazanacaktı, onlar da cennete gidecekti. Bu inanç, bu maneviyat kalmadı, askerler, pastarlar eskisi gibi artık savaşmıyorlardı.

Humeyni'nin ölümünden sonra İslam Cumhuriyeti hükümetinin hemen yıkılması beklenemez. İran'da öyle muhalefet güçleri var ki, diyorlar Humeyni öldü İslam Cumhuriyeti de sona erdi. Benim görüşüme göre, daha onların rezervleri vardır, bu rezervler onları bir süre ayakta tutacaktır. Fakat Humeyni'nin ölümünden sonra ciddi buhranlara yol açılmıştır. Buhran keskinleşecektir biz de buhranın keskinleşmesine ve artmasına ivme kazandıracamız.

İran rejimi önünde Kürt sorununun çözülmesi için iki yol var. Şimdiki rejim Humeyni'nin ölümünden sonra ya aklını kullanacak ve anlayacak ki, Kürt meselesi savaşa çözümlenemez. O zaman biz de görüşmelere hazırız. Çok kereler dedik, bizim savaşımız savaş için değildir. Biz özgürlük ve kurtuluşumuz için savaşıyoruz. Eğer rejim dese, biz size otonomi vermeye hazırız, biz almıyoruz diyemeyiz. Yani biz görüşme masasına ancak kendi talebimiz üzerine oturabiliriz.

Diğer yol, Humeyni politikası devam edebilir. Görüşüme göre, Humeyni'nin şahsiyeti oldukça büyüktü. O, hep Kürtlere karşı idi. Eğer bu politikaya devam edilse biz de savaşımıza devam edeceğiz. Yine rejim sıkışacak ve bu kez rejimin devrimle yıkılması imkanı doğacaktır. Fakat bu kaç haftada ya da kaç ayda olacak, şimdiden kestirilemez. Biz bu zamana kendimizi hazırlıyoruz. Bunun için de biz İran'da optimistiz. Bu iki yol için de durumumuzu çok iyi görüyorum.

M.G.: İran ile Irak arasındaki görüşmeler bugün ne aşamada? Yakın bir zamanda anlaşma sağlanabilir mi? Eğer anlaşma sağlanırsa Kürt hareketi açısından nasıl bir durum ortaya çıkar. İran ve Irak Kürt hareketine karşı ortak bir politika yürütebilirler mi?

Kasımlo: Görüşüme göre, Kürtler kendi politikalarını kendileri bağımsız olarak yürütmeleri gerekir. İran-İrak savaşın veya savaşmasın. Kürt ulusal kurtuluş hareketi kendi taktiğini, stratejisini ve politikasını kendisi belirlemesi ve yürütmesi gerekir.

Bu sorun neden gündeme geliyor. Diyorlar ki, 1975'te böyle bir şey oldu, Barzani teslim oldu ve Kürt hareketi dağıldı. Fakat 1988, 1975 değildir. İran Kürdistanı hareketi Barzani hareketi değildir. Hareketimiz devrimci-demokratik bir harekettir. Kimse ben teslim oldum diğerleri de teslim olsun diyemez. Soranca lehçesinde bir kelime vardır, "aşbetal" yani teslim ol-

mak. Ben demişim sözlüğümüzde aşbetal kalmamıştır. Aşbetal bitmiştir, biz bir daha aşbetal olsun istemiyoruz. Ne olursa olsun İran ve Irak görüşmeleri devam etsede, etmese de savaşımız sürecektir.

Görüşüme göre, İran ve Irak 1975'te ulaştıkları sonuca şimdi kolay kolay ulaşamayacaklardır. Çünkü ikisinin de rejimleri farklıdır. Irak laik bir rejimdir ve BAAS iktidardadır. İran rejimi; dini, mezhebi, Şii bir rejimdir. Onların anlaşmaları biraz zor. Bir kez 8 yıldır aralarında savaş olmuş, eski Fars ve Arap düşmanlığı keskinleşmiş, birden düşmanlığımız sona erdi diyemezler. Bu işin genel yanı.

Somut olarak iki sorun var ki, onlar kolaylıkla anlaşamazlar. Birincisi, İran diyor ki, Cezayir anlaşması eskisi gibi kalsın ve Şattül-Arab'ın yarısı İran'a verilsin. Irak'ta diyor; Cezayir anlaşması geçersizdir. Şattül-Arab'ı vermem. Öte yandan yalnız sorun Şattül-Arab'ta değil. Sorun odur ki, eğer Irak Şattül-Arab'ı İran'a vermezse o savaşı kazanmış, eğer İran Şattül-Arab'ı alırsa o savaşta üstün gelmiştir. Bu iki şey de kolay değil. Siyasete herşey olmaz demiyorum, ama yine de anlaşmaları zor görünüyor.

İkincisi, savaşı kimin başlattığı sorundur. Kim tecavuzkardır. İki devlet de bu konuda karşılıklı birbirlerini suçluyorlar. Eğer birisi tecavuzkar ise, o kendi halkına karşı da suçludur. 8 yıllık anlamsız bir savaş haksız yere yapılmıştır. Kazanç olmadığı gibi zarar var ortada.

Bundan dolayı diyorum ki ateşkes sürecinden barış anlaşmasına kadar uzun bir yol var. Kürt ulusal hareketi bu durumdan faydalanabilmelidir. Fakat o, politikada en kötü alternatifi de bilmek zorundadır. En kötü alternatif odur ki, yalnız İran ve Irak değil, Kürtlerin

yaşadığı topraklardaki diğer devletler de Kürtlere karşı birleşebilirler. Bu da olasıdır. O zaman da bütün Kürtlerin de birleşip direnmeleri gerekir. Fakat nasıl birleşecekler, nasıl direnecekler, taktikleri ne olacak, bunları zamanı gelince söyleriz.

Cörüşüme göre, Kürdistan'ın bütün parçalarında İhsan Nuri Paşa ve Barzani yenilgilerinin tekrar etmesi imkanları vardır. Çünkü Kürtlerin örgütleri bütün Kürdistan'da güçlüdür, devrimcidir, yöneticileri, kadroları fazladır ve onlar kendilerini savunabilecek imkanlara sahiptir.

M.G.: Bugün bütün devletler bölgesel anlaşmazlıklardan söz ediyorlar ve bu sorunları çözmek için de adımlar atılıyor. Fakat Sosyalist ülkeler dahil hiç bir ülke Ortadoğudaki sorunların çözümünde Kürt sorununa yer vermiyor. İran KDP lideri sayın Kasımla, bu konuda ne düşünüyor?

Kasımla: Bugün dünyada yaşanan üç proses görüyorum. Bunlardan birincisi Doğu ve Batı ülkelerinin birbirine açılması ve yakınlaşmasıdır. Bu da teknoloji ve komünikasyonun ilerlemesi sayesinde oluyor. Diğer bir şey de subjektif olanıdır. Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nde yönetime gelmesi ve Sovyetler Birliği politikasının değişmesi. Cörüşüme göre, iki süper devlet öyle şartlar yaratmak istiyorlar ki, aralarında savaş olanakları ve anlaşmazlıkları kalsın. Bu proses özellikle Gorbaçov'la oldukça ilerledi.

İkinci proses, demokrasi prosesidir. Latin Amerika ülkelerinden tutun, Asya'ya kadar hatta bütün sosyalist ülkeleri kapsayan büyük bir demokratizasyon başlamıştır. Bu proses ister istemez bütün dünyada olduğu gibi Ortadoğu'da da etkisini gösterecek, gösteriyor da.

Üçüncü proses ise, barış ve bölgesel konfliktlerin çözülmesi prosesidir. Afganistan'dan Angola'ya, Kamboçya'dan Filistine kadar bütün dünyada varolan anlaşmazlıkları kapsıyor. Bu Kürt sorununu da kapsayacak. Kürt sorunu çözülmesi gereken büyük bir sorundur. Tabi diğer ülkeler Kürtleri sevdiği için mesela yaklaşacak değil. Kürt sorunu Ortadoğu ve hatta dünya barışının sağlanmasına katkısı olacak bir sorundur. Bunun için de bu sorunun çözülmesi gerekir.

Fakat bu sorun dışarda çözülüyor, dış faktörler etkileyici faktörlerdir. Belirleyici faktör Kürtlerin kendileridir, Kürt hareketinin kendileridir. Kürt hareketi bu sorunu çözmek için gösterdiği yol mantıklı olmalıdır, makbul olmalıdır.

Ben kendi partim için söylüyorum: Eğer ben desem Ortadoğu'da 4 devletin sınırlarını değiştireceğim, bundan herkes korkacak, bu bütün dünyayı karşımıza almak olacak. Fakat ben diyorum, otonomi istiyorum, otonomi de insan haklarının bir parçasıdır. Çünkü herkes bütün dünyada insan haklarının verilmesini talep ediyor. Ben diyorum İran sınırları dahilinde kalmak istiyorum ama kendi dilimde okumak, kendi ülkemi kendim yönetmek istiyorum. O zaman diyorlar; bu mantıklıdır, bu makbuldür.

Sosyalist ülkelerin ve diğer ülkelerin bizi savunup savunmamaları sorunu herşeyden önce bizim sorunumuzdur. Eğer biz Kürt sorununu içte büyütüp, onu her zaman güncel duruma getirirsek, diğer ülkeleri Kürt

sorununu çözmeye teşvik ederiz. Son iki yılda Kürt sorunu oldukça aktüel oldu. Bu da fazla çalışmayı ve mücadele etmeyi gerektiriyor. Temel mesele içerdedir. Kürt sorunu ne Moskova'da, ne Washington'da, ne Paris'te ne de Stockholm'de çözülebilir, onun çözümü Kürdistan'dadır.

Kürt sorununu enternasyonalize etmemiz gerekiyor.

M.G.: Uluslararası alanda dayanışmanın güçlenmesi için, Kürtlerin çalışması nasıl olmalıdır. Siyasi ve diplomatik alanlarda perspektifler ne olmalıdır?

Kasımla: Önce de söylediğim gibi, iki görevle karşı karşıyayız. Herşeyden önce biz içte hareketimizin, kurtuluşçu, özgürlükçü, devrimci, demokratik ve humanist bir hareket olduğunu ispatlamalıyız. Terörist ve oportünist olmadığımızı ve diğer uluslar gibi ulusumuzun haklarını talep ettiğimizi göstermeliyiz. Silahlı mücadelede, parlamenter çalışmada ve diğer her türlü çalışma biçimlerinde kendimizi ispatlamamız gerekir.

Türkiye, İran, Irak Kürdistanı'nda hareketimizin bağımsızlığını korumalı diğer dost güçlerle dayanışmamıza biz karar vermeliyiz.

Bu dönem Şêx Seid, Şêx Mahmud ve hatta Kadı Muhemed dönemi değil. 20. yüzyılın sonlarında yaşıyoruz. Uluslararası kamuoyunun; hareketimizin modern, devrimci, demokratik ve bağımsız bir hareket olduğunu bilmesi için vargücümüzle çalışmalıyız.

İkincisi, dışarda Kürt sorununu enternasyonalize etmemiz gerekiyor. Kürt sorununu dört devletin sınırlarından çıkarıp, insan hakları sorunu gibi genelleştirmeliyiz. Kamuoyu yarattığımızdan o kamuoyu da kendi hükümetlerini Kürt sorununu tanımayacağı, bizlerle dayanışmalarını sağlamaya mecbur edecektir.

Bu çalışma özünde yapılmıştır, ama yeterli değildir. Mesela bugün İsveç'te 10 binden fazla Kürt yaşamaktadır. Bu oldukça büyük bir rakamdır. Eğer bunlar bir ağızdan konuşurlarsa sonuç verimli olacaktır. Diğer ülkelerde de durum aynıdır yani tek bir programla, makbul bir dille sorunumuzu anlatırsak bir yere kadar sorun çözülür. Yani sürekli devrim teorileri yarar sağlamıyor. Avrupa'da bu yapılabilir. Ülkede her dört parçanın şartları farklı, stratejileri farklı olduklarından bu ortak çalışma zordur. Ama dışarda olanaklıdır.

Yani biz, ülkede görevimizi yerine getirsek ve dışarda da sorunu enternasyonalize edersek bunun etkisi, içinde yaşadığımız devletlere de yansiyacak ve onları Kürt sorununu çözmeleri için yollara sevkedecektir. Fakat bütün bunlara rağmen olabilir ki, istediğimiz şeyleri elde etmeyebiliriz. Ama bu bir politikadır. Neden şimdiye kadar birşey elde edemedik. Çünkü şimdiye kadar Kürtlerin politikası siyah ve beyaz olmuştur. Yani ya herşey ya hiçbirşey. Sonuçta herşey olmamıştır, hiçbirşey olmuştur. Eğer zamanında baba ve dedelerimiz kendi görevlerini yerine getirselardı, şimdi durumumuz başka olurdu. Biz baba ve dedelerimizin hatalarını tekrar etmeyelim. Biz adım adım gitmeliyiz, birşey elde ettik mi, onu koruyalım ve başka birşeyi elde etmek için mücadele edelim.

Yani birkaç sene sonra özellikle de Filistin sorunu-

nun çözümünden sonra Kürt sorunu Ortadoğu'da en büyük sorun olacaktır. O zaman hazırlanalım, savaşalım bu zamanı elde edelim.

M.G.: Konuşmalarınızdan "Ulusal Otorite'nin kurulması anlaşılıyor mu?

Kasımlo: Dört parça için bir partinin oluşmasını istemiyorum. Yalnız yaratılacak şey insan haklarını savunacak bir organizasyon olmalıdır. Yurt dışında da Kürtlerin haklarını insan hakları biçiminde ele almalıdır.

Bugün kendi içinde bütün anlaşmazlık ve çelişkilere rağmen bir FKÖ vardır. Yasar Arafat'ın onların adına konuştuğunu herkes kabullenmiştir. FKÖ içinde de sosyalistler, komünistler, demokratlar ve hatta ulusalcıları temsil eden örgütler var. Bizde böyle olmalıyız. Yalnız birisi adımıza konuşsun, sözcü olsun. Doğrudur, her dört parçadaki Kürt örgütleri bağımsızlığı istemiyor. Fakat dışarda biz sesimizi bir yapabiliriz o zaman onun etkisi de çok olur.

Umut ediyorum ki, bu gerçekleşsin. Bu işi de yalnız partiler üstlenmemeli ve görevi de Kürtleri tanıtan her türlü çalışmalar olmalıdır. Bu yapıldıysa Kürtler arasında itilaf ve anlaşmazlıklar aza iner veya kalkar, çünkü burada stratejik sorunlar söz konusu olmaz.

Perestrojka ve glanost Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu politikasına girmemiştir.

M.G.: Kürdistan kurtuluş hareketi herşeyden önce Kürt halkının meşru hakları için savaşan bir harekettir. Bunun için sosyalist ülkeler bütün ezilen halkların olduğu gibi Kürt halkının da dostu sayılıyor. Sosyalist ülkelerin ve özellikle Sovyetler Birliği'nin Kürtlere karşı uygulanan katliamlar karşısında sessiz kalmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu bağlamda perestrojka ve glasnostu nasıl yorumluyorsunuz?

Kasımlo: Eğer bu sorun Brejnev döneminde olsaydı, cevabı kolay olacaktı. Çünkü o zaman Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkelerin siyaseti sosyalist devletin çıkarlarını üstün tutan siyasetti. Fakat hem Sovyetler Birliği'nde hem de diğer sosyalist ülkelerde durum değişmiştir. Hatta Sovyetler birliği Komünist Partisi eski yöneticilerini de değiştirmiştir. Fakat bu süreç daha bitmemiştir.

Görüşüme göre, yönetime gelen yeni yöneticiler Kürt sorununu iyi anlayamamışlardır ve üstelik Sovyetler'de ulusal anlaşmazlıklar da başgöstermiştir.

Perestrojka ve glasnost oldukça iyi şeylerdir, gelecekte amaçlarına ulaşmalarını diliyorum. Görüşüme göre, perestrojka ve glasnost Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu politikasına girmemiştir. Girmesi için de zaman lazım.

Sovyetler Birliği'nin Kürdistan'da olan olaylar karşısında sessiz kalması kötü bir şeydir. Biz sosyalist ülkeleri dostumuz biliyoruz. Fakat burada görüşümüz şudur: Dost hep dosttur eğer her zaman seni savunmasa da, düşmanda hep düşmandır, eğer seni arasına savaşa da.

İnanıyorum ki, Sovyetler Birliği'ndeki son değişmeler Kürt sorununa da yansısın ve onlar

Kürtlerin meşru haklarını da savunsunlar. Fakat yukarıda da söylediğim gibi herşeyden önce bu bize bağlıdır, ellerimizi kenetleyip, gözlerine bakmakla bu iş olmaz.

M.G.: Irak Kürdistan güçleri İran rejimiyle ilişkileri biliniyor, bu da şu anlama geliyor ki, İran, onların meşru hakların almasında yardımcı oluyor. Ama diğer yanda İran kendi "sınırları" içinde yaşayan Kürtlerin meşru haklarını tanımıyor. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Kasımlo: İran İslam Cumhuriyeti rejimi görüşlerinde milli meseleler yoktur. Onlar miletsizdir yalnız islamdırlar. Humeyni'yle üç kez görüştüm. İran devriminden önce onunla Paris'te ilk görüştüğümde, o zaman Humeyni'yle bu işin çözümlenemeyeceğini anlادم.

İki kez de Kum şehrinde görüştüm. Bir görüşmemiz İslam Cumhuriyeti referandumdan önceydi. Ben ona söyledim ki, otonomiye onaylayın, biz referanduma katılırız. Bir saat süren görüşmemizde hep şunu tekrarladi: "Biz hepimiz müslümanız, biz hepimiz kardeşiz." Yani diyordu ki, Kürt sorunundan bahsetmeyiniz.

İran rejimi Irak Kürtlerinden faydalandı. Pasdarlar onların pëşmergeleriyle Irak Kürdistanı'na kadar gittiler. Fakat ateşkes ilan edildiği zaman İran, Irak Kürtlerine danışmadı. Sonra Irak güçleri de onun yaptıklarını kabul etti.

Kürtlerin yaşadıkları devletlerin politikaları şudur: diğer ülkedeki Kürtleri kendilerine dost, kendi devletindeki Kürtleri dost bilmezler. Bu genel bir kuraldır.

Bunun için ben diyorum ki, biz Kürtler, menfaatlerimizi diğer bir devletin kazançlarına feda etmeyelim. Biz mecburuz diğer devletlerde yardım alalım, ama bu yardımımız diğer parçadaki Kürtlere karşı olmamalıdır. Tarihimizde çok kötü şeyler olmuştur. Mesela Barzani çok İran Kürdünü, İran'a teslim etti ve onlar öldürüldü. Fakat hiç kimse diyemez ki, Partimiz Irak Kürdüne birşey yapmıştır, kesinlikle böyle bir şey yapıldığını kimse iddia edemez.

Biz bağımsızlığımızı savunuyoruz, fakat diğer yandan da Irak bizim için bir yoldur. Bunu anlamak gerekir. Bu mecburiyetimizi anlamak gerekiyor.

M.G.: Partinizin ayırdedici özellikleri nelerdir? Deney ve tecrübelerinizi okuyucularımıza anlatırmısınız? Diğer Kürdistan parçalarına nazaran İran Kürdistanı'nda oldukça az sayıda parti var bunu neye bağlıyorsunuz?

Otonomi talebimiz realisttir

Kasımlo: Sizin de bildiğiniz gibi, partimiz Kürdistan'da en eski partidir. Partimiz Mahabad Cumhuriyeti'nin ürünü olarak doğdu ve bu yıl 44. kuruluş yıldönümüdür.

Doğrudur, Türkiye Kürdistanı'nın yeni nesli partimiz hakkında bilgileri sınırlıdır, onların bizim tarih, mücadele ve deneylerimizi bilmeleri gerekir.

Bu 44 yıllık mücadele tarihinde 11 ay, bir de, İran devriminden sonra birkaç ay legal veya yarı-legal olarak çalışmıştır. Diğer yıllarını ya illegal ya da silahlı savaşım

vererek geçirmiştir. Bu dönemde zorluklarımız ve arkadaşlarımızın fedakarlıkları alabildiğine çoktur. Partimiz bu son 10 yılda 5 bin üye, kadro ve pëşmergesini şehit vermiştir. Hatta Merkez Komitesi'nde de arkadaşlarımız şehit olmuştur. Bu son 10 yılda İran Kürdistanı'nın şehidi 45 bin dir.

Partimizin özellikleri şunlardır: Partimiz herşeyden önce demokrattiktir. Bunun da anlamı şudur ki parti içinde olduğu gibi, parti dışında da demokrasiye sonsuz bağlılığı vardır. Partimiz demokratik yani puluralisttir. Kendi içinde muhalefeti kabul edip onun görüş ve önerilerini kendisi için kutsal saymaktadır.

Partimiz Kürdistan partileri içinde kongrelerini düzenli yapan tek partidir. Bu son 10 yılda 2 yılda bir kongre olmak üzere 5 kongre yapmıştır. (4,5,6,7,8. Kongreler) Bir keresinde kongremize katılmak için arkadaşlarımız 25 gün yol yürümüştür. Ama kongrelerimiz her zaman zamanında olmuştur. Kongremizde kararlar çoğunluk sistemiyle alınır. Merkez Komitesi, Polit Büro ve Parti Sekreteri seçimi gizli oyla yapılır.

Bildiğimiz gibi geri kalmış ülkelerde demokrasi kullarlarının işlemesi kolay değildir. Çünkü halkın deneyimi azdır, demokrasi kültürü yoktur, üstelik savaş olan bir ülkede demokrasinin uygulanması oldukça güçtür. Gene de biz, bu zor ve çetin koşullarda gerek parti içi gerekse de dışı tarafta demokrasiyi uyguladık. Ve inaniyorumki, sonuna kadar da bunu sürdüreceğiz.

Demokrasi Kürdistan gibi ülkelerde her zaman kazanç sağlamıyor, zararı da vardır. Demokrasinin bedeli vardır. İnsan, demokrasi istediği zaman bedelini de ödemek zorundadır, maliyetini ve harcıını ödemek gerekiyor.

Partimizin ikinci hususiyeti şudur; biz 10 yıldır silahlı savaşım veriyoruz, bir kez dahi olsun biz elimizi teröre bulaştırmadık. Suçsuz insanları öldürmez, halkın yaşadığı yerlere bomba atmıyoruz. Hatta bütün şehrin elektrikliğini de kesebiliriz, halka zarar olduğu için bu nu da yapmıyoruz. Uçak kaçırmayız, rehine tutmayız, üstelik diğer Kürt örgütleri rehine tutuklarında aracı olmuş, onları serbest bırakmışız. Biz laik bir partiyiz. Üyelerimizin %95'i müslüman olabilir, ama diğer yanda bizde; Asuri, Ermeni, Hıristiyan vardır. Azeri, Beluci, Fars ve Arap halkıyla dostluğumuz vardır. Biz dar nasyonalist değiliz. Biz hiç bir millete karşıdeğiliz, biz Kürt halkının ulusal haklarının kazanmasını istiyoruz. Bunun için de şiarımız "İran için demokrasi, Kürdistan için otonomidir." Demokrasinin ilk olması tesadüfi değildir. Bizim için demokrasinin hayati önemi var. Yani İran'a demokrasi gelirse, bizim otonomimiz de o zaman uygulanır. Yani biz herşeyden önce demokrasi istiyoruz.

Siyasetimizi kendimiz belirleriz. Partimizin bağımsızlığı bizim için oldukça önemlidir. Mesela biz sosyalist ülkelerin ve diğer birçok partinin dostuyuz. Biz bunu kendimiz belirliyoruz. Biz bağımsızlığımızı, özümüzün nurundan da üstün tutarız.

Kürdistan'ın jeopolitik durumu, Kürtlerin yaşadığı devletlerden yardım almamızı gerektiriyor. Bu doğrudur. Fakat yardımları bizi, diğer parçalardaki Kürtlere düşman olmamızı getirmemiştir. Biz her zaman dünyadaki ulusal hareketlerle dayanışma içindeyiz. Bu tabii bir olaydır. Biz Türkiye ve Irak'taki Kürt ulusal Kurtuluş hareketiyle dayanışma sağlıyoruz

fakat biz otonomiye savunuyoruz, politikamız otonomiden fazla değil. Biz kendimizi realist görüyoruz. Biz Kürdistan ve Ortadoğu durumunu tahlil ettiğimizde anlıyoruzki, otonomi talebimiz realisttir. Bu talebimizi savunursak onu elde edebiliriz. Fakat Türkiye'deki ve Irak'taki arkadaşlarımız başka şey isteyebilir, bu onların bileceği bir iştir.

Uzak hedefimiz sosyalizmin kurulmasıdır. Fakat sosyalizm demokrasisiz olmaz. Eğer demokrasi de tek olursa sosyal sorunları çözemez, o zaman demokrasi, burjuvazinin demokrasisidir. Bunu da biz istemiyoruz. Demokrasi herşeyden önce emekçiler için olmalıdır. Biz partimizi emekçilerin partisi olarak görüyoruz. İran Kürdistanı'nda kapitalistler oldukça azdır. Yani biz ulusal sorunu, demokrasiyi ve sosyal sorunu birden çözümlenemeyen istiyoruz. Biz bağımsız olmayı istemiyoruz. Bugün Afrika'da çok bağımsız devlet var, ama çoğu açlıktan kıvrılmaktadırlar. Biz emekçi halka kazanç sağlayan bağımsızlıktan yanayız. Yani bizim üç hedefimiz şudur: Otonomi, demokrasi, sosyalizm.

İran Kürdistanı'ndaki partilerin azlığı sorununa gelince; 10 yıl önce İran Kürdistanı'nda 3-4 parti vardı. Onlar var olan zor şartlara dayanmayıp yok oldular. Mesela 10 yıl önce Halkın Fedaileri örgütü Kürdistan'da güçlüydü fakat bugün güçleri kalmadı. Komela örgütü de güçlüydü fakat bugün güçleri alabildiğine zayıf.

Partimizin ayakta kalması ve güçlü olması elbette partimizin çalışmasının bir ürünü olarak açıklamak istemiyorum. Bizim geçmişten gelen bir sermayemiz var. Zanetmiyorum ki, Kürdistan'ın diğer partileri bizim parti kadar geçmişten gelen bir sermayesi olsun. Bu, Mahabat Cumhuriyeti'nin partisi, Kadı Muhamed'in partisidir.

İran devriminden sonra partimizin birbiriyle ilişkileri olan kadroları 150 kişiyi geçmiyordu. İran devriminden 20 gün sonra Mahabat'ta düzenlediğimiz bir mitingte, Le Mond gazetesinin yazdığına göre iki yüz bin insan katıldı. Bunun anlamı şudur ki, geçmişten gelen eski bir sermayemizin olduğudur. Yani biz bu sermayeden alabildiğine faydalandık.

Diğer bir şey de partimizin politikasının doğru olmasıdır. Ben demiyorum; hata yapmamışız, herkes siyasi çalışma yaptığı zaman hata da yapar. Biz de hata yapmışız ama hatalarımızı bertaraf etmişiz. Sonra bir ağır ve keskin slogancılıkla hareket etmemiş, savaş zamanında savaşımız, barış zamanında da barışçıl davranmışız.

Bugün ben düşünüyorum, mesela biz Amerika'ya karşıyız. Onu Kadı Muhamed'in idam edilmesinin sorumlusunu biliriz, fakat Tahran Amerika Elçiliği'nde rehine alma olayını o zaman yalnız bir parti bu davranışın doğru olmadığını söyledi, o parti de bizim. Bu önemli bir olaydır. Biz her zaman teorizme karşı olmuşuz. Provokasyon yaratmamış ve provokasyonlara gelmemişiz. Görüşme zamanında hükümetle oturmuşuz, savaş zamanında partimiz savaşmıştır. Bunu herkes biliyor. Bugün binlerce pëşmergemiz ülkededir ve bizden başka hiç bir güç de kalmamıştır.

Bana göre, İran Kürdistanı'nda tek partinin olması kötü bir şeydir. Yani tek partinin olmasının anlamı diktatörlüğe giden yolu gösteriyor. Diğer partilerin olması, serbest demokratik yollarla herkes görüşünü halka

açıklaması ve halk tarafından seçilmesi gerekiyor.

Demokrasiden faydalanmanın kötü bir davranışı da demokrasi adına antidemokratik değildir. Zamanında Komela örgütü ile ilişkilerimizin gerginleşmesi ve hatta aramızda silahlı savaşın çıkması da bundan kaynaklanıyor. Onlar demokrasi adına silah zoruyla köylülerden para istiyorlardı, köylüler de vermeyip, onları partimize şikayet ediyorlardı. Onlar diyordu yaptığımız işçi sınıfı hakimiyeti, proleterya hegemonyacıdır. Bu yolla özgür Kürdistanı yaratacağız. Biz diyorduk; proletarya hegemonyacılığı silah zoruyla olmaz. Onlarla sorunları görüşmeler yoluyla çözmek istiyorduk, onlar bildiğini yapıyorlardı.

Mesela 1980 yılında özgür seçimler yapıldı. Biz, Komele ve Halkın Fedailerini birlikte komiteler oluşturmuştuk. Bu seçimler yalnız Şino, Mahabat, Serdeş ve Banê de yapıldı. Partimizin adayları %80'den fazla oy aldılar.

Seçimle olsa biz çoğunlukta'yız, onlar diyordu ki herşeyi keleşinkof çözer. Komele ile çelişkimiz bundan ibaretti. Onlar Komünist Parti adını aldıktan sonra çelişkilerimiz daha da derinleşti. Yöneticilerinden birisi Londra'da, diğeri de Stockholm'da oturmuş, varolan üyelerine savaşın diyorlar.

M.G.: Peki, son yıllarda partinizde ayrılma veya bölünmeler oluyor. Bunu nasıl izah ediyorsunuz. Yoksa ayrılanlar partinizin çok demokrasi isteğine mi karşıydılar?

Kasımlo: Partimizin 8. Kongresinden sonra birkaç kişi bizden ayrılıp yeni bir şey oluşturdular. (Celil Gadanî Öncülüğünde KDP MK üyelerinin bir kısmı kastediliyor. H.Kan) Bunların hepsi de Kongre de hazırıldı. Merkez Komite raporunu, parti programını, kongre kararlarını onayladılar. Fakat Kongre onları yönetime seçemedi, beni de seçemeyebilirlerdi. Yani herşeye demokratik oldu.

Sizin de bildiğiniz gibi, Kürtlerin kendine özgü bazı özellikleri var. Onlar gittiler başka birşey oluşturdular. Ben gidenlere birşey demiyorum. Dağlarda 10 yıl savaşmak kolay değil. Düşmanın bomba ve süngüleri altında, aç ve sussuz kalmak zor olsa gerek.

Yalnız bir eleştirim var onlara. Ben diyorum demoklattım, ben puluralisttim. İran Kürdistanı KDP'nin mülkü değildir. İran Kürdistanı'nda 20 parti de olabilir. Ama onlar diyorlar ki, İran KDP'si biziz. İşte bu olmaz. Onlar yasal Kongrede hazırıldı ve şimdiki MK üyelerini Kongre seçmiştir. Yani bütün sorun budur.

Sonra aşıkardır, onlar, Mücahitlerden yardım alıyorlar ki, mücahitler Kürdistan'da halk tarafından sevilmeyen bir grubtur.

Görüşme göre, bugün hem Kürdistan'da hem de bütün dünyada temel sorun demokrasi sorunudur. Biz demokrasiyi sonuna kadar savunacağız, kim ne derse desin.

M.G.: Sizin de bildiğiniz gibi, Kürdistan'ın diğer parçalarında birlik ve cepheler oluşması yolunda belli adımlar atılmış. Türkiye Kürdistan'ında TEVGER, Irak Kürdistanı'nda Irak Kürdistan Cephesi ve hatta Suriye Kürdistanı'nda HEV-KARİ adında birlik ve cepheler var. Bu konuda sizin ittifak polikikanız nedir

Kasımlo: Bütün Kürtlerin önünde iki görev

olduğunu yukarıda belirttim. İran'da bu görevler üçe yükseliyor. İran Kürdistanı, İran nüfusunun %17'sini teşkil ediyor. Bunun anlamı da şudur: Biz tek başımıza alternatifini olamayız. Biz yalnız İran rejimini zayıflatıp onu buhrana düşürülmesinde rol oynayabiliriz, bunun ötesinde tek başımıza fazla birşey yapamayacağımızdır.

Sizin de bildiğiniz gibi, İran Kürdistanı'nda bizim dışımızda Komela vardı. Şimdi onlar kendisine İran Komünist Partisi diyor. Onların komünist olup olmayacağı onların bileceği birşeydir. Fakat benim bildiğim İran işçi sınıfı içinde onların güçleri yoktur veya yok denecek kadar azdır. Ve onlar Kürdistanı değil, İrani bir örgüttür. Diğer yandan bu parti değişik bir komünist partisidir. Ne İran'da, ne Avrupa'da ne de Amerika'da diğer hiçbir komünist partisini tanımıyor. Bu partiyle güç birliği yapmak oldukça zordur. Eğer onlar tekrar Kürdistanı bir örgüte dönseler, ki içlerinde dönmesini isteyen unsurlar var, biz o zaman onlarla dayanışmaya hazırız. Kürdistan'da başka örgütte yok. Diğer yanda İran güçleriyle güçbirliği ve işbirliğine hazırız.

Biz iki şeyle işbirliği yapmayız: İran Cumhuriyeti'nin yanında yer alan güçlerle işbirliği yapamayız ve Şah'ın geri gelmesini isteyen güçlerle de işbirliği yapmayız.

Şah'ın oğlu kendisine demokrat diyor. Oyle değil. O saltanatı sürdürmek istiyor. Yani diktatörlük. Diktatörlüğün halk arasında tabanı yoktur. Diktatörlük hep dışarıdan yardım alır. Önce İran Paşası Rus Çarı'ndan yardım alıyordu, sonra İngiliz emperyalizmi ve kolonyalizminden yardım gördüler, sonra da Amerika'dan. İran'da Paşalık şahinşaha dönüşmüştür. İran'da farklı halk ve uluslar vardır. O diyor ben İran'da şahinşah olmak istiyorum. Yani o, Tahran'da konsentre olmak ister. Biz otonomi eşittir merkezîyetçilik olmasını istemeyiz.

Halkın Mücahitleri'yle bir ara ittifak kurduk. Deneyimlerimiz oldu. Bugün onlar Humeyni'nin savunduklarını bir başka ad altında savunuyorlar. Yani devrim yapalım; Mesut Recavi Humeyni'nin yerine, mücahitler de ayetullahlar yerine geçsin. Yok öyle şey.

Biz, cumhuriyetçi olsun, komünist olsun, ulusalcı, müslüman olsun her güçle işbirliğine hazırız. Yani yarınki İran için demokratik bir alternatif yaratmak gerekiyor.

İran'da ya diktatörlük ya da liberalizm oldu. Diktatörlük ve liberalizmden sonra demokratik bir rejim gelecek. Yani bu kadar zulüm ve baskıdan sonra, şimdi İran halkı barış, özgürlük, demokrasi ve güvenlik istiyor. Halkın bu umutlarını gerçekleştirmek için savaşan örgüt ve kişiler bizimle masaya oturdukları zaman otonomi de kabul etmeleri gerekir. Otonomiyi kabul eden güçlerle her zaman güçbirliğine hazırız.

Doğrudur, biz rejyonel yani bölgesel bir örgütüz. Fakat herkeste biliyor ki, İran dahilinde güçlü bir muhalefetiz.

(Konuşmasının sonunda İran KDP Genel Sekreter Abdurrahman Kasımlo şunları söylüyordu: Türkiye'de dergi çıkarmak büyük bir iştir. Keşke bizde Tahran'da çıkarabilseydik. Arzum, sizin başarınız ve başarınızın devamıdır. İran ve Irak Kürdistanı'ndaki gelişmeleri Türkiye ve Kürdistan halklarını bilgilendirmeniz gerektiği kanısındayım.) ●

Pêşeng Bo Şoreş dergisinin 75. sayısında (özel sayı) yayınlanan Ahmet NAS'ın PPKK (Kürdistan Öncü İşçi Partisi) Genel Sekreteri Serhad DİCLE ile yaptığı röportajı olduğu gibi yayınlıyoruz

SERHAD DİCLE:

“Açık ki, bizim dışımızda da bilimsel sosyalizme inanan ve bu platformda olan partiler, örgütler ve kişiler vardır.”

Neden İşçi Sınıfı Partisi?

Soru: Sayın Genel Sekreter, partinizin ayırdedici özelliklerini açıklamakla sohbetimize başlayalım, isterseniz? Neden sınıf partisi? Böyle bir parti hangi ihtiyaçlardan doğdu?

Cevap: Kürdistan toplumu da diğer bütün toplumlar gibi sınıflı bir toplumdur. Bugünkü durumda ülkemiz sömürge bir ülkedir. Toplumun tümü ulusal baskı altındadır ve ulusal baskı, sınıfsal baskıyla içiçe geçmiştir. Toplumun değişik sınıf ve katmanları ulusal baskıyla içiçe geçen toplumsal baskıdan farklı şekillerde etkileniyorlar. Bu etkilenmeye bağlı olarak sınıf ve tabakalar kendi nihai kurtuluşlarını daha farklı aşamalarda ve farklı yollarda görüyorlar. Buna göre de bugünkü durumda farklı tepkilerle ortaya çıkıyorlar. İşte böylesi bir objektivenin bilincinden hareketle partimiz bir sınıf partisi olarak ortaya çıkmış ve işçi sınıfı partisi olarak örgütlenmiştir. Partimiz esas olarak işçi sınıfının nihai kurtuluşunu hedeflemiştir. Ama bugün nerede ve hangi aşamada olduğumuz, nereden nereye gideceğimiz düşüncesinden hareketle bir program yapılmıştır. Parti, halkın ulusal baskı altında olma durumundan hareketle işçi sınıfının çıkarlarını ulusal baskı altında olan toplumun diğer sınıf ve tabakalarının çıkarlarıyla birleştirerek günümüz aşamasına denk düşen ulusal demokratik halk devrimi programı dediğimiz programı oluşturmuştur.

Soru : Fakat Sayın Genel Sekreter şöyle bir olgu var: Başka ülkelerin işçi sınıfı hareketlerine baktığımızda, sosyalist hareket ile işçi sınıfı hareketlerinin farklı kanallardan oluştuğunu, giderek sosyalist hareketin işçi sınıfı hareketini yöreğine aldığını ve politik hedeflere yönelttiğini görüyoruz. Sosyalist hareket dışında işçi sınıfının kendiliğinden dahi olsa bir “başkaldırısı” var. Sosyalistler, varolan potansiyele yeni bir biçim vererek belirli hedeflere yöneliyorlar. Bizde gerçekten böylesi bir

durum, yani sosyalist hareket dışında bir işçi hareketi, işçilerin yöresel veya genel başkaldırıları sözkonusu mu? Partinin kurulmadan önce böyle bir durum var mıydı?

Cevap: Eğer Kürdistan toplumunu Batı Avrupa'nın kapitalist ülkeleriyle karşılaştıracak olursak sizin dediğiniz sorun belki daha net olarak göze çarpar. Kapitalizmin ileri derecede gelişmiş olduğu toplumlarda elbetteki sınıf mücadelesinin seyri çok daha ileri boyutlarda seyrediyor. Kürdistan'da, bu anlamda işçi sınıfı hareketinin gelişkinliğinden, biçimlenmesinden, mücadelenin boyutluluğundan belki söz edemeyiz. Zaten sınıf partisinin gereğini de bu anlamda bir gelişmeden hareketle getirmiyoruz. Ama bir gerçek var, geri düzeyde de olsa çok daha karmaşık bir toplumsal yapıya sahip de olsa, Kürdistan'da da bir sınıf farklılaşması ortaya çıkmıştır. İşçi sınıfı diğer ülkelere nazaran çok daha cılızdır. Sınıf bilincine o anlamda henüz ulaşmış değildir. Fakat bu başlangıç bile olsa, işçi sınıfının bilinçlenmesi sınıfların ayrışması daha da netleşmiştir. Sınıf sömürüsü olayı, toplumun gelişmesine bağlı olarak daha büyük bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İşçi sınıfı hareketi diğer ülkelerdeki boyutlarda bir gelişme göstermemiş olsa bile, günümüzdeki uluslararası koşulları da değerlendirecek olursak, sınıf temelinde bir örgütlenmenin olabileceğini hatta zorunluluğunu görürüz.

Kadro Sorunu

Soru: Burada kadro sorunu ortaya çıkıyor. Yani gerek hareketin önderliğinin, gerekse omurgasının sınıf bilinçli işçilerden oluştuğu bir bileşim olarak insan değerlendirdiğinde (bu kadroların sürekliliği meselesinde de kendisini ortaya çıkarıyor) dışardan, işçi kökenli olmayan insanların işçi sınıfına bilinç götürme olayı var. Tabii bunlar örgütlü olarak götürecekler, parti hep işçi sınıfından olmayan insanların işçi sınıfı adına söz ve karar sahibi olmaları biçiminde sürece müdahale ediyor. İşçi sınıfı dışındaki insanlar da yaşam içinde, mücadele süreci içinde olaylar karşısında

farklı tepkilerle ortaya çıkıyorlar ve bu , giderek kadroların devamlılığı sorununu meydana getiriyor. Hareketin her düzeyinde partinizde de görüldüğü kadarıyla önder kadrolarda bir süreklilik görülüyor. Acaba bunu nasıl izah ediyorsunuz? Bunu, hareketin demin söylediğimiz sınıf temeline oturmaması olgusuna bağliyabilir miyiz?

Cevap: İşçi sınıfına bilinç götürme, aslında yalnız bizde değil, dünyanın tüm ülkelerinde işçi sınıfının dışında, aydınların omuzlarında olmuştur. Bu, Batı Avrupa ülkelerinde de, bugün devrimini gerçekleştiren sosyalist ülkelerde de böyledir. Onların tarihine baktığımız zaman, politikayı, bilimsel ideolojiyi işçi sınıfına götüren, işçi sınıfının kendi içinden çıkmış kadrolardan ziyade, işçi sınıfından gelmeyen aydınlardır.

Bu, doğal olarak bizde de böyledir. Ama sorun ne? İşçi sınıfı ideolojisini taşıyan aydınlarla işçi sınıfı hareketinin bütünleşmesi açısından olaya baktığımızda, bizim ülkemizle, sözkonusu ettiğimiz gelişmiş ülkeler arasında bir fark ortaya çıkıyor. Sınıfsal farklılaşmalar, ayrışmalar geri düzeyde, tam netleşmemiş olduğuna göre, durum, yalnız işçi sınıfı açısından değil, burjuvazi, küçük burjuva aydınlar açısından da böyledir. Tam olgunlaşmama olayı burada kendini gösteriyor. Hem işçi sınıfı hareketinin geriliği, hem de aydınlardaki olgunlaşmamışlık düzeyi, ister istemez bilimsel ideolojinin taşıyıcısı olan aydınlarla işçi sınıfının bütünleşmesi olayını geciktiriyor. Bizim ülkemizde, doğrudur, sizin de belirttiğiniz gibi süreklilik ve istikrar henüz sağlanabilmiş değil. İstikrar olayı, bir bu bütünleşmemişlikten bir de, bizzat aydın hareketinin kendisinin cılızlığından, zayıflığından geliyor. Bahsettiğimiz anlamda istikrarlı, sağlıklı bir kadro olayı ne yazık ki Kürdistan toplumunda, bütün siyasi hareketlerde şu ya da bu biçimde, şu ya da bu düzeyde kendisini gösteriyor. Zaten partileşme olayını bir süreklilik içinde ele almak lazımdır. Partinin ideolojik ve politik olarak kendisini inşa etmesi, olgunlaşması, istikrar kazanması olayını sürekli işleyen, yürürlükte olan basitten karmaşığa, mükemmelleşmeye, olgunlaşmaya doğru bir süreç içerisinde ele almak lazım.

Soru: Şöyle bir şey sorulabilir mi o zaman? Sosyalistlerin dışında bir işçi hareketi hemen hemen yoktur. Kapitalizme tepki, ulusal baskıya tepki yok. Sosyalistlerin işçi sınıfına bilinç götürme durumu var. Tabii işçi sınıfına bilinç götürme ile partileşme süreci atbaşı gidiyor. Bu aynı zamanda, hareketin sınıf temeline oturması sorunuyla da bağlantılıdır. O zaman partileşme sürecinin belli bir noktadan sonra artık şekil alması gerekmiyor mu? İşçi sınıfı adına yola çıkan her belli bir kadro yoğunluğu kendisini işçi sınıfı partisi olarak nitelendirebilir mi? Ol-

gunlaşmamış belli bir kadronun bu işe talip olması olayı da var bizde. Özellikle kadroların sürekliliği sorununu olgunlaşma düzeyine bağliyerek nasıl yorumlayabiliriz? Kadrolar ideolojik-teorik düzey ile pratik yetkinlikleri belli bir noktaya geldikten sonra mı kendilerini işçi sınıfı partisi olarak nitelendirmeleri gerekir, yoksa nasıl olmalı?

Cevap: Açıklamaya çalışayım. Yalnız önce bir noktaya değineyim, konuşmanızda geçen bir nokta var. İşçi sınıfının piyasada olmadığı, ortalıkta görünmediği biçiminde. Ancak durum öyle değil. Kendi çıkarlarını görebilme anlamında bir işçi sınıfı hareketini görebiliyoruz. Sendikalarda örgütlenebiliyorlar, toplu sözleşme için mücadele ediyorlar, ekonomik çıkarları ile ilgili olarak. Bilinçlenme, sınıflaşma olayını belirtirken, en azından ekonomik düzeyde dahi olsa bir yönelme görebiliyoruz. Bu anlamda da hiç işçi sınıfı hareketi yok, kendi adına bir çaba içinde değildir gibi bir yanılgıya da düşmemek lazım. Zayıf da olsa, daha çok ekonomik çıkarlarını koruma, gaspedilmiş haklarını elde etme için bile olsa bir çaba var. 1965-1980 yılları arasında ülkemizde 120'nin üzerinde işçi grev ve direnişi olmuş. 12 Eylül öncesinde, yetersiz düzeyde de olsa işçiler ulusal soruna sahip çıkıyorlardı. Tabii ki bu, sözkonusu ettiğimiz anlamda gelişmiş, toplumun gelişmelerini büyük oranda etkileyen bir düzeyde değildi.

Belli bir grubun, aydın hareketinin işçi sınıfı adına yola çıkması konusundaki sorunuza gelince; daha önce de belirttim. Bu bir gerçek. Ülkemiz koşullarında henüz olgunlaşmamış, tam istikrar kazanmamış bir düzeydedir aydın hareketi. Tabii ki Kürdistan toplumunda bunların dışında daha ileri boyutlarda gelişmiş bir hareketin var olduğu, bunların onun dışında geri bir yapıya sahip oldukları anlamına gelmiyor. Yok böyle bir şey. Geri de olsa, gelişmemiş de olsa Kürdistan toplumunun en ileri yapıları, en ileri düzeyleri bunlardır. Bu açıdan ele aldığımız zaman, böylesi kadroların işçi sınıfı adına yola çıkmalarını ben ters bir olay gibi görmüyorum. Kendi düzeylerindeki bilinçlikleriyle, ilericilikleriyle bir şey adına davranıyorlar, davrandıkları zaman bu hakkı onlarda görebilmemiz lazım. Geriye ne kalıyor? Geriye tarihsel olarak bunlar sözkonusu ettikleri iddiaların sahibi olabilecekler mi, bu hakkı toplum ve tarih onlara verecek mi sorusu kalıyor. Bu da gelecek tarafından belerlenebilecek bir olaydır. Hayat bunu kanıtlayacaktır. Çünkü salt söylemekle, bir takım programları öne sürmekle olmuyor. Bunları hayata geçirdikleri, işçi sınıfıyla bütünleştikleri, onu örgütledikleri, sürükleyebildikleri oranda, bu hakkı elde etmiş olacaklar.

İdeolojik-Teorik İnşa

Soru: İşçi sınıfı ideolojisini benimseme ve özümseme bir de bunu yaşama geçirme konusunda, sizde farklı bir durum gözlemlendi. Bir örnek vereyim: Etkinizde olduğu veya

düşüncenizi yansıttığı bilinen ve 1978 yılında yayınına başlayan Jina Nû adlı derginin ilk sayısında derginin önüne koyduğu görevlerin başında ideolojik-teorik inşayı sağlama görevi var. 1985 Nisanı'nda MK toplantısına sunulan politik raporda, örgütsel gelişmenin birincil sorunu olarak yine aynı alanda gerekenlerin yapılması ifade ediliyor. Siz konuşmanızda işçi sınıfı adına yola çıkan kadrolara değindiniz. Belli bir ideolojik formasyona sahip olmayan bir ekibin sınıf adına konuşmasını, politika yapmasını ve giderek kendisini sınıfın partisi olarak ilan etmesini nasıl yorumluyorsunuz?

Cevap: Bir kere ideolojik ve teorik olarak gelişme, kendini inşa etme, derinleşme olayı, hayattan, pratikten kopuk bir olay değil. Şöyle değerlendiremeyiz: bir takım insanlar diyecekler ki biz işçi sınıfı ideolojisine sahip bir aydın grubu olacağız, kendimizi teorik olarak geliştireceğiz ve sonra piyasaya çıkıp işçi sınıfını örgütleyeceğiz. Hayat hiç bir zaman böyle işlemiyor. Aydınlar, işçi sınıfı ideolojisini taşıyan aydınlar, önderler, politikacılar böyle önce kapalı kapılar ardında, saksıda yetişir gibi yetişip sonra toplumun arasına salınmıyorlar. Bilinçlenme, kendini tanıma, tanımlama olayı, bir kere toplum içinde varolma olayı ile içiçe geçiyor. Yani yaşarken, mücadele ederken seni çevreleyen maddi dünyadan etkileniyorsun; adım adım birtakım düşünceler sende biçimleniyor. Bu düşüncelere bağlı olarak giderek yönlenebiliyorsun, kendi kendini tanımlıyorsun, dünyayı ve etrafını tanımaya çalışıyorsun. İdeolojik inşa sürecini, teorik derinleşme olayını hayatın içinde, pratikle içiçe mücadele süreci içinde ele almak lazım. Böyle anladığımız zaman, bir kere doğal olarak ilk başlangıç açısından düşündüğümüzde, ideolojik biçimlenmeler, daha önce dünyayı kavrayabilme sığılğında kendisi de sığ olacak. Dünyayı yüzeysel kavrayabiliyorsun, tabii ki bu oranda ideolojik biçimlenme de sığ olacaktır. Düşüncenin derinleşmesiyle dünyayı kavrama olayı birbirine bağlıdır, karşılıklı olarak etkilenirler. Bu açıdan baktığımızda, bir kere ben, ideolojik ve teorik inşa sürecini hiç bir zaman bitecek bir olay gibi görmüyorum. Bunun sürekli olması gerekir.

Soru: Kuşkusuz maddi yaşam canlıdır, sürekli evrimleşiyor. Fakat bizim sözkonusu ettiğimiz olay farklıdır. Yaşamın belli bir evresinde varolan olguların düşünsel planda kavranması, bunların politikaya aktarılması ve bunun uğruna mücadele edilmesi. İdeolojik-teorik inşa derken bunu anlıyoruz. Kaldı ki bunun özlü ifadesi olan siyasi program var karşımızda. Böyle bir durum, düşüncede gelişmenin sürekliliği ile belli bir aşamada varolan maddi koşulların tanımlanmasının birbirin-

den ayırıldığını gerektirir. Yani ikisi aynı şey değildir.

Cevap: Evet siyasi programımız var. Bu program, o güne kadar maddi dünyayı kavradığımız boyutların neticesidir. Ama partisel yaşam açısından maddi dünyayı kavrama olayı, hiçbir zaman o düzeyde kalmayacaktır. Geçmişte belli bir aşamada; örneğin kuruluş aşamasında, parti kendi dışındaki maddi dünyayı belli bir düzeyde kavramış ve ona göre politik bir program yapmıştır. Bu program doğrultusunda hayat içerisinde mücadele ediyor. Mücadele ettiği süre boyunca maddi dünyadan karşılıklı etkilenme olayına bağlı olarak, giderek kendisinde yeni yeni düşünceler "düşüncelerin derinleşmesi" dediğimiz olay ortaya çıkıyor. Buna bağlı olarak programlar da etkilenir. Bu daha fazla netleşme anlamında bazen de programların şu ya da bu biçimde değiştirilmesi biçiminde ortaya çıkabilir. Hayatın sürekliliği açısından ele aldığımızda, hayatın düşüncüyü sürekli etkilemesi, düşüncenin de buna bağlı olarak gelişmesi ve bunun, politik yönelimlerimizi etkilemesi, karşılıklı diyalektik etkileşim biçiminde düşüncenin gelişmesi olayı var. İdeolojik-teorik gelişme olayı, bu anlamda bir sürekliliğe sahiptir. Diğer yandan, kendi özgülümüzde aldığımız zaman, geçmişte yaptığımız bir tespit vardı; ideolojik-teorik inşa sürecinin derinleşmesi diye. Bu tespiti yapmışız. Tespiti yapmak başka, tespitin gereklerini yerine getirebilmek başka birşey. Diyelim ki 8-9 yıl sonra geriye baktığımız zaman o dönemde yaptığımız tespitin bugün çoğu yönlerinin gereklerini yerine getiremediğimiz sonucuyla da karşılaşabiliriz. Kürdistan tarihi açısından baktığımızda bu olguyu da mutlaka gözönünde bulundurmak gerekir. Kadrolar olarak farkındayız; ideolojik-teorik direnleşmeyi sağlamamız gerekir tespitine varıyoruz; ama, 8-9 yıllık mücadele ortaya çıkarıyor ki, o tespit doğrultusunda gerekli olan tüm adımları atabilmiş değiliz. Kendi dışımızda ortaya çıkan bir takım gelişmeler bizi daha zayıf bir duruma sokabiliyor, daha geriletebiliyor ve yeni bir aşamada, tüm bunları da gözönünde bulundurarak böylesi bir ideolojik inşa sürecinin derinleştirilmesini bu anlamda da gündeme getirebiliriz. Bu 8-9 yıllık süreye baktığımızda 12 Eylül darbesini görürüz. Kürdistan'daki devrimci hareketler ağır darbeler yediler. Toplumda faşist ideolojinin alabildiğine yarattığı apolitikleşme süreci yaşandı. İnsanların politikadan uzaklaşması, bilimsel ideolojinin etkisi dışına çıkması vs. bütün bunlarla birlikte değerlendirdiğimizde; 1985'te yeniden bu görevi öne çıkarmamız bana ters gelmiyor.

Soru: O dönemde siyasi programınızda yer alan tespitler, belli bir araştırmanın ürünü olarak ortaya çıkmadı mı? Böyle bir çalışma, ideolojik-teorik alanda belli bir seviyeyi gerektirmiyor mu? Tartışmamızda öne çıkaracağımız esas sorun bence bu olmalı?

Cevap: Doğrudur, aslında tespitler belli bir

araştırmanın sonucudur. Yoksa belli bir araştırma, gözlem, deneyim, yaşadığımız dünyayı tanıma ve buna bağlı olarak kendimizi tanımlama olayı olmadan böylesi politik tespitleri yapmak mümkün değildir. Bu düşünceye katılıyorum. Ama, gelelim ki araştırma, dünyayı tanıma olayı dediğimiz süreç, ne kadar derinlemesine gerçekleşmiştir? Birtakım verilere, gözlemlere,

İşçi sınıfı ideolojisini taşıyan aydınlar, önderler politikacılar böyle önce kapalı kapılar ardında, saksıda yetişir gibi yetişip sonra toplumun arasına salınmıyorlar. Bilinçlenme, kendini tanıma tanımlama olayı, bir kere toplum içinde varolma olayı ile içice deciyor.

deneylere dayanarak şu veya bu düzeyin ürünü olan bir sonuç ortaya çıkararak birtakım politik tespitler yapıyorsun, mücadelenin içine giriyorsun ve süreç içinde maddi dünyayı daha derinliğine kavriyorsun. Geçmişte derinlemesine kavramadığın olgular bu süreç içinde yeniden karşına çıkıyor. Ben bu açıdan ele alıyorum.

Dr. Şivan Olayı

Soru: Bundan başka bir konuya girmek istiyorum. Dr. Şivan olayını biraz konuşalım isterseniz. Hareketiniz kamuoyunda uzun süre Şıvancı olarak adlandırıldı. Fakat bu konuda en az konuşan sizsiniz. Dr. Şivan ile aranızda ne tür bir bağ var? Dr. Şivan hareketini hangi anlamda aştığınız iddiasındasınız?

Cevap: Dr. Şivan hareketini ele aldığımız zaman onu Türkiye Kürdistanı'nda politik partileşme sürecini ilk defa sınıfsal temelde ele alan bir girişim olarak görebiliriz. İlk defa Kürdistan'da ayrı örgütlenen ve ulusal karakterle ortaya çıkan bir parti, bu ulusal karakteri sınıfsal temellere de oturtmayı çaba edinmiştir, diyebiliriz. Çünkü ilk defa Dr. Şivan da... (biliyorsunuz, Dr. Şivan TKDP hareketinin içindeki bir kadrodur. Kendi partisini kurmadan önce de TKDP'nin içindeydi)

Soru: Hangi seviyede TKDP içinde yer alıyordu?

Cevap: Seviyesini bilmiyorum. Ama, bir aydın oluşunu, politik düşüncelerinin düzeyini, ideolojik-politik çalışmalarını ele aldığımız zaman, resmi görevini bilmesek de, TKDP'nin ileri bir kadrosu olduğunu söyleyebiliriz. İlk defa Dr.Şivan ulusal kurtuluş mücadelesini önüne koyan bir partinin en azından önder kadrolarının Marksist-Leninist bir ideoloji ile donanmış olması gerektiğini T. Kürdistanı'nda ortaya atmış ve bu doğrultuda bir örgütlenme çalışması içine girmiştir. Daha sonra Irak Kürdistanı'na giderek ayrı bir parti olarak ortaya çıkma girişimini tam başlattığı, organize ettiği zaman, görüyoruz ki teorik olarak biçimlendirdiği şu olmuştur: Biz ulusal kurtuluş partisiyiz; ama, bizim par-

timizde kilit noktalarda, öncü organlarda Marksist-Leninist'lerin olması gerekir, onun dışında da, partinin ulusal kurtuluştan yana olan tüm güçleri kişileri içinde barındırması lazım. Ve bu düşünceden hareket ederek bir örgütlemeye gitmiştir. Böyle aldığımız zaman, ulusal kurtuluş mücadelesini sınıf temeline oturtma düşüncesinin ilk nüvelerini Dr. Şivan atığına göre, bu anlamda onun bir devamı gibi görülebiliriz. Ondan öte Dr. Şivan'ın öldürülmesinden sonra ortaya çıkan yeni durumda bizim hareketimizi yeniden örgütleyenler, daha çok geçmişte Dr.Şivan'la çalışmış olan kadrolardı, onun düşüncesinden etkilenmişlerdi, onun partisi içinde şu veya bu düzeyde yer almış insanlardı. Dr.Şivan'la beraber çalışan insanların bir kısmı sonradan başka yerlere gitmesine rağmen, bizim partimizi kuranların çoğu Dr. Şivan partisinden gelen kadrolardı.

Soru: Yeni bir parti mi kuruldu,yoksa Dr.Şivan'ın hareketi yeniden organize mi edildi?

Cevap: Dr. Şivan hareketi ve ondan sonraki gelişmeler, net ve belgesel boyutlarıyla ortaya çıkmış değil. Ama Dr. Şivan döneminin kadrolarından derleyip toplayabildiğimiz bilgiler, bize bir takım verileri sunuyor. Dr. Şivan'ın öldürülmesinden sonra ülke içindeki

Dr. Şivan hareketini ele aldığımız zaman onu Türkiye Kürdistanı'nda politik partileşme sürecini ilk defa sınıfsal temelde ele alan bir girişim olarak görebiliriz. İlk defa Kürdistan'da ayrı örgütlenen ve ulusal karakterle ortaya çıkan bir parti, bu ulusal karakteri sınıfsal temellere de oturtmayı çaba edinmiştir, diyebiliriz.

yönetici kadrolar oturmuş, partiyi fesh etme kararı almışlar. Ama öte yandan bakıyoruz ki, dışarda olan kadrolar, onun devamı gibi davranmışlardır. Onun devamı gibi davrananlar da aslında Dr. Şivan'ın arkadaşları olarak kendilerini görmüşler, onun mirasına sahip çıkmışlar, ama,yeniden adım atarken, bakıyoruz ki yeni bir program oluşturmuşlar. Bu yeni programla adım atmışlar. Dr. Şivan dönemindeki program ile bu yeni program arasında fark vardır. Daha sonra, dışarda yeni programı hazırlayan kadro, ülkeye gelerek yeni bir toparlanmayla yeni bir adım atmıştır. Bizim tespitimize göre süreç böyle yaşanmıştır. Esas olarak bu programın yeni program olması 1975 yılındaVan kalesindeyapılan kongrede benimsenmiştir.

Soru: Yani partinizin resmi ilk programı o oluyor?

Cevap: Evet, ilk programı o oluyor. Bu nedenle o dönemin kadroları, partinin 1975'deki toplantısını yeni bir kuruluş kongresi olarak değerlendirmişlerdir. Böylesi karmaşık bir durum var. Bir yandan kadrolar Dr. Şivan döneminin kadrolarıdır, bir yandan da ülke içindekiler o

örgütü resmen feshetmişlerdir; diğer yandan dışarda olan kadrolar, Dr. Şivan'ın arkadaşları olarak davranmışlardır ama yeni bir program yapmışlardır; ve bu yeni programla gelmiş, ülkedekileri yeniden bir araya getirmişlerdir.

Soru: Gerek bu program, gerekse mevcut biçimiyle varolan siyasi program ve örgütlenmedeki niteliğiniz Dr. Şivan'ın hareketiyle karşılaştırıldığında, Dr. Şivan'ın hangi alanda aştınız?

Cevap: 1975 toplantısını, diğer bir deyimle partinin kuruluş kongresini yapan kadrolar, düşünce itibarıyla ve Şivan'ı aşan bir tutum içine girmişlerdir. Dr. Şivan döneminde partinin önder kadrolarının Marksist-Leninist olmasıyla yetiniliyordu, üye ve alt kadroların Marksist-Leninist olmalarına gerek olmadığına inanan bir düşünce vardı. Ama ilk defa 1975 kongresinde bu anlamda Dr. Şivan'ın düşüncesi aşılarak, örgütlenecek partinin tümüyle sınıf temelinde olması gerektiği ortaya konmuştur. Yalnız önderlerin değil, tüm üyelerin Marksist-Leninist düşüncüyü benimsemeleri öngörülmüştür. Tümüyle işçi sınıfı ideolojisinden yana insanlardan oluşan bir parti tespiti var 1975 Nisan toplantısıyla oluşan partide. Bu, yeni bir olgudur.

Soru: Dr. Şivan'ın düşünceleri diyoruz. Fakat bu konuda elde yeterli veri yok. Komal Yayınları tarafından çıkarılan "Irak Kürt Halk Hareketi ve Baas İrkçılığı" dışında Şivan'a ait olan herhangi bir yazı kamuoyuna yansımada.

Cevap: Bildiğim kadarıyla Dr. Şivan'ın daha önce dışarda daha geniş olarak yayınlanan sözkonusu kitabı var. Onun dışında da biliyoruz ki pekçok broşürü yayınlanmış. Dr. Şivan ve o dönemde kendisiyle beraber olan kadrolar; Özellikle Çeko ve Bruska da yazmışlar. Ayrıca Dr. Şivan'ın 1970 öncesi kimi sol yasal dergilerde çıkmış yazıları var... Fakat ne yazık ki bunlar şu anda el altında bulunmuyor. Bunlar temelinde bir araştırmadan da yoksunuz.

Soru: Birçok konuda Dr. Şivan'ı aştığınızı söylüyorsunuz. Fakat hareketiniz içinde kullanılan sloganlardan biri "Dr. Şivan reç dani, karkir çek hilanî" idi. Acaba alttan alta Dr.Şivan'ın düşünceleri benimseniyor muydu?

Cevap: Bana kalırsa tam farklı bir durum vardı. Partinin resmi politikası tam farklı biçimdeydi. Belki birtakım miting ve yürüyüşlerde belli düzeylerde sizin sözkonusu ettiğiniz sloganlar atılmış olabilir. Fakat resmi politika suydü: 1975'de kurulan parti, yeni bir partidir. Her ne kadar bu partiyi kuranların çoğunluğu Dr. Şivan'ın arkadaşları idiyse de, partinin resmi politikasında Şivan'ın ölümünden sonra, Şivan'ın partisi (T-KDP) ülke içinde resmen feshedilip dağıtıldı biçiminde bir tespit var. Esas olarak partinin resmi politikası da bu yönde geliştirdi.

Soru: Şivan, Brüksel, Çeko ve Sait Elçi'nin öldürülmeleri sorunu ülkemizde belli

düşmanlıklara varacak kadar boyutlandı bir ara. Sizin bu konuya yaklaşımınız nasıl? Bu konuda ne diyorsunuz?

Cevap: Dr.Şivan'ın Kürdistan ulusal kurtuluş mücadelesinde önemli bir yeri olduğu yadsınamaz. O dönemin örgütsel çabaları, mücadelenin getirdiği kazanımlar da inkar edilemez. Buna bağlı olarak ele aldığımızda aslında Dr.Şivan, Brüksel, Çeko olayı, Sait Elçi olayı tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Mücadelemizi önemli ölçüde etkilemiştir. Fakat diğer tarihi olaylar gibi ne yazık ki bunda da somut ayrıntılı belgesel bilgilere sahip değiliz. Benim bildiğim kadarıyla, bugüne kadar Sait Elçi'yle Dr. Şivan arasındaki çelişkiler, Sait Elçi'nin öldürülmesi ve daha sonra Dr. Şivan, Çeko ve Brüksel'in Irak Kürdistanı'nda mahkeme edilerek kurşuna dizilmeleri olayı hakkında herhangi bir belge ortaya çıkmış değil. Duyduklarımız, daha çok o dönemi yaşayan insanların, kadroların anlattıklarıdır. Ben bu konuda zaman zaman büyük bir çaba içerisinde oldum. Gerçeği öğrenme açısından. Fakat ne yazık ki, politik gelişmelere bağlı olarak kadrolar bu meseleye sürekli farklı yaklaşımlar içerisinde oldular. Farklı bilgiler veriyorlar. Hatta Irak Kürdistanı'ndaki kadrolar, zaman zaman döneme bağlı olarak kendileri değişik bilgiler veriyorlar. Daha önce Barzani ile uyum içerisinde olduğu bir dönemde verdiği bilgiyi sonraki aşamalarda Barzani ile olumsuz bir konum içerisinde olduğunda daha farklı ve rebiliyor. Bu nedenle verilen bilgilerin hemen hemen tümü dedikodu diyebileceğimiz boyutlarda oldu.

Yalnız bildiğimiz birşey var. Olayın en ayrıntılı ve somut belgeleri Irak KDP'nin elindedir. Çünkü o dönemde mahkemeyi İ-KDP yaptı. Bilebildiğim kadarıyla Dr.Şivan, Çeko ve Bruska'nın ifadeleri, tutanaklar onların arşivlerindedir. En doğru bilgileri bu tutanak ve ifadeler açıklandıktan sonra ortaya çıkabilecektir. Ama buna rağmen öğrenibildiğim kadarıyla, işin ayrıntılarına girmeden sonuçta vardığım kanaat şudur: Dr. Şivan ve Sait Elçi arasında bir çelişki vardı.

Soru: Bu çelişkinin karakteri ne? Şivan'ın partiye düşünsel planda egemen olma kavgasının ifadesi midir bu çelişki? Yoksa başka nedenlere mi dayanıyor?

Cevap: Politikittir. Ama hangi boyutlarda, nerede, nasıl bir politik çelişki olduğunu şu anda söylemek mümkün değil. Veri yetersiz. Deniliyorki Şivan ayrı bir parti kurmuştu, bunu gizliyordu, o dönemde Barzani'nden gizliyordu. Henüz kendilerini açığa çıkarabilecek bir düzeye varmadıkları için partinin kuruluşunun açığa çıkmasını istemiyordu. Bu koşullarda Sait Elçi Irak Kürdistanı'na gidiyor, durumdan daha önce haberdar olmuş, gidip Barzani ile görüşecek. Dr. Şivan, çalışmaları alt üst olacak endişesinden hareketle böylesi yol başvurdu ve Sait Elçi'yi öldürttü. Ama öte yandan, benim o dönemin tanıklarından elde ettiğim bilgilerden birisi de işin bu yanını kuşkuyla düşürür niteliktedir. Dr. Şivan'ın partiyi kurmadan önce gidip Gılanda Barzani ile

görüştüğünü, birtakım arkadaşlarıyla bir parti kuracağını belirterek Barzani'nin görüşlerini öğrenmek, onayını almak istediğini belirtiyor. Hatta Barzani'nin böylesi bir kuruluşu onaylayarak bir takım teknik olanaklar; mesela bir teksir makinesi, verdiği, buldukları yörede Dr. Şivan'ın doktorluktan edindiği parayı kendi partisine harcamasının dahi Barzani'nin onayı dahilinde olduğu söyleniyor. Bu bilgileri diğerleriyle karşılaştığımızda, Barzani nezdinde partinin ifşa olmasına ilişkin kuşkuları ortadan kaldırıyor. Bu durumda en azından Şivan'ın böyle bir sorununun olmaması gerekir.

Netice itibariyle şu ya da bu nedenle S. Elçi'nin öldürülmesi olayında Dr.Şivan'ın kendisinin de varolduğu kanısındayım. Yalnız bunu partili arkadaşlarıyla mı yaptı, yoksa Irak Kürdistanı'nda birtakım çevrelerin ortak girişimiyle mi yaptı, belli değil. Politik olarak baktığımız zaman, hiç kuşkusuz Dr. Şivan'ın politik nedenlerle S.Elçi'yi öldürtmesini onaylamak mümkün değil. Bunu onaylamayacağımıza göre, Irak Kürdistanı ulusal hareketi önderliğinin ya da mahkemesinin Dr. Şivan, Çeko ve Brusku' ölüme mahkum etmelerini ve ardından belirtildiğine göre Türkiye Kürdistanı'ndan birtakım insanların eliyle kurşuna dizdirtmelerini de onaylamak mümkün değil. Bu işin politik yanı.

Ama tarihsel olarak da kesin bir yargıya varabilmek için meselenin derinlemesine incelenmesi, belgelerin ortaya çıkarılması gerekir. Esas olarak ondan sonra bir yargıya varılabilir. Bu olay Türkiye Kürdistanı politik güçlerini uzun süre olumsuz etkiledi. Biliyorsunuz bizim partinin taraftarları, sempatanları Dr. Şivan taraftarları olarak bilindiler. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, onun mücadelesinin sürdürücüleri olarak yansıldılar. Kendileri herkesten daha çok Dr.Şivan'a sahip çıktılar. Buna karşın TKDP'si daha sonra KUK hareketi de doğal olarak S.Elçi'nin mirasına sahip çıktı. Onun devamı olarak davrandı. Dr.Şivan ve S.Elçi'nin öldürülmesi olayları uzun süre T. Kürdistanı'nda Partimiz ile TKDP ve daha sonra KUK taraftarları arasında duygusal temelde bir düşmanlığa kısmen dahi olsa yol açtı. Bugün böylesi bir düşmanlık ve soğukluktan söz edilemez. Kanımca bu, olumlu bir gelişmedir. Esas olarak Dr.Şivan ve S.Elçi olayına artık politik açıdan bakmamalı, kendimizi onlara, ya da onların olayına göre biçimlendirerek bir tutuma girmemeliyiz. Olaya Kürdistan halkı tarihinin trajik bir olayı olarak yaşamak ve tarihsel olarak bunu değerlendirmek, tarihteki yerine oturtmak lazım diye düşünüyorum.

Kürdistan Sosyalistlerinin Birliği

Soru: İşçi sınıfının ideolojik, politik ve örgütsel hattının biricik sahipliği konusunda geçmişle bugün arasında bir karşılaştırma yapıldığında farklı bir durum ortaya çıkıyor. Bugün sosyalist politik hareketin bölünmüşlüğü artık giderek hemen hemen herkes tarafından kabul ediliyor. Partinizin 2. Kongresi'nin bu soru-

nun çözümüne yönelik bir de kararı var sanıyorum. Öte yandan aynı konuda TKSP ve KUK-SE ile birlik görüşmeleriniz oldu. Sorunun çözümü bugün hangi aşamada acaba?

Cevap: Doğrudur, 12 Eylül öncesinde, Kürdistan sosyalist hareketinin birliği sorunu gündemimizde değildi. Olayları ve gelişmeleri o boyutlarda göremiyorduk. Hatta resmen bu tür tartışmalar olmamış olsa bile, doğrudur, kafamızda işçi sınıfı hareketinin biricik partisi gibiydik. Kendimizi öyle görüyorduk. Ve 12 Eylül darbesi geldi. Bu darbenin gelişi pek çok yeni gelişmeyi beraberinde getirdi. Oturup yeniden gelişmeleri değerlendirme durumuyla karşı karşıyaydık. Gelişmeler baktığımızda ortaya çıktı ki, ele almamız gereken sorunlardan biri de Kürdistan sosyalist hareketinin birliği sorunudur. Çünkü görüyorduk, birtakım partiler, örgütler ortaya çıkmış, kimi konularda farklı düşüncelere sahiptiler, ama, temelde öylesine farklı parti ve örgütler de vardı ki, esas olarak sosyalizm platformunda diyebileceğimiz bir konumdaydılar. Ama, ülkenin çeşitli meselelerine, sürecin değerlendirilmesine ilişkin farklı görüşlere sahiptiler. Böylesi bir değerlendirmeden hareketle biz 2. Kongremizde resmen şu tespiti yaptık: Tamam bizim partimiz işçi sınıfının partisidir, ama, kendimizi işçi sınıfının biricik partisi olarak görmek de yanlış bir tutum olur. Açık ki, bizim dışımızda da bilimsel sosyalizme inanan ve bu platformda olan partiler, örgütler ve kişiler vardır. İşçi sınıfı hareketine, bilimsel sosyalizme inanan kadroların, değişik yerlerde odaklanmış oldukları ortaya çıkıyordu. Böyle bir durum ister istemez işçi sınıfı hareketini zayıflattı. Öyle ise bu konuda görevlerden birisi de işçi sınıfı hareketinin değişik odaklarda kümelenmiş bilimsel sosyalist kadrolarını bir parti çatısı altında birleştirmeyi gündemimize almaktı. Partimiz, 2. Kongresinde sosyalist hareketin birliği düşüncesini ortaya attı. Şu tespiti yaptık: sosyalist hareketin birliği, birincisi bir hareketin diğer tüm hareketleri süreç içinde ideolojik mücadele ile tasfiye etmesi veya kendi içinde eritmesiyle sağlanabilir. Diğer de, bugünkü aşamada varolan gerçekleri kabul ederek bu hareketleri bir çatı altında birleştirme biçiminde olabilir. Teorik olarak ülkemizde bu alternatiflerin ikisi de halen geçerlidir. Fakat ülkemizin koşullarını, kadroların düzeyini, süreç içinde ayrışma biçimini, odaklaşmalarını ele aldığımız zaman, bizim kanımıza göre ikinci yolu tercih etmek daha az yıpratıcı, daha az sancılı ve daha verimli bir yol olur. Öyle ise daha az sancılı, daha az tahribkar ve daha fazla verimli olabilecek bir yolu niye tercih etmeyelim. Biz, sözkonusu ettiğimiz ikinci tercihe daha öncelik veren bir politika izlemeye başladık. TKSP ve KUK-SE ile ve zaman zaman birtakım kadrolar ile görüşmelerimizde hep böylesi bir yaklaşım içinde olduk.

Soru: Biliyorsunuz, ülkemizde sağlıklı bir ideolojik mücadele süreci yaşanmadı. Sizin bu ikinci seçeneği ortaya çıkırmanızı,

ideolojik birliğin sağlanması yolunda yeni sorunlara yol açmayacak mı?

Cevap: İdeolojik birlikten ne kastediyoruz, bu önemlidir, bence. İdeolojik birliği, bilimsel sosyalist ideoloji olarak ele alıyorsak, sözkonusu ettiğimiz farklı parti, grup ve kadrolar, zaten böylesi bir ideolojik çerçeveye içerisindedirler. Yani bilimsel sosyalist ideolojiye inanan ve benimseyen kadrolar, partiler ve çevrelerdir. Bu anlamda, birliğin maddi bir temeli, bir zemini var. Onun dışında eğer ülkeye şu veya bu süreçte getirdiğimiz yaklaşımlar, önerdiğimiz perspektifler, stratejiyle taktik konularda ortaya çıkan farklı düşünceler, farklı görüşler, öneriler anlamında ele alınırsa, bunların ayırıcı olanlarını da birtakım tartışmalarla, görüş alışverişi ile gidermek mümkündür diye düşünüyoruz. Birtakım konularda farklılıkların olmasını doğal karşılamak gerekir. Ülkenin değişik sorunlarında, güncel konularda farklı düşüncelere sahip olmanın, bir örgütün çatısı altında birleşmeye engel olmadığına inanıyorum. Hatta bunların doğal olduğuna, olması gerektiğine inanıyorum.

Bizimle TKSP arasında yıllarca temel ayrılıklardan biri Kürdistan'ın sosyo-ekonomik yapısına farklı yaklaşımlar oldu. Kendi tesbitlerimize göre dedik ki Kürdistan'da egemen üretim biçimi kapitalizmdir, TKSP'li arkadaşlar da Kürdistan'da yarı-feodal bir sosyo-ekonomik yapının olduğunu getirdiler ve bu tespitler iki parti arasında en temel görüş ayrılıklarından biri olarak görüldü. Kürdistan'ın sosyo-ekonomik yapısının şöyle ya da böyle olması kuşkusuz çok önemlidir, ama bu konuda hem bizim hem onların yaptığı araştırmalar yüzeysel diyebileceğimiz araştırmalardır. İkincisi, biz politik hareketler ve politik önder kadrolar olarak bu araştırmaları yapıyoruz. Oysa eğer bilimsel bir temeline oturtacaksa Kürdistan'ın sosyo-ekonomik yapısının ne olduğu, bu yapının hangi sonuçlara yol açtığı meselesini ülkemizin bilim adamlarının, ekonomistlerinin, akademilerinin, bilim kuruluşlarının yapması gerekir.

Soru: Salt bilim adamlarına bırakılacak konular değildir sanıyorum. Bakıyoruz, başka ülkelere, politikacılar da bilimsel anlamda yapıyorlar.

Cevap: Araştırmaların sonucunda egemen üretim biçiminin kapitalizm olduğuna inanıyorsam düşüncelerimden vazgeçeyim, demiyorum. Bir TKSP'li bunun yarı-feodal olduğuna inanıyorsa, bundan vazgeçsin, demiyorum. Benim söylemek istediğim şu: Bu tartışma daha çok akademisyenlerin, bilim adamlarının yapacağı tespitlerle nihai sonuca varan akademik bir tartışmadır. Benim görüşüme göre bir partide stratejik konularda farklı, eylem birliğini engelleyen farklı tespitlere varmıyorsa, bu konudaki farklı yaklaşımlar, parti içinde birlikte var olmanın önünde engel olmamalıdır. Bu aslında ilkesel olarak sosyalizmin sorunlarıyla da yakından ilgilidir. Bir partinin, politik yönlendiriciliğinin, bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısının tespitinde de söz sahibi olması bu konuda da

kendisini biricik otorite olarak dayatması olayı, biraz bana ters geliyor. Politik önderlik, bir ülkenin politikasını yönlendiren bir mekanizmadır, araçtır. Bu şu sonuca götürmemeli; politik önderlik toplumsal yaşamı ilgilendiren bütün alanlarda tespitler yapar, son sözü söyler. Bilimsel araştırmalar ile politik tespitleri aynı kefeyle yükselmez demiyorum; ama, politik kişi ve kuruluşlar, bilimsel araştırma yapan kişi ve kurumların yerine geçemezler. Bu konuda esas söz sahibi araştırmacılar olmalıdır ve politik önderlik o araştırmaların sonucunu değerlendirerek kendisine politik perspektifler çıkarmalıdır. Belki ilerde bu konuya yeniden değinebiliriz. Yalnız bizde değil sosyalist ülkeler de dahil olmak üzere, hemen hemen tüm komünist partilerde, yanlış yaklaşımlar var. Partiyi, politik önderliği, toplumun tüm bilimsel çalışmalarının, karar mekanizmalarının önüne koymak gibi bir anlayış var. Sosyalist ülkelerde, bu yıllarca hep böyle gitti. Bir profesör, ekonomik bir araştırma yapıyorsa bu profesörün araştırmalarının bilimsel bir değer kazanabilmesi için, sanki mutlaka ilk elden Marks ve Engels'ten daha sonra Lenin'den ve en son olarak o gün partinin genel sekreterliğini yapan insanın demeç ya da herhangi bir yazısından bir alıntı getirmesi zorunluymuş gibi bir anlayış getirildi. Böylece öyle bir noktaya gelindi ki, her bilim adamı, yaptığı bilimsel çalışmanın onlara uygun olduğunu ispatlama çabasına girişti.

Oysa, benim düşündüğüm, bir bilim adamının yetkin olduğu bir alanda, parti genel sekreterinden alıntı alması yerine, parti genel sekreteri politika yaparken sözkonusu bilim adamının ya da bilim kurumlarının vardığı sonuçlardan alıntı yapması gerekir. Yani işleyiş tersine çevirmek gerekir, diye düşünüyorum. Politika ile bilim arasındaki ilişkiyi nasıl kavramamız gerektiği meselesinde bunu söylüyorum.

Bunu kendi ülkemizde değerlendirdiğimizde (biraz önce verdiğimiz örnek için söylüyorum) sosya-ekonomik

Sosyo-ekonomik yapıya farklı yaklaşımı bir parti çatısı altında yer alma önünde engel olarak görmüyorum.

yapının araştırılması meselesinde politik aparatın son söz sahibi olması yerine, bilimsel kuruluşların, bilim adamlarının son söz sahibi olması ve partinin o kurumlardan, onların sonuçlarından kendisince uygun bilimsel politikalar çıkarması gerekir. Bilim ve politika ilişkilerini böyle ele aldığımız zaman, ben bugün bizimle TKSP arasında sosyo-ekonomik yapıya farklı yaklaşımı bir parti çatısı altında yer alma önünde engel olarak görmüyorum. Bunu partinin perspektifleri önünde belirleyici fonksiyonlara sahip tezler biçiminde ortaya koymamız gerektiği düşüncesindeyim. Onu, sözkonusu akademik çalışmayı yönetecek kadrolara, kurumlara

devretmek, onlara bırakmak ve onların yaptıkları tespitlerden hareketle politika yapmak. İdeolojik ayrılıklar meselesine böyle yaklaşmak gerekir. Bu anlamda, bir takım farklı görüşlere rağmen bilimsel sosyalist bir partinin çatısı altında birleşilebilir, diye düşünüyorum.

Soru: Örneğin taraflardan biri bağımsızlık diğeri de federasyon diyorsa, buna rağmen birlik nasıl sağlanır?

Cevap: Bu farklıdır. Dikkat ederseniz, bağımsızlık ya da federasyon tespiti politik bir tespittir.

Halkımızın kurtuluşu bağımsızlıkla mı federasyonla mı sağlanacak tespiti politik bir tespittir. Kuşkusuz, bu politik tespiti de bilimsel verilere oturtmak gerekir. Yani Kürdistan'da yaşanan toplumsal devrimci süreç, toplumsal muhalefetin yönü nerededir. Buna benzer araştırmaları yaptıktan sonra bir sonuca varmak gerekir. Bilimsel temellerde yapılan çalışma sonucu ortaya çıkan, bağımsızlık mı federasyon mu sorunu ayrı sonuçlara varıyorsa bizi, bu, bir engel olur.

Soru: Birlik ilişkileriniz şu anda hangi aşamadır?

Cevap: TKSP'nin kendi kongrelerinde birtakım açıklamaları oldu, sonra bizim de ona cevap niteliğinde bir açıklamamız oldu. Belli bir süre içinde atılan birkaç adımdan sonra birlik konusunda çalışmalarımız durdu, bunu da kamuoyuna açıkladık. Bugün, bu anlamda somut bir girişim yok. KUK-SE ile birlikte yürüttüğümüz çalışmaların vardığı aşamayı da ortak bir bildiriyle kamuoyuna duyurmuştuk. Kimi nedenlerle bu çalışmalar o noktada kaldı.

Kürdistan Yurtseverlerinin Birliği ve TEVGER

Soru: Anlaşıldığı kadarıyla sınıf birliği sorununun çözümü, belli bir noktaya gelip durmuş, bunun dışında ülkemizde yurtsever ve sosyalist güçlerin belirli hedeflere yönelik ortak adım atma diye başka bir sorunlar var. 12 Eylül öncesinde UDG olayı yaşandı, arkasından 5 örgütten oluşan (Ala Rızgari, KUK, Têkoşin, TKSP ve PPKK) ve adına HEVKARİ denilen bir deney yaşandı. Yorucu çalışmalardan sonra TEVGER'in kuruluşu ilan edildi. Politik çevrelerde, UDG ve HEVKARİ deneylerinden hareketle, TEVGER'e yönelik de kuşku var. TEVGER'in mevcut beklentilere yanıt verip veremeyeceği, ülkemiz somutunda maddi bir olaya dönüşüp dönüşemeyeceği konusunda belli kuşku var. Bu nasıl aşılabilir?

Cevap: TEVGER'den birtakım beklentilerin olduğu bir gerçektir. Herşeyden önce beklenti TEVGER'i oluşturan güçlerden geliyor. Onu oluşturanlar TEVGER'den bir şey beklemeseydiler zaten böyle bir adım atmazlardı. TEVGER dışındaki güçlerde de politik çevrelerde de bir beklentinin olduğu doğrudur. TEVGER

bu beklentileri gerçekleştirir mi, gerçekleştiremez mi, sorusu kuşkusuz önemlidir. Biz bu beklentilere yanıt vermek için TEVGER'i oluşturduk, bir program hazırlandı. Bu program hedefleri etrafında TEVGER'i oluşturan güçler, ortak bir çatı altında bu mücadeleyi sürdürmek için adım attılar. TEVGER'in bu beklentileri ne ölçüde gerçekleştirebileceği meselesinin kuşkusuz, geçmişteki birlik çalışmalarıyla ilişkisi var, ama tümünü aynı kefeyle koymamak gerekir.

Aslında, geçmişte yapılan birlik çalışmalarının da öyle hiç bir şeye yaramadığı gibi bir anlayışa gitmemek gerektiği kanısındayım. Doğrudur, bir birlik oluşurken, esas olarak onun önüne koyduğu amaçlara ne ölçüde varıp varmadığı açısından değerlendirilir.

Ama öte yandan önüne koyduğu hedefleri gerçekleştiremedi diye, atılan adımları da her zaman tümüyle bir şeye yaramadı türünde bir anlayışla değerlendirmek lazım. UDG'nin, 12 Eylül öncesinde birtakım adımların atılmasına katkısı oldu. Biliyorsunuz, UDG; Devrimci Demokratlar, Özgürlük Yolu ve Devrimci Ulusal Demokratlar'dan oluşuyordu. Kuşkusuz bu dar bir çerçeve idi. Başka güçleride içine alması gerektiği ortadaydı. Ama o dönemin subjektif koşulları -hem UDG'yi oluşturanlar hem de onlar dışında- var olan önyargılar nedeniyle dar bir yapıda oldu. Bu onun bir eksikliği idi. Önüne daha uzun vadeli görevleri koymuştu. Bu konuda da başarıya ulaşamadı. Ama öte yandan dağılmasına rağmen, UDG en azından 3 gücün belli bir süre ortak çalışması, birlikte iş yapma alışkanlığı yaratması açısından, olumlu bir rol oynadı. Yine belki çok üzerinde durulmamış, belki hatta dağılması bile, DD ile KUK arasında geçmişte varolan soğuklukların, uzaklıkların neticesi itibarıyla olabilir. Ama buna rağmen DD ile KUK arasında sıcak ilişkilerin sağlanmasına yol açan ilk adım da UDG'dir. Geçmişte aramızda haklı ya da haksız çok düşmanca ilişkiler vardı. Sonra UDG aracılığıyla olumlu bir noktaya gelindi. Ortak bir platform içinde yer aldık. Belki çok erken oldu. Belki henüz olgunlaşmamıştık. Bu nedenle belki istenen anlamda birlikte çalışma sağlanamadı ama UDG esas olarak DD ile KUK arasındaki ilişkilerde sıcaklığı sağlamanın ilk adımıdır. Bu anlamıyla bir olumluluğu var. Öte yanda, UDG olayı, 12 Eylül'den sonra HEVKARİ'yi başlatırken yaptığımız çalışmalarda bize bir deneyim olmuştur. HEVKARİ, zaten bilindiği gibi çalışmalar düzeyinde kaldı. Program düzeyine vardık. Program yapıldı. Ama, hiç bir zaman oluşmuş bir birlik olarak hayata geçmedi. Buna rağmen HEVKARİ çalışmaları olduğu dönemde bu 5 parti ve örgüt arasında bir yandan HEVKARİ'yi oluşturmak üzere çalışmalar sürdürülürken, bir yandan da bunun sağladığı yakınlaşma ve sıcak ilişkiler ortamında birçok konuda ortak tutum alındı, ortak iş yapıldı. Belirttiğim gibi HEVKARİ de değişik nedenlerden dolayı ilan edilmeden dağıldı. Ama ondan çok kısa bir süre sonra yeniden birlik çalışmaları konusunda gösterilen çabalar sonucunda TEVGER ortaya çıktı. Aslında TEVGER'in

oluşmasında HEVKARİ çalışmasının ve onun oluşturduğu programın katkısı büyüktür.

TEVGER'in bugünkü programının oluşturulmasında ana belgelerden birisi eğer Federal Almanya'da oluşmuş platformun bildirisi idiye, diğer ana belgesi de HEVKARİ'nin oluşturduğu programdı. Bu iki ana belgenin temeli üzerinde TEVGER'in programı oluşturuldu ve HEVKARİ'den daha geniş olan TEVGER ortaya çıktı. Bugünkü TEVGER geçmişte başarısız dediğimiz birlik çalışmaları veya birliklerin bize sağladığı kazanımların, onların katkıları üzerinde kurulmuş bir yapıdır.

TEVGER kendisinden bekleneni ne ölçüde yerine getirebilir?

TEVGER, bugün içinde bulunduğumuz koşullarda ülkemizde hem ulusal kurtuluşu gerçekleştirme bakımından hem de bugünkü sürece gerektiği gibi müdahale etme bakımından bir partinin tek başına bu görevlerin üstesinden gelemeyeceği gerçeğinden hareketle oluşturulmuştur.

Kürdistan'da birbirinden farklı düşünen, farklı yerlerde yer alan değişik parti ve gruplar var. Ama bunlar arasında pekçok konuda ortak noktalar da var. Sözkonusu ortak noktalarda biraraya gelerek güçlerimizi birleştirmeyi ve birlikte sürece müdahale etmeyi, halkımızın mücadelesini ileriye götürmeyi ve ulusal kurtuluşu gerçekleştirmeyi önümüze koymuşuz. TEVGER şu anda bir başlangıçtır. Başlangıç olması itibarıyla de henüz pekçok eksiklikleri vardır. Zayıf ve küçük bir örgüt durumundadır. Ama zaten bütün başlangıçlar böyle olur. En asgari adımdan başlanır ve mücadelede adım adım geliştirilerek, olgunlaştırılarak, pekiştirilerek oynaması gereken rolü oynayacak düzeye gelmesi doğrultusunda bir yol izlenir. Bu anlamda da ben TEVGER'in oluşmasını ülkemizde bugüne kadar atılan en ileri adım olarak değerlendiriyorum. Ve eğer başlangıçta önümüze koyduğumuz beklentiler doğrultusunda ısrarla devam edersek TEVGER'in gelişmemesi için bir neden de yok. TEVGER'i bugünkü güçler, olanakları oranında harekete geçerek oluşturmuşlardır. TEVGER dışında kalan örgütlerin,

TEVGER, bugün içinde bulunduğumuz koşullarda ülkemizde hem ulusal kurtuluşu gerçekleştirme bakımından hem de bugünkü sürece gerektiği gibi müdahale etme bakımından bir partinin tek başına bu görevlerin üstesinden gelemeyeceği gerçeğinden hareketle oluşturulmuştur.

yurtsever insanların ve çevrelerin de bugün Kürdistan halkının kurtuluş mücadelesi diye bir sorunları vardır. Böyle bir sorun olduğuna göre onların da bu halkın mücadelesinin nasıl yürütülebileceği doğrultusunda kafa-larını yormaları gerekir. Yorduklarında da TEVGER olgusunu gözardı etmeden, bunun ne anlama geldiğini enine,

boyuna tartışarak düşünerek tutum almaları gerekir. Bu açıdan baktığımızda da TEVGER'in onlar açısında da atılmış ileri bir adım olduğu söylenebilir. Onların da bu adıma destek vermeleri, kendi çabalarını bu çabayla birleştirmeleri gerektiğini düşünüyoruz. Halkımızın mücadelesi TEVGER'i oluşturan güçlerle onun dışındaki parti, örgüt ve yurtsever çevrelerin kendi sorumluluk-larını bilerek, Kürt halkını örgütleme doğrultusunda çabalarını birleştirmeleriyle zafere doğru ilerleyecektir. Böyle bir anlayış benimsendiği zaman TEVGER'den bek-lenilen yerine gelir. Daha geniş bir birliği oluşturma, halkı örgütleyerek, muhalefeti derleyip toparlayarak, so-mut bir yöne kanalize etmeye katkıda bulunma anlamında sürecin asli bir unsuru olur.

Soru: TEVGER'de yer alan güçlerin bu ko-nuda fonksiyonel olmalarına bağlıdır TEV-GER'in başarısı, diyorsunuz. Fakat bir de bazı politik çevrelerde bir kuşku var TEV-GER'e yönelik. Biliyorsunuz TEVGER'de yer alan örgütlerin hemen hemen tümünün siyasi programlarında "ulusal kurtuluş mücadelesi cephe sorunudur" diye belirle-meler var. Fakat bu kadar yıllık çalışmalardan sonra "şimde biz anladık ki bu iş ancak birlikte halledilir" demeleri, belli bir kuşkuya yol açıyor. Acaba bunlar şu anda güç yitirdikleri, darbe yedikleri için mi birlikte hareket etmek istiyorlar, yoksa gerçekten güçlerini düşmana yöneltmek mi istiyorlar? Böyle bir kuşku var. Bu konuda ne diyorsunuz?

Cevap: Aslında Kürdistan'daki parti ve örgütlerin tek başına büyük çapta iş yapamayacaklarını şu anda farket-tikleri gibi bir düşüncede değilim. Benim bilebildiğim he-men hemen tüm parti ve örgütler kendileri bir parti olarak örgütlenmelerine rağmen Kürt halkının kurtuluş mücadelesinin esas olarak yalnız onların verecekleri mücadeleyle değil, onlar dışındaki parti ve güçlerin, sınıf ve tabakaların ve onların temsilcilerinin bir platform içinde bir araya gelmeleriyle başarılabileceği düşüncesi var. Bizim programımızda da bu çok açıktır. İşçi sınıfının partisi olarak ortaya çıktı bizim partimiz, ama bugünkü aşamada sürecin ulusal-demokratik devrim süreci olduğu, bunun da değişik parti ve örgütlerin, değişik sınıf ve kat-manların ortak mücadelesiyle verilebileceği ve başarılabileceği tespitimiz baştan beri var. Bunun somut örneği, geçmişte 12 Eylül öncesinde UDG olayı oldu. UDG olayı bir partinin tek başına bu işin üstesinden ge-leceği anlaşının değil, birlikte mücadelenin başarıya ulaştırabileceği inancının ifadesidir. Ama bugün diyelim ki 12 Eylül darbesinden sonraki gelişmelere bağlı olarak birlik olayının daha somut ve yakıcı bir hale gelmiş ol-ması, geçmişte birlikten o kadar sözetmeyen parti, grup ya da örgütlerin bugün daha çok söz eder hale gelmesine zayıflık mı ya da ortaya çıkan yeni koşulların sonucu varılan bir netice mi demek lazım? Ne demek gerekirse

gereksin örgütler açısından daha da belirginleşen, bu meselenin yakıcı hale geldiği gerçeğidir. Kaldı ki zayıflıklarından dolayı bunlar biraraya geliyor ya da birlikten bahsediyorlar düşüncesi de bana biraz enine boyuna düşünülmeden ortaya atılan bir soru gibi geliyor. Zayıflık olayı nedir? Belli bir yere kadar, bir parti her zaman göreceli olarak zayıftır. En güçlü olduğu dönemde bile bir parti tek başına zayıftır. Eğer mücadelenin ve muhalefetin boyutunu düşünecek olursak, bizim partimiz açısından düşünelim: diyelim bugün partimiz işçi sınıfının tümünü peşinde sürükleyeydi bile tek başına işçi sınıfının mücadelesi Kürdistan'da zayıftır. İşçi sınıfının örgütsel mücadelesinin diğer emekçi ve ulusal baskı altındaki sınıf ve tabakaların mücadelesiyle birleşmesi gerekir. Zayıflık yalnız bugüne özgü bir olay değil, yarın bir parti en güçlü olduğu dönemde de o parti zayıftır. Bir partinin, toplumun bütün sınıf ve tabakalarını örgütlemesi mümkün değildir. Bir parti en güçlü olduğu dönemde bile kendisi dışındaki sınıf ve tabakalardan örgütleyemedikleri olacaktır. Örgütlenemediği alanlar olacaktır. Yani partilerin bu anlamda bir zayıflıklarının bilincinde olarak örgütlenmiş birlik yapmış olmalarını acayıp karşılamak lazım. Zaten tek başımıza zayıf olduğumuz için beraber davranalım, birlikte mücadele edelim diyoruz. Zayıflıklarımızın farkına vararak birleşmek olayı ters bir olay değil. Ama, bugün zayıftırlar, yarın güçlenip bu işi bir yana itecek, birliği sadece böylesi bir dönem için kullanacaklar anlamında söyleniyorsa böylesi bir yaklaşım olumsuz olur. Çünkü

örgütlemenin değişik araç ve yöntemlerini bulmak gerekir. Buna uygun olarak, dikkat edilirse TEVGER sadece politik partilerden oluşmayı önüne hedef olarak koymamış. Onun dışında toplumsal yığın örgütlerinin, tek tek yurtsever bireylerin TEVGER içinde yer almalarını benimseyen bir anlayışı getirmiştir. TEVGER, bağımsız olan milyonlarca Kürt insanı önce ille de bir partiye gidecek sonra, o parti aracılığıyla TEVGER üyesi olabilecek anlayışına saptanmamış. Geniş bir perspektif düşünülmüş, denmiş ki, bugünkü koşullarda milyonlarca insan şu anda var olan parti ve örgütlerden birisiyle çalışmayabilir, ama bu onların TEVGER'de yer almalarını engellememelidir. Belirlenen yurtsever program çerçevesinde TEVGER içerisinde yer almaları olanaklı olmalıdır. Böylesi bir anlayış getirilmiştir. Kısacası olay sadece tek tek örgütlerle değil, tüm örgütlerle ilgilidir. Ulusal bir hareketi örgütleme olayıdır.

Politik Gündem ve Güncel Mücadele

Soru: Gerek tek tek kadroların TEVGER içinde yer almaları, gerekse kitlelerin TEVGER'e yönelmeleri için TEVGER'in temel partilerinin bu işte inandırıcı olmaları gerekir. Hem kendi iç ilişkilerinden hem de geçmişin olumsuzluklarını gidermede inandırıcı olmaları gerekir. Bir de günümüzde sürece müdahale konusunda inandırıcı olmaları gerekir. Dışımızda bir yaşam var, hergün bir yığın sorunla karşılaşıyoruz.

Parlemertaoda Kürt meselesi tartışılıyor, ama ne yazık ki Kürt hareketi suskun, Kürtler meydanda yok. Objektif gelişmelerle subjektif gelişeler o kadar birbirinden uzak ki, siyasal gelişmeler öylesine geri bir düzeyde ki iç ve dış gelişmelerin yolaçtığı Kürt tartışmalarına ancak çok uzaktan bakılabilir. Oysa bugün parlamentoda Kürt sorunu konuşulurken en azından, meydanlar, legal ya da yarı legal düzeyde Kürdistan'lı kitlelerin geniş miting, gösteri ve yürüyüşlerine sahne olmalıydı.

bir parti, bir örgüt her zaman zayıftır, en güçlü olduğu dönemde de tek başına mücadeleyi omuzlayabilmesi mümkün değil. En güçlü olduğu dönemde de gene diğer parti ve örgütlerle işbirliği politikasına gereksinimi olacaktır. Bir ulusu örgütleme olayı, ülkemizin ulusal güçlerini örgütleme olayıdır. Ulusal güçlerin tümünü bir parti içinde örgütleme koşulları yoktur ülkemizde. Kaldı ki bu ters ve yanlış bir iştir. Öyleyse bunun doğrusu nedir? Değişik parti ve örgütlerin biraraya gelerek, güçlerini birleştirme ve bir platform içinde mücadeleyi yürütme anlayışıdır. TEVGER olayına baktığımız zaman görülür ki biz salt zayıf partileri birleştirmeyi düşünmemişiz. TEVGER'de, bugün Kürdistan'da olan bütün parti, örgüt ve çevreler bir araya gelseler bile bu koşullarda Kürt halkının ulusal mücadelesini örgütlemek için bunlar yeterli olmayacak anlayışı var. Milyonlarca örgütsüz insan mücadele dışında olacak. Öyleyse milyonlarca insanı da

Politik gündemin belirlenmesi konusunda nasıl bir müdahaleyi uygun görüyorsunuz? Yani gerek parti olarak, gerekse de içinde yer aldığımız TEVGER hareketi olarak sürece müdahaleyi nasıl görüyorsunuz?

Cevap: Bugünkü politik gelişmelere Kürt hareketinin zamanında ve yerinde bir müdahalede bulunmadığı gerçeği var, bunu hepimiz görüyoruz. Bu da günümüzdeki örgütlülük düzeyimizle ilgilidir. 12 Eylül'le birlikte Kürt örgütleri ağır darbeler yediler. Hazırlıksız yakalandılar. Diktatörlüğün saldırılarına karşı kendilerini koruyamadılar ve zayıf düştüler. Zayıflık süreci günümüzde de devam ediyor. Bu nedenle de güncel politik gelişmelere parti ve örgütlerin tek tek olarak yerinde ve zamanında müdahale edemedikleri bir gerçektir. Bu ister istemez TEVGER'in konumuna da yansıyor. Kuşkusuz 8 örgütün birliği olarak TEVGER bir örgütün

müdahalesinden daha geniş olanaklara sahiptir. Ama netice itibarıyla yine de müdahale, sözkonusu örgütlerin güçlerinin oranıyla sınırlı. Bu, Kürt hareketinin önündeki en ciddi sorunlardan biridir. Politik gelişmelere müdahale etmek gerekir, müdahale edemediğimiz zaman, gelişmelere, Kürt hareketinin yurtsever güçlerinin dışındakiler istedikleri biçimde müdahale edebilme olanaklarına sahip olabilecekler. Böyle olunca da süreç daha çok bizler değil onlar tarafından belirlenen bir seyir izleyecektir.

Soru: Pekî böyle bir durumda bizim dışımızda olan saflaşmaya lakayit kalmak, bizim dışımızda olan saflaşmanın öngördüğü gündem bizi ilgilendirmiyor demek gerçekçi bir yaklaşım mıdır?

Cevap: Gerçekçi bir yaklaşım olduğu söylenemez. Bizim dışımızda olsun ya da olmasın, içinde yer alalım ya da almayalım, tüm toplumsal ve siyasal gelişmeler, günlük gelişmeler, şu ya da bu düzeyde bizi ve Kürt halkının durumunu etkiliyor. Mücadelesinin şu ya da bu yönde ilerleyip gerilemesini, doğru yolda yürüyüp sapsamasını, yavaşlamasını ya da hızlanmasını etkiliyor. Elbetteki dışımızda da olsa meydana gelen gelişmelere karşı tutum almak gerekir. Yalnız şöyle bir durum var. Tutum almak gerekir demek kolay da, esas sorun tutum almayı sağlamaktır. Bir örnek verelim: Bugün genel olarak Kürdistan'daki tüm parti ve örgütler ya da TEVGER olarak, uzun vadeli bir hedef koymuşuz önümüze. "Kürt halkının kurtuluşunun, bağımsız demokratik bir Kürdistan'ın kurulmasıyla gerçekleşeceğini söylüyoruz. Yani Kürt ulusu ayrılarak kurtuluşunu gerçekleştirecek diye bir hedef koymuşuz önümüze ve bunun için mücadele ediyoruz. Bu uzun vadeli bir hedefdir. Hemen bugünden yarına gerçekleşecek değil. O güne varıncaya dek arada büyük bir süre var. O sürede pekçok politik gelişme olur. Biz böyle hedeflerle ortaya çıkmışız ama bugün Türkiye'de Kürt sorunu bu anlamda değil, ama başka bir anlamda çok aktüel bir durumda. Kürdistan'da bir ayaklanmanın, silahlı bir mücadelenin boyutlandığı, kurtarılmış bölgelerin olduğu, toplumun ulusal olarak örgütlendirildiği, ulusal kurumların oluşturulduğu, bağımsızlaşmaya doğru adımların atıldığı bir aşamada değiliz, ama bugün Kürt hareketinin başka bir boyutta Türkiye'de tartışıldığını, gündemde olduğunu görüyoruz. Bu, Türkiye'de Kürtlerin varlığına, Kürtçe'nin yasak olmasına karşı takınılması gereken politikalar, birtakım hakların tanınıp tanınmaması v.s. sorundur. Ulusal ve sınıfsal düzeyde daha birçok ekonomik, siyasal hak ve özgürlüklere, demokrasiyle ilgili, Kürt halkını da ilgilendiren pek çok sorun var. Dikkat ederseniz Kürt hareketi bu sorunlarda Kürt halkının çıkarları doğrultusunda müdahaleci bir tutumu benimseyemiyor. Sorunu konusunda elbette ki farklı yaklaşım içerisinde olan hareketler de var. Bu tür sorunları düşünmeyen, önemsemeyen, hatta bunlara karşı tamamıyla dışlayıcı bir tutum içerisinde olan örgütler de var. Ayrıca bu tür politik gelişmelerin

önemine inanan ve gelişmeler karşısında tutum takınılması gerektiğini belirten örgütler de var. Her iki halde de Kürt hareketi müdahaleci tutum takınmıyor. Bana kalırsa politik gelişmelere müdahaleci bir tutum takınmak gerekmez gibi bir düşünceye katılmamak lazım. Katılmamak gerekir dediğim düşünceler günümüzde ifade edildiği, açıklamalar düzeyinde dile getirildiği zaman, bazen pek tatlı keskin ve devrimci düşünceler gibi görülebilir. Şöyle denilebilir: Ne yani Kürt sorunu konuşuluyormuş? Kimileri Kürtlere birtakım şeyler lutf mu edecekler. Kürtçe konuşulup yazılırsa ne olur, konuşulup yazılmazsa ne olur, bir takım kültürel haklarmış, kim bunları takar. Biz ulusal demokratik devrimi gerçekleştireceğiz halk savaşını başarıya ulaştıracağız, Kürdistan'ın bağımsızlığını getireceğiz bunun dışında hiç bir şey bizi ilgilendirmez v.s.

Buna benzer laflar devrimci tutum ve açıklamalar gibi görünebilir. Ama bugünden bağımsızlık gününe dek sürecek zaman içerisinde ülkede meydana gelen güncel gelişmeleri gözardı ettiğimizde, aslında bu bir yerde oturup geleceği beklemek anlamına geliyor ve devrimci bir öz taşıyor, daha çok kitleleri mücadelede pasifizme götüren, hatta devrimcileri kitlelerden yalıtlayan, onları toplumsal muhalefetin dışına iten tutumlardır. Biz bağımsızlığı savunuyoruz diye güncel politik gelişmelere yüz çeviremeyiz. Türkiye'de Kürt sorununun, dil ve kültürel hakların tartışılması bizim dışımızda bir olay değil, onların şöyle ya da böyle gerçekleşmesi halkımızın mücadelesini etkileyecektir.

Soru: Siz burada güncel bir konuya değin-diniz. Şimdi bir konu ülkede tartışılması farklı kesimlerden farklı eğilimlerin ortaya çıkması dil, kültür veya kısmi hakların yaşama geçirilmesinde tutumunuz ne olacak?

Cevap: Böylesi güncel bir gelişme karşısında toplumda ana hatlarıyla farklı dört eğilim görülebilir. Birincisi, sömürgeci burjuvazinin bizzat örgütlediği bir akımdır. Geçmişten bugüne Kürtlerin olmadığı yolunda

Bugünkü politikada esas olarak, işbirliği, dayanışma ve tek bir strateji çizmenin gerisindeki birtakım politik perspektiflerde, o ülkedeki mücadelenin stratejisine doğrudan doğruya müdahale etmeyen birtakım politik perspektiflerde bir araya gelmeyi esas alan bir adım doğrultusunda gitmenin gereğine inanıyoruz. Zaten bu politika doğrultusunda parti olarak birprogram önerisi getirdik dört parçada ulusal bir otoritenin oluşması için.

sürdürülen politikaların artık yürümediğini belirten bir politika biçimleniyor. Bu kesim diyor ki Kürtleri yok saymakla işin üstesinden gelemeyiz. Kürtleri yok sayma-da ısrar ettiğimizde çok daha ters gelişmeler olabilir. Hat-

ta yarın ülke parçalanabilir. Bu nedenle öncelikle Kürtlerin varolduğu gerçeğini görerek onları bir takım kültürel haklarını tanımak lazım. Bunu yaptığımızda ülkeyi bölünmüşlükten kurtarabiliriz. Kürtler devlete karşı konum almaktan vazgeçebilirler. Onlar da bu devletin sınırları içerisinde yer alır ve bu, devletimizi daha da güçlendirir. Bu, sömürgeci burjuvazi içinde gelişen ve uluslararası alanda da büyük bir desteğe sahip olan bir kesimdir. Avrupa ve Amerika'da bugün aynı yönde bir politika izleniyor. Bu yönde Türk burjuvazisine dayatılan bir politika var. Böylesi düşünen burjuva kesimlerinin kanımca örgütlediği, önümüzdeki günlerde daha net olarak ortaya çıkacak bir akım var. Kürt halkının mücadelesini, sadece Türk burjuvazisinin vereceği bir takım haklarla saf dışı edebileceğini düşünen bir akım örgütlenecektir. Bu, işbirlikçi bir akım olarak ortaya çıkacak, Kürt olduğunu söyleyecek.

Soru: GAP bakanlığının Kamuran İnan'a verilmesi bu yönde yorumlanabilir mi?

Cevap: Aslında o bu konuda atılmış somut adımlardan biridir. Sonra bölge valiliğinin oluşturulması ve bildiğimiz bilmediğimiz, pek çok proje mutlaka hazırlanıyor. Bu, önümüzdeki günlerde daha belirgin olarak ortaya çıkacaktır.

İkincisi kanımca bir de bizzat Kürt hareketinin yurtsever çevrelerinde reformist diyebileceğimiz bir akım var ki bu, Kürt halkının nihai kurtuluşunun kendi bağımsız devletini kurmayla gerçekleşeceğine inanmayan, böylesi bir mücadeleye omuz vermeye inancı ve gücü yetmeyen bir akımdır. Nihayet bunlar içinde bir kesim Kürt burjuvazisi de ayrılmaya karşı olabilecek, kendi ekonomik çıkarlarını Türk devleti ve burjuvazisiyle birlikte gören, birtakım kültürel hakların giderek otonominin verilmesine kadar mücadeleyi omuzlayabilecek, onun dışındaki mücadeleye gelmeyecek çevreler var. Bu çevreleri, mutlaka sömürgeci burjuvazinin örgütlediği, bağlı işbirlikçi bir hareket olarak ele almamak lazım. Ne kadar reformist bir hareket olarak düşünsük bile, Kürtler'de sömürgeci burjuvaziye bağlı olmadan da onun izlediği politika tarafından yönlendirilmeden de böylesi bir kesim şu veya bu düzeyde ortaya çıkıyor. Daha çok mücadeleyi yasal birtakım parlamento düzeyindeki girişimlerle çözmeden yana olacaktır bu kesim.

Bir kesim de varki, daha önceden değindiğim gibi bugünkü gelişmeleri, Kürtlerin varlığının, bir takım haklarının tanınması tanınmaması tartışmalarına yolaçan gelişmeleri hiç yokmuş gibi sayıyor ve bağımsızlık ya da devrim deyip duruyor, onun ötesinde birşey yapmıyor, bir yerde bütün sorunları geleceğe havale etme anlayışını benimsiyor.

Diğer yandan, Kürt halkının kurtuluşunun ulusal demokratik bir devrimle, Kürt halkının ayrılıp bağımsız devletini kurmasıyla gerçekleşebileceğine inanan, ama öte yandan güncel olarak Türkiye'de meydana gelen politik gelişmelerin önemini farkında olan, bu güncel politik gelişmelere karşı duyarlı olunması gerektiğini be-

lirten bir kesim var.

Ana hatlarıyla tutumlar bu dört eğilime göre biçimleniyor diyebiliriz. Benim görüşüme göre elbeteki Kürt halkının kurtuluşu, kendi kaderini tayin hakkının; ayrılıp bağımsız devlet kuruluşunun gerçekleşmesiyle sağlanacaktır. Ama bu mücadeleyi verirken güncel politik gelişmelere sırt çeviremeyiz. Bugün Türkiye'de Kürtler var mıdır, yok mudur tartışmasında Kürtlerin varlığını kabul edilmesi mücadelesinin, Kürt dilinin serbestçe okunup yazılması, Kürtçe radyo ve TV. olması, Kürt yayınlarının, edebiyatının yasal yayınlanma olanaklarına kavuşması mücadelesinde de bir tutum almak ve bu doğrultuda bir çaba göstermek gerekir.

Nihai kurtuluş mücadelesini gözardı etmediğimiz, meseleyi sadece birtakım reformların verilmesiyle sınırlamadığımız zaman, sözkonusu politik gelişmelerin gerçekleşmesi halkımızın mücadelesini geriletmeyecek aksine ilerletecektir. Irak Kürdistanı güçleriyle görüştüğümüzde bazen şöyle dediğim olmuştur. Siz otonomi için uğraşıyorsunuz, geçmişte Irak Kürdistanı kurtuluş mücadelesi otonomi haklarını aldı da. 5 yıl sonra öyle bir noktaya gelindi, otonomi öyle sınırlandığı, nihayet Kürt halkı onun gerçekten otonomi olmaktan çıktığı kanısına vararak tekrar silahlı mücadeleye sarılmak zorunda kaldı. Aslında bugün Türkiye'de yasaların, yerleşmiş geleneksel bir takım kurumlaşmaların getirmiş olduğu olanaklarla bırakalım bir otonomi, sadece halkın varlığı resmen kabul edilse dahi Kürtlerin alacakları, otomatikmen kazanacağı haklar Irak'ta şu anda varolan otonomiden daha geniş kapsamlı olacaktır. Sohbetlerde yaptığımız bu karşılaştırma çarpıcı aşırı bir iyimserlik gibi gelebilir ama, kanımca bunun doğru bir yanı da var. Bugün Türkiye'de bütün anti-demokratikliğine rağmen siyasi partiler yasaını, basın yasaını düşündüğümüzde, hatta gerici nitelik taşıyan, büyük zararları olan eğitimin özel olmasına ilişkin yasaları düşündüğümüzde, Kürt halkının varlığı kabul edildiğinde salt bununla elde edilebilecek olanakları küçümsememek lazım. Türkiye'de parti kurma izni bağlı değil, polis, MİT ya da mahkemelerin baskısına uğrayacak ama Kürtler Kürt olarak parti kurabilecekler. Kürtçe gazete çıkarmak bugün yasaktır. Ama o zaman izme bağlı kalmadan yayın yapmak mümkün olabilecek, izne bağlı olmadan edebiyat, tarih yayınlarından tutun da, günlük gazeteye kadar ulaşan bir olanak bulunabilecek. Kurulacak partiler, ya da çıkarılacak yayınlar Irak'ta Saddam'ın propagandasını yapmak BAAS'ı savunmak zorunda kaldıkları gibi, Türkiye'de bugünkü faşist rejimi Kenan Evren'i, Özal'ı ya da Özal'ın partisini savunmak zorunda olmayacak. Kemalizmi savunmak zorunda olmayacak Kürtlerin varlığı tanındığı zaman hiç olmasa özel Kürtçe okullar açılabilir. Bütün bunlar Kürt halkının kurtuluşunu mu getirecek? Elbette ki hayır. Ama dikkat edelim, Kürtçe yayınların çıkması, radyo, TV'de Kürtçe programlar yapma Kürtlerle ilgili tarihi, sosyolojik araştırmaların yapılması, bütün bunların Kürt ulusal bilincinin

gelişmesine derinleşmesine, daha üst düzeyde biçimlenmesine önemli oranda katkısı olacaktır. Bu olanakları nihai kurtuluş mücadelesinin hizmetine sunduğumuzda, olanakları nihai kurtuluş mücadelesiyle birleştirmek becerisi gösterebildiğimizde mücadelemizi on kat daha hızlandıracaktır. Böylesi hakların kazanılması mücadelemizin önünü açacaktır. Bu nedenle değişimlerden yararlanmak için tutum almak lazım. Parlamentoda Kürt meselesi tartışılıyor, ama ne yazık ki Kürt hareketi suskun, Kürtler meydana yok. Objektif gelişmelerle subjektif gelişmeler o kadar birbirinden uzak, siyasal gelişmeler öylesine geri bir düzeyde ki iç ve dış gelişmelerin yolaçtığı Kürt tartışmalarına ancak çok uzaktan bakılabiliyor. Oysa bugün parlamentoda Kürt sorunu konuşulurken en azından, meydanlar, legal ya da yarı-legal düzeyde Kürdistan'lı kitlelerin geniş miting, gösteri ve yürüyüşlerine sahne olmalıydı. Kürtçenin serbest olmasını, Kürtlerin varlığının tanınmasını isteyen ve arkasından yığınları sürükleyebilen yarı-legal komiteler olmalıydı. Kürt olduğunu söyleyen aydınlar, parlamenterler, devrimciler, bilim adamları, böylesi komiteler içinde yer almalıydı. Bu komitelerin açacağı Kürtçe'nin serbest bırakılması, Kürt halkının tanınması, buna benzer diğer talepleri içine alacağı kampanyalarla bu mücadelenin daha aktif bir düzeyde olması gerekirdi. 141, 142 ve 163. maddeler, düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü ortadan kaldırdığı için bunlara karşı savaşım veriliyor, geniş kampanyalar açılıyor, tanınmış yazar, bilim adamı ve diğer aydınlar değişik düzeylerde komiteler kuruyorlar. Oysa bugün Türkiye'de 15 milyon nüfuslu bir halkın kendi diliyle konuşmasını, düşüncelerini açıklamasını yasaklayan anayasa maddeleri var. Bir halkın ağzına band çekilmiş, elleri kolları bağlanmış. Buna karşı kampanya açmak, sözkonusu üç maddeye karşı açmaktan daha az acil değil. Bence esas olarak düşünülmesi gereken bu çerçeveyi gözönüne olarak sürece nasıl müdahale edileceği meselesidir. Kürt hareketinin kadroları, Kürt kökenli aydınlar, bilim adamları sürece bu anlamda müdahaleyi göze alabilmelidirler. Bunun uzun vadedeki mücadelenin önünü açacağını da bilmelidirler. Güncel politik gelişmelere müdahale de ancak bu ve benzeri yollarla olabilir.

Kürdistan'ın diğer parçalarında durum ve İran-İrak Savaşı

Soru: Konuşmanızda Irak Kürdistanı'nda otonomi meselesine değindiniz. Ülkemizin diğer parçalarındaki gelişmeleri sanırım yakından izliyorsunuz. Son varılan durum ne? Ayrıca ülkemizin parçalanmışlığında örgütlerarası ilişkiler ne olmalı?

Cevap: Irak Kürdistanı'daki gelişmeler basında şöyle böyle yer aldı. Bu konuda ayrıntılı haberler, genel olarak

basına yansıdı. Irak Kürdistanı'nda önemli gelişmelerin olduğu yaz döneminde kendim de orada bulunuyordum. Kürt hareketinin merkez karargahlarının bulunduğu yerde kaldığım süre içerisinde gelişmeleri yakından izleme olanaklarına kavuştum.

Saddam'ın asıl saldırısı Kürdistan'ın kurtarılmış bölgelerinde, Kürdistan dağlarında olan peshmerge güçlerine karşı değildi. Saddam ordusunu topyekun olarak Kürt halkına ve esas olarak sivillere yöneltti. Kimyasal silah da dahil en ağır silahları kullanarak sivil halkı yerinden yurdundan etme politikasıyla bir saldırı başlattı. Neticede hemen hemen tüm halkı yurdundan etti. Ordu güçleri eline geçirdikleri köy halkını alıp güneye ya da büyük şehir merkezlerine sürdüler, oradaki kamplara yerleştirdiler. Saldırı sırasında kitlesel olarak katledilenlerin sayıları oldukça büyük. Saldırı dışında kalanlar da daha çok sınır bölgesine yakın olanlar, kendilerini zorlukla Türkiye ve İran sınırına atarak kurtulabildiler. Orada bulunduğum dönemde gelen raporlarda Soran ve Behdinan bölgesi de dahil olmak üzere, dört bine yakın köyün tamamıyla yerle bir edildiği vardı. Yerle bir edilen, yakılan, yıkılan köylerin isimleri de raporlarda belirtiliyordu. Öyle anlaşılıyordu ki Saddam kurtarılmış alanları, özellikle Kürdistan'daki kırsal alanları tamamıyla Kürt nüfusundan boşaltmak istiyordu.

Sözkonusu bölgeler boşanırken, kurtarılmış bölgeler ister istemez peshmergenin elinden çıkmış oldu. Bugünkü durumda peshmerge kendisini reorganize etmeyle karşı karşıyadır. Yeni koşullarda peshmergenin küçük müfrezelere ayrılarak seyyar partizan birlikleri biçiminde mücadeleyi sürdürmesi sözkonusu. Irak Kürdistan Cephesi de aynı dönemde bu doğrultuda bir karar alarak mücadelenin kesinlikle sürdürülmesini benimsedi.

Soru: İran ile Irak arasındaki barış görüşmelerine Kürtlerin yaklaşımı nasıldır? Kürtlerin şu anda İran'la ilişkileri ne düzeydedir. En azından barış görüşmelerine Kürtlerin dahil edilmesi sözkonusu mu?

Cevap: Kürtler, gerçeği belirtmek gerekirse, İran-İrak arasında bir ateşkesin böylesine erken sağlanabileceğini düşünmüyorlardı. Erken ateşkes onlar için bir sürpriz oldu denebilir. Aslında Kürtler hiçbir zaman kendilerini İran-İrak savaşının bir parçası veya neticesi gibi görmediler. Kürt halkının silahlı mücadelesi başladığı zaman onların savaşı yoktu. Kürtler sıcak savaş içindeyken İran-İrak savaşı başladı. Bu, ister istemez Irak Kürtlerinin bu çelişkiden yararlanıp yararlanmayacakları düşüncesini beraberinde getirdi. Sonuçta İran'la ilişkileri daha yoğun ve sıkı bir noktaya geldi. Bugünkü durumda da aslında Kürt hareketinin önemli bir çoğunluğu İran-İrak savaşının Kürt hareketine yarardan çok zarar verdiği düşüncesindedir. Çünkü her ne kadar İran-İrak savaşıyla

bir takım olanaklar elde edildiyse de Kürt hareketi daha çok zarar etti denilebilir. Bir kere İran-İrak savaşının boyutları o kadar tehlikeli noktalara gitti ki, hem bölgeyi hem de dünyayı tedirgin eden bir boyut kazandı. Böylesi bir boyutta süren bir savaşın içerisinde bir ara Kürt halkının mücadelesi neredeyse duyulmaz, kimse kendisinden söz etmez olmuştu. Edenler bile onu İran-İrak savaşının bir neticesi, bir parçası gibi ele alıyorlardı. Hatta ilginç bir durum; Irak rejiminin Kürdistan'daki saldırıları özellikle Soran bölgesine saldırıları, ateşkesten önce başladı. Şubat (1988) ayından Haziran ayına gelindiğinde 3200 dolayında köy yerle bir edilmişti. Bunun içinde bazı kasaba ve nahiyeler de vardı. O dönemde bu kadar geniş çaplı bir saldırı olmasına rağmen dünya Halepçe'deki saldırı dışında başka bir şey olmamış gibi davrandı. Daha sonra İran-İrak arasında ateşkesin sağlanmasıyla Irak bu sefer ordusunu Behdinan bölgesine yöneltti; Soran'da izlenen saldırgan ve vahşi politikanın aynısı Behdinan bölgesinde yürütüldü. Biri İran-İrak savaşının sürdüğü, diğeri de ateşkesin sağlandığı koşullarda gerçekleşen saldırıydı. Birincisini dünya neredeyse hiç duymadı. Diğeri şu veya bu düzeyde geniş bir yankı ve tepki uyandırdı. Bu iki durumu da değerlendiren Kürtler esas olarak İran-İrak savaşının kendilerine yarardan çok zarar getirdiği kanaatını büyük oranda taşıyorlar. Fakat burada önlerinde başka bir handicap var. Ne savaş ne de barış gibi bir statü uzun süre devam edebilirse, Kürtler bundan daha çok yararlanabileceklerini düşünüyorlar. Ama ne savaş ne barış statüsünün uzun süre öyle kalmayacağını biliyorlar. Yani bir an önce İran ve Irak'ın ateşkesi de aşan bir barış anlaşması sağlayabilmesi sözkonusu. Böyle birdurumda kuykusuz Irak Kürt hareketi bir ateşkesin getirmiş olduğu zararlardan beliki 10 kat daha büyük zarar görecektir.

İki ülke anlaşırsa kendi çelişkilerini ortadan kaldıracabilecekleri gibi Kürt hareketi üzerinde de ortak bir anlaşmaya varabilirler. Her iki devlet Kürt halkına karşı ortak bir tutumda birleştikleri zaman kürtlerin durumu elbette çok daha olumsuz koşullarla yüzyüze gelebilir.

Soru: 1975 yenilgisi koşulları böyle bir durumda tekrarlanabilir mi diyorsunuz?

Cevap: 1975'e benzer yanları da var ondan daha farklı yanları da olabilir. Mesela 1975'te Kürt halkı bu derecede geniş boyutta sürgün edilmemişti. Kürdistan'daki devrimci hareketin önderleri kendi istekleriyle savaşı bıraktılar. Bir askeri yenilgi neticesinde değil. Şu anda ise Kürt halkı savaşmaya devam ediyor.

Soru: Önderliğin karakteri tartışılırsa 1975 tarihiyle şu andaki...

Cevap: Elbetteki farklıdır. Bugünkü önderlik 1975'ten dersler çıkarmıştır. Hangi koşullarda olursa olsun savaşa devam etmeyi kararlaştırmıştır. Yine 1975'te

yalnız Barzani'nin önderlik ettiği KDP hareketi vardı. Bugün Irak Kürdistanı'nda 5-6 Kürt örgütü, bunların oluşturdukları bir cephe var. Tek bir partinin ya da hareketin savaşı bırakmasıyla Kürt halkının mücadelesi durmuyor. Böylesi farklı bir durum var. Kaldı ki bütün partiler savaşı sürdürmeden yana bir tutum takınmışlar.

Soru: Cephede bulunan C. Talabani ABD'ye gitti. Acaba bu cephe adına mıydı yoksa Yekiti'nin adına mı?

Cevap: Ayrıntısını bilemiyorum. Ama kamuoyundan ve kendi yöneticilerinden bildiğim kadarıyla cepha adına değil, Yekiti adına yapılmış bir gezi idi.

Soru: Peki bunu Mustafa Barzani'nin geçmiş ilişkileriyle kıyasladığımızda nasıl karşlanır? Geçmişte Mustafa Barzani bu ilişkilerinden dolayı hain ilan edildi.

Cevap: Celal Talabani'nin gezisinin boyutlarını basına yansıdığı kadarıyla bilebiliyoruz. Eğer böyleyse farklı olarak değerlendirmemiz lazım. Ama bunun ötesinde de birtakım ilişkiler, birtakım girişimler varsa bunu da kuşkusuz bilmek lazım. Böyle olunca da bugünkü geziyle 1975'teki ilişkileri karşılaştırmak mümkün değil. 1975'teki ilişkiler açısından ortaya çıktı ki KDP önderliği İran Şahı'na ve ABD'ye büyük oranda bel bağlamıştı. Neredeyse bütün güvenin onların sağlayacağı destekle, vereceği güçle başarabileceği üzerinde oluşturmuştu. Bir ulusal kurtuluş hareketinin ulusal kurtuluş hareketlerine temelden düşman olan güçlere böylesine yaslanması, böylesine güvenmesi elbetteki doğru değildi ve nihayet hareketin geldiği nokta bunu gösterdi. Bunlar, kürt halkı kendi kaderini tayin etsin veya ulusal demokratik haklarına kavuşsun diye desteklemediler. Bölgede Irak üzerinde birtakım çıkar hesapları vardı, bu çıkar hesaplarında başarıya ulaşabilmek için Kürt hareketine yanaştılar. Kürt hareketinin bunu görerek, her zaman bilinçte tutarak bir tutum takınması gerekirdi. 1975 hareketinin ilişkisi, ortaya çıktı ki bunu aşan bir ilişkiydi. Tamamıyla sırtını İran ve ABD'ye dayayan bir konuma düşmüştü. Sonuç da bildiğimiz yenilgiyi beraberinde getirdi.

C. Talabani'nin ABD deyken kullandığı bir takım ifadelerden onun ABD'ye çok iyimser bir gözle yanaştığı söylenebilir. Takınılan iyimserliğin tutarlı bir iyimserlik olmadığını açık söylemek lazım. ABD'ye yüklemiş olduğu birtakım misyonların onun hak etmediği misyonlar olduğu bir gerçek. ABD'nin Kürt halkının her zaman bir dostu olduğu, Kürt halkını destekleyeceği yolundaki bir takım açıklamaların yüklediği misyonların olmadığı açık. Söylenenler Talabani'nin inançlarından, düşüncelerinden kaynaklanıyorsa büyük bir yanalgı içinde olduğunu belirtmek mümkün. Onun ötesine ge-

lince Kürt halkı bir mücadele veriyor. Başarıya ulaşmak için esas olarak kendi gücüne dayanan bir mücadele yürütüyor. Ama uluslararası gelişmelerden de etkilendiği için, uluslararası gelişmelerin Kürt halkının mücadelesini ileriye götüreceği bir düzeyde olması yönünde çaba sarfetmesi anlamında bu geziyi ele alırsak o zaman farklı bir tutum almak gerekir. Her türlü gezi ve ilişkiyi peşinen redetmemek lazım, Kürt ulusal kurtuluş hareketi önderleri hiç bir zaman Amerika'ya, Sovyetler'e, Çin'e ya da başka ülkelere gitmemeli ve onlardan Kürt hareketinin ulusal çıkarları yönünde bir girişim beklememelidirler, böyle bir çabanın içine girmemelidirler denilemez. Çünkü Amerika'da başka yerler de, sadece yöneticilerden oluşmuyor. Amerika bugün sadece emperyalist tekellerin çıkarlarını savunan bir hükümetten oluşmuyor. ABD halkı, demokratik kamuoyu, demokratik kuruluşlar var. Bu demokratik güçlerin desteği önemli bir öğedir. Kürt ulusal hareketinin önderlerinin bu tür ülkelere giderek Kürt halkına destek aramalarını, halkın adil çıkarları doğrultusunda çaba göstermelerini doğal karşılamak gerekir.

Soru: Peki Kürdistan'ın diğer parçalarıyla ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz? İlişkilerin biçimi, muhtevası v.s.

Cevap: Kürdistan'ın diğer parçalarıyla ilişkiler meselesinde, bizim partimiz eskiden beri duyarlı bir politika izlemiştir. Bir gerçek var; bunu sık sık tekrarlıyoruz. Bugün ülkemiz irademiz dışında parçalanmış, halkımızın iradesine rağmen sınırlar çizilmiştir. Ülkemizin her dört parçasında da Kürt halkının birer parçası yaşıyor ve mücadele ediyor. Biz, bu parçalanmışlık yokmuş gibi davranamayız. İrademize rağmen olmuşsa da, bir parçalanmışlıktır, beraberinde birtakım şeyler getirmiş ki bunları dikkate almak gerekir. Mesela biz Türkiye'de, Türkiye'deki burjuvaziye karşı savaştığımız, İran'da Kürt halkı İran burjuvazisine karşı, Irak'ta BAAS Diktatörlüğüne karşı, Suriye'de Suriye egemen güçlerine karşı savaşıyor. Yani farklı egemen güçlere karşı savaşım, bizim irademizin dışında ortaya çıkmış. Farklı ülkelerde farklı egemen güçlere karşı savaşım, beraberinde birtakım farklı yöntemleri taktikleri, gelişme sürecini ister istemez getiriyor. Bunları dikkate almak gerekir. Gerçekçi bir politika izlemek zorundayız.

İkincisi; parçalanmışlık var, hiç birbirimizle ilişkimiz kalmamış, her parça basının çaresine baskın, ayrı ayrı dört ülkeymiş gibi davranalım da diyemeyiz. Bu da doğru bir politika değil. Çok açık görüyoruz; dört parçadaki halk ta aynı halkın birer parçasıdır. Ulusal tarihleriyle, karakteri, kişiliği, şuuru, toplumsal özellikleri ve siyasal mücadelesiyle parçalar birbirini etkiliyor. Bunu inkar edemeyiz. Bir de sömürgeci devletlerin kendileri parçalanmışlık olayını ve parçalarını durumunu hesaba

katıyorlar. Türkiye hiçbir zaman şunu söylemiyor: Benim egemenliğim altında bir Kürdistan parçası var. İran, Irak ve Suriye Kürdistan'ında ne oluyor beni ilgilendirmiyor. Böyle bir politikayı diğer ülkeler de izlemiyorlar. Irak Kürdistan'ında bir gelişme olduğu zaman, bakıyorsun Türkiye doğrudan doğruya müdahale hakkını bile kendinde görüyor, oradaki gelişmeleri engellemek için. Öyleyse biz Kürdistan'ın her parçasındaki ulusal kurtuluş güçleri, bu durumu gözönünde bulundurmalı ve ona göre bir politikaya sahip olmalıyız. Bugünkü aşamada izlenecek politika nedir? Elbette her dört parçada bir tek partiyi örgütlemek, tek bir cephe kurmak ve tek bir devrim stratejisi izlemek biçiminde olamaz bu. Bugünkü politikada esas olarak, işbirliği, dayanışma ve tek bir strateji çiziminden gerisindeki birtakım politik perspektiflerde, o ülkedeki mücadelenin stratejisine doğrudan doğruya müdahale etmeyen bir takım politik perspektiflerde bir araya gelmeyi esas alan bir adım doğrultusunda gitmenin gereğine inanıyoruz. Zaten bu politika doğrultusunda parti olarak bir program önerisi getirdik; dört parçada ulusal bir otoritenin oluşması için. Bunun adının "Ulusal Kongre" olabileceğini belirttik. Ad konusunda ısrarlı değiliz, şu ad olur bu ad olur.

Önerimizde bir yandan parçalanmışlık gerçeği kabul edilmiş bir yandan da parçaların birbirini etkiledikleri gerçeğinden hareket edilmiş ve bunları birleştiren bir program ortaya çıkarılmıştır.

Soru: Ulusal Kongre ya da benzeri bir platform örgütlenmesi doğrultusunda 2000'e Doğru dergisi, partinizin de adının geçtiği bir gişimin varlığından sözetti. C. Talabani'nin örgütlediği bir platform olduğu söyleniyor.

Cevap: Tabii basında çıkan bilgilerin çoğu (görüyoruz, yaşıyoruz), çarpıtılmış, eksik, yalan yanlışla dolu bilgiler genellikle. Bu açıdan baktığımızda 2000'e Doğru'daki haberlerin gerçeklerle bir ilgisinin olmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. C. Talebani'nin başlattığı, örgütlediği, önderlik ettiği, dört parçayı içine alan bir ulusal hareket, bunu ABD'ye götürme, Suriye güdümüne koyma çerçevesinde birtakım planlar çizilerek sunulan bilgiler tamamıyla uydurulmuş haberlerdir. Ama şu gerçek var. TEVGER kurulduğu zaman programına diğer parçalarla dayanışma, işbirliği politikası diye bir madde koydu. Bu madde doğrultusunda da Kürdistan'ın diğer parçalarındaki örgütlerle, işbirliği ve dayanışma politikasına yönelik bir çaba içerisindedir. Bunu somut adımı olarak ilk defa Irak Kürdistan Cephesi ve TEVGER'in görüşmeleri oldu. Ortak iş yapma, uluslararası düzeyde ortak politikalar geliştirme, karşılıklı her iki hareketin; her iki cephenin birbiriyle dayanışması v.s. konusunda girişimler oldu. İşbirliği ve dayanışmanın

yalnız iki cephe arasında kalmaması Kürdistan'ın diğer parçalarındaki örgütlere de yansıtılması, genişletilmesi, prensibi de var. Bu doğrultuda olumlu denebilecek kimi adımlar atılıyor.

Türk Sol Güçleriyle İşbirliği ve Anti-faşist Mücadele

Soru: Biliyorsunuz Türkiye 'de faşist bir diktatörlük hala iktidara 12 Eylül öncesinde partiniz ile TKP, TİP'in içinde yer aldığı bir üçlü çağrı olayı, ayrıca sizin de içinde yer aldığınız merkezi siyasal bir işbirliği vardı. Faşizme karşı oluşturulan SOL BİRLİK, bunun bir devamı olarak görüldü. Fakat SOL BİRLİK maddi bir olaya dönüşmeden fiilen bitti. Türkiye demokrasi güçleriyle, faşizmin yıkılması ve daha ileri hedefleri öngören birlikteliklere nasıl yaklaşıyorsunuz?

Cevap: Geçmişteki birtakım birlik platformlarından bahsettiniz. Oradan hareketle SOL BİRLİK ve günümüzde oluşabilecek anti-faşist birlikler sorununu getirdiniz. Aslında geçmişteki, 12 Eylül öncesindeki birlikler daha çok faşizmin iktidara gelişinin önüne geçmek, demokratik hak ve özgürlüklerin budanmasını, kısıtlanmasını önlemek, faşist saldırıların önüne geçebilmek için gündemleştirdiğimiz birliklerdi. Partimizin başlangıçtan beri belli bir politikası var. Biz ülkemizin sömürge bir ülke olduğunu söylüyoruz. Kürt halkının ulusal demokratik devrim mücadelesi, önümüzdeki asıl mücadeledir diyoruz. Fakat buradan hareketle biz sömürge bir ülkeyiz, kendi halkımızın ulusal mücadelesini önümüze koyuşumuz, gerisi bizi ilgilendirmez gibi bir anlayışımız yok. Türk halkının durumu, Türkiye'de faşizm mi var, demokrasi mi var, devletin biçimi şöyle mi olmuş böyle mi olmuş biçimindeki olgular bizi ilgilendirmez gibi bir anlayışımız yok, olmadı. Sömürge bir ülkenin halkı olarak Türkiye'nin genelinde meydana gelen siyasal ve toplumsal gelişmelerin halkımızın mücadelesini de olumlu ya da olumsuz etkilediğini hep gördük. Devletin biçiminin şöyle ya da böyle olmasının bizim halkımızı da ilgilendirdiğini hep vurguladık. İktidarda faşizmin olmasıyla, demokrasinin olmasının halkımızın mücadelesi açısından da üzerindeki baskı ve sömürünün artıp azalması açısından da farklar getirdiği, ya da faşizmin iktidara gelişinin, demokratik hak ve özgürlüklerin yok edilmesinin halkımızın mücadelesini de zorlaştırdığını, buna karşın demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılmasının halkımızın mücadelesi önündeki kim engelleri de ortadan kaldırdığını, kimi olanaklara kavuşturduğunu da vurguladık, böylesi bir politikayı benimsedik. Bu politika neticesinde de her iki halkın

ortak mücadelesinin önemine ve zorunluluğuna değindik. Bu doğrultuda politikalar geliştirmeye çalıştık.

Partimizin bu konuda sizin de sözkonusu ettiğiniz siyasal güçbirliği çalışmaları oldu. Geçmişte partimizin taraftarlarının, sempatanlarının partimizin etkilediği kitlelerin seçimlerde, parlamento platformlarında, bu yönde ortak çalışmalar örgütlediğini biliyorsunuz. Mesele Devrimci-Demokratlarla TSİP arasında seçim işbirliği den olay var. Geçmişte UDG (Ulusal Demokratik Güçbirliği)'yi kurduğumuz zaman da böylesi bir politikayı benimsedik. UGD'nin o dönemde Kürdistan'a yönelik ulusal demokratik bir mücadele programının yanısıra bir de Türkiye'deki sol güçlere, demokrasi güçlerine yönelik bir işbirliği, güçbirliği politikası vardı. Bu doğrultuda oluşturduğumuz bir program taslağı vardı. Hatta o dönemde TKP'den TSİP'ten, DEV-SOL'a kadar değişik güçleri parti ve örgütleri içeren kesimlere de gittiğimiz, kendileriyle görüştüğümüz oldu. Onun dışında 12 Eylül öncesinde demokratik güçbirliği platformları oluştu. Partimizin etkilediği legal örgütlerin, yarı legal oluşumların içerisinde yer aldığı geniş platformlar oldu. Sendikalar, demokratik kitle örgütleri, meslek örgütleri çerçevesinde oluşturulan geniş demokratik güçbirliği platformları vardı. Bu platformlarda sürekli yer aldık. Yani her iki halkın ortak mücadelesine olan inançtan hareket ettik. İster demokrasi mücadelesinin kazanılması meselesinde olsun isterse faşist terör ve saldırıların önüne geçmek veya faşizmin iktidara gelişini engellemek için olsun bu çalışmalarımızı sürekli yürüttük.

12 Eylül'den sonra da elbetteki yeni koşullar ortaya çıktı ama her iki halkın ortak mücadelesini daha da zorunlu hale getiren hatta daha geniş güçlerinin bir araya getirilmesini zorunlu kılan yeni bir durum ortaya çıktı. 12 Eylül'den hemen sonraki dönemde de gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Türkiye'li kimi sosyalist, komünist partilerle, sol güçlerle, devrimci demokratik güçlerle çeşitli kampanyalarda, kısa vadeli eylemlerde yürüttüğümüz ortak mücadeleler oldu. Kongremizde de bu meseleyi enine boyuna tartıştık. Faşizmin iktidarda olduğu Türkiye koşullarında her iki halkın mücadelesinin nasıl örgütleneceği, faşizmin alaşağı edilmesi için nasıl bir politika izlenmesi gerekeceği doğrultusundaki tartışmalarımız sonucunda politik raporda oldukça gerçekçi sayılabilecek perspektifleri sunmaya çalıştık.

Faşizmin iktidarda olduğu koşullarda faşizme karşı olan Türk ve Kürt anti-faşist güçlerin, tüm demokrasi güçlerinin bir araya gelebileceği ortak anti-faşist cephenin oluşması taktiğinden hareket etmemiz gerektiği politikasını benimsedik.

Faşizme ve anti-faşist birliklere yaklaşım konusunda Türkiye'de oldukça farklı görüşler var. Bunlardan biri, burjuvazinin faşist olmayan burjuva demokratik güçlerin,

sosyal demokratların izlediği -ki onlar daha çok faşizmle uzlaşma içerisinde-, köklü radikal bir mücadeleyi esas almayan ve köklü dönüşümleri içermeyen bir muhalefet politikası çerçevesinde gitmeyi, kendi dışındaki anti-faşist güçlerle de sürekli kapalı olmayı benimsiyorlar. Kürt hareketini bir kere zaten şoven tutumları nedeniyle hiç bir zaman hazmetmediler, onlarla somut bir işbirliği diye bir politikaları olmadı. Bunun dışında da Türkiye'deki komünist güçlerle devrimi sol güçlerle de bir işbirliği politikasından sürekli kaçındılar. Böyle olunca da burjuvazinin faşizme karşı olan kesiminin izlediği politika faşizme karşı geniş bir güç ve eylem birliği ya da bir anti-faşist cephe kurulmasını engelledi. Onun ötesinde Türkiye'de devrimci solda, komünistlerin de dahil olduğu kesim diyebileceğimiz kesimlerde faşizme karşı mücadele de farklı yaklaşımlar var. Kimi sol kesimler var ki bunlar faşizme karşı mücadeleyi bir devrim mücadelesi olarak görüyorlar. Onlara göre faşizm ya devrimle yıkılır ya da yıkılmaz. Ya faşizm ya devrim gibi bir anlayış benimsiyorlar. Kuşkusuz faşizmi devrimle yıkmak devrimci örgütlerin hepimizin en içten istemidir. Faşizmi bir halk devrimiyle yıkmak faşist diktatörlüğü yıkarak halk demokrasinin kurulmasını sağlamak en istenen şeydir. Ancak faşizme karşı mücadelede, herşey bizim istememizle olmuyor. Faşist olmayıp da devrimden yana olmayan bir çok burjuva güç var. Biz devrimle yıkmak için mücadele ederiz. Ama faşizme karşı olan her kesimi de illa halk devriminde bir araya getirmek gibi bir ısrarımız olduğu zaman ister istemez halk devriminden yana olmayan güçlerin böylesi platformlara gelmeleri olanaksız olacaktır. Böylece faşizme karşı dar, sadece devrimden yana olan güçlerin birliğini içeren dar bir platform önerilmiş olacak. İşte böylesi bir anlayış var.

Öte yandan faşizmi salt devrim sorunu olarak görmedikleri halde faşizme karşı kararlı bir mücadeleyi, devrimci demokrat güçleri alternatif haline getirmeyi ve böylece devrimci bir alternatifi ortaya çıkarmayı gözönüne almayan, sürekli burjuvazinin faşist olmayan kesimleriyle dirsek temasından bulunmayı ısrarla isteyen bazı sol güçler de var ki bunlar da politikalarında faşizm karşı en geniş güçlerin birleştirmeyi esas aldıklarını söylemelerine rağmen dirsek temasını sürekli burjuvazinin faşist olmayan kesimleriyle kurmayı esas aldıklarından ister istemez devrimci bir alternatifi ülkede çıkmasına katkıları olmuyor. Devrimci bir alternatif olarak güçlenmedikçe burjuvazinin faşist olmayan kesimlerini bir anti-faşist mücadeleye ikna etmek, kanalize etmek, hatta onları zorlamak ister istemeze mümkün olmuyor. Devrimci demokratik güçlerin, devrimci sol güçlerin zayıf, dağılık oldukları, bir alternatif olarak kendilerini dayatmadıkları dönemde burjuvazinin faşist olmayan kesimleri, anti-faşist burjuva ve sosyal demokrat güçlere

kendilerini dayatmaları, onları ikna etmeleri, mücadeleye sürüklemeleri de ister istemez zorlaşıyor.

Böylesi politikalar çerçevesinde tabii ısrarla belki her parti ve örgüt faşizme karşı caphe ve mücadele programları önermesine ve 8 yılı aşan bir süredir Türkiye'de faşizm iktidarda olmasına rağmen bu anlamda ne geniş bir anti-faşist işbirliği ne de cephe kurulabildi. İki deneyim oldu. Bunlardan Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi, daha çok belitiğim sol sektör anlayışla örgütlenen bir cephe idi ve daha çok dar bir blok olarak kaldı. Sektör tutumları nedeniyle gelişemedi, ciddi insiyatif kullanamadı.

Onun dışında bir de Türkiye ve Türkiye Kürdistan'ı Sol Birliği denen bir oluşum ortaya çıktı. Tabii bu anti-faşist bir birlik değildi; Türkiye ve Türkiye Kürdistan'ındaki sosyalist hareketlerden oluşan ortak bir platformdu, ama önüne anti-faşist bir program koymuştu. Bu platform en geniş anti-faşist güçleri bir araya getirme ve giderek kendisini böylesi bir anti-faşist birlik ve cepheye dönüştürme görevini önüne koymuştu. Aslında Sol Birlik gerçekçi sayılan bir progroma sahipti. Diğer sol ve anti-faşist güçlere açık olan bir programı benimsemişti. Ama ne yazık ki bu konuda, daha çok hem devrimci sol güçler dışındaki sol ve burjuva güçlerin sözcüğümüz tutumları hem de Sol Birlik'in insiyatif yetersizliği diyebileceğimiz nedenlerle, onun özellikle kendisini sadece yurt dışındaki çalışmalarla sınırlandırılması ve bir türlü mücadeleyi ülke içerisine kaydıramaması kitleler arasında örgütlenmemesi nedeniyle dar çerçeveye kaldı. Genişlemedi ve giderek özellikle TKP ve TİP'in sürekli burjuvazinin faşist olmayan kesim dediğimiz çevreleriyle alabileceğine dirsek teması politikasında ısrar etmesi, daha sonra giderek bu politikayı tek başına bugünkü koşullarda Türkiye'de legal bir komünist parti kurma politikasına dönüştürmesi çabasıyla Sol Birlik diğer güçleri toplamada daha da insiyatifsiz hale geldi. Artık öyle bir noktaya geldi ki Sol Birlik önüne koyduğu görevleri kendi başına da yerine getiremez oldu. İçindeki bir takım güçlerin ayrı bir politik perspektife yönelmeleri faşizmi yıkmayı önüne görev koymuş olan Sol Birlik'in insiyatifsizleşmesine ve çekiciliğini büsbütün yitirmesine neden oldu.

TKP ve TİP'in bu politikaya yönelmeleri sonucu bildiğiniz gibi daha önce partimiz Sol Birlik'ten ayrıldı, en sonunda Sol Birlik taraftarları da Sol Birlik'i dağıtmaya karar verdiler.

Sol Birlik, önüne koyduğu hedefleri gerçekleştirmedi. Ama Sol Birlik belli bir dönemde bir takım olumlu gelişmelere hizmet etti denilebilir. Daha da ötesi 6 Türkiye ve Kürdistan'lı sol ve sosyalist partinin ortak çabalarıyla ulusal ve uluslararası düzeyde ve Türkiye'de faşizmin teşhir edilmesi, Kürt halkının ulusal haklarının tanınması, Türkiye ve Kürdistan'daki demokrasi güçleriyle uluslararası dayanışmanın sağlanması, Türkiye

demokrasi mücadelesinin yurt dışına tanıtılması ve benzeri pek çok konuda yararlı denebilecek roller oynadı. Bu anlamda Sol Birlik hiçbir şey yapmadan tarihe gömülen bir birlik biçiminde de alınmamalı.

Bugünkü aşamaya baktığımız zaman aslında Türkiye'de faşizmin, önemli oranda aşınmasına, belli alanlarda birtakım çürümelerle yüz yüze gelmiş olmasına rağmen henüz iktidarını koruduğunu görürüz. Faşizme karşı mücadele ve faşizmin yıkılması mücadelesi gündemden kalkmış değil. Ama özellikle Türkiye sol hareketinin bu anlamda bir perspektif üzerinde ısrarlı bir konuma sahip olduğu söylenemez. Dikkatlice baktığımızda 4-5 yıl öncesine nazaran artık anti-faşist birliklerden bahsedilmediğini çok rahatça görebiliyoruz. Biryandan birtakım güçler legalleşme doğrultusundaki politikaları esas almışlar, bütün çabalarını bu yöne seferber etmişler; öte yandan bir takım sol güçler de yeniden kendilerini şu ya da bu düzeydeki kesimlere kabul ettirme, taban toplama, parselleme biçiminde anlaşılabilir birtakım çabaların içine girmişlerdir. Bu çabaların içerisinde faşizme karşı birlik meselesi, özellikle Türkiye'deki sol güçler içerisinde nedense unutulmuş durumda. Bunun unutulması tabii faşizme karşı geniş güçlerin ortak mücadelesinin kalktığı anlamına gelmiyor. Zaten böyle düşünmediğimiz için de TEVGER oluşturulduğu zaman onun programında Türkiye'deki demokrasi güçleriyle, sol güçlerle her iki halkın ortak mücadelesinin işbirliği ve dayanışmasını sağlamak, buna uygun örgütsel yapıları oluşturmak doğrultusunda bir perspektif yer aldı.

Soru: Faşist iktidarın geriletilmesi yahut yıkılması görevi varlığını korumuyor mu hala? Tek tek partiler olarak buna karşı tutum almak gerekmiyor mu? Bir referandumda faşizme karşı; zaten faşizm kendi sınırı dışında herkese düşman. Tek tek partiler, örgütler kendi nezdinde yürütmeleri gerekmiyor mu?

Cevap: Elbetteki gerekiyor. En ideal olan faşizme karşı bir anti-faşist cephenin kurulmasıdır. Ama bunun olmadığı koşullarda Türkiye ve T. Kürdistan'daki sol güçler, demokrasi güçleri, halk güçleri hiç bir ortak zeminde birleşmezler diye bir şey yok. Hayatın içinde hergün yeni yeni olaylarla karşılaşılıyor. Diktatörlüğün saldırıları, hapishanelerdeki koşullarda çok somut olarak görülüyor, bu politik gelişmelerde, seçimlerde, referandumlarda, işçi haklarına yönelik saldırılarda gençliğin akademik demokratik sorunlarının çözümünde, YÖK meselesinde, faşizme karşı Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'ndaki halk güçlerinin, sol güçlerin ortak mücadelesini örgütlememizin koşulları vardır ve bunu geciktirmeden yapmak gerekir. Bu hem Kürt halkını, hem de Türk halkını ilgilendiren ortak sorunlardır. Bu sorunla-

ra karşı ortak mücadele etme gereği ortadadır.

Perestroyka, Glasnost ve Sosyalizm Sorunları

Soru: Sayın Genel Sekreter son bir konuyla söyleşimizi kapatmak istiyoruz. Özellikle son günlerde politik çevrelerde tartışılan iki sözcük var, Perestroyka ve Glasnost, Bunlar Rusça'dan dünya politik diline girdi. Siz MK adına yayınladığımız bildiride Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri desteklediğinizi hatta geç bile kaldığınızı ifade ettiniz, Nedir perestroyka ve glasnost, hangi ihtiyaçtan doğdu?

Cevap: SBKP Genel Sekreteri Mihail Gorboçov kendi kitabında perestroyka için diyor ki: "Kuşkusuz perestroykayı tanımlayabilecek pek çok sözcük var. Eğer bu eşanlamlı sözcükler içinde onu en iyi ifade edecek olanı seçecek olursak, perestroykanın bir devrim olduğunu söyleyebiliriz." Başka bir yerde de "Perestroyka sosyalizmde rönesanstır" diyor. Gorboçov'un bu iki sözcüğünü karşılaştırdığımızda devrim sözcüğü çok daha köktenci bir sözcük gibi kulağa hoş gelmiş olabilir, ama Gorboçov'un perestroykayı sosyalizmde rönesans olarak değerlendirmesini onu devrim olarak değerlendirmesinden daha anlamlı buluyorum.

Aslında perestroykayı ulusal boyutlarından-Sovyetler Birliği boyutlarından- ve bugünkü aşamadan soyutlanmaya, onu tarihsel ve evrensel bir boyuta yükseltmeye çalışırsak gerçekten de perestroykanın pek çok ülkede gerçekleşecek Gorboçov'un sözkonusu ettiği anlamdaki devrimleri de içine alacak olan bir rönesansın başlangıcı olduğu gerçeği ortaya çıkar.

Perestroyka ve glasnost Sovyetler Birliği'nde başladı. 70 yıllık bir reel sosyalist deneyimin ardından ortaya çıktı. Bir başlangıç olması itibarıyla perestroyka Sovyet-

---

Ben kişisel olarak perestroykayı yalnız reel sosyalizmin değil dünya bilimsel sosyalist hareketinin rönesansı, evrensel boyutta ve tarihsel süreç içerisinde değerlendirdiğimde de dünya komünist hareketinin aydınlanma çağının boy vermesi olarak görüyorum.

---

ler Birliği'nde en başta belki 70 yıllık sosyalizmde geçmişin hatalarına yeniden bir bakıştır. Ama öte yandan gördük ki gelişmeler onu aşan bir boyut kazandı. Gorboçov biz için içine girdikçe baktuk ki sorunun boyutları çok daha ötededir diye belirtti. Daha da derinleşildi ve buna bağlı olarak yeni düşünce tarzı denen tarzla sosyalizme bakışın, onu yeniden değerlendirmenin, geçmişin hatalarını aşan bir boyutta ele alınması gerek-

tiği olgusu ortaya çıktı. Hem perestroyka hem de glasnost açısından böyle olunca bence perestroyka ve glasnost Sovyetler Birliği boyutunu ve sadece Sovyetlerdeki 70 yıllık reel sosyalist deneyimi değerlendirmeyi aşan bir boyut kazandı. Ben kişisel olarak perestroykayı yalnız reel sosyalizmin değil dünya bilimsel sosyalist hareketinin rönesansı, evrensel boyutta ve tarihsel süreç içerisinde değerlendirdiğimde de dünya komünist hareketinin aydınlanma çağının boy vermesi olarak görüyorum.

Rönesans ve aydınlanma sözcükleri burjuva aydınlanma ya da rönesans çağının başlangıcıyla ortaya çıktı biliyorsunuz. Sözcükleri kullanırken belki buradan esinleniyorum. Ama benim rönesans ya da aydınlanma çağı dediğim, burjuva rönesans ve aydınlanmasından apayrı içerekte olan bir yaklaşımdır. Bundan esinlenerek böyle bir sözü söylemek hiç de yanlış olmaz. Burada vurguladığım, yüklediğim anlam tamamıyla bilimsel sosyalist içerikli bir rönesans ve aydınlanma çağının boy vermesidir.

Niye öyle? Başta da belirttim, ilk defa geçmişin hatalarının değerlendirilmesi gibi önemli bir yükümlülükle ortaya çıktı. Yani geçmişte bir takım insanların ya da parti kodrolarının 70 yılda yaptığı hatalara yönelme olarak ortaya çıktı. Sonradan öyle bir boyut kazandı ki 70 yıllık Sovyet deneyimi ve dünya sosyalist sisteminin 40 yılı aşan deneyimi ışığında sosyalizmin bir takım köklü meselelerine yaklaşımı yeniden değerlendirmeye, gözden geçirmeye dönüştü. Bu anlamda evrensel bir önemi var perestroyka ile glasnostun.

Aslında “perestroyka”, “glasnost” ve “yeni düşünce tarzı” sözcükleri aynı şeyler değil. Ama birbirlerine çok yakın ve içiçe geçen bir konumdadırlar. Perestroyka, başarılması gereken bir hedef; yeniden yapılanma; glasnost, o yapılanmayı başarabilmenin yöntemleri olarak karşımıza çıkıyor. Ama aynı zamanda glasnost sosyalist demokrasinin yeniden yapılanmasının perspektifi oluyor. Yani bir yerde yöntemdir bir yerde de perestroykanın içerisine giren sosyalist üst yapının yeniden yapılanmasına verilen ad olarak da ortaya çıkıyor. Yeni düşünce tarzının da; bu anlamda ele aldığımızda perestroyka ve glasnostu gerçekleştirmeni teorik temellerini hazırladığını görüyoruz.

Nedir teorik temel hazırlama? Eğer meseleye sadece geçmişin hatalarını değerlendirme boyutlarıyla baksaydık yeni düşünce tarzına gerek yoktu. Görüldü ki onu aşan bir olay var. Sosyalizmin bir takım temel meselelerinde doğru bildiğimiz ya da yeterli saydığımız, bir olguyu tanımlayan en ileri, tam tanım saydığımız birtakım yaklaşımlara, teorik tespitlere yeniden göz atmamız gerektiği ortaya çıkıyor. Yeni düşünce tarzına gereksinim burada doğuyor. Bilindiği gibi, üretim araçları üzerindeki özel

mülkiyetle üretim sürecinin toplumsal niteliği arasındaki çelişki kapitalizmin ölümünü sosyalizmin doğuşunu getirecek biçimindeki Marks'ın tespiti var. Buna göre üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyet üretim sürecinin toplumsal niteliğiyle uyumlu hale gelecek ve üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyet üretim sürecinin toplumsal niteliğiyle uyumlu hale gelecek ve üretim süreci ile üretim güçlerinin gelişmesini beraberinde getirecektir. Kapitalizmin yarattığı tıkanma aşılacak, toplum yenden ilerleyecektir. Şimdi bu doğru bir tanımla. Pratiğe uygulayınca iki kere iki dört eder gibi olguyu tanıdığımızı zannediyoruz, fakat belli bir pratik süreç geçiyor sonra çıkıyor ki birşeyler sandığımız gibi değil.

Üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyet nedir sorusuna sosyalist devrimi gerçekleştiren ülkeler kendilerince cevap verdiler. Özel kişilerden aldılar “toplumsallaştırıyoruz” dediler, yasalarla bunu devlete mal ettiler ve devlet bürokrasisinin yönetimine verdiler. Yani Marks'ın toplumsal mülkiyet dediği şeye onlar böyle bir çözüm getirdiler. “Bu toplumsal mülkiyettir dediler. Fakat geldik bir noktaya; 70 yıllık neel sosyalizmin deneyiminden sonra, üretimin kalitesizliği, üretim sürecinin geriliği, üretimin toplum hizmetine her şeyiyle verilmemesi, halkın refahının beklenen oranda yükselmemesi gibi olayların kökündeki nedenler kazıldı, ve dendi ki, sosyalizmde öyle bir noktaya gelinmiş ki toplumsal mülkiyet değil, sahihsiz mülkiyet oluşmuş.

Oysa Marks, özel mülkiyet yerine sahihsiz mülkiyet değil toplumsal mülkiyet getirilecek demişti. Perestroyka hareketi buna yöneldiği zaman açıktır ki yeni bir düşünce tarzına muhtaçtır. Çünkü işin böyle kötü gitmesinde bir takım insanların ya da parti kadrolarının hataları var, ama temelde onun dışında yanlış olan bir şey daha var. Öyleyse yeniden bir tanım getirmek ve sahihsiz değil de toplumsal mülkiyeti koymak lazım. Marks toplumsal mülkiyetten bahsetti, biz toplumsal mülkiyet eşittir A dedik. Ama şimdi bakıyoruz ki yeniden meseleye yaklaşmak gerekir. Marks'ın toplumsal mülkiyet dediği A değil, deyim yerindeyse A' demek gerekir.

Toplumsal mülkiyet, sahihsiz mülkiyet meselesi nasıl ortaya çıktı? Elbetteki sosyalizmi yaşayan ülkelerin deneyiminden en iyi çıkarabiliriz. Sovyetler Birliği ve Çin de dahil olmak üzere diğer sosyalist ülkelerin deneyimlerinden ortaya çıktı ki, mülkiyeti özel insanlardan alarak devlete verme ve devlet bürokrasisi tarafından yönlendirilmesini getirme otomatikman onun toplumsal olmasını getirmiyor.

Geçenlerde bir makale okuduğum çarpıcı bir örneğe değineyim: “Filozofa sormuşlar hangisi daha önemlidir; kolektif mi, kişi mi diye. Elbette kolektif diye cevaplanmış filozof, ama eğer o kolektif kişiliklerden meydana

geliyorsa. Çünkü, tekillerin toplamı her zaman tekilden daha büyüktür, sıfırların toplamı her zaman sıfıra eşittir.” Öyleyse kolektivite, o kolektifi meydana getiren bireylerin bireysel insiyatiflerinin, kişiliklerinin, yeteneklerinin, irade ve müdahalelerinin yansıdığı bir toplamdır. Kişilikleri, bireyleri hiçe sayan, sıfır derecesine düşüren bir kolektiviteyi düşünelim; bunun sonucu aslında sıfırdır. Ama bireylerin kendi bireysel rollerini, insiyatiflerini, sorumluluklarını, yeteneklerini kullandıkları, yansıtılabildikleri bir kolektiviteyi düşünelim. Gerçek kollektivizm budur. Kollektiv mülkiyet olayına da baktığımızda hiç kimsenin sahiplenmediği, hiç kimsenin şöyle ya da böyle olmasında yarar veya zarar görmediğini bir mülkiyet acaba kolektif mülkiyete mi dir? Yoksa kolektif mülkiyet dediğimiz şey toplumun birilerinin, kendileri açısından içinde birşey gördükleri, onun şöyle ya da böyle olmasında yarar veya zarar gördükleri bir biçim midir?

Bu bir örnek. Başka örnekler de var. Parti toplum ilişkileri açısından baktığımızda böyle. Rusya’da Lenin’in önderliğindeki Bolşevik Parti önce Çarlık Rusyası koşullarında yani Çarlık Rusyası yasalarının kendisine öncülük hakkı vermediği koşullarda mücadele etti, kitleleri inandırdı, peşinde sürükledi ve devrimi gerçekleştirdi. Kendisini fiilen kanıtlayarak toplumun öncüsü haline geldi. Devrim başarılıydı. Komünist partisi devletin, toplumun öncüsü olarak iktidara geldi. Ve yasalara komünist partisinin devletin öncüsü olduğu konu. Devrimi başarmanın verdiği haklarla bu yasallaştırıldı. Böylesi bir yasallaştırma belli bir kadro, Lenin döneminin komünist partisi için doğru olan bir şeydi. Kendisini kanıtlamış ve iktidara gelmişti. Fakat sonraları bu yasa öyle bir zemin yarattı ki komünist partiyle devlet ilişkileri, komünist partiyle toplum ilişkilerinde öyle bir noktaya geldi ki devrimi yaşamamış, hatta işin önemini kavramayan kadrolar zamanla partiyi doldurdular, kimileri patinin öncü kadrosu haline geldiler. Bunlar da Lenin’in Çarlık Rusyası’nda verdiği mücadelelere gereksinim duymadan sırf birtakım yasal komünist partisi öncüdür dediği için toplumun “öncüleri” haline geldiler. Komünistler mücadele ettiler, inançları, topluma hizmetleri, dürüstlükleriyle, toplumu dönüştürmedeki iradeleriyle öncü rol oynadılar. Ama bunun dışında o yasanın verdiği birtakım ayrıcalıklarla, hizmet yapmadan, topluma güven vermeden, başa gelenler oldu. Toplumun bizzat kendi iredesi değil, yasalar bu olanağı verdi. Şimdi buradan hareketle, bakıyorsunuz bugün perestroyka komünist partisinin devlet ve toplum içindeki rolüne birtakım yasalarla yeni bir yaklaşım getiriyor ki, komünistler komünist olmanın gereklerini yerine getirmedikleri zamana toplum onlara bu rolü vermesin, salt yasalara dayanarak bu rolü almasınlar. Eğer

öncü olacaklarsa gerçekten komünist olarak, topluma güven vererek, toplumdaki dönüşümlere sahip çıkarak, bu dönüşümlerin önünde yürüyerek, mücadele edip gelirlerse, bu rolleri oynayabilirler.

Başka bir örnek, sosyalist demokraside, sosyalist hukuk devleti olma misyonu denen bir olay var. Marksizm’e göre burjuva hukuk devleti, özgürlük, eşitlik, adalet denen bir kavramdan ne kadar söz ediyorsa da temelde burjuvazinin diktatörlüğüdür, görünürde bir eşitlik getirmiştir, fiiliyatta vatandaşlar arasında bir eşitlik yoktur. Öyleyse bunun yadsınması ne olabilir? Her şeyden önce sosyalist hukuk devletinin, vatandaşları yasal karşılarında fiilen de eşit hale getirmesi özgürlük, eşitlik ve adaletin içeriğini de doldurması gerekir. Oysa 70 yıllık sosyalizm deneyiminde Çin’in, Kore’nin Kamboçya’nın, Doğu Avrupa’daki sosyalist ülkelerin deneyimlerinden ortaya çıktı ki bugüne kadar sosyalist demokrasi vatandaş hukuku açısından sosyalist hukuk devleti olma konusunda bazen öyle bir noktaya geldi ki kimi yönleriyle burjuva hukuk devletinin bile gerisinde kalan bir konuma düştü, vatandaşlar karşısında eşit davranmadı. Ya da sosyalist ülkenin her vatandaşı hukuk devleti karşısında eşit haklara sahip duruma gelmedi. Stalin döneminde birtakım politikalar Merkez Komitesi hatta Stalin tarafından belirlendi. O politikaları benimsemeyenlere karşı yalnız partinin Merkez Komitesi değil, yalnız Stalin’in ideolojik tutumları değil, devletin organları da konum aldı. İstihbarat örgütü, mahkemeler, bilim kuruluşları ve polis bir takım insanlara karşı konum aldılar. O dönemdeki parti yönetiminin izlediği politikayı, ortaya serdiği perspektifleri benimsemeyenler karşısında ideolojik olarak mücadele etmek yerine devletin yasaları kullanıldı. Devletin yasaları baştakileri, güçlü konumda onları ayrıcalıklı hale getirirken, karşı olanları, onlar gibi düşünmeyenleri vatandaş olmaktan çıkardı neredeyse. Stalin, ya da özellikle Kültür Devrimi döneminde Mao bu politikayı önüne koydu ve yürüttü, kim Li Sung, Çavuşesko ya da diğer sosyalist ülke liderleri böyle yapıyor. Pol Pot örneği tam bir korkunçluğa dönüştü. Bazı kesimler parti içerisinde ve dışında bunlara karşı bir konum içindeydiler. İzlenen politikayı yanlış buluyorlardı. İktidardakilerin ideolojik ve politik olarak bunlara karşı mücadele etmeleri doğru bir şey. Ama iktidardakilerin ideolojik ve politik olarak bunlara karşı konum almalarının hemen ardından mahkemelerin, polisin, ordunun ve şu ya da bu düzeydeki bürokratik kurumların da o vatandaşları tümüyle karşıya olan bir konum olmaları, o devletin sosyalist hukuk devleti olma statüsünde olmadığı hatta bu yönüyle burjuva hukuk devletinin bile gerisine düşüdüğü anlamına gelir.

Soru: Vatandaşların hukuk karşısındaki eşitliği...

Cevap: İhlali anlamındadır. Yani bir yerde vatandaş

ve vatandaş olmayanların, iktidarda olanın resmi politikasını benimseyenlerle benimsemeyenlere göre tespit edilmesidir. Benimseyen vatandaşdır. Benimsemeyen haindir, vatandaş değildir. Sosyalist hukuk devletinin vatandaşların tümüne eşit davranması lazım. Yani kanun ne diyorsa onu suç sayması suç olmayan şeyi de suç sayması gerekir. Eskiden Sovyetler Birliği'nde serbest olmayan herşey yasaktır anlayışı vardı. Geçen yılki Parti Konferansından sonra bu değiştirildi; yasak olamayan her şey serbesttir diye. Hukuk devleti, vatandaşlarını kandıramaz suça teşvik edemez. Toplumda vatandaşların ne yapabileceklerini bilmeleri gerekir. Yapılmayacak şeylerin sınırlarını koymak lazım. Genel olarak yaşam o kadar renkli ve çok yönlü ki, ne yapabileceğinin sınırını kaymak çok zordur. Öyle birtakım şeyler var ki devlet bu yapılamaz dememiş ama yapılırdı demediği için de yapmayacak denilse, çok sınırlı olur yapılabilecek şeyler. Bunun yerine tam tersi getirilmiş, yasak olmayan her şey serbesttir diye. Buna benzer pekçok konu var.

Perestroyka ve glasnostu bir rönensans, bir aydınlanma çağının başlanıçısı yapan en büyük özelliği onun putlaştırmaya karşı bir atılım olmasıdır. Öncelikle kişi putlaştırmayı döneminin yarattığı tahribatlar hergün gazetelerde, radyo ve TV lerde sayılıp duruluyor. Bu olumlu bir yandır da, bence bundan da önemli olanı herşeyden önce Marksizm düşüncesinin putlaştırılmasına karşı çıkmasıdır. Bu güne kadar bu söz çok söylendi diye basit gelebilir. Zaten Marksizm bir bilimdir kimse Marksizme bir din gibi yanaşmıyor denebilir. 70 yıllık sosyalizmin deneyimleri, bir şeyi ortaya çıkarıyor ki kitaplar dolusu Marksizm bilimi Marksist Leninist bilimsel dünya görüşü, bilimsel sosyalizm, bilimsel konünizm denememize rağmen, sosyalist ülkelerde de, sosyalist ülkeler dışındaki komünist partilerde Marksist Leninnist aydınlarda da temelde sosyalizme ya da Marksizme bir din gibi yanaşıldı. Düşünülmedi ki Marks herşeyden önce bir bilim adamı ve devrimci politik bir önder, bir insandı. Bir peygamber ya da munecim değildi. O kendi düşüncesini, teorisini inşa ederken dönemin verilerinden hareketle tepitlere vardı ve Marksizm teorisini yarattı. Yoksa Tanrıdan aldığı vahilerle gelecek için birtakım kehanetlerde bulunmadı.

Marksizm somut koşulların; maddi dünyanın değerlendirilmesinden hareketle eğer ortaya çıkmış bilimsel bir dünya görüşü ise, maddi dünyanın yenilenmesi ve geliştirilmesi doğrultusunda kendisini yenilemesi ve geliştirilmesi gerekir. Böyle baktığımız zaman bu aynı zamanda şu anlama da gelir. Bugünün Marksistleri dünyayı değerlendirirken bugünkü dünyaya Marksist açıdan bakacağım diye 100 ya da 150 yıl önceki Marks dönemine dönerek Marks'ın görebildikleri çerçevesinde bakamazlar. Marks o dönemde yaşadı ve o dönemdeki ver-

ilerle dünyaya baktığında bugününü ancak o günün verileri boyutlarıyla gördü. Öyleyse bugünün Marksistlerinin de bugünkü somut verileri değerlendirerek bugün ve geleceğe bakmaları gerekir. Bugünün Marksistlerinin reel sosyalizme, sosyalizmden komünizme geçiş aşamasının hangi süreleri izleyeceğine, toplumsal mülkiyete, sosyalist hukuk devletine, parti-devlet, Parti-toplum ilişkileri, politika-bilim ilişkileri, açıklık, demokratik merkezilik ve eleştiri özeleştirisi v.b konulara Markstan çok daha derin ve hatta çok daha değişik tanımlamalarla yaklaşımları gerekir. Dünyadaki 150 yıllık değişimleri gözönünde bulundurduğumuz zaman kimi konularda Marks'ın dedikleri yetersiz hatta yanlış da çıkabilir. Ya da kimi konulara Marks değinmemiş de olabilir. Bu Marks için bir eksiklik değil, Marks bir peygamber değil de bir bilim adamı ve devrimci bir önder olduğunun kanıtıdır. Lenin için de aynısı söyleyebiliriz. O sosyalizmin ilk aşamasını dahi yaşayamadı. Sosyalizmin başlanıçını yaşayan Lenin'le 70 yıl sonraki bir Marksist önder, bilim adamı, aydın arasında 70 yıllık birikim farkının olması gerekir. Lenin'in tespitlerinden, Lenin'in yaklaşımlarının derinliğinden olan farkları göstermesi gerekir. Eğer bunu göstermiyorsa biz Marksizmi bir doğma, bir din gibi kabul ediyoruz demektir. Marks'ı Lenin'i bir peygamber olarak görürüz, tüm dedikleri değişmez, evrensel olarak her koşulda geçerli, her zaman doğru, Tanrı tarafından indirilmiş vahilerdir demektir. Mutlak doğruluğu, değişmezliği ve eksiksizliği ancak din varsayabilir. Bugüne kadar Marksistler de hep böyle baktılar ve zaten prestroykanın, yeni düşünce tarzının ortaya çıkmış olmasının esas nedeni burada yatıyor.

Soru: Yeniden yapılanmayla açıklık arasındaki bir paralelliğin olmaması, özellikle yeniden yapılanmanın açıklıkla uyum sağlamaması durumunda sistemin liberalize olması tehlikesinden bahsediliyor. Son dönemde Baltık ülkelerinde meydana gelen olaylar farklı yorumlara yol açtı.

Cevap: Konuşmamda perestroyka ve glasnosta değinilirken daha çok evrensel anlamda, genel olarak dünya komünist hareketi hatta insanlık açısından anlamının ne olduğu üzerinde durdum. Sizin de söylediğiniz konu daha çok Sovyetler Birliği'nde yaşanan pratik süreçle ilgidir. Glasnostla prestroyka arasındaki ilişkinin atbaşı gitmemesinin yarattığı mahzurlar olabilir. Atbaşı gidiyor mu, gitmiyor mu? Birisi diğerinin geresinde mi, değil mi? Bu konuda elbetteki biz söylenenlere kulak asarız, asmalyız, ama bence geçmişten farklı bir yaklaşım içinde olmak lazım. Ben prestroykanın önemine değinirken, onun doğruluğuna hatta evrensel özelliğine değinirken, geçmişten farklı bir yaklaşım içindeyim. Geçmişte şöyle biryanaşım ne yazık ki hepimizde de

vardı. Sovyetler Birliği Komünist partisi kendi ülkesi somutu için ya da ulusal ve uluslararası alandaki görev tespitleri için ne söylüyorsa doğru olan odur, başta olanın söyledikleri doğrudur, onun dediklerine yapışalım, doğru kabul edelim anlayışı vardı. Bu Marksizme diğer bir deyimle komünist harekete, dogmatik yaşamanın, sürekli bir Kabe aramanın alışkanlıklarının ürünüdür. Bunu terk etmek lazım. Bilimsel yaklaştığımız zaman Sovyetler Birliği'nde olup bitenler meselesine elbetteki bir kez ihtiyatlı yaklaşmak lazım. Bir kere somutta ne kadar geri kalmıştır, ne kadar tıkanma vardır, ne kadar bozulmuştur, ne kadar bunalımlıdır, ne kadar süre daha dayanabilirdi, patlasaydı sonucu ne olurdu gibi meseleler bizim açımızdan onların bize anlattıkları kadarıyla belirgindir. Bu nedenle esas olarak bu konuda kesin söz sahibi onlardır. Bizim bu meselelere daha ihtiyatlı daha sağ duyulu yaklaşmamız gerekiyor. Sovyetler Birliği'nde şu anda glasnostla prestroyka arasındaki ilişkilerde öncelikle, sonralık atbaşı gidip gitmeme konusunda elbetteki onların söyledikleri kadar net birşey söylememiz mümkün değil. Kaldı ki değişik çevrelerin söylediklerinin de değişik olduğunu biliyoruz. Hangilerinin doğrulukları ne derecedir? Mutlaka birisini benimsemek durumunda da değiliz.

Ama bir gerçek var. Glasnost daha yaygın olarak toplumda benimsenirken yeniden yapılanma oldukça ağır gidiyor. Glasnostun maddi temelleri inşa edilmeden, ona hazır temeller ekonomik alanda, maddi yaşam alanında yeniden örgütlenmeden açıklık dediğimiz sosyalist demokraside birtakım sapmalara yol açabilir. Kuşkusuz teorik olarak bu doğrudur. Ama bunun derecesi nedir ne değildir bunu daha çok Sovyetler birliğindeki, sosyalist ülkelerdeki gelişmeler belirleyecek. Kaldı ki yeni bir süreç başlatılmıştır, köktenci bir değişim oluyor. Bu köktenci değişimler içerisinde herşey tıkırında gidecek gibi bir yanılgı içine de düşmemek lazım. Prestroyka ve glasnost hareketini başlatanlar da mutlaka yanlışların içine girecekler, kimi konularda belki aceleci olacaklar, kimi konularda belki gecikecekler. Yaşam öyledir. Pratiğe müdahale etme konusunda herşey planlandığı gibi yüzde yüz uygulanır diye bir garanti yoktur. Mutlaka bunlarda da aşırılıklar, yanlışlıklar, geciktirmeyle yapılan şeyler olacaktır. Ama bu hareket sosyalizmin 70 yıllık birikiminin inşa ettiği potansiyelin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalizm dışı birşey değil. Maddi gücüne reel sosyalizmin 70 yıllık potansiyeliden, onun dinamizminden almıştır. Ve o dinamizmin getirdiği güçle bir yenileşme hareketi başlıyor. Süreç içerisinde giderek yerleşecek ve kendisini kabul ettirecektir. Kaldı ki şu ya da bu ülkede başarısız dahi olsa prestroyka ile glasnostun başlattığı sosyalist rönesans ve aydınlanma çağı başlamıştır, bunu durdurmanın olanağı yoktur.

Soru: Bu yeni sürecin S.Birliği'nin dış politikasına da yansımaları konusunda beklentileriniz var mı? Halepçe konusundaki tavırları Kürt çevreleri tarafından oldukça yadırgandı. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap: Genel olarak prestroyka ve glasnostun ve yeni düşünce tarzı dediğimiz politikanın uluslararası alana yansıdığı bir gerçek. Yeni bir politik perspektifle dünya meselelerine yaklaşıyorlar. Örneğin emperyalizmin silahlanma yarışını tırmadığı koşullarda sırf silahlanma yarışıyla onlarla baş etme politikası yerine, başka birtakım politik gelişmelerle bunu dengelleme politikası. Diyelim ki, emperyalizm silahlanma yarışını tırmadıysa Sovyetler Birliği de tek çıkar yol olarak silahlanacak mı ona karşı. Bugünkü Sovyetler birliği önderleri sadece böyle düşünmekle hata ettiklerini, onun dışında, silahlanma yarışına o ölçüde katılmayarak ta birtakım politik dengeler yaratarak emperyalizmi geriletme olanağının olduğunu söylüyorlar ve nihayet bu doğrultuda birtakım politikalar geliştiriliyor. Uluslararası alanda sosyalist işçi hareketiyle, sosyal demokrat partilerle izlenen politika, yeşilçi çevrelerle, barış hareketiyle, geri kalmış ülkelerin birtakım hareketleriyle izlenen daha geniş perspektifli politikalar nihayet bunun sonucudur. Buna bağlı olarak uluslararası durumu tanımlamada da bugün Sovyetler Birliği'nde SBKP'nin bir tartışma içinde olduğu söylenebilir. Diğer ülkelerdeki Komünist partiler içerisinde de bu anlamda bir tartışma var. Tartışmalarda şöyle bir izlenim de seziliyor bazı çevrelerde: Bunu prestroyka hareketini başlatanların tümüne mal etmek gerekir mi, gerekmez mi? O konuda kesin bir yargıya sahip değilim, ama dünyanın öznesi olarak sadece batıyı görme, üçüncü dünyaya geriliğinden, sorunlarından, çok karmaşık çelişkilerinden dolayı bu dünyanın bir nesnesi olarak bakma sakatlığını barındıran bazı uluslararası tahliller yapıyor. Uluslararası durumun tanımlanmasında öyle bir tablo çiziliyor ki sosyalist ve kapitalist ülkeleriyle Batı Avrupa'ya dünyanın öznesi rolü verilirken; Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geri kalmış toplumlarına dünyanın nesnesi gözüyle bakılıyor avrupa biçim ortak evimizdir anlayışı bunu ima ediyor. Elbetteki üçüncü dünya dediğimiz geri kalmış bölgelere dünyanın gibi yaşamanın günümüz dünyasının global sorunlarını çözmeye yeterli olmayacağı hatta sosyalist ülkeleri ve komünist partilerini dünya emperyalist kapitalist sistemi karşısında giderek yalıtılacağı da varsayılabilir. Bu tezlerin bir zamanların zorlama üretilen kapitalist olmayan yol tezleriyle benzerlik gösterdiği de söylenebilir. Elbette dediğim konular, bugünkü sorunları tartışma düzeyindedir. Ve bunlara daha ihtiyatlı yaklaşmak gerekir. Uluslararası duruma ilişkin tanımlamaları daha iyi anla-

mak gerekir. Henüz yeterince meselelerin aydınlandığı açık ve olgun bir tanıma kavuştuğu da söylenemez.

Ama onun dışında, genel olarak Sovyetler Birliğinin ya da prestroyka hareketini başlatanların sosyalizmi cazibe merkezi haline getirme çabalarını gelecek için tek çıkış yolu olarak görmek lazım. Düşünelim bir kere: Marks döneminde sosyalizmin insanlar için kurtuluş yolu olduğu belirtiliyordu. O dönemde reel sosyalizm yeryüzünde yoktu ve işçiler kapitalizme karşı mücadelelerinde sosyalizme daha kolay kazanılabiliyorlardı. Kapitalizmi aştıklarında, onu yenilgiye uğratıklarında bu sömüründen kurtulacaklarına, daha iyi, sömürsüz bir yaşama kavuşacaklarına inanılmak için, söylemek yeterliydi. Öyle bir gün geldi ki dünyada sosyalist ülkeler kuruldu. Dünya sosyalist sistemi diye bir sistem var ve sosyalizmin 70 yıllık bir reel yaşamı var.

Şimdi artık böylesi koşullarda kitaplarda sosyalizmi överek, sosyalizmin iyi olduğunu söyleyerek, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfını, emekçileri, diğer geri kalmış ülkelerdeki emekçileri sosyalizme çekmenin, onları sosyalizme yöneltmenin olanakları yok. Reel sosyalizm denen, yaşanan bir olgu var. İşçiler, emekçiler birde yaşanan sosyalizmin kendisine bakıyorlar. Sovyetler Birliği'nde, diğer sosyalist ülkelerde insanların yaşamı eğer kapitalist ülkelerin işçi ve emekçilerinden ya da geri kalmış ülkelerin emekçilerinden ileri değilse emekçiler sosyalizme yönelemezler.

Soru: Yani Asya, Afrika ve Latin Amerikalı bir işçiyle Sovyetler Birliğindeki bir işçinin yaşam standartları arasında fark yok mudur?

Cevap: Tamam vardır. Ama Arjantinli işçi Almanya'daki işçiyle Sovyetler Birliğindeki işçileri yanyana getirdiği zaman, rahatlıkla Sovyetler Birliği'ndeki işçinin yaşamını tercih etmelidir. Bu anlamda üçüncü dünyadaki işçiyi de etkiliyor. Reel sosyalizmin varlığı meselesi onlara da ilgilendiriyor. Onlar arasında da cazibe merkezi haline gelebilmek için ileri kapitalist ülkeleri geçmek lazım. En azından Batı Avrupa kapitalist ülkelerin işçileri eğer sosyalist yaşama yönelme doğrultusunda bir çaba içinde değilse üçüncü dünya ülkeleri işçilerinin de yönelmeleri zorlaşır.

Böylesi koşullarda S.Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin bilimsel teknik devriminin yarattığı olanakları üretim sürecinde toplumda yaygınlaştırarak, sosyalizmi dünya emekçileri için cazibe merkezi haline getirme çabaları da elbetteki hayati öneme sahip bir politikadır. Sosyalizm bu üstünlüğü başarmadığı zaman uluslararası düzeyde hangi politikayı izlerse izlesin, nihai olarak kapitalizmden sosyalizme geçiş çağında reel sosyalist ülkeler motor güç olamazlar. En azından bu anlamda bile kendi ülkelerinde sosyalizmin geriliğini aşmaları, daha ileri toplumsal düzeye varmaları, dünyada sosyalizme, dünya işçi sınıfı hareketine en büyük katkı olacaktır.

Bunu derken herşeyi bıraksınlar sadece kendi ülkelerinin ilerlemesi, gelişmesiyle ilgilensinler demiyorum. Zaten böyle olamaz, onlar dünyada yaşıyorlar, ayda veya herhangi bir başka bir yerde tek başına değiller. Giderek dünya birbirine daha bağımlı hale geliyor. Ulus-

lararası ilişkilerle ülke içerisindeki gelişmeleri mutlaka bir dengeye, bir bütünlüğe kavuşturmak gerekir. Bu genel anlamda böyle.

Şimdi Halepçe sorununa gelelim. Halepçe'ye ve Behdınan Bölgesine karşı yapılan kimyasal saldırı ve Kürt halkının yurdundan, toprağından kovulması karşısında başta Sovyetler birliği olmak üzere sosyalist ülkelerin suskun kalması olayını bence glasnost politikasının bir sonucu değil, geçmiş politikaların bir devamı olarak görmek gerekir. Ben bu politikayı, prestroyka ve glasnostun o alanlara henüz yansımamış olmasının bir sonucu olarak değerlendiriyorum.

Bu politika öyle bir politikadır ki geçmişin bürokrasinin karşılıklı devlet çıkarı dediği ve üzerinde devletlararası ilişkileri biçimlendirdiği, dış politika anlayışının kalıntıları olarak görmek gerekir.

Onlara açıkça söylüyoruz bu konudaki politikanız çok yanlışdır diye. Bu, uluslararası anlaşmalara, izlediğiniz barış ve bölgelerde gerginliği azaltma politikasına aykırıdır diyoruz. ABD, İngiltere, Fransa, Batı Avrupa yöneticilerinin ses çıkarmak zorunda kaldıkları birdurumda, sosyalist ülkelerin suskun kalması hiçbir zaman anlaşılır değildir. Deniyor ki bugün ABD veya Batı Avrupa ülkeleri Irak'la, Türkiye'yle ya da diğer ülkelerle ilgili olarak Kürt sorunu konusunda bir demec verdiklerinde, onlar kalkıp, "ülkemize göz dikmişler, ülkemizi bölmek istiyorlar" gibi bir şey öne sürmüyorlar, ama biz ufak bir demec versek bize yönelik böyle bir tepkiyle politika geliştiriyorlar.

Bunu ele aldığımızda ilk anda belki haklı gibi gelebilir. Ama dış politikanın çok yönlülüğü açısından ele aldığımızda, bunun bürokratik bir anlayış olduğu çok açıkça ortaya çıkıyor. Diyelim ki sosyalist ülkeler, Irak'ın, Türkiye'nin bölünmesine karşıdır. Nasıl ki bugün Amerika çok açıkça Türkiye'nin bölünmesine karşı olduğunu, bunu NATO'nun parçalanması sayacağı, belirtiyor, ama Türkiye'de Kürtlere birtakım hakların verilmesi gereğini de söylüyorsa, aynı politikayı sosyalist ülkeler benimsedikleri zaman eğer Irak'ın ya da Türkiye'nin bölünmesini istemiyorlarsa, bölünmesinden yana bir çabalarının olmadığını vurgulamak istiyorlarsa hem Kürt halkına karşı yönelen saldırıları protesto ederler hem de bu protestolarının Türkiye'nin bölünmesini isteme anlamında olmadığı güvencesini verebilecek bir biçimde getirebilirler. Kaldı ki sosyalist ülkelerin, baskı altındaki halkların kurtuluş, mücadelelerini desteklemeleri diye tarihsel bir görevleri var.

Dış politikada devlet ilişkilerinin çok yönlü dengeler ve hassas ölçüler üzerinde biçimlendiğini biliyoruz. Geçmişteki bürokratik alışkanlıkla iki ülkenin karşılıklı devlet çıkarları, ticari ilişkiler, Irak'ı kızdırmama, Arap ülkelerini rahatsız etmeme ve geçmişin bürokratik dosyaları üzerinde oluşturulan, geçmişin anlayışından gelen politikadır.

Bu nedenle ben bunu prestroyka ya da glasnostun bir sonucu gibi değil, onun bu alana yansımamış olmasının bir sonucu ve geçmişin kalıntısının bir devamı gibi görüyorum. ●

Avrupa Temsilcimiz Halim CAN'ın değerli Kürt ozanı Şivan PERWER ile yaptığı söyleşiyi sunuyoruz.

ŞIVAN PERWER:

“Müziğim halkımın acısını dindiriyor, öfkesini biliyor”

Sanatım Kavgadır

Türküleriyle; Türkiye Kürdistanı'nda birçok insanımızı özbenliğine kavuşturan ve onları ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesine kazandıran, İran Kürdistanı'nda pêşmergenin direnme gücünü yükselten, Irak Kürdistanı'nda pêşmergenin acısını dindiren ve öfkesini bileyen ve Suriye Kürdistanı'nda onunla büyüyen çocuklar. Kürdistan'ın dört parçası için, dört cümleyle Şivan'ın türkülerinin ve müziğinin halkımız için oynadığı rolü karakterize edersek, kuşkusuz yukarıda sıraladığımız sözcükler olacaktır.

Değerli Kürt halk sanatçısı Şivan Perwer'i Mart, Nisan ve Mayıs aylarında evinde bulmak mümkün değil O, bu aylar boyunca Avrupa'nın hemen hemen bütün ülkelerindedir, Amerika'da dır. Avusturalya'da dır. Bu aylar, kürt halkının geleceksel bayramı NEWROZ'un bu saydığımız ülkelerde düzenlenen gecelerle kitlesel ve coşkulu kutlandığı aylardır. 14 yıldır Şivan'ın Avrupa'da Newroz kutlamalarına katılmadığı gece yok gibidir.

Ve ayrıca bir düzine kaset, Gülistan'la 4 kaset, 2 çocuk kaseti, üç plak ve 4 video filmi.

Şivan Medya Güneşi'ne verdiği söyleşi sözünü, ancak Mayıs ortalarında yerine getirebildi. O Reha yöresinden olduğu için arkadaş ve dostlarıyla toplandığı zaman illaki acılı köfte yapardı. Sohbetimize başlamadan önce bize de acılı bir çiğköfte yaptı. Benim çiğköfte açısından bir süre dilim dönmedi. Bu acılı çiğköfteyi nasıl yiyebiliyorsunuz diye sorduğumda, Şivan, bize çektirilen acılar yanında bu acı neki diye yanıt veriyor. Peki diyorduk, o zaman neden Urfa yöresinde en çok müzik sanatçısı çıkıyor, bunda acı yemenin payı yok mu? Şivan bu soru üzerine de evet “acı yemenin” payı var, ama çiğköfte ve biber acısının payı yok. Çünkü Kürdistan'ın bu yöresinde en çok ağa bulunuyor, bu da şu anlama geliyor ya ağayı müzikle eğlendireceksin ya da onun zulüm ve baskını dile getireceksin.

Daha sonra Şivan'la sohbetimizi aşağıdaki gibi sürdürüyoruz.

Medya Güneşi : Günümüzde Şivan dendiği zaman kürt müziği, Kürt müziği denildiği zaman Şivan akla geliyor. Bunun dışında Şivan'n özellikleri nelerdir ?

Şivan : İnsan sanatçı oluşu zaman, aynı zamanda çok yönlü de olur. O iyi bir aktör, iyi bir tiyatrocu, iyi bir politikacı da olabilir. Sanatçı hangi sanat dalını severse o dalda uzmanlaşmak zorundadır. Benim sanat dalım müziktir. Ud, cümbüş, kaval, zurna, davul, darbuka çalabiliyorum. Ama en çok sazı seviyorum ve bunda da uzmanım diyebilirim.

Şivan iyi bir aile reisidir. Ateşli bir Kürt yurt-severidir. Ve Kürt müziğinin onurunu koruyan ve onu halkımızın ulusal ve toplumsal kurutuluş savaşımında araç gibi kullanan ve ona siyasi bir yön veren ilk Kürt halk sanatçısıdır. Sanatım sömürücülere karşı kavgadır, politikadır.

M.G : Ne zaman ve hangi türküyü ilk kez söylediğinizi hatırlıyor musunuz?

Şivan : .... Welatê me Kurdistan'e, Kurdistan'e

Her dera xwe gul û gulistane

İro ma ye li bin desta ne

Eman eman sed caran eman

Xelkê me kuştin avêtin çeman

Şêr û mêr li nav me neman

Ax eman eman heyfa Kurdistan...

1974 yılında ilk kez bu türküyle sanat yaşamıma başladım.

M.G: Peki, 74'ün Şivan'ı ile 89'un Şivan'ı arasında ne fark var?

Şivan : 74'ün Şivan'ı herşeyden önce dünya sorunlarını iyi bilmiyordu, Kürdistan'ın tarihini, ekonomik, siyasal, sosyal durumunu kültürünü bilmiyordu, ama buna rağmen iyi bir Kürt idi. O zaman müzik ve müzik türlerini iyi bilmiyordu. Bırak diğer müzikleri, kendi müziği hakkında da geniş bilgiye sahip değildi. Dünya ülkelerini, Amerika'yı, Sovyetler Birliği'ni Avustralya'yı

hemen hemen Avrupa'nın hiç bir ülkesini görmemişti. Diğer halkları tanıyamıyordu, diğer dilleri bilmiyordu.

İsyan Edercesine Ortaya Çıktık

M.G: Kimin etkisiyle Kürt müziğine başladınız?

Şıvan : Benim ailemin hepsi müziği seviyordu. Gerçi bizde "Mirtifê Kebir" çıkmamıştı, ama ailemin hepsi türkü söylüyordu. Babam "Xecê û Siyabendî", "Kirivê"yi, ve "Mem û Zîn"i iyi biliyordu. Ben bunlarla büyüdüm. Meryam Xan, Kabûs Axa, İsa Berwarî, Hesên Cizrawî, Hesên Axayê Cizrawî'lerin etkisinde çok kaldım.

Metropole geldikten sonra da, ilişkilerim Kürt çevreleriyle sürdü. Onlar da beni etkilediler. Onlar arasında rahmetli Hamit Akıl'ın rolü büyüktü. O, Kürtçe türkü söylemem için oldukça beni etkiledi.

O dönemde Ankara ve İstanbul'da okuyan İran, Irak ve Suriye Kürdistanı Kürtleri de oldukça beni etkilediler, diyebilirim.

Fakat, en büyük etkiyi bana Irak Kürdistanı hareketi yaptı. Özellikle hareketin yenilmesi oldukça beni sarstı. O dönemde isyan edercesine ortaya çıktık.

M.G : Mesela, o dönemde İhsani, Mahsuni, Zamanî v.s gibi sanatçılar, Türkçe devrimci türküler söylüyorlardı. Kürtler'de ise bu alanda bir boşluk vardı. Yalnız klasik Kürtçe türküler piyasada vardı. Bu boşluk sizin türkülerinizle giderilmeye başlandı, diyebilir miyiz?

Şıvan : Sizin de bildiğiniz gibi, saydığımız kişilerin hepsi Kürt kökenli aleviydiler. Bunlar da toplumun ezilen başka bir kesimidiler. Bunlar Kürtçe bildikleri halde Türkçe söylüyorlardı. Cesaret edemiyorlardı. Tabii bu durum da bizi etkiledi. Ama ben Kürtçe söyleyerek bu alanda varolan tabuyu kırdım. Diğer yanda ben Kürtçe söylediğim zaman, sözümona bazı devrimci çevreler çok rahatsız oluyorlardı ve aramızda sert tartışmalar çıkıyordu. Onlar diyordu, sorunun özünde emeksermaye çelişkisi vardır, nedir bu Kürdistan sorunu, bu Kürtçe türkü söylemek. Bu tartışmalar beni daha da biletti ve varolan boşluğu, Kürtçe devrimci türkülerle doldurmak gerektiğine daha çok inandım. O dönemde klasikler söyleseydim, sanırım tutunamazdım ve zaten piyasada klasik Kürt müziği kasetleri göreceli olarak serbestti üstelik Erivan, Bağdat radyolarında Kürtçe klasik türküler söyleniliyor ve Türkiye Kürdistanı

halkı arasında bu radyolar dinleniliyordu.

Yani o dönem Kürt halkının günlük yaşamı ve durumu, onların ağrısı ve yarası, halkın geri kalmışlığı v.s üzerine devrimci Kürtçe türküler söylemek ihtiyacı.

İşin ilginç yanı, o zaman materyal olarak da elimizde birşey yoktu. Yalnız büyük Kürt Şairi Cigerxwîn'in diwanı ve Hemreş Reşoların çıkardıkları Çiya adlı dergi bulunuyordu. Fakat bu alandaki boşluğu Irak , İran ve Suriye Kürdistanı'ndaki öğrencilerin bize getirdikleri farklı farklı şiirleri besteleyerek dolduruyorduk.

"Kine Em" Rok Bir Müziktir

M. G : Gülistan ile yaptığımız söyleşide o şöyle diyordu: Müziğimiz ağır baskı ve tahribatlar altında olduğu için çeşitli sanatçılar, çeşitli yönleriyle müziğe sahip çıkıp, geliştiremiyorlar. Bu nedenle bütüne sarılmanın sorumluluğunu duyuyoruz? Siz de bu düşünceye katılıyor musunuz?

Şıvan.: Kürt müziğinin pazarı olmadığından her şey ortaya çıkmış değil. Pazarımız olsaydı değerli sanatçılar ortaya çıkacak ve onların hepsi de görevini bilecekti. Ve bu da rekabet dediğimiz olayı yaratacak ve ister istemez sanatçıları ilerletecek ve onları daha da

mükemmelleştirecekti. Ulusal yönünden de farklılıklar olacaktı. O zaman Kürt caz müziği de çıkacaktı, rok müziği de çıkacaktı. O zaman hicazkar, nihavend vs. müzik makamları Kürt müziğinde de net olarak ortaya çıkacak, neyin ne olduğu, kimin ne olduğu daha da anlaşılacaktı.

Mesela "Kine Em" bir rok müziktir. "Kine Em" in Kürtçeyle, Kürt müziğiyle bir alakası yoktur. Cigerxwin de bu şiiri yazdığı zaman onunla Kürtçenin bir alakasını ortaya koymamıştır. Klasik makamla "Kine Em" i söyleyemezsin. Bu da ancak benim söylediğim biçimde olabilir. İşte bu da rok müziği türüne giriyor.

Ağlamak da Müziktir

M. G : Kürt müziğinin durumu nedir ve bugüne kadar nasıl gelmiştir.

Şivan: Bence, Kürt müziğinde müziğin her çeşidi vardır. Önceki cevapta da söylediğim gibi, "Kine Em" rok müziği türüne giriyor.

Bugün devletimiz yok ama devletimizin olması için çalışan parti ve örgütlerimiz var, cephelerimiz var. Onlar Kürt müziği çalışmalarını üzerinde de durmaldırlar. Müzik; duygudur, histir, fikirdir ve Kürt halkının yaşamıdır. Kürt halkı bütün acalarını, dertlerini müzikle dile getirmiştir. Destanını, folklorunu ve diğer edebi değerlerini müzikle günümüze kadar getirmiştir. Bir insan ezildiği zaman, işkence gördüğü zaman ya ağlayacak ya da haykıracaktır. Ağlama ve haykırma özünde müziktir. Kürt halkı çok ağlamıştır ve haykırmıştır, horlanmıştır, zulüm görmüştür. O, "Lorik"leri üzerine ağlamış, Kürt kadını kocasının öldürülmesi üzerine ağlamış, sınıfsal ve ulusal baskıya karşı direnme destanları söylenmiş, düşmana karşı direnme ve kahramanlıklar üzerine methiyeler dile getirilmiş. Bavê Lalo, Seidxanê, Fermane, Şikakê, Simko, Kabus Axa'nın Şêx Muhmud Berzenci üzerine yaktığı türkü bunlara birer örnektir. Roman ve film alanında Kürt yaşamını edebi ve sanatsal anlamda konu eden kişi, uluslararası ödülü hemen hakeder. Yaşar Kemal'in "İnce Mehmed"i ve Yılmaz Güney'in "Yol" filmi buna örnektir. Öyle inanıyorum ki, müzik alanında da gelecekte birisi çıkar.

Biz, bugün bu işlerde daha işin başındayız, diğer halklardan geriyiz. Onlar belki bizden ustadırlar ama, bizden daha hisli ve canlı değiller. Tarih boyunca toplumumuzun bize verdiği ezgi bizi duygusal yapmıştır. Bugün bir Avrupalı müzisyen, bir kasetini yaptığı zaman onun ilk amacı, onu nasıl pazara sokacağı oluyor. Fakat bir Kürt müzisyeni onunla daha çok Kürt sorununu

nasıl diğer halklara kabul ettireceğini düşünür.

M.G: Sizce, günümüzdeki Kürt sanatçıları gerçek anlamda sanatın hakkını veriyorlar mı?

Şivan: Hayır, onların çoğu geridir. Müzikte usta değiller, ama çok hislidirler, candan söylüyorlar, hareketlidirler. Bunun yanında çoğu bir müzik enstrümanı üzerinde uzmanlaşmamışlar ve teknik biçimde seslerini kullanamıyorlar.

Arif Cizrawi, Meryem Xan, Hesên Cizrawi ve Kabus Axa'nın sesleri muazamdı. Onlar; hergün, her zaman türkü söyledikleri için ister istemez sesleri bir usul almıştı. Ama şimdikilerini pek dinleyemiyorum. Kimisi tek bir şablon üzerinde gidiyor, sesi monoton oluyor.

Eğer sanatın ilerletilmesini düşünmesen, sanatı halka veremezsin. Halkı düşünmesen de sanatı ilerletemezsiniz. Bir sanatçı kelimenin tam anlamıyla sanatını bilirse, o sanatıyla halkını da değiştirebilir.

M.G: Geçtiğimiz aylarda "Tempo" dergisinde çıkan bir söyleşisinde İbrahim Tatlıses şöyle diyor: "Eğer Kürtçe bir kaset çıkarsam 3 milyon satarım." Eğer sizin kasetiniz Türkiye'de serbest olarak dağıtılsa siz kaç milyon satarınız?

Şivan: İbrahim Tatlıses'in Kürtçe kaseti 3 milyon satılırsa o zaman benimki, en az iki katı kadar satılır. Çünkü ben halkımın gerçek ve orjinal sanatçısıyım. Benim isteğim o dur ki, onlarda Kürt müziğinin orjinalini söylesinler, Türkçe sözlü Kürt müziğinden vazgeçsinler.

Diğer yandan Kürt halkı Kürt müziğine susamıştır. Ben onların yaşamını dile getiriyorum. Senelerce göreceli serbest koşullarda, ya da gizli olarak, halkım müziğimi dinliyor.

Kanun, Şöhret ve İhanet.

M.G: Sizce, Kürt müziğinin Türkiye'de serbestçe söylenmesi varolan kanunların değişmesine mi bağlıdır? Mesela yine İbrahim Tatlıses diyor ki; "ben Kürtçe diyebilirim, ama kanunlara saygım var bunun için de demiyorum?" Bu konuda sizin düşünceniz nedir?

Şivan: Hangi kanunlardan bahsediyorsunuz. Ben hiç bir zaman ihaneti düşünmedim, hiç bir zaman kendi çıkarlarım için türkü söylemeyi düşünmedim. İnsan onurlu olmalı, köle olmamalı, köle ruhlu insanlar, ne kadar meşhur olsalarda, o köle ruhlarıyla mutlu olamazlar. İnsana manevi değerler de gerekli. Eğer bir sanatçı servetini kendi ulusunun kültürünün satışı üzerinde elde etmişse bu en büyük alçaklıktır.

Tarihte, Kürt halkına en büyük kötülüğü Kürt kökenli insanlar yapmıştır. Ben onursuz yaşayamam. İnancıma göre bugünkü Kürt kökenli sanatçılar Türkçe sözlü Kürtçe türkülerle halkı etkileyip, müziğimizi asimle etmekle; onursuz oluyorlar, kişiliksizleşiyorlar.

Kürt halkı bu kanunların değişmesiyle müziğinin serbestçe söylemesini bekleyemez. O, kendi onuruyla, inancıyla, yaşamıyla, mücadelesi ve ölümüyle müziğini, kültürünü korumuş bugünlere getirmiştir. Kürt halkı kanunlarla yaşamını, mücadelesini belirleyemez. Müziğimiz bir mücadele aracıdır. Kanunlar insanlığın

gelişmesini tayin edemez. Kanunlarımız yasalarımız bizim elimizde olmalıdır. Bir halkın inancı üzerinde yasalar çiziliyorsa, o yasaları tanımamamız gerekiyor ve onları yırtıp tarihin çöplüğüne atmamız lazım. Yasalara boyun eğmiş olsaydık, biz de bugünkü bazı Kürt kökenli sanatçılar gibi halkımıza ihanet eder, onların kazanmış olduğu "şöhret"e, onlardan önce kavuşmuş olurduk. Fakat onların kazandığı şöhret değil, ihanet belgeleridir.

Kanunların kalkmasıyla, Kürt müziğinin geliştirmesini düşünen ve ancak o zaman Kürtçe türkü söylemeyi tercih eden sanatçı, sanatçı değildir. Onun kendine ve kendi sanatına güveni yoktur. Gerçek sanatçı eli kolu bağlı olsa, "ağzına kilit" de vurulsa, o kendi halkının sesiyle türküsünü haykırarak söylemelidir.

Biz, 13-14 yıldır ne kanunlarını dinledik ne de tehditlerine boyun eğdik. Zor koşullarda da olsa kendi müziğimizle kanuncuların rüyalarını kaçırdık.

M.G: İsveç'te Kürtçe yayınlanan *Armanç* gazetesiyile yaptığınız bir söyleşide şöyle diyorsunuz: Kürt sanatçısı aynı zamanda araştırma ve inceleme yapmak zorundadır. Bu ne anlama geliyor?

Sıvan: Bunun anlamı şudur: Sanatta rol oynamak ve gerçeği dile getirmektir. Yani Kürt sanatçısı bir Xarzanların, bir Serhadların, bir Şıkakilerin, bir Haranlıların v.s. türkülerinin makamlarını en azından birbirleriyle karıştırmamalıdır. Mesela "Mala Mın" Xarzanlarıdır, "Felekê Xaîne" tipik bir Serhad makamıdır. Yani türkülerin geldiği kaynaktan söylersek, türkü de ölmez ve bu yarın oluşacak müzik okullarımızda bunların araştırmasını yapanlara kolaylık sağlar.

Yani biz sanatçılar hangi türkü nerenindedir, hangi yılda, hangi olayla ortaya çıkmıştır, hangi evrelerden geçerek günümüze kadar gelmiştir, yani onun "hikayesini" bilmeliyiz.

Teorik ve teknik konularda araştırma yapmak isteyen kişi onun armonisini ve makamını bilimsel olarak ortaya çıkaracak. Bugün Sovyet Kürtleri içinde benim müziğim üzerine doktorasını yapan insanların olduğunu duyuyoruz.

M.G: Bu birazda Kürt basını ile ilişkilidir. Kürt basınında sizinle *Gülistan*'ın çalışmaları üzerine çok şey yazılmıyor. Acaba bu neden kaynaklanıyor?

Sıvan: Kürt basını yeteri kadar çalışmalarımıza yer vermiyor. Verenler de ya çarpıtarak ya da korkudan dediğimizi yazmıyor. Size somut bir örnek vereceğim, lütfen yazınız. Son olarak "Özgür Gelecek" adlı bir derginin muhabiri benimle uzun bir söyleşi yaptı. Sanırım siz de bu derginin 4-5. sayısını okudunuz. Sona doğru bir sayfasını bizim söyleşimize ayırmış, resmimizi de anlaşılan korkudan yayınlamamış. Ben ilk kez, Türkiye'de çıkan bir Kürt dergisine söyleşi verdim, ama onlar batırdılar. Kürt basını bu işe, işimiz Allaha kalır. Benim bir kasetim çıktığı zaman milyonlara ulaşıyor, pêşmerge müziğimizden ilham alarak

savaşıyor, insanlar onunla zindana giriyor. "Özgür Gelecek" dergisi ise bize bu kadar yer veremiyor, bizim dediğimizi bir kenara atıyor.

Örneğin Kürt yazarı Mahmut Baksi'nin benim yaşantımı içeren ve sanatımı dile getiren "Şivan'ın Sevdası" adlı kitabına Kürt basını hiç yer vermedi. Aslında bu konuda o iyi bir belge idi.

İsveç'te çıkan bir iki dergi dışında, genelde Kürt basını yeterince sanat ve sanatçıya hizmet etmiyor, onların sorun ve çalışmalarını yazmıyor, onları gereken ve hak ettikleri yere oturtmuyor.

Kürt Müziği Kendi İçinde Özgürdür.

M.G.: Yine siz bir başka söyleşinizde diyorsunuz. Kürtçe annemdir, babamdır, aşımdır, ekmeğimdir. Kürtçe konuşmak kendi başına müziktir. Bunu biraz açıkla mısınız?

Şivan: Ben Kürtçeyi yeni anlamaya başladığım zaman annemden ilk öğrendiğim kelime lori olmuştur. Yani lorilerle şekillendik.

Ben İngilizceyi de biliyorum, Almancayı'da, ama benim ana dilim bambaşkadır. Diller vardır müziğe çok yatkındır, diller vardır uymuyor. Mesela bugün nasıl İngilizce Rok ve Caz müziği tutmuşsa ve çıkan her Avrupalı ondan kendisini kurtarıyorsa, Ortadoğu'da Kürt müziğinin de ilerde böyle olması mümkündür.

sanki Kürt dili özel olarak müzik için yapılmış. Diğer yanda Kürt müziği kendi içinde özgürdür. Türk müziği gibi değil. Arapça, Türkçe kelimeleri Kürt müziğine soksan, "onları içimden çıkar" derecesine, kabuletmez. Bu Kürt dilinin eski ve zengin olmasından kaynaklanıyor. Mesela daha 500-600 yıl önce Feqiye Teyra'nın aşağıdaki örnekleri ne kadar temiz Kürtçe'yle yazıldığına örnektir.

Bulbul rabe buhar e
Dilê min nale nale
Bank dike, dibê dil,
Bulbul hate ser gul,
Feqî ji evîna gul
Meçe bulbul,
Meçe bulbul dilê kul
Feqiye Teyra bi
dil û kul
Meçe bulbul

Bir gün Arif Cizrawiye sormuşlar ne istiyorsun diye. O da demiş; istiyorum ki bütün dünya Kürtçe'yi anlayabilsin. Çünkü onlar o zaman beni dinleyip anlardı.

M.G.: Yurd dışı, şartları müziğinizi nasıl etkiliyor?

Şivan: Şimdi çok kereler, Kürt insanı Kürdistan'ın dört parçasında meydana gelen olaylardan habersizdir. Fakat Avrupa'da insan, Kürdistan'da meydana gelen olayları daha iyi duyuyor, bilgileniyor. Avrupa'da kültür birikiminden faydalanıyor, onların dilini öğreniyor, ama diğer yandan bu ülkelerde insan egoist oluyor.

Biz ne kadar dışardaysak da kökümüz ülkededir. Biz bir ağacın kökü gibiyiz. Herne kadar o ağacın yaprakları, meyvaları diğer ülkelere gitse de onun kökü yerindedir. Bizim kökümüz de ülkemizedir. Mesele köktür, mesele temeldir.

Avrupa'nın özgür şartları müziğimizin ilerlemesini ve zenginleşmesini oldukça etkiliyor. Bazı Avrupa devletlerinin kendi kanunları gereği ülkesinde yaşayan azınlıklara kendi kültürlerini geliştirmek için hatta maddi yardım yapıyor.

Yalnız müzik değil; edebiyatımız, dilimiz ve bir bütün olarak kültürümüzün gelişmesi için öncelikle onların önündeki yasakların kalkması gerekiyor. Avrupa'da en azından bu yasaklar yok. Artık sorun Kürt sanatçının ya da yazarın kabiliyetine ve maddi imkanlarına kalıyor. Bütün maddi olanaksızlara rağmen Avrupa'da Kürt kültürü alanında çalışan insanlarımızın başarıları sevindiricidir.

Diğer yandan, dışarda da dayanışma, kültür ve özellikle Newroz gecelerine özgür olarak çıkıyoruz, gözümüz kapıda değil, polis korkusu da yok. Bu kültür gecelerine çıktıkça da insan yetkinleşiyor. Avrupa'da Kürt müziğini dünya halklarına tanıtıyoruz. Ben her ne kadar dışardaysam da kalbim ülkem için çarpıyor.

Pêşmerge ve müzik

M.G.: Geçenlerde bir Irak Kürdistan'ı Kürdüyle karşılaştım. Pêşmergeymiş zamanında. Pêşmergelik döneminde bir arkadaşı ciğerinden kurşun yarası almış. Kurtarılmış bölgelerde ameliyata alınmış, ameliyat esnasında uyuşturucu (narkoz) yerine Şivan'ın müziğini dinlemeyi tercih etmiş. Demek ki, bu kadar müziğiniz onları etkilemiş. Sizce bunun sırrı nedir?

Ş.: Ben halkımın ağrısını, acısını, öfkesini, yaşamını ve savaşımını dile getiriyorum. Ben de Kürt halkının yaşadığı bütün acıları yaşadım. Onun acısını, kaderini kendimde hissediyorum. Kürdistan'da olan olaylar hemen beni hissi olarak etkiliyor, onları müziğe dökmeye çalışıyorum. Pêşmergeler üzerine de söylenmiş türkülerim var. Bugün çok pêşmerge dağlarda,

günlerce açlık çekiyor, bütün fedekarlıklara katlanıyor, yıllarca ailesini, çocuğunu görmiyor. İnanıcı olan birisi ancak bunu yapar. Onların bu inançlarına, acılarına, sevinç ve duygularına ortak olmamak elde değil.

Onların zor mücadele alanlarında benim türkülerim, müziğim onlar için en büyük moral kaynağı oluyor. Onlara zor şartlarını unutturuyor, varolan inançlarını biliyor, düşmana karşı öfkelerini daha da yükseltiyor, ulusal kinlerini kuvvetlendiriyor. Onlar kendi pêşmerge yaşamlarını müzikte buluyorlar.

Eğer Türkülerim, ciğerlerindeki kurşun yaralarının verdiği acıyı ve ölümü pêşmergelere unutturacak kadar onları etkiliyorsa, müziğim hedefine ulaşmış demektir. Demek ki pêşmergeyle aynı hedefe vuruyoruz.

Müzik ve Gurur

M.G.: Siz müziğinizle çok insanımızı tekrardan özbenliğine kavuşturdunuz. Onlar öz kimliğine kavuşurken acaba siz kendiniz ne kazandınız?

Şivan: Ben bundan büyük bir başarı ve gurur kazandım. Eğer belli insanlarımız, ülkesini, ulusunu, kültür ve tarihini benim müziğimin teşviki sayesinde tanımaya girişmişlerse, müziğimle özbenliğine ve kişiliğine kavuşmuşlarsa, bundan daha büyük mutluluk ve başarı benim için olmaz. Aç kalsam avare avare sokaklara düşsem de, bu başarı ve gurur benim için her zaman vardır.

Ben bu işe bilinçli ve zorlukları göğüsleyerek girdim, herşeyi göze alarak başladım. Kader üzerine, ağa ve beyler üzerine değil, onlara karşı türkülerimi söylemekle büyük hizmet yapacağımı düşündüm.

M.G.: Peki, eğer, insanın eşi de sanatçı olsa...

Şivan: Gülistan, yalnız bana ilham vermekle kalmıyor. Onunla bir arkadaş, bir meslektaş ve aynı yolun yolcusuyuz.

M.G.: Sizin için mutluluk nedir, sizi mutlu eden bir anınızı anlatır mısınız?

Şivan: Mutluluk, bir insanın kendi toplumuna karşı görevini yerine getirmekle ilgili bir olaydır. Ben de azıcık olsa kendi toplumuma karşı görevimi yerine getirdiğim için mutluyum. Bir sanatçı olarak kafamdaki planlarımı gerçekleştirmek, Kürt müziğini dünyaya tanıtmak ve Kürdistan kurtulduğu zaman kürt halkının müzisyeni olarak yabancı ülkelerde konserler vermek, uluslararası müzik yarışmalarına katılmak benim için en büyük mutluluk olacaktır. Gülistan'la mutluluğumuzu halkımızla paylaşıyoruz. Halkla paylaşılan mutluluktan değerli

birşey olamaz. Çünkü biribirimizi o halkta bulduk. Diğer yandan oğlum Serxwebûn'u büyük ve ulusal bir sanatçı olarak görmek beni mutlu edecektir.

Yıl 1976 idi. Yeni Avrupa'ya gelmişim ve bir geceye çıkıyordum. Sahne arkasında program hazırlığımı yaparken, baktım birisi hırslı, hırslı üzerime geliyor ve ağzında kan kusarcasına bana bağırıyordu. "Bir sanatçı bu geceye çıkıp Kürdistan, Kürdistan diye bağırarak, nerde o sanatçı; eğer o bunu yaparsa ben de o zaman sahneye çıkıp Türkistan Türkistan diye bağıracağım." Tabi o beni tanıyamıyordu ve bilmiyordu ki o Kürtçe söyleyen sanatçı benim. Aynı kişi 1984'te bir gecenin spikerliğini yapıyordu. Ben sahnenin arkasında yine program hazırlığımı yaparken yanıma geldi ve sana teşekkür borçluyum" dedi. Ben de teşekkür ederim, ama sizi tanıyamadım, dedim. O dedi ki, "hatırlıyor musunuz 1976 yılında Almanya'da bir geceye çıkarken sana gelip söylemişim ki, bu gecede bir sanatçı çıkıp Kürdistan Kürdistan bağırarak, eğer o bunu yaparsa ben de Türkistan Türkistan bağıracağım. İşte o kişi benim ve bugün yaşasın Kürdistan sloganını atıyorum." Bu olay o kadar beni mutlu etmişti ki, şimdi kelimelerle izah edemem.

M.G.: Medya Güneşi'yle yapılan dayanışma gecelerine katıldınız. Bunun için Medya Güneşi çalışanları size sonsuz teşekkürlerini sunuyor. Acaba Şivan Perwer'in Medya hakkında bir sözü var mı?

Şivan: Medya Güneşi Türkiye'nin bugünkü diktatörlük şartlarında çıkan biricik Kürt dergisidir. Ekonomik, moral, maddi ve manevi olarak onları güçlendirmek her Kürt yurtseverinin görevi olmalıdır.

Nokta, 2000 Doğru, Tempo vs. dergiler her ne kadar bazen sayfalarında sorunlarımıza eğiliyorlarsa da bizim meselemizin sahibi değiller. Ayrıca bu tür yayımların bu konudaki samimiyetleri de tartışma konusudur. Elbetteki Kürt dergileri bu konuda Kürt halkının gerçek sesidirler. Medya Güneşi tabuları kırmada cesur davranıyor. Umut ediyorum ki, daha kaliteli çıksın. Tabi bu da ekonomik meseleye bağlıdır. Ben her zaman bu dergiyle dayanışma gecelerine katılmaya ve onu hertürlü olanaklarla güçlendirmeye hazırım. Medya Güneşi çalışanlarına zorlu fakat onurlu uğraşlarında sonsuz başarılar dilerim. ●

BULGARİSTAN'DA NELER OLUYOR?

Gurî: Navê mi li te, kumê mi li serê te

Ahmet ÖMEROĞLU

Son yıllarda Kürt sorunu ile ilgilenen yabancı gazeteci, yazar, uluslararası kuruluş ve devletlerin tüm "eski", "yeni" suçları ortaya çıkarılıyor Türk aydın ve politikacılarınca Fransızlar ilgilendiler mi, Cezayir sorunu (BM'de Cezayir devleti'nin bağımsızlığına karşı çıkan tek müslüman devletin TC olduğunun hatırlanması gerekir), İngilizler oldu mu, Hindistan, Almanlar oldu mu, Alman faşizminin barbarlığı ve yahudilere karşı yapılan katliamlar, ABD'lilere Vietnam savaşı, Bulgar ve Yunanlara oralarda yaşayan Türk azınlıklarına ya da kendi deyimleri ile "müslüman Türk azınlığına" karşı yapılan haksızlık ve baskılar hatırlatıyor. Türk azınlığının başına "müslüman" kelimesinin eklenmesindeki amcında, diğer müslüman devletlerin desteğini almaya yönelik olduğu herkesçe biliniyor.

Mayıs ayında Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin Halk Meclisince onaylanan ve isteyen herkese beş yıllık pasaport verilmesi ve bunların yurt dışına serbestçe seyahat hakkını tanıyan yasanın yürürlüğe girmesi, ağırlıklı olarak Bulgar yönetiminin Türk azınlığının Türkiye'ye göndermesiyle Türk Hükümeti tam da insan hakları savunucusu (!) pozisyonuna girmiş bulunuyor. Bir dereceye kadar, son gelişmeler nedeniyle de gerek basında, gerekse radyo ve televizyonda Bulgaristan'daki Türk azınlığın sorunları tartışılmakta, değişik düşünceler ortaya konulmaktadır. Türk sol basını ise, yukarıda sözü edilen sorunla ilintili olarak "Türkiye'de Kürt Sorununu" ve insan hakları ihlallerini" işlemektedir.

Bulgaristan'daki Türk azınlığının sorunları Kürt Ulusal Muhalefeti

gündeminin başlarında yer almasına rağmen sorunun tüm sosyalistleri şu veya bu düzeyde ilgilendirdiğine de dikkat etmek gerekiyor. Kimilerince, Türkiye'de Kürt sorunu ile karşılaştırılması ve Türkiye egemen çevrelerinin Kürt sorununu ellerine geçen bu fırsatla gündemden çıkarmaya şovenizmi daha da yaygınlaştırmaya çalışması nedeniyle ve yapılan yanlış karşılaştırma ve dolayısıyla yanlış çözüm önerileri konusundaki düşüncelerimizi yazmanın yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Konunun daha iyi anlaşılması için soruna Bulgaristan'daki Türk azınlığının durumundan başlamak dahada yararlı olabilir.

BULGARİSTAN'DAKİ TÜRK AZINLIĞI VE T.C.'NİN POLİTİKASI

Bulgarlar, bilindiği gibi 14.yy'dan 19.yy'a kadar, yani 5 yüzyıl Osmanlı egemenliğinde kaldı. Bu yönetim süresince çok ağır baskı, sömürü ve katliamları yaşadı. Bulgaristan'ın 19.yy sonlarına doğru Çarlık Rusya'nın yardımıyla kurtulması, ardından da, 1944 yılında demokratik halk devrimini yapmasıyla uzun bir aradan sonra kendi yönetimine kavuştu. Osmanlı egemenliği boyunca, Bulgar halkı ağır baskı, sömürü ve katliamları yaşamakla kalmadı, oraya Türkler yerleştirildiği gibi kimi yerlilere de zorla müslümanlık kabul ettirildi. Müslümanlığı kabul eden Bulgarlara "Pomak"ta deniliyor ve bunlar bulgarcanın yanı sıra Türkçe de konuşuyorlar. Pomaklar ağırlıklı olarak işgalci Türk yönetimiyle işbirliği ettiklerinden de olacak diğer bulgarlarca yadırganmışlar. Osmanlı egemenliği döneminde

oraya yerleştirilen Türkler de ağırlıklı olarak işgalci yönetimin değişik kademelerinde görev almışlar ve büyük mal varlıklarına sahiptirler. Bunların bir kısmı Yeniçeri Ocaklarında müslümanlaştırılmış gayri müslimlerden oluşurken, kalan kısmı ise Anadolu'dan oraya yerleşen Türklerdendir. Bunlara ek olarak; Orta Asya'dan gelip Anadolu'dan geçen ve Bulgaristan'ın Osmanlı egemenliğinde kaldığı sürece bunların yerel paşalarla sıkı ilişkide olmaları nedeniyle de olsa Türkçe, bulgarca ve hata yer yer kendi dillerini, yani üç dilide konuşmaktadırlar.

Bulgaristan'da daha değişik azınlıkların da bulunduğu geçeceği yadsınamaz. Ama amacımız Bulgaristan'daki azınlıkları incelemek olmadığına göre, sadece orada bir Türk azınlığının olduğunu, sözü edilen azınlığının Osmanlı egemenliğinden miras kaldığını kısaca vurgulamaktır. Bulgar yöneticiler de 1970 yıllarına kadar Türk azınlığının varlıklarını kabul etmişler, onlar için okullar açmış, radyo açmış, değişik yayınlar (gazete, dergi, kitap vs.) yayınlamışlar. Değişik tarihlere Türkiye ile göç antlaşmaları imzalamışlar. Son göç antlaşması 1978 yılında bitti ve 10 yıllıktı. Bu son göç anlaşmasıyla Türkiye'ye 120 bin Türk'ün geldiği söyleniyor.

Yukarıda da kısaca vurgulamaya çalıştığım gibi Bulgaristan'da karmaşıktır olsa bir Türk azınlığı vardır. Dünün egemen, sömürücü, işgalci ve zenginleri olan azınlığın (Türk azınlığın) gerek Bulgaristan'ın 1877-78 yıllarındaki kurtuluşunda bağımsızlığına kavuşması ve gerekse 1944 yılındaki Demokratik Halk Devriminden de sonra Bulgar toplumuyla rahat kaynaşmadığı bir gerçektir. İmtiyazlı konumlarını kabul eden Türk azınlığın Bulgarlar'la

(1944'ten sonra) eşit hakları içlerine sindiremediklerini, diğer yandan daha düne kadar baskı gören, sömürülen, horlanan ülkelerini 5 yüz yıl işgal edenlere karşı nefretin kısa sürede bertaraf edilemeyeceği gerçeği de burada vurgulanmalı.

Bulgar yöneticiler daha önceleri yaptıkları açıklamalar ve yukarıda kısaca anlatmaya çalıştığım gerçekleri 1980'lerden sonra yadsımaya, Bulgaristan'da Türk azınlığının olmadığını, Müslümanlığı kabul etmiş (pomaklar) Bulgarlar oldukları şekilde tezler üretmeye (!) ve dayatmaya başladılar. Son zamanlardaki isim değiştirme gibi uygulamaları da sosyalizmin insana verdiği değerlere ve insan haklarına vermesi gerektiği önemle bağdaştırmak mümkün değildir. Bulgaristan'ın çalıştığı tez ve uygulamalardan vaz geçerek, bir an önce sosyalist prensip ve uygulamalara yakışır şekilde azınlık sorunlarına yaklaşması ve onları hal etmesi gerektiğini düşünüyorum. Sınırdışı etmelerin tek çözüm olmayacağı, kendilerinin attıkları bu yanlış adımın diğer sosyalistlere de haksız yere mal edildiği gerçeği unutulmamalı. Eleştirilerimi yaparken amacım Bulgaristan'daki sosyalizmi karalamak değil, sosyalist bilinç ve dayanışma gereği Bulgar yöneticilerin attıkları yanlış adımların düzeltilmesine yönelik eleştirilerimdir. Bunları yaparken de, uluslararası ve Türkiye gerici çevrelerinin kampanyalarıyla aynı zemine düşülmemesi gerektiğini özellikle vurgulamak istiyorum.

Emperyalist ve gerici çevreler Bulgar yönetiminin attığı bu yanlış adımlardan da yararlanarak özellikle son dönemlerde sosyalist ülkelerin insan hak ve özgürlükleriyle, barış ve silahsızlanma yollarında attıkları olumlu, yapıcı ve uluslararası her kesimde destek gören öneri ve girişimlerine gölge düşürmek, görülen sempatiyi dağıtmak, silahlanmayı hızlandırmak ve genel olarak anti-sosyalist ve anti-komünist kampanyaları hızlandırmada kullanıyor. Soğuk savaş atmosferini canlı kılmak istiyor. İnsan hakları savunucularımın gibi sosyalist ülkelerin iç işlerine karışıyor, onların gelişmelerini baltalamak istiyor.

Bulgaristan şahsında anti-sosyalist ve anti-sovyetizmi yaygınlaştırmaya çalışıyor. Ekonomik ambargoların yanı sıra sosyalist ülkelerin dillerinde yaptıkları radyo yayınlarının günlük toplam saatleri çoktan bin saati geçmiştir (Bulgarca yapılan günlük yayınların 200 saati aştığı söyleniyor).

Karşı devrimcilere verilen yardım ve desteklerin hesabıysa bilinmiyor. (o kadar çoktur ki!). Bunun yanında, 1944 devriminden sonra alaşağı edilen karşı devrimcilerin Bulgaristan dışında oluşturdukları Bulgaristan Kurtuluş Örgütü (BKÖ)'nün karşı-devrimci faaliyetleri de, sosyalist iktidarın yanlış uygulamalarından beslenmekte, karşı-propaganda için uygun zemin hazırlanmaktadır. BKÖ'nün gerek Bulgaristan, gerekse yurtdışında yaptığı karşı-devrimci çalışmalar, olarak, Türk azınlık içinde yerbulmaktadır. Sorun öyle bir boyuta geldi ki, yapılan yanlışlıkları da bahane ederek, anti-komünist örgütlenme ve propaganda çalışmaları, en son, karşı-devrimci bir Türk örgütünün oluşturulduğunu ortaya çıkardı. Bu karşı-devrimci yapının hızla örgütlendiği ve son gelişmelerin bu düzeye gelmesinde önemli oranda rolü olduğu ayrı bir gerçektir. Hatta daha önceleri bir trene bomba konulması, tren istasyonuna saldırılması da bu örgütün faaliyeti olarak ortaya çıktı.

Bulgaristan'daki Türk azınlığın bir numaralı savuncusu kesilen Türkiye Hükümeti ve gerici çevreler gerçekten oradaki Türk azınlığının çıkarlarını savunuyor, sorunu çözmek istiyor mu? Bu soruya olumlu yanıt vermek olanaksızdır. TC 1978 yılında süresi biten göç antlaşmasının süresini uzatmak istemiştir. 12 Eylül'den sonra Kenan Evren'in yurt dışına yaptığı ilk gezi ne yazık ki Bulgaristan'a idi ve K.Evren Bulgaristan Halk Cumhuriyeti devlet başkanı Todor Jivkov'a yeni bir göç antlaşmasını istemediğini "yayınlanmamış anılarında" itiraf ettiği gibi, daha geçenlerde Edirne'ye yaptığı ziyarette de bir kez daha itiraf etti. Türk basının yazdığına göre (Cumhuriyet, 19 Mayıs 1988 ve bir yıl sonra Cumhuriyet) 13 Mayıs 1988 tarihinde Bulgaristan ve Türkiye arasında "birbirlerinin iç işlerine karışmayacakları" yönünde mu-

tabakat sağlanmış. Yetkililer bu açıklamayı yalanlamadıkları gibi, yapmacık, abartma, yanlış ve yalanlarla dolu Belene filmi de televizyondan kaldırmıştı. Sadece bu iki örnek bile Türkiye'nin Bulgaristan'daki Türk azınlığı sorunu çözmeye yanaşmadığını, onu bu günlerde kullanmasının asıl nedeni; şovenizmi yeniden körüklemek, kürt halkının haklı davasına duyulan olumlu sempatiyi dağıtmak, kendisinin uluslararası arenada düştüğü yalnızlığı (Kürt sorununa karşı ve insan hakları konusunda) "yırtmaktır". Şayet Türkiye isteseydi, Bulgaristan Türk azınlığını sınıra yığmadan bu sorunu hal edebilirdi. Türkiye'nin "Türk azınlığı'nın başına" müslüman" kelimesini eklemesi de laik görünen T.C.'nin araplara yaranmak, onların desteklerini kazanmak için daha neleri yapabileceğini süreç somutlamıştır.

Türk yetkilileri ve kimi yazarlar Bulgaristan'daki Türk azınlığı sorununun Türkiye ile Bulgaristan arasında bir sorun olmadığını, Bulgaristan ile insanlık alemi arasında bir sorun olduğunu sürekli vurgulamaktan geri kalmıyor. Kendilerine öyle bir paye veriyorlarki, sanki nerede olursa olsun insanlara, milletlere yapılan haksızlıklara karşı koyuyor ve demokratik uygulamaları savunuyor (!) Gerçekten öyle mi?

ÇİFTE STANDART VEYA İKİ YÜZLÜ POLİTİKALAR

Türk Hükümeti ve kimi yazarların Bulgaristan'daki Türk azınlığının çıkarlarını savunur(!) görünmesi onların gerçekten böyle olmadıklarını ve bu derecelerdeki onurlu konularının olmadığını aşağıda vereceğimiz kısa örneklerden de rahatça görülüyor.

Türkiye'de herşeyden önce Türk asıllıların en temel insan hakları olan düşünce, örgütlenme, kişisel ve yığınsal direnme hakları tanınmıyor, yasalarla kullanılmaz durumda bulunuyor. Bu duruma karşı çıkan nice insan yakalanıyor, işkenceden geçiriliyor, ceza evlerine yıllarca haps ediliyor. Türkiye'nin kendi "soydaşlarına" yaptığı uygulamalar bu düzeydeyken; kendi soydaşları olmayanlara yaptığı uygulamaların

daha iyi (!) olabileceği düşünülemez.

Türkiye'nin Lozan anlaşmasıyla "azınlıkların dillerini, dinlerini kullanma, kültürlerini geliştirme" (37, 38, 39. maddeler) yönündeki yükümlülüğü bir sene sonra başta Kürtler aleyhinde bozdu; Kürtçe konuşulmasını yasakladı. 1929 yılında çerçilerin Türkçe dışında "bağırmaları" yasaklanırken, 1934-1988 yılında Kürtçe gene resmen yasaklandı. Yasaklanan sadece Kürtçe değil, Kürtlerin kendi çocuklarına Kürtçe isimleri vermesi, Kürtçe şarkı ve türkü söylemeleri, Kürtçe yayım ve basımın yapılmasıdır aynı zamanda. 12 Eylül sonrası ilk Kürtçe yayın yapan dergi olan Medya Güneşi hakkında, 2932 sayılı kanuna muhalefeten dava açılması bunun en canlı örneğidir. Kürdistan'da Kürtçe olan il, kasaba, nahiye, köy ve hatta mezraların isimleri zorla değiştirildi. Kendi istemleri dışında Kürt halkı baskı altına alındı, ülkesi sömürgeleştirildi. Bu insanlık dışı uygulamalara karşı çıkan on binlerce Kürt öldürüldü, mecburi iskancılara tabii tutuldu, işkence gördü, ceza evlerine atıldılar. 1925 Şêx Said, 1927-1930-1837-8 ayaklanmaları, kanla bastırıldı, her ayaklanma arifesinde ve ardından başlayan mecburi iskanlar, sonraları ortaya çıkan toplu mezarlar, Diyarbakır ve diğer Kürt şehirlerindeki zindanlarda yapılan katliamlar (1980'den sonra yalnız Diyarbakır zindanlarında 32 kişinin katledildiği resmen açıklanmış), sokak ortasında kurşuna dizilmeler, köy baskınları ve diğer insanlık dışı uygulamaları bilmem hangi "Türk düşmanı devlet" veya O'nun güvenlik kuvvetleri yaptı ve halende yapıyor. Bunları yapanlar T.C. dışında bir devlet mi? Hayır, bizzat kendisidir.

T.C.'nin resmi ideolojisinde Kürt halkının varlığı sürekli inkar edilirken, Kürt halkına karşı uygulanan baskı ve katliamlar azalmadı. Bugün insan hakları ve insanlık savunucusu kesilen resmi çevrelerin Kürtler için yürürlükte olan politikalarını en yalın haliyle Orgeneral Mustafa Muğlalı ifade etmiştir: "Kürtlerle ilişkin olayları, normal ölçüler ve devlet anlayışı içinde yürütmek mümkün değil." Zamanın başbakanı, sonradan cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü ve O'nun adaletbakanı Mahmud Esat'ın

sırasıyla 30 ağustos ve 14 Eylül 1930 tarihlerinde yaptıkları konuşma ve açıklamalarda bir öncekinden pek farklı değildir. Başbakan Turgut Özal'ın 28 Ekim 1988 tarihinde Le Figaro (Fransız) gazetesine yaptığı açıklamada Kürtlerin varlığını kabul etmekle ve çağdaş sosyal demokrat geçinen Erdal İnönü'nün Kürtçe konuşulmasının serbest bırakılması, ama eğitimin Kürtçe yapılmasına karşı çıkmaları yukarıda ifade edilen "Kürtlere karşı politakanın" özünde hiç bir şey yitirmediğini, halen olduğu gibi devam ettirildiğini yeterince açıklamıyor mu?

Türk Hükümetinin, resmi çevrelerin ve onların savunucularının insan hakları savunucusu kesilmelerine verilen diğer bir örnekte Güney Kürdistanlı "göçmenlerin" kabul (!) edilmesi gösteriliyor. Bunlar her şeyden önce "misafir" nitelendirilemezler. Onlar kendi ülkelerine, kardeşlerinin yanlarına geldiler. Onların kabul (!) edilmeleri de T.C tarafından istenilerek yapılmadı. Bu taraftaki kardeşlerin ısrarlı istemleri, uluslararası kamuoyunun dayatması ve bizzat kendilerinin kimyasal silahlarla katledilmemeleri için "sınırı" geçmeleriyle olmuştur. İlk gelenlerin Türkiye tarafından Faşist Baas yönetimine teslim edildiklerini, ölüme bile yollandığını gazeteler de yazdı. Tüm zorlukların yanından, bu tarafa geçenlerin etrafının tel örgülerle çevrilmesi, etrafında elde silah nöbetçi askerlerin yerleştirilmesi, ziyaretlerin izne bağlanması (siz yasaklanması anlayınız), kışın korkunç soğukunda, yazın dehşet verici sıcakta çadırlarda tutulmaları, diğer kardeşlerinden zorla tecrit edilmeleri, yardımların (iç ve dış) yapılmasını çıkartılan güçlüklerle imkansız kılınması Afganistan'dan, İran'dan Bulgaristan'dan ve diğer ülkelerden gelen mültecilerin hemen mülteci kabul edilmeleri, işe alınmaları, toprak, ev ve parasal yardımların yapılmasına rağmen (hem de kendi ülkelerinde) kendilerine aynı muamelelerin yapılmaması TC'nin nasıl çifte standartlar kullanımının kanıtları değil mi? Böyle çifte standartları kullanan bir devletin kendi kamuoyunda ve uluslararası kamuoyunda insan haklarını savunur görülebilmesi hiçte kolay olmayacaktır. Amerikalı ses sanatçısı

J.Baez bile TC'nin iki yüzlü politikasını kendisiyle yapan bir röportajda en iyi şekilde yetkili çevrelere söylemedi mi?

TC'nin insan hakları savunucusu kesilmesi bununla da bitmiyor. Faşist Bağdat Yönetiminin İran ve Türkiye ile olan 1200 kilometrelik "sınırını" 30 km derinlikte (Kürtlerden) "boşaltılmasını" memnuniyetle karşılayan Türkiye, İran "sınırında" Hanekin, Türkiye "sınırında" Zaho şehirlerinin boşaltılmamasının (3600 km²lık alanın tamamıyla boşaltılmamasına, Kürtlerin tümüyle buradan mecburi iskana tabii tutulmamasından) "kaygı" duyduğunu (28 Haziran 1989, Cumhuriyet) açıklıyor. Kürt halkına her türlü baskıyı uygulayan, bununla da yetinmeyen başkalarının da uygulamasını isteyen TC'nin insan hakları savunma pozisyonu iki yüzlükten başka bir şey değildir.

"TÜRKİYE'DE KÜRT, BULGARİSTAN'DA TÜRK" TARTIŞMALARI ÜZERİNE

Son dönemlerde kimi çevrelerce "Bulgaristan'da Türk" azınlığıyla "Türkiye'de Kürtler" ve onların sorunları arasını da bir karşılaştırma yapma yönünde eğilimler görünüyor. Yukarıda Bulgaristan'da Türk azınlığının var olduğunu, bugün bir sorun haline geldiğini açıkladık. Oradaki Türk azınlığının sosyalist Bulgaristan toplumuyla kaynaşması gerektiği düşüncesindeyim. Kaynaşmayanların ise, sosyalizme yarışı bir tarzda, örneğin bir göç anlaşmasıyla gönderilmeleri, isim değiştirmelerin yanlış olduğu ve çözüm olmayacağı, çözümün öncelikte kafa yapıların değiştirilmesinden geçmesi gerektiği düşüncesindeyim.

Kürt sorunu ise daha değişiktir. Kürt ulusu kendi toprakları üzerinde yaşamaktadır. Kürdistan işgal edilmiş, parçalanmış ve sömürgeleştirilmiştir. Tüm ulusal hakları zorla gasp edilmiş, varlığı bile sürekli inkar edilmektedir. Kürt Ulusu kendi topraklarında yaşamakta ve bir azınlık ta değildir. Azınlık sorunlarıyla ulusal sorunların çözümü de aynı değildir. Azınlık sorunlarının çözümü öncelikle ulusal kültürel özerlikten, karşılıklı göç ant-

laşmalarından geçerken, ulusal sorunların çözümü Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkından geçiyor. Bu hakkın kullanış şeklide kuşkusuz ezilen halkındır. Başkaları bunu belirleyemez, hakkı olamaz. Aziz Nesin'in Kürt Ulusu için kültürel özerklik önermesi yetersiz, yanlış ve Kürtlerin kendi sorunlarının çözüm şeklinin belirlemesi hakkının başkasına verilemeyeceği, kendisine demokratım, sosyalistim, diyen Türk dostlarımızın Kürt ulusunun bu haklı davasını ön koşul koymaksızın desteklemeleri ve ancak böyle kendi görevlerini yerine getirebileceklerini bir kez daha burada hatırlatmak istiyoruz. Hiç kuşkuvarı olmasın, Kürt halkının öncü güçleri kendi sorunlarının çözüm yolunu çizerken, komşu ülkelerdeki ilerici güçlerin çıkarlarını hesaba katmışlar ve onlara da özen gösteriyor, onlarla dayanışma içindedirler.

KÜRT SORUNU VE ULUSLARARASI KAMUOYU-DİPLOMASI

Kürt Ulusal Sorunu uluslararası kamuyonda ve diplomaside yetersiz de olsa, yadsınmayacak olumlu yankılar bulmakta. İran-İrak savaşın bitiminden sonra bu yankılar daha da gelişmektedir. Son olarak 28 Haziran 1989 tarihinde Bulgaristan Halk Cumhuriyeti Avusturya büyükelçisi bir basın toplantısı düzenliyor. BBC muhabiri Ali H. Yurtsever'in aynı gün bildirdiğine göre, elçi "Türkiye ile Ticaret, azınlıklar ve Kürt sorununu kapsamlı olarak görüşmek istediklerini" açıklamıştır. Ayrıca yukarıda da yazmıştım: Türkiye ile Bulgaristan arasında iç işlerine karışmama yönünde bir mutabakata varılmıştı.

Bulgaristan'da Türk azınlığı sorunu başladıktan sonra Sofya radyosu Türkçe yayınları içinde Kürt sorunundan söz etmeye, müzik parçaları çalmaya başladı. Bu olumlu davranış geç ve olumsuz bir durumda başladı. Kaldı ki, Bulgaristan Vatan Cephesi 1966 yılındagüney Kürdistan'da verilen Kürt halkının kurtuluş mücadelesini destekleme yönünde bir karar almıştı (bkz. Dünyanın yeni haritasında Kürdistan). Fakat, genel olarak sosyalist ülkeler özel olarak

Bulgaristan Kürt sorununa karşı değişik nedenlerden kayıtsız kalmıştırlar. Bulgaristan'ın, 23 yıl önce aldığı olumlu, haklı kararını ne yazıkki gereği gibi uyguladığını söylemek mümkün değildir. Irak'ın Kürt halkına karşı yaptığı kimyasal katliamları protesto ettiğini duymadım. Çok sayıda kapitalist ülke bile bu insanlık dışı uygulamaları protesto etmiştir. Faşist darbenin elebaşı Kenan Evren'i davet eden ilk ülke yine Bulgaristan'dır. Yukarıda sözünü ettiğimiz mutabakata varılmasından sonra yapılan radyo yayınlarında da azalmalar olmuştur. Ama mutabakatın ömrü pratikte ancak 15 ay kadar sürebildi. Bulgaristan'da Kürt sorunuyla ilgili yayınların azlığında kuşku duyuyorum. Yapılanların da 1984'ten sonraki tarihleri taşınması, Kürt Ulusal Muhalefetin daha temkinli davranması gerektiği düşüncesindeyim. Kürt halkının haklı davasında değişik sistemdeki devletlerin destek ve dayanışmalarını istemesi en doğal olanıdır. Ama bunu yaparken, uluslararası, devletler arasındaki sürtüşmelerde "koz" olarak kullanılmasına yolverilmemesi gerekir. Bu görev de öncelikle Kürt Ulusunun öncü güçlerine düşer. Dayanışma ve desteklemelerde hiç kuşkusuz karşılıklıdır. Ama 1975'te Güney Kürdistan örneğinde yaşanan trajedik durumun akıllardan çıkarılmaması gerekiyor. Bulgaristan'ın böyle bir şey yapabileceğini şimdiden söylemek imkansız. Fakat Bulgaristan'ın kendi iç sorunlarına karşılık, kendi iç sorunlarının tartışılacağı toplantılara Kürt sorununu getirme isteğini temkinli karşılanmalı. Bu yönde atılacak Bulgar girişiminin Kürt Ulusunun haklı davasına olumlu destek, prestij kazandırabileceğinin, tersine, oluşan prestiji gölgeleyebileceğini, yok eğer görüşmelerde Kürt Ulusal Muhalefeti taraf olarak bulunacak ve kendi davası kendi öncülerini tarafından savunulacaksa; hiç kuşkusuz çok olumlu bir girişim olacaktır. Kürt Ulusal Muhalefeti bu yöndeki girişimlerini zaman kaybetmeksizin başlamalı ve hızlandırmalıdır. Şartlar Kürt halkının lehinde görünüyor. Yok eğer şimdiden müdahale edilmese, kamuoyunun dikkatleri daha çok Bulgaristan ve Türkiye arasındaki sürtüşmelere

çekilebilir, Kürt sorunu bu arada unutulmaya bırakılabilir. Buda gelişmelerin muhtemel bir diğer yüzüdür.

Yazımızı tamamlarken:

- Bu yazımızla, almamız anti-bulgar, ya da anti-sosyalist kampanyaya katılmak değil, tersine bunlara dikkati çekmek, sosyalist Bulgaristan'ın attığı ve yanlış gördüğümüz adımı düzeltilmesi,

- TC'nin insan hakları savunucusu olmadığını, tersine insan haklarını çiğnediğini, Bulgaristan'daki Türk azınlığı sorunun köklü çözümünü istemediğini, onları kirli emellere alet etmek istediğini, bunu yaparken derici ve emperyalist çevrelerce sürekli kışkırtıldığı ve desteklendiğini,

- "Türkiye'de Kürt sorunu" ile Bulgaristan'daki Türk azınlığı sorunlarının karıştırılmayacağı, sorunlarının aynı olmadığı gibi çözüm yollarının da farklı olduğunu,

- Bulgar ile Kürt halklarının dayanışmaları Diyarbakır zindanlarında, özgürlük, bağımsızlık mücadelesini veren tutsak dedelerimiz tarafından başlatılmıştı. Bu olumlu ve onurlu geleneğin geçmişte devam etmemesi olumsuzken, halende olumlu temelde, karşılıklı dayanışma temelinde olmamasını bir eksiklik olarak görüyorum. Bunların artık aşılması gerekiyor. Onun için de herkes kendisine düşen görevleri ön yargısız yapmalıdır.

Bulgaristan'dan göç edenlerin ülkemize yerleştirilmesi olasılığı başlı başına ciddi bir sorunu oluşturmaktadır. Daha önce halkımızın içinde yaşadığı insanlık dışı koşullara rağmen Afgan karşıdevrimcilerini, ülkemize yerleştirerek, onlara ev, toprak ve iş veren TC'nin şimdi de Bulgaristan göçmenlerini de aynı şekilde ülkeye yerleştirmeyi planladığı değişik dönemlerde dile getirildi.

Egemen güçler Kürdistan'a yönelik bu tür girişimleriyle gelecekte güçlü bir karşıdevrimci güç oluşturmayı planlıyor. Afgan karşıdevrimcileriyle Bulgaristan'dan gelenler, ülkemizde ciddi bir potansiyel tehlike olmaya adaydır. Bu nedenlerden dolayı da, başta Türkiye'li sosyalist, sol çevreler olmak üzere, ülkemiz ulusal demokratik güçleri de duyarlı olmalı ve böylesi bir uygulamaya karşı şimdiden tavır olarak karşı çıkmalıdırlar.

TARTIŞMA

ULUSLARARASI SOSYALİZMİN GÜNCEL SORUNLARI

DAHA ÇOK SOSYALİST YARATICILIK DAHA ÇOK EYLEMSEL KARARLILIK (3)

Behram ARDA

VI. REFORMİZM Mİ DEVRİMCİLİK Mİ?

Dünya devrimci sürecinde özellikle son on yılda yaşanan göreceli durgunluğu, günümüzün toplumsal ve siyasal süreçlerine cevap vermeyen eski kalıpları, mücadeledeki yanlışlık ve eksiklikleri aşma adı altında “yeni düşünce tarzı” ışığında başlatılan tartışmalar, şu veya bu biçimde de olsa komünistler ve devrimciler arasında hep tartışılmalı olan sosyalizme geçişin yol ve yöntemlerini de derin perspektif ayrılıklarıyla tekrar tartışma gündeminin temel konuları arasına soktu. Özellikle S.Birliği kaynaklı tez, rapor ve tek tek incelemelerin dünya komünist hareketinde yarattığı tartışmalara bakıldığında, devrim ve iktidar, mücadele biçimleri, barış mücadelesinin sınıfsal mücadeleyle bağlantısı, ulusal ve sınıfsal hedeflerde “öncelik” sorunu, sınıf ve onun partisine ilişkin öncülük kuramı, sınıf karşıtlarıyla işbirliği sorunu ve benzeri canalıcı konularda önemli bir ayrışma yaşanıyor.

Bilimsel teknolojik devrimin tekeli kapitalizme kazandırdığı manevra olanakları, emperyalist-kapitalist sistemin başlatıp sürekli kışkırttığı nükleer silahlanma çılgınlığının bütün insanlık için yarattığı yaşamsal tehlikeler ve sosyalist ülkeler dahil dünya devrimci süreci güçlerinin geçmişteki hatalarını değerlendirmede yaşanan ayrışma, tarafların niyeti ne olursa olsun reformizm ile devrimciliğin ayrışmasına denk bir seyir izliyor. Eğilimlere baktığımızda “sol” bir tehlikenin izine bile rastlanamazken sağ bir dalga, sistemli ve birbirini destekleyen alçalma ve yükselmelerle, marksizmleninizmi geliştirme adı altında günümüzde halen geçerli sosyalist ilkeleri aşındırmaya ve içi bol bol reformlarla doldurulmuş “yeni tür bir marksist teori” oluşturmaya çalışıyor. Sözümona “kapitalizmin demokratik gelişme varyantları” için “demokratik alternatif”, “liberal-

reformist ya da demokratik reformist model”, “barış ekonomisi konsepti”, “değişim cephesi programı”, “barış ve sağduyu güçleri koalisyonu”, “barış ve yenilenme programı” türünden kapitalizmle sınırlı, sosyalizmle herhangi bir stratejik bağlantısı olmayan, aksine kendileri stratejik hedef yerine konulmuş “alternatifler” savunuluyor. Gelişmiş kapitalist ülke komünist partilerinin hatalarının, zamanında yeni tutuculuğa karşı “kapitalizmin demokratik gelişme varyantı”nı çıkarmamalarından kaynaklandığını belirten kesimler, “gerçekçi politika” maskesi altında reformist programlar ileri sürüyorlar. Bu kervana sadece gelişmiş kapitalist ülke komünistleri değil, TBKP gibi, emperyalizme bağımlı bir ülkede mücadele verme iddiasıyla ortaya çıkmış taklitçi çizgiler de katılarak kendi programları dahil ideolojik-politik hatlarını ona göre biçimlendirmektedirler. Sağ yönelimler “şiddetten arınmış bir dünyanın kurulması” gibi, tüm dünyada kapitalizm yok edilmedikçe mümkün olmayan bir hedefi güncelleştirerek bu perspektifi ülkesel plandaki mücadeleye de taşıyarak barışçıl mücadele yöntemlerini “her derde deva” bir ilaç gibi savunuyorlar. Devrimci zor gerici zor kavramlarını geçersiz ilan ederek, sorun tarihin “ebesi” değil de artık “mezar kazıyıcısı” haline geldiğini savunanlara bile rastlanabilmektedir. Açıkça böyle ifade etmek cesaretini kendilerinde göremeyenler ise, “gerekirse zora da başvurulabilir” demelerine rağmen “gerekten zamanı” bir türlü konuşmak istemeyerek hep barışçıl mücadele yöntemlerini öne çıkarıyorlar, reformlar da devrimi yaklaşıttır deyip reformlar arasında devrimi toz duman içinde bırakıyorlar. Kilise ile cami arasında gidip gelen bu anlayışın kabaran veya alçalma hangi dalgalara kapılacağını tahmin etmek zordur, ama sağa daha yakın ve bir çok yönüyle içiçe olduğu söylenebilir.

Hiç kuşkusuz dünya komünist hareketinde yeni bir sağ dalga yayılıyor da halen sözü edilebilir bir etkinliğe sahip değil. Bu gelecekte etkin olmayacağını göstergesi değil, ama özellikle gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin komünist partilerinde, yer yer kimi sağ ve "sol" etkilenmelere rağmen ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelesini devrimci temellerde sürdürme eğilimi ağır basmaktadır. Bilimsel teknolojik devrimin sonuçlarının ve geleceğe ilişkin beklentilerin titizlikle değerlendirilmesi gerektiğini savunan, genel hümanist çıkarlara öncelik verme adına sınıf mücadelesinin dondurulmasına karşı çıkan, reformlar için mücadeleye evet, ama reformculuğa hayır diyen, insanlığın sadece nükleer trajedi ile karşı karşıya olmadığını, açlık, yoksulluk, aşırı sömürü ve her türden bağımlılık ilişkisinin her gün yeni yeni trajediler yarattığını belirten, çoğunluğunu bağımlı ülke komünistlerinin oluşturduğu, dünya komünist hareketinin büyük bir kesimi, sağ dalgalara karşı şimdi adeta bir dalga kıran görevini görmektedir. Devrimci şiddet de dahil mücadelenin bütün biçimlerinin yaratıcı kombinasyonunu savunan, şiddetten arındırılmış bir dünya isteminin halen bir hayal olduğunu belirten, adil ve kalıcı bir barışın ancak sömürü düzenlerinin tümden yok edilmeleriyle sağlanabileceğini vurgulayan anlayışların, Lenin'in ülkesinden yayılan kimi sağ yönelimlere karşı dünya komünist hareketinde etkinliğini koruması ve fazla tahribatlara yolaçmadan sağ dalganın etkisizleştirilmesi için, kendi mücadele alanlarından başlayarak azami çabalar sarfetmek her marksist-leninistin görevidir.

Dün olduğu gibi günümüzde de dünya komünist hareketinde ayrılıklar olacaktır, somut koşullardan kaynaklanan somut çözüm farklılıkları varlığını koruyacaktır; ama komünistlikle bağdaşmayan anlayışların da teşhir edilmesi gerekir. II. Enternasyonal'in revizyonist ruhunun tekrar diriltilmesi çabalarında ısrar etmenin komünistlikle uzun bir süre bir arada kalamayacağı ve giderek doğruluklar defalarca kanıtlanmış komünist ideallerle de bağların kopma noktasına gelebileceği unutulmamalıdır.

A. SORUN YAŞANAN SÜREÇLERİ YANLIŞ DEĞERLENDİRME İLE BAŞLIYOR

Ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelesinde sağa ve "sol"a savrulmalar geçmişte olduğu gibi günümüzde de öncelikle, yaşanan ekonomik, toplumsal ve siyasal süreçlerin yanlış, eksik veya çarpık değerlendirilmesiyle başlıyor. Çünkü dünü ve bugünü doğru değerlendirmeden geleceğe ilişkin doğru öngörülerde bulunmak, rastlantılar bir tarafa bırakılırsa mümkün değil. Doğruları savunmanın da mücadelelerin başarısı için yeterli olmadıkları, neyin ne kadar doğru olduğunun ölçütünün ise pratikte sınamak olduğu ayrı tartışma konusu ama bu, devrimci teori olmaksızın devrimci bir pratiğin olmayacağı gerçeğinin önemini azaltmaz.

Giderek reformizm ile devrimciliğin ayrışmasına doğru yol alan, toplumsal ilerleme sorunlarına ilişkin perspektif farklılıklara bakıldığında "geçmişte gelişmeleri

zamanında kavrayamadık", "belli kalıplarla kendimizi sınırladık" ve "bir daha aynı hatalara düşmemeliyiz" denilse de yeni yanlışlıklarının değişik kanallarda boyverdiklerini görmek mümkün. Kimileri bunu marksizmin "bunalımı" ile açıklarken kimileri de her şeyi "marksimin stalinci yorumu"na bağlıyor. (72)

Halbuki geçmişten günümüze yığılıp gelen bazı sorunları irdelerken kat kat daha titiz olmayı gerektiriyor. İşçi sınıfı biliminin gelişme süreçlerinde kimi aksama ve tıkanıklıkların kendini açığa vurduğu dönemler olduğu ve eğer her bilim dalı gibi işçi sınıfı biliminin de donmuş, artık nihai sonuçlara varılmış bir doğma ve tabular yığını olarak görmüyorsak, bu biliminde sürekli yenilenme ve yeniyeye göre yanlışlardan arınmaya gereksinim duyduğu açıktır. Bilim tarihine baktığımızda bir dönem geçerli diye savunulan bazı görüşlerin başka bir dönem ve koşulda tamamıyla veya kısmen geçerliliğini yitirdiği, ya da geliştirilmesi gereken yönlerinin olduğu görülmektedir. Toplum bilimlerinde değişkenlik ve gelişme, tüm dünyayı bir araştırma laboratuvarına benzetirsek, daha kısa aralıklarla gündeme gelebilir; çözüm yolları daha farklı biçimler alabilir. Bir hastalığın tedavisi veya kimyasal bir deneyim metodları her yerde geçerli yollarla uygulanırken toplum bilimlerinde evrensel bazı değerler dışında ülkelerin farklı ekonomik, toplumsal, siyasal, tarihsel, kültürel ve ulusal özellikleri sorunun kendisine şu veya bu biçimde etkide bulunur. Bu nedenle toplumsal sorunların çözüm yollarının değişik ülkelerde aldıkları biçimlerin oluşturduğu deneyimlerden yararlanırken, bilimsel sosyalizmin eylem kılavuzluğu elden bırakılmaması gereken bir yaklaşım yöntemi olmak zorundadır. Hiç kuşkusuz bilimsel kuşku işçi sınıfı bilimi içinde geçerli, ama bundan hareketle yeterli gerekçeler ortaya serilmedikçe, her şeyi kuşku ve zan altında bırakmak komünist bir tutum olamaz. Çünkü başka ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de görülen hastalıklardan birisi olan, bunalım tüccarlığının tasvip edilip yanıt yoktur. Zaten bu nedenle değildir ki, bunalım parti, örgüt veya kişide olduğu dönemlerde bile nedenleri kendisine arayacağına bunalımı genelleştirebilen anlayışlar görülebilmektedir. Sorunun konumuzla ilgili yansımaları, örneğin parti, örgüt veya kişinin kendisinde bilimsel sosyalizmin yaratıcı uygulamasında bazı tıkanıklık ve bunalımlar var ise bunu marksizm-leninizmin bunalımı diye açıklamak biçiminde kendini gösteriyor. Bu iflah olmaz bir tutumdur, her an her yerde "bunalıma" girmeye adeta gönüllülüktür. Bilimsel sosyalizmin "bunalımı" adı altında kendi yetersizliklerini örtbas etmek isteyenlerin tutumunu da bu çerçevede iflah olmaz bir anlayış olarak değerlendirmenin gereğine inanıyorum.

Devrim ve iktidar mücadelesinden vazgeçip tüm insanlığın çıkarları ile sınıf çıkarları birbirlerinden çin seddi ile ayrılıyormuşçasına, genel insani çıkarları korumanın da güvencesi olan sınıf mücadelesini arka plana itmenin gerekçeleri olarak gösterilen "uygarlık krizi", nükleer savaşa tehlikesi ve bilimsel teknolojik gelişmeleri

değerlendirdiğimizde sınıf mücadelesinin halen tarihin motoru olduğu, ama bu mücadelenin yaşadığımız sürecin bazı gerekçeleri ışığında zenginleştirilmesi gereği ortaya çıkıyor. Sorun, sınıf mücadelesinin biçimlerine yeni renkler katmak becerisini göstermekte yatıyor, yoksa sınıf mücadelesinden vazgeçerek çağımızın toplumsal gelişme süreçlerinin dinamiği kavranamaz. Çünkü sınıf mücadelesini savunmak, bilimsel teknik gelişmeleri dikkate almaya, nükleer savaş tehlikesine karşı doğru temellerde mücadele etmeye, ekoloji, temel hak ve özgürlükler gibi evrensel sorunlar için mücadele etmeye engel olmak şöyle dursun, daha sağlam temellerde ilerlemenin ve kazanımları güvenceye almanın en sağlıklı yoludur. Çünkü sınıf mücadelesi, kendini sınıfın "dar" sınırlarına hapsetmek olmadığı ve önüne konulan stratejik ve taktik hedeflere uygun mücadele perspektiflerini içerdiği için, bazı çevrelerin tüm bilinçli çarpıtmaları sınıf mücadelesine gölge düşürmüyor.

I. BİLİMSEL TEKNOLOJİK DEVRİM VE GERÇEKLER

"Karşılıklı bağımlı ve bütünsel bir dünya"da kapitalizmle "uzun süre" birarada yaşama koşullarında "hertürden şiddetten arınmış bir dünyanın yaratılması"nın savunuculuğunu yapan anlayışın marksist-leninist konulardan uzaklaşma çabalarına gerekçe yaptığı konuların başında bilimsel teknolojik gelişmeler gelmektedir. Bilimsel teknolojik devrimin mücadele üzerindeki etkilerini görmezlikten gelen "sol" şekter anlayışları bir tarafa bırakırsak, bilimsel teknolojik gelişmelerin sağ yorumunu yapanların sakız gibi dillerine doladıkları konu, bilimsel teknolojik gelişmelerin tekelci kapitalizmle yeni manevra olanakları kazandırdığı ve bu olanakların sosyalizm için verilen mücadeleye yeni görevler eklediği yönündeki genel doğru bir görüşten hareketle sosyalizmin artık "uzun soluklu" bir mücadelenin hedefi olduğudur. Sanki geçmişteki başarısızlıkların nedeni, kapitalizmi aşan perspektifleri savunmamış gibi, kapitalizmle sınırlı reformlarla başarıların yolunun açılacağı savunuluyor.

Tekelci kapitalizmin, Lenin'in emperyalizm tahlilinden bu yana önemli değişiklik ve gelişmeler kaydettiği yadsınmaz. Geçmişte kapitalist toplumun en fazla kartelleşmiş anasanyai kolları, kömür ve demir sanayi iken günümüzde bilim ve teknolojiye kaydedilen gelişmelerle nükleer enerjiye dayalı sanayi kolları, elektrik-elektronik alanlarda kaydedilen gelişmelerle yoğun üretim, ağırlığın özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde kol emiğinde kafa emeğine kayma eğilimi, ulaştırma ve iletişimde gerçekleştirilen gelişmeler, tekelci sermayenin uluslararasılaşmasını yoğunlaşma ve merkezileşmeyle birlikte hızlandırmıştır. Ama tüm bunlar tekelci kapitalizmin asalaklığı ve çürümüşlüğüne yokedememiş, hatta bazı yönleriyle arttırmıştır. Lenin'in emperyalizmi asalak ve çürümüş bir kapitalizm haline getiren ayırıcı özellikler olarak belirttiği, tekeller, oligarşi, özgürlük eğilimi ye-

rine egemenlik eğilimi, sayıları gitgide artan küçük ve zayıf ulusların zengin ya da güçlü birkaç ulus tarafından sömürülmesi, gitgide artan bir ölçüde sermaye ihracından gelen kazançlar ve "kupon kırmak"la yaşaması gibi özelliklerin günümüzde daha sistemli bir biçimde varlıklarını korudukları söylenebilir. (73) Üretim giderlerini azaltma ve uygulanan teknik düzeltme işlemleriyle kârı artırma olanağının bir takım değişikliklere yol açtığını, ancak tekellere özgü o durgunluk ve çürüme eğiliminin işlemeye devam ettiğini söyleyen Lenin, emperyalizmin ayırıcı özelliğinin sinai sermayede değil, tümüyle malisermayede olduğunu belirtirken (74) bu tespitiyle günümüz için de ışık tutmaktadır. Tüm bunları Lenin'in, emperyalizmin çürüme eğiliminin kapitalizmin hızlı gelişmesini önleyemeyeceği, genel olarak kapitalizmin eskiye oranla çok daha büyük bir hızla geliştiği ibiçimindeki, koşulların kanıtlandığı devrimci öngörülerıyla (75) birlikte değerlendirsek, Lenin'in çürüme ve asalaklıktan neyi kastettiğini anlamadan veya anlamazlıktan gelerek, tekelci kapitalizm tarafından bilim ve teknolojiye, yüz milyonların iliklerine kadar sömürülmesi pahasına gerçekleştirilen ilerlemeler karşısında "mal bulmuş mağribi" gibi yeni "keşifler"e kalkışanların "yeni" adı altında da olsa yeni birşey söylemedikleri ortaya çıkıyor.

Bilimsel teknolojik devrimin ürünlerini kullanmakla, bir sosyo-ekonomik formasyondan diğerine geçişin temel olan zorunlu uygunluk yasası bazılarının iddia ettiği gibi geçerliliğini yitirmemiş, aksine daha da önem kazanmıştır. Gelişmiş kapitalist ülkelerde üretimin toplumsal karakteri ile mülkiyet ilişkilerinin oluşturduğu temel çelişki, tekelci burjuvazinin dünyanın dört bir tarafından sermaye ve meta ihracı aracılığıyla ele geçirdiği olanaklardan bazılarını kırıntı olarak gelişmiş kapitalist ülke halklarının ekonomik ve sosyal yaşamlarına yansıtmak yoluyla elde ettiği görüntüye rağmen, varlığını sürdürüyor. Bu konuda ölçü halk kitlelerinin geçmişe nazaran yaşam düzeylerinin ne denli arttığı değil, üretimdeki farklı konulardan kaynaklanan gelir bölüşümünün oranıdır. Araba ve ev sahibi olmak, yılda bir kez tatile çıkmak, bazı sosyal güvencelere sahip olmakla, tekelci kapitalizm kendi sorunlarını çözmüş olmuyor. Tekellerin uluslararası etkinlikleri, yoğunlaşma ve merkezileşme düzeyleri gözönünde bulundurulduğunda üretiminin sonuçlarından alınan pay olarak, farkların geçmişe nazaran kat kat büyüdükleri ortaya çıkmaktadır. Bu durumda gelişmiş kapitalist ülkelerdeki komünist ve devrimcilere düşen görev, temel yönelim olarak yeni kırıntılar peşinde koşmak ile değil, sermayenin bir ahtapot gibi kollarını her yere uzattığı günümüz koşullarında gelir bölüşümündeki korucu farkları ortaya koyarak hem gelişmiş ülke halkları hem de tekelci sermayenin geleceğini ipotek altına soktuğu ezilen halklar için, ahtapota ölümcül darbeler indirmenin önemi bilince çıkarılabilirse ete kemiğe bürünebilir. Bu tekelci kapitalizm koşullarında reformlar için mücadele etmeye

engel değil, ama reformların belli bir kanalda toplanması için yaşamsal bir öneme sahiptir.

Kapitalist üretimin, geçen yüzyılın sonları ile yüzyılımızın başında tekeller, yüzyılımızın ortalarında tek- kelci devlet kapitalizmi ve son yıllarda da bilimsel tek- nolojik gelişmelerle, giderleri azaltıp kazançları artırmada yeni bazı kanallar yarattığı, süreçle tekelliliğin üretim araçlarının gelişimini frenleme etkisinin, ülkeler ve ulus- lararası planda kazandığı güç nedeniyle azaldığı söylenebilir. Şimdi buradan hareketle, bilim ve teknolo- jik gelişmeler kaydetmede kapitalist ülkeler daha başarılı, sosyalist ülkelerin üretim ve mülkiyetin toplumsal ka- rakterine rağmen bilim ve teknolojide geri kalmaları başarısızlık olarak değerlendirilip bilimsel teknolojik gelişmeler somutunda kapitalizme methiyeler dizmekle "sosyalistlik" bağdaşır mı? Başta S.Birliği olmak üzere sosyalist ülkelerde yaygın üretimden yoğun üretime geçememe, elektrik-elektronik alanlarda yeterince adım atmama nedeniyle bilimsel teknolojik gelişmelerde, ol- ması mümkün olana göre geri kalmış olduğu bir gerçek. Yanlış anlaşılması için eklemek istiyorum ki, özellikle bilim ve teknolojinin bazı alanlarında S.Birliği devasa ilerlemeler kaydetmiştir, fakat sorun daha büyük gelişmeler kaydedilebilirdi sorununda düğümlenmektedir. Ekonomide yer ve zamanında gereken dönüşümler yapılip üretim deneyi atılımlar gerçekleşseydi bile, gelişmiş kapitalist ülkelerde tekellerin sahip oldukları olanaklar bazı yönleriyle daha fazla oldukları için bazı alanlarda kapitalist ülke tekelleriyle aynı düzeyde gelişmeler sağlanamayabilirdi. Çünkü sosyalist ülkelerin bilim ve teknolojik araştırmalara ayırdıkları kaynaklar kendi "öz" kaynaklarıdır, kapitalist ülkelerde uluslararası tekellerin bir ahtapot gibi dünyanın her yerinden topladığı "kaynak- lar" sosyalist ülkeler için yoktur. Bunun yanında gelişmiş kapitalist ülke tekelleri, hem ülke içindeki "öz" kaynak- ları hem de bağımlı ülkelere gasp ettikleri "kaynakları" kullanarak bilimsel teknolojik gelişmeler için daha büyük olanaklar yaratıyorlar.

Sermayenin uluslararasılaşması ve bunun ekonomik, toplumsal ve siyasal süreçler üzerindeki etkilerine genel hatlarıyla baktığımızda bile bilimsel teknolojik gelişmelerin kapitalizme karşı sosyalizm için mücadeleyi engellemeyeceği görülmektedir. Gelişmiş kapitalist ülke yönetimlerinin ezilen halkların kanyla kendi sistem çarklarını döndermeleri "başarı" olarak kabul edilip sınıf mücadelesi "yumuşatılacak"sa, bu günümüze uygun devrimci bir strateji çizmek değil, olsa olsa ezilen halk- ların artakalan kanlarının da emperyalist ülke çarklarını dönderme zamanını tekeli burjuvaziye tanımaktır.

Tekelci sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme temelinde uluslararasılaşması mücadelenin ulusal ve uluslararası boyutlarını birbirlerine yakınlaştırıp bazı alanlarda içiçe geçirirken, emperyalizmi reformlar yoluyla geriletip yenilgiye uğratma çabalarının altını boşluyor. Seksenli yılların başında kapitalist ülkelerdeki sanayi üretiminin üçte biri ve dış ticaretin yarısından fazlasının,

yeni teknik ve teknolojilerin patentlerinin yaklaşık yüzde 80'inin, çok uluslu şirketlerin hesabına geçmesi (76) ah- tapotların gücünü gösterirken, 1981'deki satışlarına göre dünyanın en büyük on uluslararası tekeliinden sekizinin ABD tekelleri olması (77) antiemperyalist mücadelenin ABD ile bağlantısının ekonomik temelini de göstermektedir. Azgelişmiş ülkelere doğrudan yatırım akışı ve yatırımcı ülkelere dönen yatırım karlarına ilişkin bir hesaplama göre 1970-1980 arası dönemde az gelişmiş ülkelere yatırılan her yeni dolar için, uluslararası tekeller, "anayurtları"na yaklaşık 2.2. dolar götürmüşlerdir. 1970-1979 döneminde ABD tekelleri yatırdıkları her dolar için Üçüncü Dünya'dan 4.25 dolardan fazla bir gelir sağlamışlardır. Yine 1970-1980 döneminde "anayurt"ta götürülmüş kârların aynı dönemdeki doğrudan net yatırım akışına oranı doğrudan yatırılan her net dolar için yedi doları - ki "anayurt"ta götürülmüş- aşar.(78)

Görüldüğü gibi gelişmiş kapitalist ülkelerin bilim ve teknolojiye ilerlemelerinin en büyük finansman kanağı, bağımlı ülkelerden elde edilen sömürüdür. Bu sömürden elde edilen kaynakların, olmaması durumunu bir an düşünerek, kendi "öz" kaynaklarıyla başbaşa olduğunu gözönüne getirelim ve bu durumda kapitalizmin neye müktedir olduğunu hayal edelim. Bu durumdaki kapitalizmin kısa sürede "potansiyeli"ni tüketeyeceği açıktır. Tekelci kapitalizmin özüne aykırı olan böylesi bir "hayali" durumu şunun için verdim: Bilimsel teknolojik devrimin kaydettiği aşamalar, kapitalizm ve sosyalizmin kullandığı olanaklardan ayrı düşünülürse doğru sonuçlara varılamaz, varılacak yer kapitalizm hayranlıdır. Sosyalist ülkeler daha çokşey yapabilirlerdi diyelim, eleştirelim, ama gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bilimsel teknolojik gelişmelerin suyunun nerden geldiğini görelim, ona göre stratejik ve taktik hedeflerimizi belir- leylim. Bilimsel teknolojik gelişmelerin, askersel sa- nayi kompleksinin gezegenimizi toptan imha edebilecek güce erişmesinde oynadığı rolü de gözönünde bulundur- mak gerekiyor.

Bu açıdan sorunlara yaklaşıldığında görülmektedir ki, SBKP MK'ye bağlı Toplum Bilimler Akademisi'nin Dünya Politikası ve SBKP'nin Uluslararası Faaliyetleri Kürsüsü'nce hazırlanan "Günümüz Dünyasında Toplumsal İlerleme" başlıklı tartışma tezlerinde yer alan "Dünya çapındaki devrimci sürecin hızlı gelişimi üstüne, bir zamanlar oluşmuş bulunan anlayışlar ve aynı biçimde, ekonomik yarışmada sosyalizmin kapitalizmi kısa sürede geride bırakacağı yolundaki umutlar bilimsel -teknik dev- rimin kullanılması ve üretimin toplumsallaşmasının uluslararası düzeye çıkmasıyla birlikte kazandığı olanak- ların yeterince görülmemesine dayanmaktaydı"(79) görüşünün, kapitalizmle sınırlı reformlar mücadelesinin öne çıkarılması ve sosyalizm için mücadelenin ise bilin- meyen bir tarihe ertelenmesine gerekçe edilmesinin savu- nulacak bir yanı yoktur. Devrimci sürecin hızlı gelişip gelişmemesinin somut koşullara denk düşen bir mücadeleye bağlı olduğu, bilimsel teknik devrim

koşullarında bile bilimsel sosyalist yaratıcılıkla biçimlendirilecek stratejik ve taktik hedeflerle ve bunlara uygun pratik mücadele ile devrimci sürece hız kazandırılabilirliği, kısa sürede kapitalizmi geride bırakmanın öyle sanıldığı gibi kolay olmadığı ve her şeyden önce sosyalist devrimden sonra gereken köklü dönüşümleri yer ve zamanında yapmaya bağlı olduğu ve hele bunlardan hiç birinin sınıf mücadelesini kapitalizmle sınırlamaya gerekçe edilemeyeceği açıktır. Kapitalizm ile sosyalizmin aynı maddesel-teknik temelde varlıklarını sürdürdüklerini, kapitalist üretim ilişkilerinin dayandığı üretici güçler temelini geçmişte düşünülenden çok daha geniş ve dolayısıyla da bu üretim ilişkilerinin evrimleşme olanaklarının çok daha büyük olduğunun anlaşıldığını, şimdiye kadar savunulanan tersine, kapitalist oluşumun gelişme olanaklarının zamanla genişlediğini bunların ise kapitalizmin kendi yapısına "monte" ettiği "özdüzenleme" mekanizmalarıyla sağlandığını belirten Y. A. Borko (SSCB'de ekonomi bilimler doktoru), özdüzenleme mekanizması olarak adlandırdığı dört tane etken sıralıyor: "Birincisi kapitalist üretimi düzenleyen pazar mekanizması. İkincisi, üretim ilişkilerinden kaynaklanan ve toplumsal yeniden üretimdeki en temel oranları düzenleyen emek ile sermaye arasındaki sınıfsal savaşım. Üçüncüsü, mevcut toplumsal sistemin korunması ve güçlendirilmesi görevinden hareketle, toplumsal ilişkileri bir bütün olarak düzenleyen devlet. Dördüncüsü, toplumdaki sosyopsikolojik iklimin düzenlenmesi işlevini üstlenen ideolojik etki mekanizması." (80)

Borko'nun belirttiği bu mekanizmaların, bilimsel teknik gelişmeler ve bunların ürünleri ışığında kapitalizme yeni manevra olanakları yarattığı bir gerçek, ama bu ve benzeri gelişmeler, bütün cilalara rağmen asalaklığı ve çürümüşlüğü, öz itibarıyla daha da artmış olan kapitalizmi tarihin çöplüğüne atacak mücadele biçimlerinin yadsınmasına veya ertelenmesine yorumlandığı zaman, sınıf ölçeği elden bırakılmış ve görüntüye aldanılmış olur.

2. TOPLUMSAL İLERLEMENİN GÜNCEL ANLAMI

Devrim ve iktidar mücadelesinin geri plana atılmasında gelişmiş kapitalist ülkeler için bilimsel teknolojik gelişmelerin yanlış ve çarpık kavranışı temel gerekçe yapılırken, bütün dünya için ise toplumsal ilerlemenin merkezine oturtulan "uygarlık krizi"nden çıkışa "öncelik" verme gerekçe yapılmak isteniyor. Toplumsal İlerleme Tezleri'nde karamsarlık ve çözümsüzlük kokan şöyle bir tespitte bulunuluyor: "İnsanlık, askeri, ekonomik, ekolojik, vb. nitelikteki felaketlerin önlenmesi bakımından güvenilir araçları henüz daha bulamamıştır. Üstelik bu felaketlerin getirdiği tehditler, daha önceki tarihsel aşamalarda oluşmuş bulunan askeri-politik, ekonomik, sosyal mekanizma ve yapıların işlemesiyle sürekli olarak yeniden üretiliyor. İnsanlığın ortak sorunlarını çözmek için tüm ülke ve

halkların çabalarını birleştirecek, yeterince güvenilir mekanizmalar henüz yaratılmamıştır." (81) Tezlerde uygarlık krizinden çıkış yolunun, aynı zamanda dünyanın sosyal yenilenmesinin yolu olduğu vurgulanarak "dünyanın sosyal yenilenmesi"nin temel yönleri şöyle sıralanıyor: Birincisi, nüklereer silah ve şiddetten arınmış bir dünyanın kurulması. İkincisi, insanlığın formasyon açısından çeşitliliği ve toplumsal sistemlerden herbirinin gerekli daha yüksek bir aşamaya geçme olanağı da dahil toplumsal sistemlerin gelişmesinin karşılıklı bağımlılığı. Üçüncüsü, insanın her türlü mükemmelleşmesini ve çok yönlülüğünün artmasının günümüz dünyasında toplumsal ilerlemenin belirleyici bir ölçütü olarak öne çıkması. Dördüncüsü, toplumsal ilerlemenin bütünsel öznesinin öz ve yapısının değişikliği. (82)

Uygarlık krizinin esas sorumlusunun emperyalist-kapitalist sistem olduğu, sosyalist ülkelerin bazı yanlışları ve sosyalist sistemi kapitalizme karşı koruyup caydırıcı bir güç haline getirmek için bazı kaynakların kısılmaması pahasına yapılan harcamalar, uygarlık krizi olarak adlandırılan sorunların alternatifinin sosyalizm olduğu gerçeğinin önemini azaltmaz. T. İlerleme Tezleri'nde uygarlık krizi olarak adlandırılan sorunların kaynakları konusunda yanlış bir anlayış savunulduğu için toplumsal ilerleme, reformlara indirgeniyor.

Günümüzde yapılması gereken "pratik ve teorik çalışmaları", sosyalist devletlerde devrimci prestroykayla, demokrasi ve açıklık; yeni ekonomik düzen mücadelesi ve bir dizi "Üçüncü Dünya" ülkesinde ulusal uzlaşma politikası; "dünya ekonomisi ve demokrasisi" için mücadele ve gelişmiş kapitalizm alanında derin, yapısal reformlar (83) olarak belirleyen T. İlerleme Tezleri, açık söylemese de adeta "devrimler çağı kapanmış, reformları devrimlerin yerine geçirme devri başlamış" demeye getiriyor. Bu ve benzeri tezlerin SBKP'nin karşılıklı bağımlı bütünsel dünya; uluslararası ilişkileri ideolojiden, kapitalizmin militarizm ve yeni sömürgecilikten arındırma; yeni bir dünya, yeni bir ekonomik düzen, tüm devlet ve halkların çıkarına yeni bir endüstriyel gelişme türünün aranması gerektiği türünden görüşleri üzerinde temellendiğini belirtmek gerekiyor. SBKP'de halen tartışma konusu olan sorunlar veya halen bir arayışın ürünü olan görüşler sağ bir mantıkla yorumlanarak akademi, enstitü ve tek tek bilim adamları tarafından işçi sınıfı ve onun mücadelesinin tarihsel misyonu dahil toplumsal ilerlemenin temel bileşenleri "koşullar değişmiştir", "eski stratejiler başarısızlıkla sonuçlandı" denilerek toplumsal ilerlemenin temel halkasını oluşturan ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadeleleri ve bunlara denk düşen devrim perspektifleri ile birlikte uygarlık krizi", "genel insani çıkarlar" gibi kimsenin bu tür sorunlara ilişkin görevlerden kaçınamayacağı konular arasında eritilmek ve rafa kaldırılmak isteniyor.

T. İlerleme Tezleri'nin "Dünya Devrim Sürecinin Çağdaş Sorunları" adlı bilimsel konseyin, Mart 1988'de

Leningrad'da düzenlediği bir sempozyumdaki tartışılmasında G. Vodolazov adındaki bir sovyet bilim adamı, "uygarlık krizi"ni kapitalizmden soyutlama yaklaşımını eleştirerek, haklı olarak böylesi bir yaklaşımın, çağdaş krizin köklerinin, kapitalizmin krizi açısından karakteristik olan toplumsal ve sınıfsal anlaşmazlıkta aranmasına yöneltmediğini, bu kökleri, çağdaş insanlıkla doğa, insanlık ile tekniğin gelişmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar arasındaki çelişkilerde ele aldığını, dolayısıyla sorunun, toplumsal mücadele sorunu, toplumsal eylem sorunu, sosyalizme ilerleme sorunu olarak ele alınmadığını, "uygarlık krizi"nin aşılması adına, hangi toplumsal gruplara ve sınıflara ait olduklarına bakılmaksızın, bütün insanların işbirliği yapmaları sorunu haline getirildiği belirterek devamla "günümüz dünyasındaki kriz durumunun genel alternatifi, dünya çapındaki toplumsal mücadelenin perspektif amacı gerçek sosyalizmdir, gerçekten gelişmiş olan sosyalizmdir" (84) söylemesi, günümüzün genel sorunlarını sosyalizm için mücadeleden soyutlama çabalarına en gerçekçi cevaptır.

B. ULUSAL VE TOPLUMSAL KURTULUŞ DEVRİMLERİ BİRER GEREKLİLİKTİR

Bilimsel teknolojik gelişmeleri ve "uygarlık krizi"nin vardığı yer, kapitalizm içi modelleri ön plana çıkarma ve bunu barış mücadelesi mi devrim mücadelesi mi öncelikli tartışmasını başlatarak sanki birbirlerinden ayrılırlarmışcasına barış mücadelesine önceliği verme ile savunma, nükleer savaş tehlikesi tüm insanlığı ilgilendiriyor diye sınıf karşıtlarıyla işbirliği ile geliştirme ve hegemonya sorununu gerçek karakterinden boşlama ile reformizmi savunmaktır. Reformizm tanımlanmasını şimdilik sözüedilen politikaları savunanları değil politika sağ yorumlanmasının kaların kendisi için kullanmanın daha doğru olacağına inandığım için partilerin nitelendirilmesinde alelacele yorumlardan kaçınacağım, ama sözüedilen politikalarda ayak diretildiği takdirde niyet ne olursa olsun varılacak yerin reformizm bataklığı olduğunu da eklemek gereğini duyuyorum.

SBKP'ye bağlı akademi, enstitü ve diğer kurumların bünyesinde oluşturulan gruplarca hazırlanıp tartışmaya sunulan ve bazen bilinçli olarak sivriltikleri açıklanan tezlerin biriki istisna hariç az gelişmiş ve gelişmekte olan kapitalist ülke komünistleri tarafından değişik gerekçelerle de olsa kabul edilmemesi, hatta tezlerdeki anlayışları marksizm-leninizmden uzaklaşma olarak değerlendiren komünist partilerinin varlığı olumlu bir durumdur. Ayrıca, sözüedilen görüşlerin gelişmiş kapitalist ülke komünist partileri tarafından bazı yönleriyle eleştirilmesi, başta SBKP olmak üzere diğer sosyalist ülke komünist partilerinde konuya ilişkin tartışmaların sürmesi de pratik anlamı reformizm ile devrimciliğin mücadelesi olan görüşlere ilişkin gelişmelerin potansiyel gücünü göstermektedir.

Günümüz sorunlarına ilişkin sempozyum ve forumlarda açıklanan görüşler ulusal ve sınıfsal kurtulu

özlemlerinin, devrim inancının halen toplumsal ilerlemenin yönünü belirlediğini göstermektedir. Tartışmalar, geçmişte ihmal edilen görevlerin, görülmeyen güncel gelişmelerin, hedef ve bu hedeflere varma perspektiflerindeki doğmaların ortaya çıkarılmasını bilimsel teknolojik devrimin sonuçlarının doğru kavranması ve nükleer tehlikenin ne küçümsemesini ne de sınıf mücadelesini rafa kaldıracak boyutlarda abartılmasını, bu gerçekler ışığında ulusal ve toplumsal kurutuluş mücadelelerinin geliştirilip güçlendirilmesini, uluslararası güç dengelerini gözönünde bulundurarak dünya barışına tek tek ülkelerde gerçekleştirilecek devrimler ve bu devrimler öncesindeki devrim hedefine bağımlılaştırılmış reformlarla katkıda bulunmayı birer ertelenemez görev olarak bir kez daha bilince çıkarıyor; bu doğrultularda sağ ve "sol" sapmalara düşmemek için azami özen göstermeyi dayatıyor.

I. ANLAMSIZ BİR TARTIŞMA: BARIŞ MI DEVRİM Mİ ÖNCELİKLİ?

Dünya komünist hareketinde öteden beri tartışılan temel konulardan biri de barış mücadelesinin ulusal ve sınıfsal kurtuluş süreçleriyle ilişkisi sorunudur. Bilindiği gibi, seksenli yılların ortalarına kadar barış mücadelesinin sınıf mücadelesinin bir parçası olduğu ve dolayısıyla devrim mücadelesine bağımlı bir içeriğe sahip bulunduğu genel yaklaşım olarak savunuluyordu. Buna rağmen sorunu günümüzün en temel sorunudur diyerek ülke planında bu konuya toplumsal ilerlemeden daha ağırlıklı yer verener oldu. Fakat hiçbir zaman konu günümüzdeki kadar güdük bir tartışma ortamına sokulmadı.

SBKP'nin 27. Kongreden sonra savunmaya başladığı ve teorik temellerine oturtmaya çalıştığı yeni bir anlayışla, barış mücadelesinin artık sınıf mücadelesinin bir parçası olmadığını ileri sürmesiyle sorun, kısır bir döngü içinde ele alınmaya ve uluslararası sempozyum ve forumlarda, bu tür toplantılara sunulan tez ve raporlarda sık sık ele alınmaya başlandı.

T. İlerleme Tezleri'nde, "uygarlık krizi" çerçevesinde savunulan görüşlerle öncelik, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinden soyutlanmış bir barış mücadelesine verilirken, dünya komünist hareketinin yayın organı World Marxist Review dergisinin Parti Çalışması Üzerine Deneyim Değişikliği Komisyonu'nun Aralık 1987'de SBKP MK'ye bağlı T. Bilimler Enstitüsü'nden bir grup bilim adamıyla düzenlediği toplantıya sunulan, Y. Krasin başkanlığındaki bir grup tarafından hazırlanan "Tartışma Tezleri"nde barış için mücadelenin mi, ulusal ve sınıfsal mücadelenin mi "öncelikli" olduğu daha açık bir biçimde ortaya atılıyor ve önceliğin genel insanlık çıkarları somutunda barış mücadelesine verilmesi gerektiği savunuluyor. Günümüzde uygarlığın gelişmesinde gözlenen bunalımlara son vermek, özellikle nükleer felaketi önlemek, insanlığın yaşamını korumak için savaşım veren devrimci demokratik ve ilerici güçlerin aktivitesinin artıp birleşimin genişlediğini, bu güçlerin birlik çabalarının ortak temelini genel insanlık değerlerinin

oluşturduğunu, sınıf ve ulusal çıkarlardan kaynaklanan ayrılıklara kıyasla bu değerlerin öncelikli bir önem kazandığını, bütün insanlığın ortak çıkarlarına öncelik vermenin toplumsal ilerleme için zorunlu olduğunu savunan Tartışma Tezleri'ni hazırlayanların bu yöndeki görüşleri toplantıya katılanların ezici çoğunluğu tarafından haklı olarak eleştirilmiştir. (85)

WMR'nin Yazı Kurulu'nda yer alan komünist parti temsilcilerinin genel insanlık çıkarları ile ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelesinin karşı karşıya konulmasına getirdikleri eleştiriler şöyle özetlenebilir: İnsanlığın yaşamını korumaya öncelik vermek ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelelerinin karşısına konulamaz, her iki görev birbirine sıkı sıkıya bağlanmalı. Çıkarların keşiştiği bazı noktalara rağmen sınıflarüstü düzeyde kimi değerlerin olduğu görüşü kabul edilemez. "Uyarılık" kavramının geniş anlamda kullanılması tedirgin edicidir, ideolojik, politik ve örgütsel konulardaki farkın açık olarak ortaya konulması ve uzun bir amaç da olsa sosyalizm için savaşımın mücadele yolunu aydınlatması gerekir. Bütün insanlığın çıkarlarına öncelik tanınması sorununun tezlerdeki biçimde ele alınması, sınıf savaşımını soyut bir hümanizm alanına, değişik toplumsal güçlerin konumlarının birbirine yaklaşması ve uyumlu hale gelmesinin devrim ve sosyalizm için savaşımından daha ağır bastığı bir alana götürüyor. İnsanlığın ortak çıkarlarına öncelik verme toplumsal ilerleme için zorunlu önkoşuldur, fakat sınıf savaşımı da genel insani değerlerin korunmasının önkoşuludur. Genel insani çıkarlarla sınıf savaşımının, açlık, yoksulluk ve geft kalmışlık ile barış mücadelesinin nasıl birleştirilebileceği sorularına cevaplar aranmalı. Aynı kaygının batmaması için çalışılmalı, fakat Üçüncü Dünya ülkeleri için nükleer felaket ile günlük trajedi arasında seçim yapmak olanaksızdır. Barışın korunması şu veya bu bölgede sınıf savaşımını durdurmakla sağlanamaz. Yeni sömürgecilik ağı içindeki bir rejimi yıkmamanın barışın korunması sorununa göre ikincil önemde olduğu kabul edilemez. Barış için mücadele ile sınıf savaşımını birbirinden soyutlanamaz. Öncelik sorununa doğrudan cevap veremeyerek toplumsal ilerleme ve barış sorununa ilişkin görüşlerini açıklayan Suriye, Dominik, Ürdün, Türkiye, İrlanda ve Alman komünist parti temsilcileri bile tezlerdeki görüşleri savunmamışlardır. (86) WMR'nin Genel Kurumsal Sorunlar Komisyonu tarafından Prag'da düzenlenen bir sempozyum sunulan rapor ve raporlara ilişkin tartışmalardan da anlaşılıyor ki, komünist partilerin çoğunluğu, barış mücadelesinin ulusal ve sınıfsal mücadeleden ayrılmayacağı görüşünde. Komünist parti temsilcileri, devrimci güçlerin kendilerini barış mücadelesi ile sınırlamayacakları ve barış uğruna sınıfsal amaçların feda edilmeyeceği, sınıf mücadelesini durdurmanın büyük bir saflık olduğunu belirterek, adil bir düzenin sağlanmasının emperyalist sömürünün sonul yok oluşunu gerektirdiğini ve işçi sınıfının bu amaca varmak için anahtar konumda kaldığını, insanlığın yalnız

nükleer savaş tehlikesi altında olmadığını, yenisömürgeci sömürünün her parçasının bir termonükleer patlama kadar güçlü toplumsal patlamaya yolaçabileceğini, belki de gelişmekte olan ülkelerde insanlığın yaşamını sürdürme gereğini toplumsal ve sınıfsal savaşımıyla ve Üçüncü Dünya ülkelerindeki geriliğin üstesinden gelme çabalarıyla bağlanmasının gelişmiş kapitalizm bölgesinde olduğundan daha önemli olmasının nedeninin bu olduğunu değişik ifadelerle savunurlarken sanki tartışmaları duymamış gibi Alman KP temsilcisinin, günümüz komünist partilerinin devrim ve sınıf savaşımının partileri olarak değil, barış partileri olarak kaldıklarını söylemesi "kendi türünde" cılız bir ses olmaktan öteye geçmiyor. (87)

Tez ve raporların tartışılmasından da anlaşılıyor ki, genel insanlık çıkarlarına öncelik verme adı altında barış mücadelesini soyutlayanlar, hem barışın korunması çabalarının yönelmeleri gereken sınıf ve tabakaların ekonomik temellerini dikkate almıyorlar, hem de sınıf mücadelesinin kapsamını anlamıyorlar, ya da genel insanlık çıkarları gibi hiç kimsenin onlar için mücadeleden kendini uzak tutamayacağı konuların ardına sığınarak "kolay" mücadelede yol ve perspektiflerini tercih etmek istiyorlar. Barışın düşmanlarına karşı mücadele ettiğini söyleyip, onların ekonomik temellerini kavramayanlar için Lenin'in Kautsky ile polkemiğinde başka bir sorun için söylediği şu sözleri sanırım iyi bir cevap niteliğindedir: "Bankaların ve tröstlerin politikasına karşı yapıp da bunların ekonomik temellerini kavramayan bir 'savaşım', reformizmden ve burjuva pasifizminden başka bir şey değildir, masum ve iyi niyetli isteklerden öteye gidemez." (88) Sınıf mücadelesinin bencil sınıf çıkarlarıyla alakası olmadığı, işçi sınıfının kendisiyle birlikte toplumu da kurtarma mücadelesini verdiği bilinmektedir. Barışın korunması için mücadeleyi sınıfsal mücadeleden soyutlama görüşünün daha çok sosyalist ülke ve gelişmiş kapitalist ülke komünist partileri arasında taraftar bulup onay görmesinin bir nedeni, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke gerçeklerinin olduğu gibi görülememesi ise diğer bir nedeni de yaşam düzeylerinin bağımlı ülkelere nazaran daha yüksek olmasında yatmaktadır. Hiç kuşkusuz yetmiş iki yıldır sosyalist devrimini gerçekleştirmiş bir ülkede halkın önündeki acil sorunlar ile Kürdistan, Filistin, G. Afrika, Sudan veya Endonezya'daki halkın önündeki sorunlar aynı değil, hatta sosyalist ülkelerin bile kendi farklı iç sorunları vardır. Örneğin bir Vietnam ile D. Almanya veya SSCB'nin karşı karşıya oldukları ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlar aynı değil. Emperyalist ülkelerin sermaye ve meta ihracı yoluyla elde ettiği büyük kârlardan küçük bir kısmını "kıvrıntı" olarak kendi işçi ve diğer çalışanlarına verdiği, bazı sosyal alanlara harcadığı bir durumda İsveç, Norveç veya bir İsviçre'yi L. Amerika veya Afrika ülkeleri ile karşılaştırmak bile aradaki uçurumu ortaya koymaya yetiyor. Tüm bunların konumuzla ilgisi, yaşam koşullarının komünistleri de etikleyip bazı konularda

günümüz gerçeğini görmelerini engellemesidir. Olması gereken bir durum, ama ne yazık ki günümüz sorunlarına yaklaşımda genel bir özellik olmasa da kendini gösteriyor. Yakmak için tezek bile bulamayan, her an jandarma süngüsünü üzerinde hisseden bir Kürde, kendine özel bir yemek pişirecek kadar ekonomik, gücü olmadığı için ortak mutfaklarda yemek yiyen bir L. Amerikalıya veya ırkçılığın en kaba biçimlerine her gün maruz kalan bir G.Afrikalıya barış mücadelesine öncelik vermesini önermek ne kadar zor ise bir Avrupalıya anlatmak o kadar kolaydır. Sorun şurda yatmaktadır: Ezilen halklar, bir Avrupalı için korkunç denilebilecek koşullarda yaşarlarken, Avrupalı kendisine verilen "sus payları"nın bilincinde değil veya bilincinde olanlar çok küçük bir azınlıktır. Tüm bunlara emperyalizmin ideolojik etki mekanizması, basın-yayın organlarındaki hegemonyası da eklenince, ezen ve ezilen halklar arasındaki farklar sanki doğal şeylermiş gibi görülmeye başlanıyor. Sanki Avrupa'nın bütün toprakları baştan başa yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarıyla doluydu da öylece yaşam koşulları yükseldi, hizmet sektörü gelişti. Avrupalının sınıf mücadelelerine ilgisizliği, devrimci ve sosyalist ideallere pek yakınlık göstermemesi, kendi ülkelerinin gerçekliği başta olmak üzere dünya gerçekliğini yeterince görmemesinden kaynaklanıyor. Geçmişte Avrupa komünizminin çıkmasını veya bugün komünist partilerin çoğunda sağ yönelimlerin ağır basmasının nedeni -hiç kuşkusuz bazı yanlışlarına rağmen genel olarak sağ bir yönelim içinde olmayan partiler de vardır- emperyalizmin oluşturduğu duvarları yıkıp geniş kitlelere bir türlü sosyalizmi anlatamamalarının doğurduğu bir saplantı olarak değerlendirilebilir. Açık oturumlarda "biz temel hedef olarak bu çürümüş düzeni ortadan kaldırıp sosyalizmi kurmak istiyoruz" diyemeyen, ısrarlara rağmen kaçamak cevaplar verip buna rağmen kendine komünist parti diyenler bile var. Avrupa komünizmiyle ayırışma sürecinde ayrı partilerde kümelenen bazı komünist partilerin de sesi duyulmuyor, daha doğrusu duyuramıyorlar. Emperyalist ülkelerdeki sistemli antikomünis propagandalar ve sosyalist ülkelerin genel olarak çekiciliklerini göstermemeleri de eklenince sistemi aşan komünist düşüncelere pek yaşama olanağı kalmıyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki komünist partilerden sağ yönelim içinde olanların ve dünyayı da bu gözle değerlendirenlerin durumunu yukarıda aktardığım ve söylenebilecek daha bir çok nedene bağlıyorum ve barış mücadelesine öncelik sorununun da bu durumlarından kaynaklandığını düşünüyorum. Dünya sorunlarına ilişkin olarak sosyalist ülkelerdeki yanlış yönelimlerin nedenini de daha çok kendi sorunlarında yoğunlaşma amacına bağlıyorum. Doğmalar terkedilmeli ve putlar kırılmalıdır, ama hiçbir neden işçi sınıfının tarihsel misyonuna gölge düşürmeye gerekçe olamaz, aksi tutumla savunulacak yenilikler hızla eskimeye mahkumdur.

2. DEVRİM VE "DEMOKRATİK

ALTERNATİF" SORUNU

Kapitalizmin, bilimsel teknolojik devrimin kaydettiği gelişmelerle kimi bunalım ve sorunlarının üstesinden geçici gelebilme durumunu ve "uygarlık krizi" çerçevesinde değerlendirilen sorunların kapitalizm ve kapitalizmden sosyalizme geçiş süreciyle bağlantılarını sağ bir yorumla ele alarak insanlığın yaşamının korunması ve devrimlerin "uzun sürelerle" yayılması perspektiflerinin benimsenmesi, dünya komünist hareketinde yaygın bir eğilim olmamakla birlikte, özellikle gelişmiş kapitalist ülke komünist partileriyle bir-iki gelişmekte olan ülke komünist partilerinde böylesi bir eğilim mevcuttur.

Geçmişte, toplumsal sistemler olarak sosyalizm ile kapitalizmin "antagonist gelişme mekanizması" ile birbirlerine bağlı olmalarına rağmen, nükleer çağ öncesinde oluşup etkide bulunan bu mekanizmanın günümüzde parçalanması gereğinin belirtildiği T. İlerleme Tezleri'nde şu ifadelerle kapitalizme hapsedilmiş programların teorik gerekçeleri savunuluyor: "Zamanımızın mevcut buyrukları, insanlığın sosyal yenilenmesinin önceden varolan biçim ve yollarını büyük ölçüde değişikliğe uğrattı, yenilerini yaratıyor. Ulusal devrimci patlamalar sonucu ülkelerin bir sistemden diğerine doğru yer değiştirmeleri insanlığın sosyal yenilenmesinin biçim ve yollarını yalnızca 'özel bir olayı' durumuna dönüştürüyorlar. Anlaşıldığı kadarıyla, toplumsal formasyonların yer değişimi çok çeşitli geçiş biçimleriyle ve önceden tahmin edilenden daha geniş bir tarihsel dönemde gerçekleşmekle kalmayacak, aynı zamanda bu süreç, toplumsal yaşamın yeni biçimlerinin üstünlüğünün dünya topluluğunun gözü önünde kanıtlanması yoluyla, uluslararası topluluğun yaşamın her alanındaki bir sıra dönüşümler kanalıyla, global bir düzeyde de yaşanacaktır." (89)

Diyalog-işbirliği, Ortaklık-bağlaşıklık başlıklı tartışma tezlerinde de, kapitalist ekonomik toplum düzeninden dünya ölçüsünde komünizme geçişin, eski düşüncelere kıyasla daha karmaşık görüldüğü, bunun ülkelerin bir sistemden diğerine yalnızca belirleyici hamlelerle geçmesine indirgenemeyeceği, birbirleriyle karşılıklı bağımlı ve uzun bir tarihsel süreç olduğu (90) belirtilerek T.İlerleme Tezleri'yle aynı paraleldeki bir anlayış savunuluyor.

Tezlerden de anlaşıldığı gibi "ulusal devrimci patlamalar", yani bir başka deyimle toplumsal devrimler sosyal ilerlemenin "özel bir olayı" olarak yorumlanıyor. Şunu belirtmek gerekir ki, toplumsal devrimler bir sistemden diğerine geçişin özel bir olayı değil, genel bir olaydır. Tarih şimdiye kadar aksine tanık olmadı. Geçişin devrimci patlamalarla mı yoksa reformlarla mı olacağı konusu ise çöktan aşıldı. Şili deneyiminin kanıtlaştığı, reformlarla geçiş değil, seçimlerle bile olsa iktidara gelindiğinde köklü devrimci dönüşümler için "devrimci patlamalar"ın gerektiğidir. Ve Şili'deki yenilginin nedenlerinden biri de sonuna kadar devrimci patlamaların gereğinin gözardı edilmesidir. Sosyalizme geçişin gerektirdiği mücadele biçim ve yöntemlerini ileriki bölümlerde

ayrıntılı ele alacağımdan burada konuya fazla girmek gereğini görmüyorum. Yalnız şunu belirtmek gerekir ki, tezlerin ilgili bölümlerinde savunulan anlayış, mücadele yöntemlerinden çok, toplumsal ilerleme için gereken köklü devrimci dönüşümlere ilişkindir. Sosyalizme geçiş sorunu reform ve aşamalar arasında gümbürtüye getirilmek isteniyor.

Sosyalizme dolaysız geçiş biçimlerinin gündemde olmadığı ülkelerde proletarya diktatörlüğüne geçiş ve yaklaşma biçim ve yöntemlerinin bulunması gerektiği Lenin tarafından vurgulanmıştır, ama Lenin devrim yerine "ara aşamalar"ı geçirmenin yanlışlığı da sürekli belirtmiştir. Lenin Ekim Devrimi'nden sonra kırsal analanlara "sosyalizmi sokma" sorununu tartışırken bir dizi geçişler, geçici evreler olmaksızın, geri bir ülkede bu devrimi sosyalist devrime dönüştürmenin olanaksız olduğunu da belirtmiştir. (91) Fakat Lenin, sürekli, demokrasi ve sosyalist devrim mücadelesini birleştirmeyi bilmenin önemini belirtmiş, birincinin ikincisinin buyruğu altına sokulması gerektiğini vurgulamıştır. Geçmişte gelişmiş kapitalist ülkeler için ileri sürülen "antitekelci demokrasi" mücadelesi de Lenin'in bu anlayışı üzerinde temellendirilmiştir.

Şimdi tezlerde savunulan anlayış, başka sorunları ön plana çıkarıyor. Lenin tarafından ne kapitalizm ne de sosyalizm olarak değerlendirilen antitekelci demokrasi yerine "demokratik alternatif", "değişim cephesi", "barış ve demokratik yenileme" ve benzeri adlandırmalarla tamamıyla kapitalizm ile sınırlı programlar konuluyor. Teorik gerekçeler olarak da ilgili tezlerdeki görüşlerle paralel yaklaşımlar konuluyor. Krasın, daha önceleri gelişmiş kapitalist ülkelerde savunulan "antitekelci demokrasi" "ileri demokrasi" türünden hedeflerin pratikte işlemediğini, ekonominin liberalleşmesi ve devletleştirilmiş işletmelerin tekrar özel mülkiyete devredilmesinin, bu tür stratejik yönelimlerin temelini yokettiğini, bunun da hedef krizine yolaçığını belirterek, hedef olarak, yeni tutuculuğa karşı bir platformda birleşilebilecek demokratik çoğunluğu yaratmayı getirecek güçlerin gruplaşması temelinde, "tutucu varyanta alternatif kapitalizmin demokratik bir gelişme varyantı için mücadelede çıkarılan katmanları ve işçi sınıfını kapsayan bir güç bloku"nu öneriyor. Teknolojik devrim koşullarında yeni tutuculuk karşısında kapitalizmin demokratik gelişme varyantının sosyalizmi uzaklaştırmadığını, teknolojik devrim ile bağlı olan önümüzdeki teknelci kapitalizmin, sosyalizme geçiş üstüne farklı kuramsal yaklaşımları gerekli kıldığını, muhtemelen geçiş modelinin kopma ya da parçalanma biçiminde değil de, kapitalizmin yarattığı tekno-ekonomik temelde sosyalist toplumsal ilişkilerin öge ve önkoşullarının organik olunması sonucunda "kapitalizmin diyalektik olarak aşılması" biçiminde olacağını belirten Krasın, devamlı, bu modaldeki demokratik alternatifin, kapitalizmin işleyişinin demokratik biçimlerinin çok yönlü gelişmesi yoluyla, sosyalizme doğru "uzun yürüyüş" perspektifine

denk düştüğünü söylerken hem komünist partilerin geçmiş başarısızlıklarının nedenlerini başka yerlerde arıyor, hem de devrim ve iktidar, teknelci kapitalizmin özellikleri konusunda yanlış görüşler savunuyor. (92)

Siyasal rejimi ne olursa olsun teknelci kapitalizmin eğiliminin her alanda gericilik olduğu şeklindeki, kanımca halen doğruluğunu koruyan tespitin gözardı edilerek teknelci kapitalizmin olmayan "demokratik varyantı"nın savunulması, Lenin'le Kautsky arasındaki bir tartışmayı hatırlatıyor. Kautsky'nin emperyalizmi teorik tahlili ve emperyalizmin ekonomik ve siyasal yönden eleştirisini, emperyalizmin temel çelişkilerini hafifletmek, yumuşatmak ve Avrupa işçi hareketi içindeki oportünizmle olan tehlikeli birliği, ne olursa olsun muhafaza etmek olarak değerlendiren Lenin'in, Kautsky'nin görüşlerinin baştanbaşa marksizmle hiç bağdaşmayacak bir havayla dolu olduğunu belirtmesi, Krasın'ın ve benzer görüşleri savunanların teknelci kapitalizme "demokratik varyantlar" monte etmek, dünyası çoktan kapitalizmle sınırlanmış sosyal demokrasiyle işbirliğini ne pahasına olursa olsun sağlayabilecek perspektifler savunmak olarak adlandırılabilir yönelimlerinin de bir eleştirisidir. (93)

Tartışma Tezleri'nde de benzer bir anlayışla, teknelci sermayenin sağcı çevrelerinin tutucu politikasına karşı komünistlerle sosyal demokratlar demokratik bir alternatif hazırlamak için birlikte çalışmalarını nesnel bir zorunluluktur deniliyor. (94) Bu tür yaklaşımları uzun süredir savunan İtalya KP, İşçi sınıfının, artık devrimin motoru olmadığını belirtiyor, 18. Kongre için Politik Belge'de ise, çağımızın çelişkilerinin ve bunların genel niteliğinin "sınıfsal yorumların kapalı dünyası içinde kalarak" anlayabilmenin olanaksız olduğu ve yeni liberalizme karşı, tutarlı ve inandırıcı bir alternatif oluşturmanın temeli olacak yeni bir "reformist cephe" yaratmanın gerekliliği vurgulanıyor. (95)

Mücadeleyi kapitalizmle sınırlama yönelimleri dünya komünist partilerinin çoğunluğu tarafından kabul görmezken, "yeni hava"ya hemen adapte olan TBKP, devrimi stratejik yönelim olmaktan çıkararak kapitalizm koşullarında reformculuğu stratejik hedef olarak benimseyerek, reformist bir program oluşturdu. "Barış ve demokratik yenilenme programı"nın, "emekçilerin derin sosyal sorunlarına, hemen bugünden, henüz kapitalizm çerçevesinde olanaklı ilk ekonomik, iç ve dış politik çözümleri getirme programı" olduğunun vurgulanması (96) ve bunun halk demokrasisini hedefleyen devrim stratejisine bağımlı kılınması bir yana, onun yerine geçirilmesini, dünya komünist hareketindeki reformist eğilimlerin Türkiye'de ki yansımaya yorumlamak mümkündür.

Sonuç olarak denilebilir ki, demokratik alternatif adı altında geliştirilen stratejiler, marksizm-leninizmin "özgöl" uygulamaları değil, sosyalizm hedefine bağımlı kılınmadıkları için, işçi sınıfının çabası ve etkinliğini reformlarla sınırladıkları için reformist çizgiyi yansı-

maktadır. Lenin'in, marksizmin reform ve reformculuğa ilişkin yaklaşımını yansıtan aşağıdaki sözleri günümüz içinde geçerlidirler: "Anarşistlerden ayrı olarak marksistler, reformlara, yani iktidarın eskisi gibi egemen sınıfın elinde kalması ile birlikte emekçilerin durumunda iyileştirmeler için savaşımı kabul ederler. Ama marksistler aynı zamanda, dolaylı ya da dolaysız olarak işçi sınıfının çabasını ve etkinliğini reformlarla sınırlı tutmak isteyen reformculara karşı da en güçlü savaşımı verirler. Reformculuk, sermayenin egemenliği ayakta kaldığı sürece, tektük düzeltmelere bakılmaksızın her zaman ücretin kölesi olarak kalacak işçilerin burjuva tarafından aldatılmasıdır."(97)

3. ÖNCÜLÜK VE SINIF KARŞITI İLE İŞBİRLİĞİ SORUNU

Sınıf mücadelesini, genel insanlık değerlerine öncelik verme adı altında rafa kaldıran anlayışlar çeşitli gerekçelerle işçi sınıfı ve onun partisinin mücadeledeki öncülük rolünü de sorguluyorlar. Hegemonyayı bir partinin kumanda pozisyonu hakkı ile bağlayan, ilerici sınıfı hegemonyası üstüne bazı eskimiş görüşleri değiştirmek gerekmiyor mu, sorusunu ortaya atan, T. Tezleri, farklı toplumsal politik güçlerin günümüzdeki genişliği ve çelişkili ortak çabasının, hangi taraftan gelirse gelsin, öncülük hakkını kabul etmediğini, konunun herhaşığı bir parti ya da örgütün hegemonyası değil, insanlığın yaşama devam edebilmesi ve ilerlemesinin gerekliliklerini en iyi biçimde dile getiren sosyal ve sınıfsal değerlerinin hegemonyası olduğunu savunurken önemli bir yaklaşım yanlışlığına düşüyor.(98)

Şunu belirtmek gerekir ki, marksizm-leninizmin "öncülük" kuramı, şu veya bu kişinin, grubun iyiniyeti veya iddiası üzerinde temellenmemiştir. İşçi sınıfının politik hareketinin öncülüğü sorunu da, işçi sınıfının tarihsel misyonundan kaynaklanmaktadır. Proletaryanın öncülüğü sorunu, Lenin'in "tüm çağdaş sosyalizm (...) şu tartışmasız gerçeğe dayanmaktadır: Kapitalist toplumda gerçekten devrimci tek sınıf, proletaryadır. Öteki sınıflar, yalnız kısmen ve yalnız belirli koşullarda devrimci olabilirler ve oluyorlar"(99) sözlerinde de ifadesini bulan anlayış üzerinde teorik temellerine kavuşmuştur. Bunun toplumun tüm sorunlarını tek başına omuzlama ile alakası yoktur ve proletaryanın komünist topluma kadar gitmekteki çıkarlarından ve bu çıkarların nesnel zeminini oluşturan, üretim sürecindeki yerinden kaynaklanmaktadır. İşçi sınıfının, sosyalizme ilerleme için öncülüğü ele geçirmesinin gerekliliği, sosyalizm mücadelesine bağımlı bütün mücadele süreçlerinde de daha sağlıklı ve az sancılı bir toplumsal ilerleme için işçisinin öncülüğü sorununu gündeme getirmektedir. Öncülük işçi sınıfının elinde olmalıdır, ama bu politik arenada yansımaları, öncülüğün daha baştan beri, işçi sınıfının politik temsilcisi olan parti veya partilerin elinde olması biçiminde her zaman kendini göstermez. İşçi sınıfının

politik temsilcinin, diğer güçlerce itiraz edilmeyecek bir biçimde sağlanamadığı, veya sağlansa bile diğer güçlerin işçi sınıfının öncülüğünü kabul etmedikleri koşullarda öncülük, ortak mücadelenin önüne olmazsa, olmaz bir koşul olarak konulmaz, ama işçi sınıfının politik temsilcilerinin görevi, öncülük iddiasından vazgeçmek olamaz, ve çabalar öncülüğün pratikte kazanılması doğrultusunda yoğunlaştırılmalı. Hatta baştan itibaren işçi sınıfının öncülüğü ve bu çerçevede komünistlerin öncülüğü kabul edilse bile bunun pratikte de kazanılması ve sürdürülmesi gerekir. İşçi sınıfının temsilcileri adı altında ortaya çıkıp onun değerlerini kendi mücadelesinde yaşatmayan parti ve örgütlerin bu durumu eleştirilmeli. Bu türden güçlerin işçi sınıfının tarihsel misyonu doğrultusunda bir öncülüğe haklarının olmadığı söylenmeli; ama gerçekten kapitalist toplumun, mücadelenin yakın ve uzun erimli hedefleri açısından, tek devrimci sınıfı olan proletaryanın politik temsilciliğini layıkıyla yerine getiren bir gücün, ortak mücadelenin önüne olmazsa olmaz bir koşul olarak koymadan, hem teoride hem de pratikte kendi öncülüğünü dayatmasının garipsenecek bir tarafı yoktur; böylesi bir örgüt politik önermeleri ve ideolojik yaklaşımlarıyla, pratikte geliştirdiği mücadele ile zaten kendi öncülüğünü herkesin kabul ettiği bir "hak" haline getirebilir. Bu, bilimsel sosyalist hareketin, işçi sınıfı hareketiyle birleştirilmesi için de geçerlidir. Çünkü, Lenin'in deyişiyle "sömürülen sınıfı yalnız mücadele eğitir, gücünün düzeyini yalnız mücadele ortaya çıkarır, onun görüş ufkunu genişletir, yeteneklerini geliştirir, iradesini çelikleştirir, zihnine açıklık kazandırır."(100)

Ne varki T. Tezleri, sorunu politik temsilciler açısından ele alarak dolaylı da olsa işçi sınıfının öncülük sorununa gölge düşürüyor. Tezlerin bu yöndeki yaklaşımının da komünist parti temsilcilerinin çoğunluğu tarafından eleştirildiğini belirtmek gerekir. Önüne konulan hedeflere göre mücadelede yer alabilecek sınıf ve tabakaların ortak değerlerini ortak mücadele süresince mücadelede yaşatalım, ama eğer en sıradan ekonomik ve siyasal haklar mücadelesi yakın ve uzun erimli stratejik hedeflere bağımlı kılınıp sürdürülecekse işçi sınıfının ve onun gerçek partisinin öncülüğü gereklidir ve sosyalizme geçişin önkoşuludur. Bazı ülkelerde devrimci demokrat güçler tarafından gerçekleştirilen devrimlerin sosyalist aşamaya yükseltilmesi için işçi sınıfı ideolojisinin kabulünün önkoşul olarak savunulması, işçi sınıfının tarihsel misyonundan kaynaklanmaktadır. SBKP'ye bağlı kurumlarca hazırlanan tezlerde, sosyalizm için mücadele ve en sıradan özgürlükler için mücadeleyi bile sınıf mücadelesine bağlama anlayışı dışlandığı için -gerçi "durumu kotarmak" için bazen bazı cümleler araya sokuşturulmuştur- öncülük sorununda da kuşkular yaratılmaya çalışılıyor. Gerçek niyet bu olmasaydı, örneğin küçükburjuva devrimcilerine daha baştan "öncülüğümüzü kabul edin, yoksa ortak mücadelede yer alamayız" türünden dayatmaların yapılmayacağı, bu tür durumlarda hiç bir komünistin sorun çıkarmaması gerektiği ve

öncülüğü pratiğe bırakmasının daha doğru olacağı biline- rek böylesi çarpık bir tartışma başlatılmazdı. Ama gidişat işçi sınıfının tarihsel misyonunu "sulandırmak" yönünde biçimlendirilmek istendiği için, çarpık ve anlamsız tartışmalarla bazı devrimci değerler aşındırılmak isteniyor. Tezlerin hazırlayıcıları ve savunularının niyetleri ne olursa olsun, tezlerle yaratılan ortamın anlamı budur.

Sınıf karşıtlarıyla işbirliği sorununda da, sınıf mücadelesinin özünü zedeleyen yaklaşımlar savunulmaktadır. Günümüz koşullarında devrimci görevin yerine getirilmesinin, sınıf kökenine bakmaksızın herkesi ilgilendiren, insanlığın yaşamını sürdürmesi için verilen savaşımın birlikte ele alınmasını; sosyal-sınıfsal ödevlerin çözümü için, sınıfsal duvarlarla birbirinden ayrılmış toplumsal güçler arasında işbirliği ve uzlaşmanın gerektiğini; çelişkilerle dolu dünyanın bütünselliği, ideolojik çatışmalara yol açmayan manevi-ideolojik ve manevi-ahlaksal ilişkiler kurulması için zemin hazırlanması ve bu doğrultularda ideolojik savaşımın metodoloji sorunlarının yeni bir şekilde ortaya konulması gerektiğini belirten T.Tezleri'nin bu yaklaşımı (101), insanlığın korunması mücadelesinin sınıf mücadelesinden soyutlanması üzerinde temelleniyor. Nükleer savaş tehdidi dahil "uygarlık krizi" olarak adlandırılan sorun gerçek sorumlularını ve alternatifini doğru konulmadığı için ittifaklar politikası da boşlanıyor. Militarizmi bir avuç tekelle sınırlayıp, bunların da gerici politikalarına yönelmeyi başa koyup tekellerin bir kesimiyle dahi işbirliğini savunan bu yöndeki yaklaşımların caydırıcı hiç bir yanı olmadığı gibi, geniş yığınları, gerçekleşmeyecek hedefler peşinde sürüklemek ve insanlığın yaşamını tehdit altına sokanların gerçek yüzlerinin görülmesini engellemek gibi pratikte köstekleyici bir yönü vardır. Sınıfsal mücadeleye perspektif olarak bağımlı hale getirilmiş bir barış mücadelesinde emperyalizmin en gerici, en saldırgan ve en gözü dönmüş kesimlerini temel olarak karşıya almak doğrudur, ama bu mücadelede tekeli sermayenin diğer kesimleri müttefik olamazlar. Sosyalist ülkeler, devletlerarası ilişkiler çerçevesinde barış mücadelesinin esas düşmanlarına karşı diğer devletlerle - ki bunların da nükleer tehditin oluşmasında büyük rolleri var ve bu rol gözardı edilemez- işbirliği yapabilirler, ama komünist ve devrimciler ülke planında tekeli sermayenin hiç bir kesimiyle işbirliğine giremezler. Burjuvazinin diğer kesimleriyle işbirliği sorunu da ülkeden ülkeye, güncel stratejik ve taktik hedefe göre değişir. Tekellerin bir kesimiyle işbirliğinin varacağı yer "tekeli kapitalizmin demokratik gelişme varyantı" gibi reformcu bir yönelimdir. Bu çerçevede ideolojik savaşımın "yeni" metodolojik biçimlerini ortaya koymanın da amacı ortaya çıkıyor. Nerdeyse ülkeler planında da mücadeleyi ideolojiden arındırılmak denilecek. SBKP'nin uluslararası ilişkileri ideolojiden arındırma ve uluslararası etkenleri ülkesel mücadele zeminlerine daha çok bağlama anlayışdır ki, ülkesel plandaki ideolojik çelişkileri, uzlaşma yönünde

törpüleme çabalarına ilham kaynağı oluyor. İdeolojinin de doğmalardan arındırılması ve değişen koşullara göre kendini yenilemesi gerekir, ama bu alanda da sınıf mücadelesinin tarihsel misyonuna gölge düşürülmemelidir.

Görüldüğü gibi tartışmalar ve savunulan perspektifler günümüzde toplumsal ilerleme için canalcı bir öneme sahiptirler. Reformizm ile devrimcilik arasında bir gelgit yaşanıyor. Devrimci bir teori olmadan devrimci bir pratiğin olmayacağı bir kez daha kanıtlanıyor ve daha da önemlisi, savunulan kimi anlayışların yanlışlığının görülmesi için pratiğe geçirilmelerini bile beklemek gerekmiyor; çünkü yanlışlıklar öylesine açıktır ki, şimdiden reddedilmeleri gerekiyor.

(Gelecek Sayıda "zorun her türüne karşı çıkılabilir mi?")

NOTLAR

- 72 - H. Kutlu, daha TBKP programı yayınlanmadan, programda bolbol kullanılan "marksizm-leninizmi terimini eskiterek, leninizmin artık aşılması gerektiğini ve marksizmin de "bunalım"a düştüğünü savunmaya başladı. (Y. Açılım, sayı:13, Mayıs 1989, s. 13) N. Satılgan ve H. Berktaş ise marksizmdaki sorunların kaynağını "stalinizm"e bağlarlar. (Cumhuriyet, 2-3 Temmuz 1989) Bu paraleldeki görüşleri çoğaltmak mümkün.
- 73 - Lenin, Emperyalizm, s. 150
- 74 - Lenin age, s. 110, 121
- 75 - Lenin, age, s. 150
- 76 - F. Castro, Dünya Bunalımı, Onur Y., Mayıs 1987, s. 151 SBKP MK 27. Kongre Siyasal Raporu, s. 33
- 77 - Castro, age, s. 144 8 ABD'li tekeli, 10 tekelin toplam satışlarının yüzde 76'sini ve toplam karların yüzde 75'ini gerçekleştirmiş.
- 78 - Castro, age, s. 147-148
- 79 - Y. Açılım, sayı 4 Ağustos 1988, s. 36
- Yazının bundan sonraki bölümlerinde "T. İlerleme Tezleri" olarak geçecek bu tezler, Ligeçev'in karşı olduğunu, Yakovlev ve Şevardnadze'nin tezleri benimsediklerini, Gorbaçov'un kişisel görüşünü ise bilmediğini Pravda'nın Türkiye muhabiri, A. Stjepanov'dan öğreniyoruz. (Ç. Yol, Eylül 1988, s. 21)
- 80 - Y. Açılım, sayı 13, s. 86
- 81 - T. İlerleme Tezleri, Y. Açılım, sayı 4, s. 36-37
- 82 - T. İlerleme Tezleri, agy, s. 38-39
- 83 - T. İlerleme Tezleri, agy, s. 40
- 84 - Semyozum notları, Y. Açılım, Sayı 12 Nisan 1989, s. 66
- 85 - T. Tezleri, Y. Açılım'ın Eylül 1988 tarihli 5. sayısında "Diyalog-İşbirliği, Ortaklık-Bağlaşıklık" başlığıyla, tezlerle ilişkin tartışmalar ise D.Bakiş'in Temmuz 1988 tarihli 3. sayısında "Günümüz Dünyasında Komünistler: Kimlerle Birlikte Yürüyorlar ve Ne İstiyorlar?" başlığıyla yayınlandı. Tek tek partilerin tezlerle ilişkin görüşleri için D.Bakiş'in 3. sayısına bakılabilir.
- 86 - D. Bakiş, sayı 3, s. 31-34
- 87 - D. Bakiş, sayı 12 Nisan 1989, s. 62-68
- 88 - Lenin; Emperyalizm, s. 113
- 89 - T. İlerleme Tezleri, agy, s. 43
- 90 - T. Tezleri, Y. Açılım, sayı 5, s. 69
- Benzeri anlayış Y. Krasin (Y. Açılım, sayı 9, ocak 1989, s. 68), O. Mertol (Y. Açılım, sayı 3, Temmuz 1988, s. 41) ve S.Aren (Cumhuriyet, 1 Temmuz 1989) tarafından da savunuluyor.
- 91 - Lenin, P. Devrimi ve Dönek Kautsky, s. 109; R. Reissing-D. Weigert, Anti-tekeli mücadelelerin Strateji ve Taktikleri, Bilim Y., Haziran 1977, s. 46-47
- 92 - Y. Açılım, sayı 9, s. 62-69
- 93 - Lenin, Emperyalizm, s. 146-147
- 94 - Y. Açılım, sayı 5, s. 72
- 95 - Y. Açılım, sayı 13, s. 75-77; 21. Yüzyıl eşliğinde sosyalizm, Belge Y. Nisan 1989, s. 389
- 96 - TBKP Programı ve Barış ve Demokratik Yenilenme Programı, Y. Açılım Y., Haziran 1989, s. 31
- 97 - Marx, Engels, Lenin İşçi Sınıfı Partisi üzerine Sol Y. Mayıs 1978 S. 296
- 98 - Y. Açılım, sayı 5, s. 71
- 99 - Lenin, Düşünceler Aforizmalar, s. 42
- 100 - Lenin, age, s. 45
- 101 - D. Bakiş, sayı 3, s. 37

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürlüğünü Mahmud LEWENDİ'nin yaptığı ve 1985 -87 yılları arasında İsveç'te yayınlanan MİRKUT adlı mizah dergisinin 2. sayısında yayınlanan iki mizah yazısını yayınlıyoruz. Biri dil üzerine, diğeri de Elvis PRESLEY ile ilgili. Derginin sadece üç sayısı çıkmış. Şu anda yayınına devam etmemektedir. Mizahımıza önemli katkılarından dolayı MİRKUT'ten bazı kesitleri ilerdeki sayılarımızda da sunmaya devam edeceğiz.

EV WEHA YE, LÊ WEHA ÇAWA YE?

Reşo	TURAN	Rindê	HASTÜRK
Hemze	TURANOĞLU	Kewê	TÜRKOĞLU
Ferhê	ÖZTÜRK	Binevş	BİLGEKAĞAN
Hemo	TÜRKEKUL	Zerê	ASILTÜRK
İso	BOZKURT	Bişar	TÜRKKAN
Evdo	CENGİZOĞLU	Keskê	TÜRKEŞ
Miro	KUTLUAY	Xatun	ALPASLAN
Seydo	ALPER	Şemo	ERTUĞRUL
Hewê	ÖTÜKEN	Qenco	SOYLUTÜRK
Sêvê	KAĞAN		

Tülay	ZINAR	Türkan	BRUSK
Tanju	ÇIYA	Kutlan	XELAT
Ayça	POLA	Dolunay	ZERİN
Sevim	TEMO	Çiğdem	ŞIRVAN
Okay	JIRKİ	Gökçe	ÇETO
Alper	BERZANİ	Güngör	LEPZERİN
Tuncay	ROHELAT	Tuncel	KURDO
Tunç	BERTİ	Barış	MERXAS
Evren	SIPAN	Erol	BERZENCİ
Deniz	PILING		

ÇAWA QOYMİŞKIRINE BILA WISA ÇIQARMİŞ BIKINI!

Em li jor, ji oxyiciyên xwe re çend nav û soyadiyên gelek orjinal sermiş ber çawa dakin. Helbet lista ku me yazmış kiriye û dîzmîş jorê kiriye ji nav hezaran nav û soyadiyên weha yanlız kesimeki olistirmiş dike.

Hun hiç düşünmüş büne ku değıştirmişkirina soyadîyan qolay nîne. Helem di surecekî weha de û di koşîlên îro de.

Meriv dikare navên nû, qoymîş zaroyên nûdoxmêşkirî bike. Lê, olanaxa koymîşkirina soyadîyan nû hemen hemen hiç tune ye.

Yalnîzce, perê meriv hebise, û tanidixên meriv yaxut jî torpîla meriv hebise meriv dikare bi mahkeme yoliyê dawe açmişke.

Aslında jî sahibên van soyadîyan re cigera meriva yanmış dibe. Feqet, çî yazix ki artix Mirkut bîlem nikare van zewallîleran qurtarmişke

Ew kes van soyadîyan çawa qoymîşkirine, bila wisa jî çiqarmîşkin!

Biz fikirîyorûz ki siz şîmdî bîr yandan

BİR YANDAN KENİYOR DİĞER YANDAN HÊRSİYOR MUSUNUZ?

keniyorsûnûz diğêr yandan da hêrsiyorsûnûz. Lê, hêrsemenîze hiç bîr sedem yoktûr.

Biz bûrada ne Türk halkıyla tinaziyorûz, ne jî Türk adlarıyla qerfîyorûz.

Bîr gerçegî bazen onûn ziddiyla daha iyî famiyor olmamız, bîzî böyle bîr örneğî nivîsîyor olmaya tamiyor.

Yan na, Türklere cebren Kürt soyadlarını koymayı fikirîmiyorûz ve onların ad ve soyadlarına da kenmîyoruz ve de kenmeyeceğiz.

"Tülay TEMO" gibî bîr ismî xwendîyor olduğumuzda "Kewê ASILTÜRK" gibî bîr ismin sosretliğini daha iyî famiyor, daha iyî hîniyor, daha iyî lêvarqiliyoruz.

Hêvîyoruz ki, okurvanlarımız bîzî çewt teneğîyorlar. Aslında burada têğhiyemeyecek bîr şey yoktûr.

Bizi biboriniz, bunu mecburen türkçe nivisîyoruz.

MIRKUT

ELVİS PRESLEY KURD DERKET:

KURDBUYINA ELVİS PRESLEY

Zimanzan, tarîxçi, filo-sosyolog Dr. Zikmak ÇILZIMAN di Kombûna Komcivîna Hemû zimanzanên Dinê de, li Parîse dîtineke nuh pêşkêşî hemû zimanzanan kir. U her weha ji alî me de jî rastiyeke derxist ronahiyê ku heta nuha nehatibû kifş kirin.

Dr. Zikmak ÇILZIMAN gava ku ev teoriya xwe (ku êdî hatiye îspat kirin) pêşkêşî zimanzanên dinê kir, hemûyên zimanzanan mit û mat mabun. Devê hemûya niv mîtro jihev vebûbû. Hela tewr, şiklê jihev vebûna devê hinekan gelek'eccayîb xuya dikir.

Ji ber ku wan nedixwestin vê rastiye qebûl bikin. Bi-taybetî jî zimanzanên Amerikayî li xwe heyirîbûn, şaş

ELVİS LI XERIBIYE (Amerîka)

Filo-Sos Dr. yê me Zikmak ÇILZIMAN, Di Kombûna Komcivîna Hemû Zimanzanên Dinê de, li Parîsê, gava ku dîtina xwe ya tarîxî pêşkêşî civînê dikir.

mabûn. Ji ber ku ev dîtina nuh, ango teoriya Filo-sosyolog Zikmak ÇILZIMAN jî alî emperyalîstan ve heta nuka hatibû veşartin.

Lê, Filo-sosyologê me yê jîr û qehreman xwe pê re gihand û ew ji bo me û her weha ji bo hemûyê Rojhilata navîn derxist ronahiyê.

Belê, ev darbeyekî gelek mezine, dê li emperyalîstên rastixûran bikeve.

Zimanzan û Filo-sosyolog ên Amerikayî ku ew jî beşdarî Kombûna Komcivîna Kongreya Hemû Zimanzanên Dunyê bûbûn, hinek ji wan jî salona kongrê derketin derve.

Derhalkê, telefon, teleks têlgraf, FBI, CIA, MOS-SAD, hemû ji xew şiyar kirin.

Çi bû ev ? Ango ev teoriya Filo-Sos. Dr. Zikmak ÇILZIMAN.

Belê, Fil-sos. Dr. Zikmak ÇILZIMAN di komcivînê de, bi dût û dirêjahî li ser vê meselê sekinî. Emê gotinên Filo-Sos'ê me li vêderê, bikurtebirî pêşkêşî we xwendevanan bikin.

Gor dîtina Dr. 'yê me, dengbêjê bi nav û deng û menşûr Elvîs PRESLEY kurd e!

Belê, belê, hun çewt naxwinin. Ev dîtineke raste û hemîşe ji alî Dr'yê me, hatiye îspat kirin.

Belê, weha dibêje Dr. yê me:

"Eslê ELVİS jî Kurdîstana Turkiyê ye.

Li hêla Mêrdînê, li qeza KERCEWS (Kercos)ê hatiye dinê Navê bavî wî GENDO ye. Navê diya wî: ETE ye.

Di wexta "mecbûrî îskan" an de bavê Elvîs ji Ker-

Elvis di hambêza diya xwe de.

Bavê Elvîs, berîya ku surgûnî Şikagoyê kirin.

Herlibendê; agirê dilê Elvîs, evîna wî ya yekemîn û dawîn.

cewsê surgûnî Şikagoyê kirine. Ew jî mecbûr maye bi bavê xwe re çuye Şikagoyê.

Wexta ku çûn Şikago'yê, wê wextê ELVIS hîna çardeh salî bû.

Gava ku Elvîs li Kêrcewsê bû, dergîstiyek wî jî hebû ku navê wê HERLIBENDE bû. Lê mixabin gava ku Elvîs çû Şikago'yê dergîstiya wî jî li Kercews'ê ma.

Elvîs li Şikago'yê, ji ber xerîbîyê û bi taybetî û xaseten ji ber agirê evîna HERLIBENDE dest pê dîke sitranan dibêje.

Sitranên wî bi carekê de li Amerîka û Awrîpayê belav dibin.

Amerîkayî, Awrûpayî hemû kes guhdariya sitranên wî dikin, lê tu kes bi navê wî nizane.

Ji ber wê yekê jî, navê sitrana wî ya yekem li wî dikin.

Sitrana wî ya yekem ku li ser xerîbî û dergîstiya xwe gotibû weha ye:

ELVIS

Ez li wî serî
Tu li wî serî
Wer, wer, wer,
dîlbera min,
Wer, wer, wer,
wî serî.

"Ez li wî serî" ji bo meqamê sitranê hatiye kurt kirin û bûye "Elwiserî".

Di pê re ji ber ku Amerîkayî tîpa "e" yê dadiqurtînin û "r" yê di esmanê devê xwede diloqînin û dicûn, tenê "Elwis" maye. Yanê:

Ez li wî serî
Ezliwiserî
Elwiserî
Elwis
ELVIS

Elvîs (Kêrto) li ber golika

mûsî qîya reşikan wergirtiye. Belam be daxewe ne wilo ye wi ilhame xwe ji xerîbîyê û ji evîna xwe û Herlibendê girtê ye.

Gava ku Elvîsê ma li Kercewsê bû navê wi KERTO bû, lê wekî me got; di pê sitrana "Elwiserî" navê wî guherî bû ELVIS.

Belê xwendevanên heja. Ev e dîtina Dr. Zikmak ÇILZIMAN. Lê me tenê kurtebira wê ji we re nivîsî.

Di jimareya dahatû de emê bi dût û dirêjahî li ser vê yekê bisekinin. Û her weha ji bo xatirê we emê roportajekê jî bi Dr. Zikmak ÇILZIMAN re bikin.

Elvîs an Kêrtoyê me li me pî roz be!

Muxbîrê MÎRKUT Ji Paris

YEREL SEÇİM SONUÇLARI, OLASI ERKEN GENEL SEÇİMLER VE SOSYALİST YAKLAŞIM

Cemil CEVHER

12 Eylül hareketiyle başlayan süreçte, devletin çeşitli organlarında kâdrolaşan faşist cunta, kendisine sivil bir görüntü vermek için, kendi icazeti ile oluşturulan çeşitli burjuva partiler arasında gerçekleştirilecek seçimler sonucunda oluşacak olan "parlamentar rejime geçiş" için 6 Kasım 1983'te ilk defa genel seçimlerin yapılmasına izin verdi. Sosyalist, devrimci ve demokratik güçlerin büyük bir çoğunluğu, icazetli partilerce oluşturulacak bir parlamentoyu meşru görmeyeceklerini ve bunun bütünüyle anti-demokratik olacağını belirtmeleri anlamında, seçimleri protesto ederek doğru bir tavır koymuşlardı. Ancak bu güçlerin kitle ile bağlarının zayıflığı faşizmin bu oyununu tam olarak bozmaya yetmedi.

6 Kasım 1983 seçiminden, asker kökenli bir faşist olan Turgut Sunalp tarafından kurulan MDP, halk nezdinde maskesi erken düştüğü için üçüncü parti olarak çıkabildi ve sonradan "siyaset sahnesi"ni "terketti". Bu, aynı zamanda halk kitleleri tarafından faşizme indirilmiş bir tokattı. Faşizmin ekonomik politikasının mimarı olan Özal tarafından kurulan ANAP, propaganda çalışmalarında sürekli olarak sivil yönetimlerden yana olduğu temasını işleyerek, askeri cuntadan bıkmış ama henüz çıkış yolunu bilince çıkartamamış olan emekçi halklarımızı uyutmayı ve hükümet olmayı başarabildi. Ancak gün geçtikçe, ANAP'ın faşizmin bir uzantısı olduğu gerçeği de yavaş yavaş gün yüzüne çıkmaya başladı. ANAP'ın bundan sonra yapılan bütün seçimlerde sürekli oy kaybetmesi ve yine parlamento dışında gelişen devrimci ve demokratik muhalefet; halkın ANAP gerçekliğini yavaş yavaş da olsa bilince çıkarttığı birer kanıtıdır.

İlk olarak faşizmin icazeti ile Necdet Calp tarafından kurulan HP öncülüğünde seçimlere katılan "sosyal demokratlar" ise bu seçimlerde parlamentoda ana muhalefet partisi konumunu alırken, sonradan HP-

SODEP birleşmesi ile kurulan SHP aracılığıyla bu konumunu devam ettirdi.

"Sosyal demokrat" partilerin (SHP-DSP), faşizmle uzlaşma politikası gütmelerine rağmen sürekli olarak şu veya bu oranda oylarını arttırmalarının esas nedeni; emekçi halklarımızın faşizme karşı duyduğu tepkilerin sosyalist ve devrimci güçlerce organize edilip sağlıklı yollara kanalize edilememelerinden kaynaklanan bir boşluğun gündemde olmasıdır, yoksa "sosyal demokratların", halklarımızın gerçek çıkarlarını dile getirip bu doğrultuda hareket etmelerinden dolayı değildir.

Gelinen aşamada, ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelelerinin gittikçe gelişimi, sömürgeci faşist rejimin çelişkilerini günden güne derinleştirmekte olup, bunalımlarını arttırmaktadır. Boy veren bu bunalım ve çelişkiler, yıllardır faşist diktatörlükle (temel hatalarıyla) uzlaşma yolunu tutup, halklarımıza karşı düşmanlık temelinde şekillenen politikalar gütmüş olan çeşitli sömürgeci-burjuva partileri arasındaki çelişki ve rekabetlere de ivme kazandırmış, "çoksesli" bir görüntünün oluşmasını sağlamıştır. Çeşitli burjuva partileri, gelişen ulusal-toplumsal muhalefeti gerçek yolundan saptırıp düzen içine hapsetmek için birbirleriyle kıyasıya bir yarışa girişmişlerdir. Propaganda faaliyetleri sırasında halklarımıza bol keseden vaatlerde bulunarak "demokrasi havarisi" kesilmeleri, bu çabalardan başka bir şeyi ifade etmemektedir.

Yerel Seçim Sonuçları ve Diyarbakır

Somutundaki Bazı Gerçekler

26 Mart seçimlerinde ANAP'ın %21 oy alarak büyük bir oy kaybına uğraması ve buna karşılık çeşitli burjuva partilerinin, oylarını buna ters bir oranda arttırmaları ve bunlardan SHP'nin birinci parti konumuna yükselmesi, bize, emekçi yığınların hala seçimlerden ve burjuva partilerinden umutlarını kesmedikleri ve sosyalist, devrimci-demokratik güçlerin ise henüz onlar için bir umut olamamış olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Yerel seçimlerde, sosyalist ve yurtsever güçlerin attıkları çeşitli adımlar ise, sadece Diyarbakır'da umut verici sonuçlar verebildi.

Bu seçimlerde burjuvazi her zamanki gibi, seçimler

platformunu kendi imtiyazlarına almak ve halkımıza çeşitli burjuva partilerinden adaylığını koyan **herhangi** bir adayı seçmekten başka bir rol vermeyen klasik seçim politikasıyla meydanlara çıkıp boş nutuklar atarken, sosyalist, devrimci ve yurtsever güçlere düşen temel görev, burjuvazinin bu oyununu bozup, halkı seçimden seçime sandık başına gidip "istediği" adayı seçmekten başka bir misyonu olmayan bu konumdan çıkarıp, işçi sınıflarımız ve emekçi halk güçlerimizin çıkarları temelinde bağımsız bir politik hat çizerek burjuvaziye karşı kararlı ve birleşik bir tutum sergilemek, halklarımıza, halkın gerçek çıkarlarını savunan bağımsız adayları seçtirerek seçimin bilinçlendirici ve örgütleyici bir işlev görmesini sağlamak olmalıydı.

Bu doğrultuda belirli adımlar atılıp birkaç yerde bağımsız aday çıkartılmakla birlikte, yeterince çaba sarfedildiği söylenemez. Biraz çaba sarfedilerek daha birçok yerde bağımsız aday çıkarılabileceği halde, yeterli oranda bağımsız aday çıkartılmadığı gibi, çıkarıldığı yerlerde de gereken boyutta ajitasyon-propaganda yapılmadığı için, seçim kampanyalarının birçok yerde cılız geçmiş olduğu ve sonuçta alınan oyların cüzi miktarlarda kaldığı gözlenmiştir. En çarpıcı örnek de, "Birleşik Sosyalist Kampanya" adı altında sekiz dergi tarafından desteklenen İstanbul Anakent bağımsız belediye başkan adayı Yılmaz Ekşi'nin ancak 3000 civarında oy alabilmesiydi. Kuşkusuz bağımsız adaylık tavrı, başlıbaşına olumlu bir adımdır; bu gerçekliği kabul etmek gerekir. Ama bununla birlikte şunu da kabul etmek gerekir ki "dostlar alışverişte görsün" misali çalışmalarla, doğru tavırların başarıyla taçlandırılmayacağı gerçeğidir. Tabi burada bahsettiğimiz başarı veya başarısızlık, seçimlerin kazanılıp kazanılmaması anlamında değildir. Ki zaten İstanbul gibi bir yerde, şu anki koşullarda, bağımsız sosyalist bir adayın seçimleri kazanamayacağı zaten biliniyordu. Ama kitlelerin büyük bir hızla politize olmaya başladığı bir ortamda yapılan böylesi bir seçimde, bu kadar az miktarda bir oy potansiyelinin sandığa taşınabilmesi, Türkiye'li devrimci ve demokratik güçlerin gerçek konumu ve gerçek güçlerini **yanıltıcı** bir biçimde kamuoyuna yansıtmasına yol açabilecek bir fiyasko ile sonuçlanması, kampanyayı sürdüren çevrelerin bir başarısızlığı olarak değerlendirilebilir.

Bu arada, "BSK" içinde yer alan Emek-Emek Dünyası'nın seçimlerde gösterdiği çelişkili tutuma ilişkin olarak da birkaç söz söylemekte fayda vardır. Ağustos '88 sayısında Emek Dünyası yerel seçimlerle ilgili olarak şöyle bir tavrı belirliyordu: "Burjuva partilerin adayları karşısında, devrimci güçlerin ortak bağımsız adaylarının çıkarılması imkanlarının bulunmadığı yörelerde ise; seçimlere bağımsız olarak katılan demokrat adaylar, ya da sosyal demokrat partilerden katılan demokrat, yurtsever adaylar şartlı olarak desteklenmelidir." (1)

Ardından Emek Dünyası'nın seçimler öncesi çıkan

en son sayısında (Mart '89) bakın neler deniliyor: "Seçimlerde hiçbir burjuva partisi desteklenmemelidir. Kimi küçükburjuva çevrelerin çeşitli kılıflar altında yaptığı gibi bu sermaye partiler içindeki 'demokrat', 'ilerici', 'devrimci-demokrat' adaylar nitelendirmeleriyle yapılan desteklere son verilmelidir. Sosyalist hareketimizin son yıllardaki seçim politikalarına musallat olan bu tutumlara, 'şartlı destek' vb. türünden kendini aldatmalara son verilmelidir." Görüldüğü Emek Dünyası Ağustos '88'de belirlediği tavrı, hiçbir açıklama yapmadan birkaç ay sonra kendisiyle çelişen bir doğrultuda değiştirmişti.

Nisan ayında Emek dergisinde yer alan ve yerel seçim sonuçlarını değerlendiren Erdoğan DAĞ imzalı bir yazıda da şunlara yer veriliyordu: "ulusal güçler arasında önemli bir yer işgal eden reformist eğilim seçimlerde politikalarının temelinde Kürt halkının gelişmekte olan burjuva partilerinden ayrışma eğilimine denk düşmeyen bir yaklaşımı oturttu. Sözkonusu güçler, seçimler-deki tavrını 'bağımsız adayların çıkarılması, desteklenmesi ve bağımsız adayların çıkarılmadığı yerlerde ilerici, yurtsever partili adayların desteklenmesi' şeklinde ifade etti. "Aynı yazının başka bir yerinde de şunlar söyleniyor: "merkezi otoriteyi temsil eden, savunan burjuva partilerin ve adaylarının, hangi gerekçeyle olursa olsun desteklenmesi tutumu doğru ve devrimci bir tutum değildir." (2)

Emek Dergisi yazarı bu açıklamalarıyla Emek Dünyası'nın ilk olarak belirlediği tavrıyla "burjuva partilerinden ayrışma eğilimine denk düşmeyen bir yaklaşım" sergilediğini ve yine bu tutumun "doğru ve devrimci bir tutum olmadığını" da kabullenmiş oluyor.

Emek/Emek Dünyası'nın kendi içinde ve birbirleriyle çelişkili açıklamaları apaçık ortadadır. Tabii ki ilk tavırlarını "çaktırmadan" değiştirdikleri için, farklı çevrelere eleştiri götürerek ikircikli, politikalarını gizleyebileceklerini sandılar. Emek/Emek Dünyası'na söylenecek tek söz kalıyor: İğneyi kendinize, çuvaldızı başkasına batırınız!

Başarılı ve umut verici bir sonuç elde edildiği düşüncesinde olduğum Diyarbakır örneğine geçerken, seçim çalışmaları ve bu çalışmalardaki kimi olumlu ve olumsuz durumlara değinmeden önce, seçimlerin hangi ortamda yapıldığı gerçeğine değinmek gerekir. Sanırım bu koşullar, seçimlerde elde edilen sonucun önemini daha da arttıracaktır.

Bugünkü koşulları, ancak tarihsel süreç içindeki boyutuyla kavrayabiliriz. Sömürgeci boyunduruk altına girdiği günden beri, Kürt halkı/ulusu, sürekli olarak her türlü ulusal demokratik haklarından yoksun bırakılmış, soykırım ve sürgünlere uğramış, yeraltı-yerüstü maddi zenginlik kaynakları ile her türlü manevi-kültürel değerlerine el konulmuş ve ulusal varlığı çeşitli sömürgeci devlet sınırları içinde asimile edilip eritilmeye çalışılmış ve inkar edilmiştir. Bu sömürgeci politika, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerinde

yükselen "yeni Cumhuriyet" in Kemalist yönetimi tarafından, daha azgın ve daha sistemli bir şekilde uygulanarak sürdürülmeye çalışılmıştır.

Bu sürecin katmerli bir halkası olan 12 Eylül faşizmi de, Kürt halkına yönelik izlediği politikayla, Kemalist diktatörlüğün tarihsel süreç boyunca izlediği politikaların bir uzantısı olmaktan öteye gitmediğini fazlasıyla göstermiştir. Bir yandan eski İngiliz sömürge valilerini andıran "bölge valiliği" ile "özel tim"ler, "seyyar birlik"ler ve "kolordu"larla estirilen devlet terörüyle, halkın can ve mal güvenliği ortadan kaldırılarak "metropol" e göç etmeleri sağlanırken (gizli sürgün); diğer yandan da oluşturulan "köy koruculuğu" sistemiyle, yönetimin yıllardan beri uygulayageldiği Kürd'ü Kürd'e kırdırma politikası sinsi bir şekilde ve yine devlet dayatmasıyla yürürlüğe konulmuştur. Kısacası, Kürt halkı, askeri, ekonomik ve siyasi olarak tam bir abluka altına alınmış ve dili, tarihi, kültürü yok sayılarak asimile edilmeye çalışmıştır. Bu süreç, bugün de tüm acımasızlığıyla sürüyor. İşte seçimlere böylesi koşullar içinde, örgütlenme, toplantı, gösteri yapma vb. hakların son derece kısıtlandığı bir ortamda girildi.

Bu koşullardan hareketle durumu değerlendirdiğimizde, Diyarbakır seçimlerinin bizlere gösterdiği en önemli sonucun, hiç kuşkusuz Kürt halkının tarihsel süreç boyunca ulusal-demokratik hakları için verdiği mücadelenin baskıya, zorbalığa, soykırım ve katliamlara rağmen devam ettiği gerçeği olduğunu görürüz. Kürt halkı, nasıl ki dün Kemalist diktatörlüğün her türlü vahşetine rağmen defalarca isyan bayrağını açmaktan geri durmayıp, mücadelesinin zafere dek süreceğini gösterdiyse, bugün de, 12 Eylül faşizminin estirdiği devlet terörüne rağmen, tekrar bir toparlanma sürecine girip ulusal-demokratik mücadelenin sürekliliğini sağlama-çığını göstermiştir.

Yüzlerce insanımız, kadını-erkeği, yaşlısı-genciyle, seçim kampanyalarında aktif görev alarak, yine binlercesi miting alanlarını doldurarak faşizme ve "sömürge valiliği"ne karşı duyduğu nefreti ve devrimci mücadeleye olan inancını somut olarak kanıtlamıştır. Seçimlerde göze çarpan diğer bir güzel tablo da, bağımsız aday'ın, hemen hemen bütün anti-sömürgeci sınıf ve katmanlar tarafından desteklenmesiydi. Yani sadece işçi sınıfı ve emekçi kitleler tarafından değil, ulusal burjuva ve ulusal aydın özelliğine sahip, toplumun çok geniş bir kesimi tarafından, yani ulusal demokratik güçlerin büyük çoğunluğu tarafından, birleşik bir destekleme kampanyası sürdürülmüştür.

Bu arada, bağımsız aday'ı destekleme kampanyasının, "dağdaki mücadele"nin baltalanması amacıyla yürütüldüğü gibisinden asılsız idialara dayanarak karşı propaganda çalışmalarına girişen çevrelerin de halk tarafından önemsenmediği, göze çarpan noktalardan biriydi.

Diyarbakır seçimlerinin, bütün dünya kamuoyunun dikkatlerini üzerine çekmesi, rejimi büyük oranda te-

dirgin etmişti. Bu nedenle, bağımsız adayın kaybetmesini sağlamak için elinden gelen her türlü yol ve aracı kullanmaktan geri durmadı. Baskı ve tehditlerin halkı etkileyemediğini gören yönetim, Diyarbakır'da görev yapan bütün subay, resmi-sivil polis ve bürokrasinin üst kademelerinde çalışan memurların (kazanma şansı en yüksek olan adaylar, bağımsız aday ile SHP aday olduğundan dolayı) bağımsız adaya seçimi kaybettirmek için oylarını SHP'ye vermeleri emrini verdi. Bu taktikle birlikte, bütünüyle bağımsız adayların aleyhine düzenlenmiş seçim sistemi ve kısmen de kampanyayı yürüten insanların seçim günü sandık başlarında halka gerekli bilgileri vermemeleri gibi etkenlerin de katkısıyla, bağımsız aday, belediye başkanlığı seçimini kazanamadı.

Belediye başkanlığının kazanılması tabiki devrimci ve demokratik güçlere geniş olanaklar yaratacağı gibi, gerek ülkemiz gerekse Türkiye ve dünya kamuoyu nezdinde olağanüstü bir etki yaratacak büyük bir başarı olarak değerlendirilecekti. Ancak belediye başkanlığının kazanılmaması da başlı başına bir başarısızlık olarak değerlendirilemez. Çünkü seçimlerde elde edilen kazanımların başkanlıktan da öte anlam taşıyan ve halkımız açısından bu boyutta bir değere sahip kazanımlar olduğu rahatlıkla söylenebilir. Şöyle ki:

Birincisi; Diyarbakır seçimlerinde sosyalist ve devrimci-demokratik güçler, ortak bir aday çıkartarak kalıcı ve mücadelecilik birlikteliklerin ancak ülke zeminindeki çalışmalarla mümkün olabileceğini ve ancak böylesi çalışmaların halkın birliğe olan güven ve inancını pekiştireceğini herkese pratiklerinde gösterdiler.

İkincisi; yıllardır baskı ve terörle sindirilen, aktif mücadelenin dışına itilerek apolitik-leştirilen yığınlar, yılgınlık psikolojisinden sıyrılarak tekrar devrimci ve yurtsever saflarda yerlerini almaya hazır olduklarını gösterdiler.

Üçüncüsü; birbirleriyle rekabet eden çeşitli burjuva partilerinin özünde hepsinin Kürt halkına düşman, şoven bir karaktere sahip olduğu ve emekçi kitleler için bir umut olamayacağı gerçeği bir kez daha ortaya çıktı.

Bununla birlikte, RP, DSP, SHP gibi burjuva partileri adayları bile, seçimi kazanmanın yolunun Kürt halkının sorunlarını dile getirmekten geçtiğini görerek seçim propagandalarında bu sorunu işleyip iki yüzlü bir politika izlediler.

Toparlarsak: Diyarbakır seçimleri, halkımızın ulusal ve toplumsal bilincini kazanıp kendi öz gücüne, devrime ve devrimci mücadeleye olan inancını pekiştirerek zaferin ancak bütün sosyalist ve diğer devrimci-demokratik ve yurtsever güçlerin birleşik bir güç halinde hareket etmeleriyle elde edebileceği düşüncesini yerleştirmiştir. İşte bütün bunlar, bağımsız aday çalışmasının amacına ulaştığını ve başarılı sonuçlar doğurduğunu dost-düşman herkese

göstermiştir.

Bu olumlu yönlerin yanında, gelecekteki benzeri çalışmalarda aynı hataların tekrarlanmamasına katkıda bulunmak amacıyla seçimlerdeki bazı olumsuzluklara da değinmekte yarar var:

Birincisi: Bağımsız tavır kadar, adayın niteliği de çok önemlidir. Sosyalist aday olarak tanıtılmaya çalışılan şahsın, bağımsız adaylığını koymadan önce, uzun süre SHP içinde çalıştığı ve seçimlerde de yine SHP adına adaylığını koymak için parti içindeki rekabete giriştiği, ancak merkez tarafından yapılan aday seçimlerinde aday olmayı başaramayınca, SHP'den ayrılıp bağımsız aday olmayı kabul ettiği bilinmektedir. Seçim propagandalarında SHP ve DSP'ye yönelik belirli eleştirilerde bulunan bu aday, acaba SHP adına aday olmayı başarabilseydi, SHP'ye yönelik olarak yine aynı eleştirilerde bulunacak mıydı? Kuşkusuz hayır. Ayrıca, SHP'de yer edinemeyen "bağımsız adayımız" çoğu kez RP ve SHP' adaylarından daha geri düzeyde bir propaganda yaparak, sosyalist ve devrimci bir aday olma özelliğini taşımadığını göstermiştir (ki yukarıda burjuva partileri adaylarının tutarsız ve iki yüzlülüklerine değinilmişti). SHP'de yer bulamamaktan kaynaklansa da, bağımsız bir politik hattın ürünü olmasa da, adaylığını koyması ulusal demokratik güçler tarafından desteklenmiştir. Seçim kampanyasında adayla birlikte konuşmalar yapan kişiler ile mahalle, mahalle, sokak-sokak ve ev-ev dolaşan yüzlerce insanın yaptıkları ajitasyon-propaganda çalışmaları sayesinde ki seçimlerde belirli kazanımlar elde edilebildi. Denilebilir ki, adayın bu konuda haneye kazandırdığı pek bir şey yoktur; hatta aksine birdurum yaratmıştır. Seçimlerde kişi olarak etkili bir propaganda yapmayan adayın bu durumuna karşın Lenin, seçimlerde propagandanın önemini şu şekilde dile getirmişti: "... seçimleri, öncelikle halkın politik aydınlatılması için bir araç olarak değerlendirirken sosyal demokratlar için başlıca sorun, elbette, seçimlerle ilgili olarak sürdürüle-bilecek olan tüm propagandanın ideolojik ve politik içeriğidir." (3)

İkincisi; daha önce de değinildiği gibi, egemen güçlerin bağımsız aday aleyhine işleyecek seçim sisteminin olumsuzluklarını boşa çıkartmak için gerek kampanya sırasında gerekse sandık başında seçmenlere gereken teknik bilginin verilmemesi ve yine sandık başlarında dönen entrikaları önlemek için etkin bir yöntem izlenmemesi, sonuç itibariyle seçimlerin kaybedilmesinde en önemli etken oldu.

Üçüncüsü; uzun süre devrimci-demokratik güçlerce desteklenen ve bu sayede kitleler nezdinde belli bir itibar ve popülarite kazanan bir adayın sosyalist ve yurtsever güçlerce ortak bir bağımsız adayın çıkarılmış olduğunu dikkate almadan DSP adına adaylığını koyarak büyük bir oy potansiyelinin bölünüp heder olmasına yol açması, yine seçimlerde baş gösteren önemli bir olumsuzluktu. (Umarız bu durum, partili iler-

ici, yurtsever adayların desteklenmesini politikalarının merkezine koyanlar için ibret verici bir örnek olur.)

Dördüncüsü; ülkemizin ulusal ve toplumsal mücadelesini ilgilendiren her gelişmenin karar alım sürecinde temel belirleyici güç, ulusal demokratik muhalefet olmalıdır. Bunun dışında kalanlar ise, destekleyici güç olarak değerlendirilebilir. Seçim platformlarında buna özellikle dikkat edilmelidir. İşte Diyarbakır örneği, bu anlamda da bazı olumsuzlukları barındırmaktadır.

Yaşamın her kesitinde olduğu gibi, seçim dönemlerinde de, ulusal demokratik güçlerin dışında kalan (yani Türkiye'li) sol ve devrimci güçlere şunu açıkça söyleyebilmeliyiz: Bırakınız kendi ülkemizle ilgili kararları biz verelim. Enternasyonalist destek ve dayanışmalarınız yeterlidir. Bu tutum, metropol ve ülkede sözkonusu güçlerle işbirliğine engel değildir.

Seçimlerin Önemi ve Sosyal Demokratların İki Yüzlülüğü

Kürdistanlı sosyalist ve diğer ulusal demokratik güçler için seçim politikası, Kürdistan devrim sürecinden ayrı düşünülemez; bilakis onun kopmaz bir parçasıdır. Ülkemizin somut koşullarını dikkate aldığımızda, kurtuluşu sağlayacak olan mücadelenin, belirli yöntemler içine hapsedilemeyeceği ve mümkün olabilecek her türlü yol, araç ve yöntemin kullanılarak zaferin elde edilebileceği göze çarpmaktadır (belirli koşullarda çeşitli mücadele araç ve yöntemlerinden bazılarının ön plana geçeceği, bazılarının ise kinci planda kalacağı gerçeğini unutmamak kaydıyla). İşte, zafere götürecektir mücadele yöntemleri arasında tali-ikinci dereceden de olsa bir yer alan seçim çalışmaları, ancak bu yönüyle bizler için bir önem taşıyabilir.

Çarlık Rusya'sı döneminde IV. Duma(*) seçim çalışmaları sırasında devrimci hedefler için verilen mücadele programlarından kopuk "seçimler için program" düzenleyen çeşitli tasfiyeci gruplar için Lenin şunları söylüyordu: "Seçimler için' birprogram değil fakat devrimci sosyal-demokratik programı tamamlamak için seçimler-işçi sınıfının partisi sorunu böyle görmektedir. Seçimleri bu amaç için çok iyi kullanmış bulunuyoruz ve sonuna kadar da kullanacağız. Rus Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin devrimci siyasi programını, taktiklerini ve stratejisini savunmak için en gerici çarlık Duma'sını bile kullanacağız. Gerçekten değerli olan, sadece hareketin bütün sorunlarına tam ce-vaplar vermiş olan, devrimci ajitasyonun uzun çalışmalarını tamamlayan programlardır, yoksa geçici bir araç ve şamatalı bir reklam gibi telaştan oluşan tasfiyecilerininki gibi programlar (özellikle legal olanlar!) değil." (4)

Kürdistanlı devrimci ve yurtseverler açısından seçimlerin dayandığı temel halkayı tespit ettikten sonra, şimdi de bu halka dahilinde seçimlere neden gir-

diğimizi ve bunun bizler açısından taşıdığı önemi öz olarak bilertelim.

Bir soruya konuya girelim: Parlamento, tarihsel olarak misyonunu yitirdiği halde neden seçimlere katılıyoruz?

Evet, kapitalizmin tekelci aşaması olan emperyalizmle birlikte, parlamento, tarihsel olarak misyonunu yitirmektedir, çünkü Lenin'in de sık sık belirttiği gibi emperyalizm siyasal gericilik demektir. Bu yönüyle tüm siyasal organlar, tekelci-devlet kapitalizminin birparçası olarak burjuva-demokratik içeriğinden sıyrılmakta ve bu anlamıyla da politik misyonunu yitirmektedir. Ancak bu özelliğine rağmen parlamento, hala geniş yığınlar için sorunlarından kurtuluşunun bir aracı olarak görülüyorsa, buna karşı kayıtsız kalamayız. "Bizler için önemini yitirmiş olan şeyler yığınlar için hala önem taşıyor olabilir".

Demek ki, devrimci ve sosyalist güçler, tarihsel misyonunu yitirmiş olan parlamento'ya-parlamento seçimlerine, kitleler için hala önem taşıdığı ve kitlelere ulaşmada bir araç olarak kullanılabilir olma niteliğini koruduğu için katılmaktadırlar. Bu da bize, seçimlere ham hayallerle katılıp, parlamento'ya farklı misyonlar yükleyerek, parlamento'nun sömürge bir ülkenin en basit ulusal-demokratik sorunlarını bile çözemeyecek bir devlet organı olduğunu bilince çıkaramayan politik yoğunlaşmaların nasıl bir yanılığ içinde olduklarını göstermektedir. Parlamento'ya, sorunlara çözüm getirmek için değil, onu, mücadeleyi boyutlandırmada bir araç olarak kullanmak için girebiliriz. Duma'ya ilişkin olarak Lenin şunları belirtmişti:

"Bizim için önemli olan, uzlaşmalar yoluyla Duma'da koltuk kapmak değil; aksine bu koltuklar, kitlelerin politik bilincini geliştirmeye, onları daha yüksek bir politik düzeye yükseltmeye, örgütlemeye, dar kafalı bir mutluluk uğruna değil, 'esenlik', 'düzen' ve 'barışçıl (burjuva) mutluluk' sömürü ve baskılardan kurtularak tamamen özgürleştirilmesi mücadelesine yarayacağı için ve bunları gerçekleştirdiği ölçüde önemlidir. Sadece bu amaç için ve sadece bu amaca ulaşmada yardımcı olduğu ölçüde."(5)

O halde, toparlayacak olursak; bizler seçimleri bir çare olarak gördüğümüzden dolayı değil, kitlelere ulaşmak, halkımızın üzerindeki korku ve yılgınlık sislerini dağıtmak ve ulusal-toplumsal sorunlar karşısındaki edilgenliğini ortadan kaldırmak, yığınları, ideolojik-politik olarak eğitip onların üzerindeki hertürlü burjuva etkilerini silmek burjuva kuyrukçuluğuna son vermek, seçimler mücadelesinin Ulusal Demokratik Halk Devrimi mücadelesine tabi olduğu bilincini yaygınlaştırıp halk kitlelerinin devrime ve devrimci mücadeleye olan inancını arttırmak, seçim kampanyalarının yarattığı miting, gösteri, kahve toplantıları vb. olanaklarla ajitasyon-propaganda faaliyetlerini arttırıp örgütlenmede bir araç olarak kullanmak ve yine gerek parlamentoda kazanılacak sandalyeler ve gerekse belediyelerin

sağlayacakları olanaklarla devrimci mücadeleye ivme kazandırmak vs. için değerlendirilebilecek bir yöntem olarak gördüğümüzden dolayı seçimlere katılıyoruz. Ayrıca, seçim çalışmalarının ulusal-demokratik güçler arasında, halka güven verecek nitelikte güç ve eylem birliklerinin sağlanabileceği elverişli bir zemin yarattığı gerçeği de unutulmamalıdır.

Ülkemizin somut koşullarını dikkate alan, her türden burjuva etkisine ve burjuva kuyrukçuluğuna karşı savaşıp bağımsız bir politik hattın kurulması gerektiği ve seçimlerin devrimci mücadeleye tabi bir mücadele alanı olduğu gerçeği bilince çıkarıldığında, seçimlerde izlenecek politika ve yaklaşımların hangi temellere dayanacağı da daha objektif bir biçimde belirlenebilecektir ve ancak böylesi bir perspektifle oluşturulacak seçim politikalarının ülke gerçekliğini tam olarak yansıtacağı düşüncesindediriz.

İçinde bulunduğumuz süreçte, alternatif olarak bağımsız bir politikanın tespit edilmesi sorunu acil bir durum olduğundan dolayı daha bir önem kazanmaktadır. Hiç kuşkusuz, bağımsız bir politika, ancak çeşitli burjuva partilerinin, özellikle de "sosyal demokratlar"ın konumunu ve devrimci mücadeleye verdiği zararı iyi tespit etmek gerekiyor.

12 Mart'tan çıkış süreciyle birlikte MC hükümetlerinin işlevsiz kaldığını gören sömürgeci-tekelci burjuvazi, büyük bir hızla gelişen ulusal ve toplumsal muhalefeti pasifize etmek için CHP'yi açığa çıkarmaya başladı. Bu süreçte, emekçi kitlelere verdiği bol vaatlerle halk desteğini de kazanmayı başaran Ecevit CHP'si, halkın ekonomik ve çeşitli hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi sorunlarına çözüm bulamadığı gibi, MC hükümetleri döneminde devlet desteğiyle palazlanan MHP, ÜGD, MİSK ve ETKO benzeri açık-gizli faşist örgütlerin estirdikleri terör ve katliamlara göz yumdu.

22 aylık iktadarı boyunca faşist teröre karşı kayıtsız kalarak faşist canilerle suç ortaklığı yapan ve Kürt halkını Maraş, Malat, Erzincan ve Sivas'ta soykırımdan geçiren faşist çetelerden hesap soracağına, sözkonusu yerlerde sıkıyönetim ilan ederek onları daha da cesaretlendiren aynı Ecevit, bugün de büyük bir cüretle "Türkiye'de hiç bir politikacı, benim kadar açıktan, benim kadar sürekli ve kesin biçimde, bölücü akımların karşısına çıkmamıştır." (6) diyerek şoven ve Kürt düşmanı yüzünü açıkça gösterebilmektedir.

12 Eylül faşizmiyle birlikte suspus olup tıpış tıpış yerine oturan Ecevit, yasal siyasal partiler feshedilmeden önce CHP genel başkanlığından istifa ederek tavırsızlık ve ürkekliliğini bir daha ortaya çıkardı. "Parlamentar rejime geçiş" iddialarıyla tekrar başlayan "siyaset hayatı"na yeni kadrolarla katılan "Sosyal demokratlar", daha baştan tutarsız ve uzlaşmacı bir tavır sergiledi. Evren'in icazetiyle HP kurulurken, Evren tarafından veto edilen Erdal İnönü, SODEP'i kurdu. Ancak "vizeyi" alamadığı için parlamentoya giremeyen İnönü, ilkin parla-

mentonun meşru olmadığı lafını ağızından düşürmezken, HP'nin, SODEP ile birleşmesiyle kurulan SHP aracılığıyla parlamento'ya girdikten sonra, "parlamento meşru olmaya" başladı. Demek ki, İnönü'ye göre parlamento'nun meşru olup olmaması, kendisinin içine girip girememesiyle ölçülüyor. Bu da tıpkı Demirel'in "Yasaksız Türkiye" sözüyle sadece kendisi üzerindeki yasakların kalkmasını kastetmesine benziyor. Şimdiye kadarki pratikleriyle uzlaşmacı ve şoven karakterlerini sayısız defa kanıtlayan SHP ve DSP'nin halkımıza verecek hiçbir şeyleri yoktur. Halkımızın kurtuluşu için, burjuva partilerine değil kendi öz gücüne güvenmesi gerektiği gerçeği, her gün biraz daha berraklaşıyor.

"İşçilerin partisi, kitlelere: Sadece kendi sosyalist bilincinize ve sosyalist örgütünüze güvenin demektedir. Mücadelede, önceliği ve liderlik hakkını burjuvaziye teslim etmek, özgürlük davasını, kandırıcı sözlerle, moda uygun cici yaftaların bayağı parlaklıkları uğruna satmakla aynı şeydir. Duma'daki hiçbir kara-100(**) tehlikesi, liberal burjuvaziye, onun sloganlarını, adaylarını ve onun politikasını körü körüne izleyen kitlelerin belleklerindeki çürüme kadar zararlı olmaz." (7)

Çeşitli gerekçelerle "sosyal demokrat" partilerde çalışarak, kitlelerin kafasını bulandıran, onları bu partilerin şu veya bu şekilde kuyruğuna takan çok sayıda ilerici, yurtsever güçlerin olduğu gerçeği ve son seçimlerde SHP ile diğer burjuva partilerinin oylarının artış sağlaması ve sol güçlerin pratikte henüz maddi bir güç haline gelemedikleri bir süreçte, burjuvazinin halk üzerindeki etkisinin kırılıp onun yerine devrimci ve demokratik muhalefetin bir umut haline getirilmesi cananlığı bir sorun teşkil etmektedir.

"İşçilerin partisinin karşı karşıya olduğu bir diğer büyük ödev de, perişan, sefil ve mahvolmağa mahkum şehir küçük burjuva kitlelerini ve köylülüğü liberal burjuvazinin önyargılarının ve fikirlerinin etkisinden kurtarmaktır. Bu ödevin yerine getirilmesi de yine, kadetlerle(***) bloklar kurmayı savunanlar tarafından engellenmektedir. Onlar, köylüleri liberallerden ayırmamakta, fakat özgürlük davası için ve proletaryanın davası için yaşamsal önemi olan bu doğal olmayan bağlaştığı güçlendirmektedirler. Onlar, köylü kitlelerini liberallerin entrika dolu politikalarına (ya da aslında Duma'daki koltukların dağıtımı için politik entrika) karşı uyarmamakta, fakat bu entrikada yer alarak onu onaylamaktadırlar." (8)

Seçimlerde Bağımsız Politika ve Kimi Çarpık Anlayışlar

Burjuva tandanslı partilerin emekçi güçler üzerindeki etkinliğini kırıp, çarenin seçimlerde ol-

madığı ve düzen içi restorasyonlarla temel sorunların çözümlenemeyeceği düşüncesini yaygınlaştırarak onların devrime olan inançlarını pekiştirmek için, herşeyden önce bağımsız bir politika geliştirmek gerekir. Ancak proletaryanın ve devrimci-demokratik güçlerin bağımsız bir politik hat belirlemeleri ve buna dayalı bir gündem oluşturmaları da kimilerinin sandığı gibi, içi boş sloganlar atıp "bağımsız politika" yaftasını dergi ve diğer yayınlarının üzerine yapıştırmakla gerçekleşecek kadar basit ve ucuz bir yol değildir. Bağımsız politika gütmek; kitlelere ulaşarak, kitlelerin kanalize edilebileceği ve onların sorunlarını gerçek anlamda çözenin yollarını gösterebilecek bir perspektif çizmekle olur. "Burjuva partilerine oy vermeyin" demekle birlikte, kitlelere ulaşip onlara kurtuluşun gerçek yolunu göstermeyen, onları bu paralelde harekete geçirmeyen ve en önemlisi de kurtuluşa ve devrime olan inancı pekiştirmeyen bir politika tam anlamıyla bağımsız olamaz. Burjuva partilerine alternatif olabilecek bir perspektif sunamayan ve onu maddi bir güç haline getirmek için çaba sarfetmeyen (fikirler kitlelerce benimsenince maddi bir güç haline gelirler) bir politika bağımsız değil olsa olsa "nötür" olur.

"Proleter politika, 'bağımsız' sözünü uygun bir yere koymakla bağımsız hale gelemeyiz, ... bağımsızlık, yalnız, gerçekten bağımsız yolun tam olarak gösterilmesinin sonucu olur(9).

"Eğer işçi partisi, hem mutlakiyet yöntemine, hem de libarelizme karşı devrimi sonuna kadar götürmek için savaşımında bulunmayı, demokrat köylüler üzerindeki etki uğrunda liberalizmle savaşmayı kendisine özellikle görev haline getirmezse, belli bir tarihsel durumda bu partinin bağımsız bir politikasından söz edilemez. Avrupa'da 20. yüzyılın başında burjuva devriminin tarihsel koşulları öyle bir biçim almıştır ki, sosyal demokratların başka türlü her politikası gerçekte liberal politikaya boyun eğmeye götürür." (10)

Bağımsız tavır, ideolojik-politik ve örgütsel anlamda burjuvaziden ayrı bir tutum sergileyerek gerçek içeriğine kavuşturulabilir. Bu tutumun seçimlerdeki somutlaşması da, bağımsız sosyalist, devrimci-demokrat veya yurtsever adayların çıkartılmasıyla başlamış olur. Yani bağımsız adayın çıkartılması, burjuvaziyle "yol ayrımı"na girişin ilk temel adımlarından biridir. Ancak bir adımın atılması da kendi başına yeterli değildir. Önemli olan "... elbetteki seçimlerle ilgili olarak sürdürülebilecek olan tüm propagandanın ideolojik ve

politik içeriğidir.”

Seçimlerde sergilenen tutumu açıklamadan önce, çeşitli burjuva partilerinden adaylığını koyan ilerici, yurtsever ve demokratlara ilişkin tutum ile, bağımsız adayın çıkartılıp desteklenmesi konusunda çarpık bir anlayış sergileyen, “Özgür Gelecek” dergisinin bu konudaki açıklama ve seçimlerden çıkardığı kimi “dersler”den bahsedelim.

Özgür Gelecek'ten bir alıntı yaparak başlayalım:

“Öte yandan, yerel seçimlerde, Türkiye genelinde ilerici, demokrat, yurtsever adayların desteklenmesi; bağımsız sosyalist adayların kazanma şansının bulunduğu yerlerde ise bu adayların desteklenmesine ilişkin önerinin ne denli haklı olduğunu da seçim sonuçları ortaya koymaktadır”(11).

Yukardaki paragraftan anlaşılacağı gibi, Özgür Gelecek, bağımsız sosyalist adayların desteklenmesi kistasını, “kazanma şansı”na bırakmaktadır. Yani, bir yerde bağımsız bir aday desteklemek veya çıkartmak için, ilkin o yerde adayın “kazanma şansı”na bakmak gerekmektedir. Ve eğer bu “şans” bağımsız adayın lehine ise onu desteklemek gerekecek.

Özgür Gelecek'in söz konusu yorumunda, devamla şöyle denilmektedir. “26 Mart yerel seçimlerine 1 ay kala, Diyarbakır'da demokratik güçlerce belediye başkanlığı için bağımsız, sosyalist bir adayın gösterilmesi, başlangıçta, birçok kişi ve çevre tarafından önemsenmemiş, ciddiye alınmamıştı.”

Diyarbakır'da, bağımsız, sosyalist bir adayın çıkarılmasına kuşkuyla bakan, ciddiye almayan önemsemeyen çevreler, bağımsız aday desteklenmesini “kazanma şansına” göre belirleyen çevrelerdi. Çünkü bağımsız aday çıkarmak bağımsız bir seçim politikasının ürünüdür ve bu politika, kazanıp kazanmama şansına göre belirlenmez. Oysa Özgür Gelecek; eğer bağımsız adayın (tabii aday kelimesinin başına “sosyalist” etiketini de takarak aynı zamanda ne kadar “radikal” olduğunu gösteriyor) kazanma şansı varsa desteklenir, kazanma şansı yoksa ilerici, yurtsever, demokrat adayların desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Kuşkusuz burada sözkonusu olan, “ilerici, demokrat, yurtsever adaylar” bağımsız değil, çeşitli burjuva partilerinden adaylıklarını koyan adaylardır. Kısaca Özgür Gelecek'in temel politikası, partili adayların desteklenmesi ve bu arada “kazanma şansı varsa” bağımsız adayların desteklenmesi biçimindedir.

Özgür Gelecek'e şunu sormak istiyorum: Madem ki

bağımsız adayın desteklenmesini kazanma şansına bağlıyorsunuz, o halde Diyarbakır'da bağımsız adayın “.....” önceden bilinseydi, O'nu desteklemeyecek miydiniz? Bizce mantıklarının doğal sonucu onları böylesi birtavra sürüklemeli. Burada Ö.Gelecek'in Diyarbakır'da bağımsız adayı desteklemesi bütünüyle kazanma şansının büyük olduğu “öngörüsüne” dayandığı apaçık ortaya çıkmaktadır. Ve netice olarak Diyarbakır'da seçimler kaybedildi (bunun nedeni ve buna rağmen Diyarbakır seçimlerinin devrimci demokratik güçler için bir başarı sayılabileceğini yukarıda belirtmiştik) bu durumda Özgür Gelecek'in bağımsız adayı destekleme tavrından dolayı içten içe pişmanlık duymuş olsa gerek! Ayrıca eğer Özgür Gelecek bağımsız adayın kazanma durumunun olmadığını bilseydi, herhalde, partili bir adayı destekleyerek ne kadar doğru bir tavır koyduğunu herkese gösterecekti!

Seçimlerde “partili” ilerici ve yurtseverlerin desteklenmesi politikasına gelince: herşeyden önce bu tavrın bağımsız birtavır olmadığını belirtmek gerek. Bu günün acil sorunu bağımsız tavır temelinde burjuva partilerinden kopuşu sağlayıp, burjuva kuyrukçuluğu ve halk üzerindeki burjuva etkilerine son vermek iken, seçim politikasını “partili adayların desteklenmesi” şeklinde belirlemek burjuvaziden kopuşu engeller. Kaldığı, “istisnai durum” olarak değerlendirilip farklı birimlerde, bu türden adayların desteklenmesi politikası da, “istisnai durum”ların kaide yerine konulması şeklinde somutlaşmıştır. Sorunu “kazanma şansı” ve “güç durumu”na bağlayanlar, “bu koşulların olmadığı yerlerde” bağımsız adaylar çıkartacaklarına; SHP ve DSP gibi burjuva partilerinden adaylıklarını koyarak, seçimlere “daha güçlü” ve “daha şanslı” bir şekilde katılarak, kendi güçleriyle burjuva partilerine kan verenler, bağımsız tavrı istisna derecesine indirdiklerini (burjuva partilerinden aday olma olanağı bulamadıkları durumda) pratikte açıkça gösterdiler.

Seçimler konusundaki eleştirilerimin sadece Özgür Gelecek'e ilişkin olmadığını belirtmek isterim. Medya Güneşi'nin “seçimlerde ulusal demokratik muhalefet burjuva partilerine karşı yurtsever, demokrat bağımsız adayları ön plana çıkarmalı. Ancak bazı yerlerde bağımsız adaylar çıkartmak için koşullar elvermiyorsa diğer ilerici yurtsever partili adaylara destek vermeli” (12) şeklindeki tavrında doğru bulmuyor ve bu tavrın, bağımsız sınıf politikasıyla bağdaşmadığını belirtmek istiyorum. Özgür Gelecek'in yerel seçim tavrı, Ö.Gelecek'in çıkışından bu yana izlemiş olduğu politika

dikkate alındığında, pek yadırganacak bir tavır değildir; bizzat yapısına denk düşmektedir. Fakat Medya Güneşi için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Medya Güneşi çıkışından günümüze kadar, bilimsel sosyalist bir düşünce temelinde sömürge ulusumuzun bağımsız sesi olmuş ve yine emekçi halkımızın kendi ulusal ve toplumsal bilincini kazanıp pekiştirmesinde önemli bir araç olmuştur. İzlediği yayın politikasıyla, burjuva partilerinin gerici ve şoven yüzlerini teşhir etmekten bir an için bile geri durmayan, bu yönüyle de burjuva politikalarının halkımız üzerindeki etkinliğini kırıp, burjuva kuyrukçuluğuna son verme çabasında, büyük bir mesefa katetmiştir. Yapılan her iki referandumda "boş" ya da "geçersiz" oy tavrını benimseyerek bilimsel sosyalist politikasını somutlayan Medya Güneşi'nin yerel seçim tavrı, bu açıdan bakıldığında bir "talihsizlik" olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu tavır derginin genel politikasıyla gelişmektedir. (6. sayının gündem sayısı doğru perspektifin sunulduğu somut bir örnektir.) Temennim odur ki, hiçbir konuda olağan çizgisinden sapmadan yayın hayatını aynı perspektifle sürdürür.

Sonuç

26 Mart yerel seçimlerinde ANAP'ın büyük oy kaybına uğraması, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gündemde olması ve Özal'ın güç kaybetmesi üzerine, yerli ve yabancı tekeli güçlerin kendilerine yeni seçenekler aramaya başlamaları, bir erken genel seçimin oluşmasını zorlayan başlıca etkenlerdir. Bu olasılık karşısında sosyalist ve devrimci-demokratik güçler, süreci tekrar gözden geçirerek, seçimlerde kitlelere doğru ve ülke gerçekliğine denk düşecek seçim perspektifleri sunma göreviyle karşı karşıyadırlar. Bu düşünceden hareketle, olası erken genel seçimlerde takınılması gereken tavır konusunda düşüncelerimi açmaya çalışacağım.

Seçimlerde konulması gereken tavrı ilgili olarak şimdiye dek yazdıklarımın şu sonucu çıkarabiliriz: Kürdistan gerçekliği gözönünde bulundurularak sömürgecilğe, emperyalizme, faşizme, yerli işbirlikçiliğe ve her türden gericiğe karşı başta sosyalistler olmak üzere bütün yurtsever güçlerin seçimleri bir mücadele platformuna dönüştürmek ve burjuvazinin çizdiği gündemi aşip burjuva etkileri ile burjuva kuyrukçuluğuna son vermek için, ulusal-demokratik güçlerin yaratacakları bağımsız gündem temelindeki bağımsız politikalarını (ideolojik, politik ve örgütsel anlamda) netleştirerek ajitasyon ve propaganda çalışmalarını boyutlandırıp halkımızın ulusal ve toplumsal bilincini uyandıracak bir tavır sergilen-

melidir. Bu yüzden diyoruz ki, sömürgeci burjuva partilerine oy verilmemelidir. Aynı şekilde burjuva partilerinin halk üzerindeki etkilerinin silinmesine engel olduğu ve hatta bu etkileri pekiştirdiği için burjuva partilerinden adaylığını koyan kimselere de oy verilmemelidir. Bugünden başlayarak, burjuva partilerinden aday olmaya çalışan ilerici, yurtsever insanlarımızla ilişkiye geçerek, devrimci tavrı seçenek olarak gündemleştirip, onları bu partilerden ayırarak, bağımsız adaylıklarını koymaları için çabalar yoğunlaştırılmalıdır. Bu insanlarımızı burjuva partilerinden koparmak önemli bir görev olarak önümüzde durmaktadır. Bu insanların ilerici, yurtsever olmaları, oyları onlara vermeye için yeterli bir şart değildir. Bu nedenle de oylar devrimci ve yurtsever güçlerin gösterecekleri bağımsız adaylara verilmelidir. Bu adayların olmadıkları yerlerde boş oy atılmalı ama seçim arenasını da burjuvaziye terk edilmemeli ajitasyon ve propagandayla bağımsız bir gündem oluşturularak halkımızın devrime olan inancı pekiştirilmelidir.

Bu yazıyı Lenin'den alınan bir alıntıyla bitirelim: "Kahrolsun tüm bloklar! işçilerin partisi, kendi seçim kampanyasını, sadece sözlerde değil pratikte de bağımsız bir şekilde yürütmelidir. O bütün halka ve özellikle proletarya kitlelerine ilkelere dayanan cesur ve tutarlı bir eleştiri biçimi sağlamalıdır. Kitleleri, Kadet özgürlük hainlerinin yapmacık liberalizmlerinde değil, özgürlük mücadelesinde etkin bir şekilde yer almak üzere toparlamayı, ancak bu yolla başarabiliriz." (13) ●

Kaynaklar

- 1- Emek Dünyası, Ağustos 1988 Sayı:8 S.16
- 2- Emek Nisan 1989 Sayı:4 S.86
- 3- Lenin, aktaran Jina Nü Dergisi-sayı:1, s.21
- 4- Lenin, Kitle İçinde Parti Çalışması, Ser Yay. s.99-100
- 5- Lenin, (a.g.e) s.54
- 6- Aktaran, Pêşeng Bo Şoreş, Nisan '89, sayı:74
- 7- Lenin, (a.g.e)s.58
- 8- Lenin (a.g.e.)s.57
- 9- Lenin, İşçi Sınıfı Partisi Üzerine, Sol yay. s.276
- 10- Lenin, (a.g.e) s.277
- 11- Özgür Gelecek, Mayıs-Haziran '89, s.2
- 12- Medya Güneşi, Ocak-Şubat-Mart '89, sayı7, s.3
- 13-Lenin, Kitle İçinde Parti Çalışması, s.58>

Dipnotlar:

- * Devlet Duması: 1905 devriminin sonucu olarak Çarlık Hükümetinin toplamak zorunda kaldığı temsili meclis; yasal yasa organıydı, fakat etki gücü yoktu. Duma seçimleri ne dolaysızdı, ne eşit ve ne de genel Rus olmayan milliyetlerin olduğu gibi, emekçi halkın seçim hakları da büyük ölçüden kısıtlandı.
- ** 100-Karalar: Çarlık polisinin devrimci hareketle mücadele etmek üzere örgütlediği monarşist çete. 100-Karalar devrimcilere suikastlar yapmakta ilerici entellektüellere saldırmakta ve Yahudi katliamları örgütlemekteydi.
- *** Kadetler: Rus liberal burjuvazisininin 1905'te kuluran anayasal demokratik partisi. Kadetler Rusya'da anayasal bir monarşi istiyordu. 1905-1907 ilk Rus devrimi sırasında Kadetler, kendilerini "halk özgürlüğü partisi" diye adlandıırıyordu, fakat gerçekte ise devrimi boğmak için çarlık hükümetiyle gizli görüşmeler yaparak halkın çıkarlarına ihanet ediyorlardı. Kadetler iktidar için çaba harcadılar ve çarlığı iç ve dış politikasının ana noktalarında desteklediler.

ÖZGÜR GELECEK'İN "ZORUNLU AÇIKLAMA"SI ÜZERİNE

Sinan DOĞRU

Medya Güneşi'nin 8. sayısında "Şefik Hüsnü'yü anma etkinlikleri" üzerine "Şefik Hüsnü ve Sosyal Şovenizm" başlığıyla yapmış olduğum değerlendirmeye ilgili olarak Özgür Gelecek dergisi tarafından "Zorunlu Bir Açıklama" yapıldı. Doğrusu, sözkonusu "açıklama", sorunun biraz daha netleşmesine de yardımcı oldu. Şimdi, açıklamayla ilgili olarak bazı noktalara değinmek istiyorum.

İlk olarak yöntem üzerine bir kaç söz söylemek gerekiyor. Bilindiği gibi, söz konusu yazı benim (Sinan Doğru) imzama yayınlanmıştı. Ve doğal olarak yazının düşünsel sorumluluğu da yine bana ait oluyor. Üstelik Özgür Gelecek de çok iyi bilmektedir ki, imzalı bir yazı her şeyden önce yazarını bağlar. Buna rağmen, sözkonusu yazının sanki Medya Güneşi imzasıyla yayınlanmış gibi gösterilmesi, Ö. Gelecek'in - kendilerinin yansıtmaya çalıştıkları gibi- pek de "iyi niyetli" olmadıklarını gösteriyor.

Ö. Gelecek 8. sayısının (Temmuz '89) Sunu yazısında şöyle diyor: "Yeni sentezlerde ve ortak paydalarda birleşmenin gereğine inandığımız için mecbur olmadıkça siyasal polemiklere girmemek kararındayız. Ancak, Medya Güneşi'nin bu yaklaşımımıza ters düşen bir tutumunu, kısa ve yalın olarak cevaplamak zorunda kalıyoruz. Derginin bu kısa ve 'zorunlu' açıklamadan gerekli mesajı alacağını umuyoruz..."

Art niyetli bir yaklaşım ancak bu denli açık bir şekilde dile getirilebilir. Ö. Gelecek bir yandan "mecbur olmadıkça siyasal polemiklere girmeyeceğiz" diyor, bir yandan da imzalı bir yazıyı Medya Güneşi'ne malederek saldırıyor. Yani Medya Güneşi ile polemik ortamı yaratıyor. Ayrıca, "iyi niyetli" ve kimseyle polemiklere girmek istemeyen (!) Ö. Gelecek dergisi her ne hikmetse daha ilk sayısının Sunu yazısında bazı dergileri "bir atımlık barut olmakla" suçlayabilmektedir. Saldıran kendileri, polemiklere girmek istemeyen (!) yine kendileri... Bu türden "köylü kurnazlıkları" tarih nezdinde çoktan mahkum edilmiş; kitleler nezdinde teşhir olmuştur. Ayrıca, Ö. Gelecek yine benim yazıma dayanarak açıkça Medya Güneşi'ni tehdit ediyor. Ö. Gelecek "Derginin bu kısa ve 'zorunlu' açıklamadan gerekli mesajı alacağını umuyoruz" diyor. Herşeyden önce tehditlerin yurtsever, devrimci ve sosyalistlere özgü bir tutum olmadığını hatırlatmakta yarar görüyorum; yargıyı da okuyucularımıza bırakıyorum. Yazının yazarı olarak da, sözkonusu "mesaj"ın ancak payıma düşen bölümüne cevap verebilirim. Yurtsever, dost bir dergi olarak gördüğüm Ö. Gelecek dergisinin bu tehdidinin hiç de dostça olmadığını; bir o kadar da içi kof olduğunu belirtmekte yarar görüyorum.

Gelelim "zorunlu açıklamaların" içeriğine. Ö. Gelecek "Günümüzde, Özgürlük, Demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde, yeni sentezlerde ve ortak paydalarda

birleşmenin gereğine inandığımız için, yıllar önce tarihsel hasaplaşması ve güncel irdelemesi yapılmış konularda -mecbur olmadıkça- siyasal polemiklere girmek kararındayız" diyor. Ö. Gelecek yanlış düşünüyor. Değil yıllar önce, yüzyıllar önce bile tartışması yapılmış sorunlar, gelişen sürecin istemleri paralelinde yeniden ele alınabilir, tartışılabilir. Çünkü biz bilimsel çözümlerle uğraşırız; hurafelerle değil. Ayrıca, amacım "kapatılmış defterleri" özellikle amaç da değil. Ben, yalnızca tarihsel süreçte oluşan bir yanlışlığa değil, bu gün, 1989 yılında yapılan yeni bir yanlışlığa dikkatleri çekmek istedim.

Bazı çevreler, açıkça, Ş. Hüsnü'yü aklama bazında bazı etkinlikler başlattılar. Ş. Hüsnü'nün Kürt ulusal hareketlerine karşı kendi burjuvazisinin yanında yer aldığı, uluslararası planda da, bu haklı-ilerici başkaldırıları "gerici"ymiş gibi göstererek yanlışlaştırmaya çalıştığı artık somut bir şekilde açığa çıkmıştır. Durum böyle iken Ş. Hüsnü'yü "anma"ya çalışan çevrelerin bu gerçekliği gözardı etmeden soruna yönelmeleri gerekmektedir. İşte, tam da bu etkinliklerin başlatıldığı dönemde Ö. Gelecek dergisinde de bir duyuru yayınlandı. (Ö. Gelecek'in Şubat '89 sayısında). Ben de, bu duyurudan hareketle Kürt yurtseverleri içinde gördüğüm Ö. Gelecek'in, Kürt halkına karşı düşmanca bir tutum almış olan bir şahsın aklanması çabalarına, amaç ne olursa olsun destek vermesi gerektiğini belirttim. Yapılan bu yanlışın Ö. Gelecek tarafından görülerek düzeltileceğini düşünüyordum. Bu nedenle de amacım bir polemikten çok, bir yanlışlığa dikkat çekerek eleştirmektir. Ama Ö. Gelecek yaptığı "açıklama"yla yanlışını onaylıyor; hatta savunuyor. Şöyle diyor, Ö. Gelecek: "Bu duyuru, dergide zaman zaman yer verdiğimiz demokratik, devrimci dayanışma örneklerinden biri olarak algılanmalıdır." Ö. Gelecek Kürt ulusuna karşı düşmanca tavır alarak burjuvazisiyle bütünleşen Ş. Hüsnü'nün aklanması çabalarına "demokratik, devrimci dayanışma"da bulunuyor. Ö. Gelecek açık bir gaflet içindedir. Kiminle, ne zaman "demokratik dayanışma"ya gireceği netleştirilmezse, yapılan yanlışlıkların dolaylı da olsa ortağı olunur.

Aslında Ö. Gelecek yanlışını görüyor. Ama hatasını kabul etmekten kaçınıyor. Bu sefer de, "ben bu yanlış yaptım ama, bakın benim ne meziyetlerim var" dercesine kendisini aklamaya çalışıyor. Evet, Ö. Gelecek şöyle diyor: "Şefik Hüsnü'yle ilgili bir duyuruya yer vermemiz, onun temsil ettiği siyasal hareketi gerektiğinde eleştirmemizi engellemez. Nitekim daha ikinci sayımızda yer alan Nazım Hikmet ve Türk-Kürt Halklarının kardeşliği" konulu incelememizde, Nazım Hikmet'ten giderek TKP'nin, TKP'den giderek Sovyetler Birliği'nin Kürt sorunu karşısındaki tutumu

değerlendirmekte ve eleştirilmektedir. Yani bu iki olayı bir birden ayırmasını bilmek gerekir.

TKP'nin 'Sosyal şovenizm'ine kanıt olarak getirilen Şeyh SAİD hareketi konusundaki en objektif çalışmalardan biri (Martin Von Breuinessen'in çalışması), duyurunun yer aldığı 3. sayımızda yayımlanmıştı (bu konuda elimizde çok önemli bilgi ve belgelerin bulunduğunu, bunlardan bir bölümünün de çalışma yapan bir arkadaşımız aracılığıyla adı geçen dergi mensuplarına verildiğini biliyoruz.)"

Ö. Gelecek'e bir kez daha şunu söylemek istiyorum: Nazım Hikmet'e, TKP'ye ne dersiniz deyin, Şeyh SAİD İsyanı'yla ilgili elinizde ne kadar "çok ve önemli" belge bulunuyorsa bulunsun; Şefik Hüsnü'yü aklama çabalarıyla "demokratik, devrimci dayanışma"da bulunarak yaptığınız yanlışlığı, içine düştüğünüz tutarsızlığı gizleyemez.

Ayrıca, bilgi ve belgelerin, yayınlanarak kitlelere ulaştırıldığı sürece bir anlam kazanabileceğini de belirtmekte yarar görüyorum. Kaldı ki, Ö. Gelecek bu konuda ellerinde çok önemli bilgi ve belgelerin bulunduğunu" belirterek, bir yandan komik ve aciz bir duruma düşüyor, bir yandan da, "dayanışmada" bulunarak tutarsızlık sergiliyor.

Ö. Gelecek "Ancak bizim de benzeri bir talebimizin sözkonusu kişiler tarafından geri çevrilmesi durumunda, onlara gerekli uyarı ve eleştiri yapılabilir" diyor. Uyarı ve eleştiriler sadece taleplerimizin kabul edilmesinde değil, düşünce ve uygulamalardaki yanlışlıklara dikkat çekilmesi amacıyla yapılmaktadır. Yani eleştiriler pazarlıklar sonucu yapılmazlar.

Ö. Gelecek bu meselenin tarihsel hesaplaşması ve güncel irdelenmesinin yıllar önce yapıldığını ve bir yönüyle, "defterin kapatılması" gerektiğini belirtiyor. Oysa ki, sözkonusu "anma etkinlikleri" içinde yer alan İstanbul'daki bir panelde de görüldü ki, sorun hala güncelliğini koruyor. Ö. Gelecek'in "demokratik dayanışmada" bulunduğu anma etkinliklerinin bir parçası olan bu panelden bazı kesitleri sizlere aktarmakta yarar görüyorum.

Paneli düzenleyenler, konuşmacılar (tebliğ gönderen Y. Küçük dışında) hemen herkes Ş. Hüsnü'yü sürekli aklama çabası içinde oldular. Konuşmacılardan Rasih Nuri İleri 1920'li yıllarda "Kürt halkının henüz uluslaşmadığını, dolayısıyla isyanların ulusal talepler için olmayacağı şeklindeki eski düşüncelerini kanıtlamak için teorik zorlamalara başvurup, buradan da hareketle Ş. Hüsnü'nün geçmişi savunmaya girişti. Konuyla ilgili sorulan soruya cevap vermek istemedi. Bir bütün olarak, panel şunu somutladı: Böyle bir panele "dayanışma"da bulunmak Kürt yurtseverlerine hiç mi hiç düşmez. (Eleştirel bir perspektifle katılımı bununla karıştırmamak gerekiyor.)

Görüldüğü gibi, Ö. Gelecek, "gereksiz polemiklere girmeyeceğiz" demesine karşın, değişik biçimlerde her tarafa saldırma hakkını kendinde görüyor; eleştirildiği zaman da, eleştirilenler "kadük", "dar" ve "ayağı yere basmayan" oluveriyor.

Ayakları yere basıp da bir türlü yerden kalkmayan Ö. Gelecek "zorunlu açıklamasında" açıkça nasihat vermeye çalışıyor (tehditle karışık nasihat). Herşeyden önce Ö. Gelecek'in akıl hocalığına değil, dostça eleştiri

ve önerilere açık olduğumu belirtmek istiyorum. Ama durum pek bunu göstermiyor. Anlaşılan Ö. Gelecek nasihat vermeyi, akıl hocalığı yapmayı bir alışkanlık haline getirmiş; hızını alamayıp, bana ve Medya Güneşi'ne de aynı tavrı takınıyor. Çıkışından beri SHP'ye akıl hocalığı yaparak, nasihatler vererek, O'nu "demokrasi mücadelesinde" kararlı bir nefer (!) yapmaya çalışıyor; son olarak, 8. sayısının arka kapağında da akıl hocalığını, nasihatlarının çapını tüm egemen güçlere kadar genişleten Ö. Gelecek şimdi de bize nasihatler vermeye çalışıyor.

Ayrı bir değerlendirme ve tartışmanın konusu da olsa, Ö. Gelecek'in yanlışlarında direktmesi, eleştirileri dikkate almaması ve akıl hocalığına bir örnek olması anlamında bu noktayı dile getirmek istiyorum.

"Türkiye'de, yönetimlerin Kürt sorununa ilişkin politikası 'asker'e havale edilmiş bir 'devekuşu' politikasıdır. 'Red ve inkar' temeline ve askeri çözüme dayalı bu politika yüzünden, salt 1924-1938 döneminde ölen insanların sayısı Milli Mücadele'de ölenlerden fazla olmuş. Bu acı gerçek bilinmiyormuş ve verilen bunca hasar yetmiyormuş gibi, aynı politikada ısrar edilmekte ve sorunun çözümü yerine 'çözumsuzlük' ikame edilmektedir." Ö. Gelecek 8. sayısının arka kapağında böyle diyor.

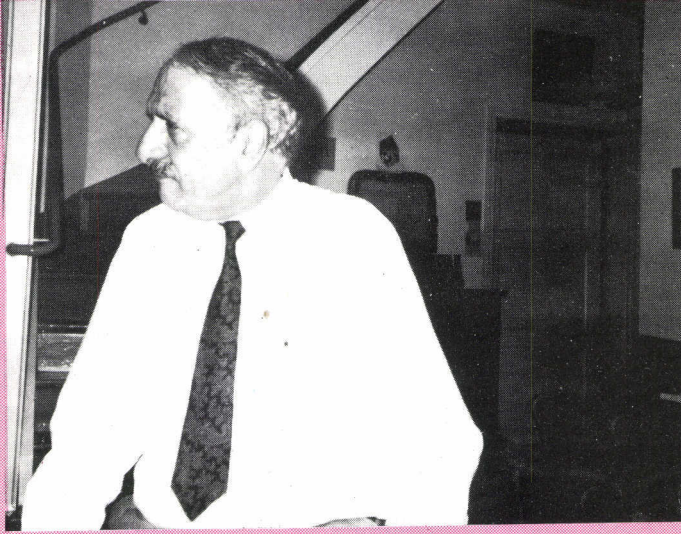
Evet, bu paragrafı okuduktan sonra hayretler içinde kalmamak elde değil. Askeri, ekonomik, politik, kültürel vb. her alanda yüzyıllardır süregelen bir sömürge sorununu olan Kürdistan gerçekliği, Ö. Gelecek sayesinde bir çırpıda "asker"e devredilmiş bir sorun oluveriyor. Üstelik de bunun bilinçli, sömürgeci bir politika değil de, "devekuşu" politikası olduğu söyleniyor.

Ö. Gelecek egemen güçlerden çözüm bekliyor. Ama onlar "çözumsuzlük" ikame edilince(!) bu kez da hayıflanıyor; onlara akıl vermeye, askeri yollarla bu işin çözümlenemeyeceğini açıklamaya çalışıyor. Daha iki yıl önce M. Ali Birand da burjuvaziye bu sorunun askeri önlemlerle çözümlenemeyeceğini açıklamaya çalışıyor, onlara çözüm yolları gösteriyordu. Aynı tavrın Özgür Gelecek tarafından da sergilenmesi çok düşündürücüdür. Çünkü, Ö. Gelecek'in soruna daha farklı bakması gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca Ö. Gelecek'in kimler arasında geçtiği bilinen "Milli Mücadele" ile 1924-38 arası Kürt ulusal direnişleri aynı kefedeki değerlendirilmesi, "Milli Mücadele"yi ortak bir milli mücadele olarak değerlendirip, 1924-1938 arası direnişleri de Türkiye'nin bir iç sorunmuş gibi yansıtması ayrı bir handikaptır.

Bunun dışında Özgür Gelecek'in "Milli Mücadele" dediği olayı sahiplenmesi de ayrı bir ilginç noktayı ifade ediyor.

Sonuç olarak diyorum ki, egemenlere nasihat vermekte bu denli kendisini rahat hissedebilen Ö. Gelecek 'in bana, Medya Güneşi'ne veya başkalarına nasihat vermeye kalkışması ciddiyetsizlikten öte bir anlam taşımadığı gibi, kendi anlayışlarıyla da çelişmekte, Kürt yurtseverlerine yarar sağlamayan bir tutumu ifade etmektedir.

Özgür Gelecek bütün bu eleştirilerime "dar" vb. nitelendirmelerle saldırıp "bizim anlayışımız böyle değil" diyeceğine, yanlışlarını düzeltme yoluna girmelidir. ●

EVDUREHMAN QASEMLU

DR. EVDUREHMAN QASEMLU ŞEHİD BU

Serok, ronekbîr, tekoşer û Sekreterê giştî ê Partiya Demokrat a Kurdistan -İran.

DR. EVDUREHMAN QASEMLU di 13.07.1989'da ande li Avüstûrya li bajarê Viyana teva hevalên xwe Evdullah Qedîrî û Fadiîl Resûl ji hêla ajanên mêtîngêhkâran hatin şehid kirin.

Gelê Kurd van şehîdên xwe jî, ewê weke Simko, Qazî Muhemmed bê mirin bi birbine. Ewên di tekoşîna serxwebûn, demoqrasî û sosyalîzmê de tim û tim bijîn û bên biranîn.

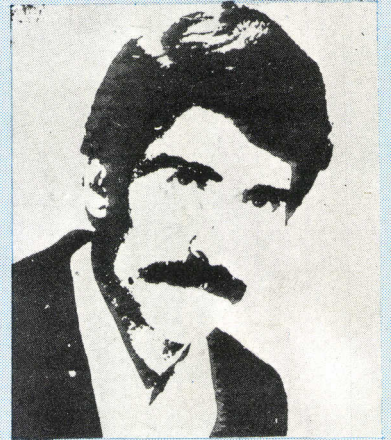
Serê gelên Kurdistan sax be.

**ROJA MEDYA
(MEDYA GÜNEŞİ)**

Sömürgeciliğe, faşizme, emperyalizme, her türden gericiliğe ve işbirlikçiliğe karşı halkımızın ulusal ve toplumsal kurtuluşu yolunda yiğitçe savaşırken, Ağustos 1977'de, İstanbul'da eli kanlı faşist katiller tarafından katledildi.

Kürt gençliğinin yiğit savaşçılarından HAKKI UZAR'ın anısı mücadelemizde yaşıyor.

DEVRİMCİ ARKADAŞLARI

HAKKI UZAR

ABONE KARTI

ADIM : .....
MESLEĞİM : .....YAŞIM.....
ADRESİM : .....

Abone Koşulları:

Yurtiçi : 20.000 TL (Yıllık)
10.000 TL (6 Aylık)
Yurtdışı: 7 DM Yıllık : 75 DM

Hesap Numarası

Yakup KARADEMİR
Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi.
Hesap No: 1066137
Cağaloğlu-İst

MEDYA
GÜNEŞİ

Lütfen Fotokopisini Çekiniz.

Rojen Barnas